

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**FEREC BA'DE'Ş- ŞİDDE'NİN BUDAPEŞTE NÜSHASI
(1B-49A) DİL İNCELEMESİ-METİN –SÖZLÜK-
DİZİN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**NOURHAN MAMDOUH MOHAMED ELMAHDY
ELNAGAR**

İSTANBUL, 2023

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**FEREC BA'DE'Ş- ŞİDDE'NİN BUDAPEŞTE NÜSHASI
(1B-49A) DİL İNCELEMESİ-METİN –SÖZLÜK-
DİZİN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**NOURHAN MAMDOUH MOHAMED ELMAHDY
ELNAGAR
(200101101)**

**Danışman
(Prof.Dr.Musa Duman)**

İSTANBUL, 2023

/07/2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı tezli yüksek lisans programı öğrencisi 200101101 numaralı *Nourhan Mamdouh Mohamed Elmahdy ELNAGAR*'ın, hazırladığı "*Ferec Ba'de 'ş-Şidde (Budapeşte Nüshası, 1b-49a) Dil İncelemesi*" konulu Tezli Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 11.07.2023 Salı günü saat 14:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Çokluğu/Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının .....
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman) Prof. Dr. Musa DUMAN	Kabul.....
2. Prof. Dr. Hanifi VURAL	Kabul.....
3. Dr. Öğr. Üyesi Feryal KORKMAZ	Kabul.....
4.	.....
5.	.....
6. (İkinci Danışman)*.....	.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nourhan Mamdouh Mohamed Elmahdy Elnagar

**FEREC BA'DE'Ş- ŞİDDE'NİN BUDAPEŞTE NÜSHASI
(1B-49A) DİL İNCELEMESİ-METİN –SÖZLÜK- DİZİN**
Nourhan Mamdouh Mohamed Elmahdy Elnagar

ÖZET

Üzerinde çalışma yaptığımız Ferec Ba'de'ş-Şidde, Budapeşte nüshası, 1451 yılında istinsah edilmiştir ve Macaristan'ın Budapeşte Bilimler Akademisi Türk bölümünde, numara 71 olarak kayıtlıdır.

Bu çalışma, "Ferec Ba'de'ş-Şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch)" adlı kitaba dayanarak 2006 yılında Berlin'de György Hazai-Andreas Tietze tarafından yayınlanmıştır. Çalışma, Giriş, Dil İncelemesi, Metin, Sözlük ve Dizin olmak üzere beş ayrı bölümden oluşmaktadır.

Giriş kısmında Ferec Ba'de'ş-Şidde hakkında genel bilgiler verilmiş, eserin konusu, nüshaları, dili ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde Türkçe Ferec Ba'de'ş-Şidde nüshaları üzerine yapılan çalışmaları tanıtılmıştır. İnceleme bölümünde metnin imla özellikleri, ses ve şekil özellikleri ayrıntılı olarak incelenmiş, Metin bölümünde Ferec Ba'de'ş-Şidde Budapeşte nüshasının (1b- 49a) transkripsiyonu eklenmiş, Sözlük bölümünde ise metinde geçen kelimelerin anlamları verilmiş ve geçtikleri yerler gösterilmiştir..

Anahtar kelimeler: Ferec Ba'de'ş Şidde, Eski Anadolu Türkçesi, Dil incelemesi, El Ferec Budapeşte Nüshası, Söz varlığı.

FEREC BA'DE'Ş- ŞİDDE BUDAPESTE COPY(1B-49A)
LANGUAGE STUDY- TEXT- DICTIONARY-INDEX
Nourhan Mamdouh Mohamed Elmahdy Elnagar

ABSTRACT

The manuscript we are working on, Ferec Ba'de'ş-Şidde, is the Budapest copy, transcribed in 1451 and registered as number 71 in the Turkish section of the Hungarian Academy of Sciences in Budapest.

This study is based on the book "Ferec Ba'de'ş-Şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch)" published by György Hazai-Andreas Tietze in Berlin in 2006. The study consists of Introduction, Language Analysis, Text, and Glossary sections.

The Introduction provides general information about Ferec Ba'de'ş-Şidde, discussing its subject matter, manuscripts, and language. Additionally, this section introduces previous research conducted on Turkish copies of Ferec Ba'de'ş-Şidde. The Language Analysis section examines the spelling, phonetic, and morphological features of the text in detail. The Text section includes the transcription of the Budapest copy of Ferec Ba'de'ş-Şidde (1b-49a), while the Glossary section provides the meanings of the words used in the text along with their occurrences.

Keywords: Ferec Ba'de'ş-Şidde, Old Anatolian Turkish, Language analysis, Budapest manuscript of Ferec Ba'de'ş-Şidde, Lexicon.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Eski Anadolu Türkçesi döneminin önemli eserlerinden biri olan Ferecba'de's-Şidde'nin Budapeşte nüshasının tercümesine odaklanmaktadır.

İncelediğimiz Budapeşte nüshası, 1451 yılında özenle istinsah edilmiş ve günümüzde Macaristan'ın Budapeşte Bilimler Akademisi Türk bölümünde, numara 71 olarak kaydedilmiştir. Bu çalışmamız ise, Berlin'de 2006 yılında György Hazai-Andreas Tietze tarafından yayınlanan "Ferec Ba'de's-Şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch)" adlı kitaba dayanmaktadır.

Eser, 42 hikâyeden oluşmaktadır. Biz, 42 hikâyenin ilk 6'i üzerinde bir dilbilgisi, sözlük ve dizin çalışması yaptık.

Giriş bölümü, "Ferec Ba'de's-Şidde" adlı eserle ilgili kapsamlı bilgilerin sunulduğu bir bölümdür. Burada eserin konusu, farklı nüshaları ve diğer önemli ayrıntılar ele alınmıştır. Ayrıca, "Türk Edebiyatında Ferec Ba'de's-Şidde" başlığı altında, bu isimle anılan eserlerin Türk edebiyatındaki gelişimleri ve Arap ile Fars edebiyatlarındaki türlerinden farklılıkları incelenmiştir. "Ferec Ba'de's-Şidde'nin Türkçe Nüshaları" alt başlığı altında, hem Türkiye'de hem de dünya genelinde birçok araştırmacı tarafından belirlenen Türkçe nüshaların ayrıntılı bir değerlendirmesi sunulmuştur. Bu bölümde, eserin farklı versiyonlarının varlığı ve bu versiyonların ne zaman ve kimin tarafından istinsah edilmesi üzerinde durulmuştur. Ferec Ba'de's-Şidde'nin Dili" bölümünde ise eserin dil özellikleri ve yapılan tespitler örneklerle birlikte sunulmuştur. Bu şekilde, eserin dilinin zenginliği, şiirsel üslubu ve dikkate değer özellikleri üzerinde derinlemesine bir inceleme yapılmıştır. Ferec Ba'de's-Şidde'nin Budapeşte Nüshası" bölümü, çalışmanın özellikle odaklandığı nüsha hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. "Ferec Ba 'de's-Şidde Budapeşte Nüshasındaki Yer Alan Hikâyeler" alt başlığında, eser içerisindeki her bir hikâyenin adı özenle sıralanarak, okuyuculara sunulmuştur. Giriş bölümünün sonunda, "Türkçe Ferec Ba'de's-Şidde Nüshaları Üzerine Yapılan Çalışmalar" alt başlığıyla, Yabancı

araştırmacılara ait çalışmalar ve yerli araştırmacılara ait çalışmalar bazıları sunulmuştur.

Dil İncelemesi bölümü, "İmla zellikleri", "Ses Bilgisi" ve "Şekil Bilgisi" alt bölümlerini içerir. Bu bölümde, eserin dil özellikleri ayrıntılı bir şekilde incelenir. İmla zellikleri alt bölümü, yazım kuralları ve imla özellikleri üzerinde durur. Ses Bilgisi alt bölümünde, ses özellikleri ve telaffuz kuralları değerlendirilir. şekil Bilgisi alt bölümü ise cümle yapısı, kelime sıralaması ve gramer kuralları gibi unsurlara odaklanır.

Sözlük bölümü, çalışmamızda yer alan 6 hikyedeki tüm kelimelerin metin içinde kazandığı anlamlara ayrıntılı bir şekilde değinmektedir. Eğer bir kelimenin metin içinde birden fazla anlamı bulunuyorsa, bu anlamlar "1.", "2.", "3." gibi sıralamalarla sözlük kısmında sunulmuştur. Bu şekilde, hikyelerde geçen kelimelerin farklı anlamlarını ve kullanımlarını kolayca anlayabilme imknı sağlanmışır. Ayrıca yabancı kelimelerin hangi dilden oldukları gösterilmiştir.

Sonuç bölümünde, yaptığımız çalışma sonucunda ortaya çıkan zgn ve ayırt edici özelliklere vurgu yapılmış ve çeşitli değerlendirmeler sunulmuştur.

Bu önemli eser üzerinde çalışmama sağladığı kıymetli rehberlik ve desteklerinden dolayı danışman hocam Prof. Dr. Musa Duman'a en içten teőekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Sayın danışmanımın uzman bilgi ve deneyimleri, çalışmamın gelişmesi ve ilerlemesi için beni yönlendiren ve aydınlatan bir ışık kaynağı oldu. Kendisinin değerli yardımlarıyla, bu eseri daha derinlemesine incelemek ve zenginleştirmek benim için büyük bir ayrıcalık oldu.

Temmuz, 2023

Nourhan Elnagar

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
TEANSKRİPSİYON ALFABESİ	xiii
GİRİŞ	1
FERC BA'DE'Ş-ŞİDDE	1
Türk Edebiyatında Ferec Ba'de's-Şidde.....	2
FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE'NİN TÜRKÇE NÜSHALARI:.....	3
FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE'NİN DİLİ:	4
FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE'NİN BUDAPEŞTE NÜSHASI	6
FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE'NİN BUDAPEŞTE NÜSHASINDAKİ HİKÂYELER.....	7
TÜRKÇE FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE NÜSHALARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR:.....	9
BİRİNCİ BÖLÜM	12
1. DİL İNCELEMESİ	12
1.1. Yazılış Özellikleri.....	12
1.1.1. Ünlülerin Yazılışı.....	12
1.1.1.1. a ünlü	12
1.1.1.2. e ünlüsü.....	12
1.1.1.3. u ve ü ünlüleri.....	13
1.1.1.4. o ve ö ünlüleri	13
1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı	14
1.1.2.1. Ç Ünsüzünün Yazılışı	14
1.1.2.2. p Ünsüzünün Yazılışı.....	14
1.1.2.3. g Ünsüzünün Yazılışı.....	15
1.1.2.4. ñ Ünsüzünün Yazılışı.....	15
1.1.2.5. t/d Ünsüzünün Yazılışı	15
1.1.2.6. s Ünsüzünün Yazılışı	16
1.2. SES BİLGİSİ.....	17
1.2.1. Ünlüler	17
1.2.1.1. Ünlü Değişmeleri	17
1.2.1.1.1. i/e Değişmesi.....	17

1.2.1.1.2. ü/ e Değişmesi	17
1.2.1.1.3. a/ı Değişmesi	18
1.2.1.1.4. ö/ e Değişmesi.....	18
1.2.1.1.5. a/o Değişmesi	18
1.2.1.1.6. ı/u, i/ü değişimleri.....	19
1.2.1.2. ÜNLÜ UYUMU	21
1.2.1.2.1. Kalınlık-incelik ünlü uyumu:	21
1.2.1.2.1.1. Uyum Dışında Kalan Ekler	22
1.2.1.2.2. Yuvarlaklık-düzlük ünlü uyumu:	22
1.2.1.2.2.1. Kelimelerde Yuvarlaklaşma.....	22
1.2.1.2.2.2. Eklerde Yuvarlaklaşma.....	24
1.2.1.2.3. Düz-Dar Ünlülü Olan Yapım ve Çekim Ekleri	28
1.2.1.3. ÜNLÜ TÜREMESİ	30
1.2.1.3.1. . Kelime İçinde Ünlü Türemesi	31
1.2.1.3.1.1. Yabancı Asıllı Kelimelerde Ünlü Türemesi	31
1.2.1.4. ÜNLÜ DÜŞMESİ	31
1.2.1.5. ÜNLÜ BİRLEŞMESİ.....	31
1.2.2. ÜNSÜZLER.....	33
1.2.2.1. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	33
1.2.2.1.1. . k-/g- değişikliği.....	33
1.2.2.1.2. b/v değişikliği	34
1.2.2.1.3. b- / p- değişikliği	34
1.2.2.1.4. t/d değişikliği.....	34
1.2.2.1.5. g > y değişimi	35
1.2.2.2. . ÜNSÜZ DÜŞMESİ	35
1.2.2.2.1. b ve l düşmesi.....	35
1.2.2.2.2. y- düşmesi	35
1.2.2.2.3. g/ğ düşmesi.....	35
1.2.2.3. . ÜNSÜZ BENZEŞMESİ.....	36
1.2.2.3.1. İmlası kalıplaşmış ekler.....	36
1.2.2.3.2. . Kelime içinde tonlulaşma (ötümlüleşme).....	36
1.3. ŞEKİL BİLGİSİ	37
1.3.1. İSİM.....	37
1.3.1.1. Çokluk	37
1.3.1.2. İyelik ekleri	37
1.3.1.3. İSİM ÇEKİMİ.....	39
1.3.1.3.1. İlgi hali eki:	39
1.3.1.3.2. Belirtme / Yükleme hali eki:	39
1.3.1.3.3. .Yönelme hali eki:	39
1.3.1.3.4. Bulunma hali eki:	40
1.3.1.3.5. Ayrılma hali eki:	40

1.3.1.3.6. Yön gösterme hâli eki:	40
1.3.1.3.7. Vasıta hâli eki:	41
1.3.1.4. İSİM YAPMA EKLERİ.....	41
1.3.1.4.1. Fiilden İsim Yapan Ekler	44
1.3.2. ZAMİR	46
1.3.2.1. İşaret Zamirleri	47
1.3.2.2. Belirsizlik Zamirleri	47
1.3.2.3. Soru Zamirleri.....	48
1.3.2.4. Bağlama Zamirleri	49
1.3.3. SIFAT	49
1.3.3.1. Niteleme Sıfatları.....	49
1.3.3.2. Belirtme Sıfatları	50
1.3.3.2.1. İşaret Sıfatları.....	50
1.3.3.2.2. Sayı sıfatları	50
1.3.3.2.3. Soru Sıfatları	52
1.3.4. ZARF	52
1.3.4.1. Zaman Zarfları.....	52
1.3.4.2. Yer ve Yön Zarfları.....	53
1.3.4.3. Miktar Zarflar	54
1.3.4.4. Durum (Hâl) Zarfları	55
1.3.5 EDAT	56
1.3.5.1. Ünlem Edatları	56
1.3.5.2. Bağlama Edatları	56
1.3.5.3. Karşılaştırma Edatları	57
1.3.5.4. Kuvvetlendirme Edatları	58
1.3.5.5. Çekim Edatları	58
1.3.5.6. Soru Edatları	59
1.3.6. FİİL.....	59
1.3.6.1. Fiil Yapım Ekleri.....	59
1.3.6.1.1. İsimden Fiil Yapan Ekler	59
1.3.6.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri.....	60
1.3.6.2. Fiillerde Olumsuzluk.....	62
1.3.6.3. Fiil Çekimi	62
1.3.6.3.1. Şahıs Ekleri.....	62
1.3.6.3.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri	62
1.3.6.3.1.2. İyelik Eki Kökenli Şahıs Ekleri.....	63
1.3.6.3.2. Şekil ve Zaman Ekleri	63
1.3.6.3.2.1. Bildirme Kipleri.....	63
1.3.6.3.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	63
1.3.6.3.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	64
1.3.6.3.2.1.2. Geniş Zaman	64

1.3.6.3.2.1.3. Gelecek Zaman.....	66
1.3.6.3.2.2. Tasarlama Kipleri	66
1.3.6.3.2.2.1. İstek Kipi.....	67
1.3.6.3.2.2.2. Emir Kipi.....	67
1.3.6.3.2.2.3. Şart Kipi	69
1.3.6.3.2.2.4. Gereklilik Kipi.....	69
1.3.6.4. Cevher Fiili ve Bildirme Ekleri	69
1.3.6.5. Fiillerin Birleşik Çekimleri	70
1.3.6.5.1. Hikâye	70
1.3.6.5.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	70
1.3.6.5.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	70
1.3.6.5.1.3. Geniş Zamanın Hikâyesi	70
1.3.6.5.1.4. İstek Kipinin Hikâyesi	70
1.3.6.5.1.5. Şart Kipinin Hikâyesi	71
1.3.6.5.2. Rivayet	71
1.3.6.5.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti.....	71
1.3.6.5.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti	71
1.3.6.5.3. Şart.....	71
1.3.6.5.3.1. Geçmiş zamanın şartı	71
1.3.6.6.1.İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller	71
1.3.6.6.2.Tasvir Fiilleri	72
1.3.6.6.2.1. Süreklilik Fiili	72
1.3.6.6.2.2. Yeterlilik (İktidar) Fiili	72
1.3.6.6. 1Sıfat-fiiller	72
1.3.6.7.2. Geniş Zaman İfadeli Sıfat-fiiller	73
1.3.6.7.3. Gelecek Zaman İfadeli Sıfat-fiiller	73
1.3.6.8. Zarf-fiiller	73
İKİNCİ BÖLÜM.....	75
2. METİN	75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	171
3. SÖZLÜK ve DİZİN	171
SONUÇ.....	258
KAYNAKÇA	261

KISALTMALAR LİSTESİ

Ar. : Arapça

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

a.g.t. : Adı geçen tez

bk. : Bakınız

bs. : Baskı

C. : Cilt

Çağ.: Çağtayca

Çev. : Çeviren

EAT. : Eski Anadolu Türkçesi

ET.: Eski Türkçe

Far.: Farsça

Moğ.: Moğolca

s.: Sayfa

TDK : Türk Dili Kurumu

vb. : Ve benzeri

vs. : Vesaire

TEANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا (أ)	a, ā, e	ش	Ş
ا (إ)	a, e, ı, i, u, ü	ص	ş
ع	-	ض	đ, ž
اي	ı, i, Ę	ط	ţ
او	o, ö, u, ü	ظ	z
ب	p, b	ع	‘
پ	P	غ	Ĝ
(ة), (ت)	T	ف	F
ث	Ŝ	ق	ķ
ج	C, ç	ك	k, g, ŋ
چ	Ç	ل	L
ح	ħ	م	M
خ	h	ن	N
د	D	و	v, u, ū, ü, o, ö
ذ	z, d	ه	h, a, e
ر	R	لا	L
ز	Z	ي	y, ı, ĩ, i
س	S		

GİRİŞ

FERC BA'DE'Ş-ŞİDDE

“Ferc Ba'de'ş-Şidde” adlı eser, “zorluk sonrası ferahlık, sıkıntı sonrası rahatlık” anlamlarına gelmektedir. FBS, Binbir Gece Masalları tarzında kırk iki masaldan oluşan bir hikâye koleksiyonudur.

“Ferc ba'de'ş-şidde belli bir eserin farklı versiyonlarına verilmiş bir ad değil, Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında, üzüntüden sonra erişilen sevinç ve huzurun anlatıldığı bir hikâye türünün adıdır. Hikâyelerin kahramanları mutlaka soylu ve zengin kişilerdir; yaşamları normal akışı içinde ilerlerken çeşitli nedenlerle kendilerini olağanüstü olayların içinde bulur bin bir güçlükle mücadele etmek zorunda kalırlar; ama mutlaka her hikâye “mutlu sonla” biter ve kahramanlar kalan ömürlerini mutluluk içinde geçirirler.”¹

Ferc Ba'de'ş-Şidde, Arap edebiyatında 9. yüzyılda ortaya çıkmış ve daha sonra Fars edebiyatına geçmiş, nihayet Türk edebiyatında da aynı isimle kullanılmıştır.

“El-Ferc Ba'de'ş-Şidde terimi ilk olarak Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el Medâyinî (öl. H.225/ M.839)'ye ait bir eserin başlığı olarak kullanılmıştır. Bu adla eser yazan diğer bir kişi ise İbn Ebi'd-Dünyâ İbrâhim b. Ali (öl. H. 281/ M.894)'dir. Kadî Ebu'l-Hasan (öl. H.328/ M.938), Medâyinî'nin eserinden faydalanarak bu adla eser oluşturan üçüncü kişidir.”²

“Bu eserler arasında elimizde bulunan el-Ferc Ba'de'ş-Şidde'lerin en önemlisi et-Tenûhî'nin eseridir. Hanefî kadısı Ebû Alî et-Tenûhî, üzerinde çalışma yapılan ve bugün bilinen bütün el-Ferc Ba'de'ş-Şidde hikâyelerinin yazarıdır. Tanûhî, eserini oluştururken, yukarıda adlarını zikrettiğimiz kişilerin eserlerinden faydalandığını belirtmiş, bu eserlerdeki hikâyelere başka birçok yeni hikâyeler ekleyerek, her bölümünde 10 hikâyenin yer aldığı 14 bölümden oluşan kendi kitabını

¹ Emine Yılmaz, György Hazai, Andreas Tietze (2006). Ferc ba 'd eş-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch), Klaus Schwarz Verlag Berlin, s. 243-248.

² Doç.Dr. Hasan Kavruk, Dr. Süleyman Çaldak, Dr. Kâzım Yoldaş, El-Ferc Ba'de'ş-Şidde (Karşılaştırmalı Metin), Malatya, 2000, s.VII-VIII.

meydana getirmiştir. Bu eserin birçok yazma nüshaları vardır. Bu yazmalar dışında H. 1375 (M.1955) tarihli iki ciltlik Kahire baskısı da bulunmaktadır.”³

Başlangıç tarihi itibarıyla en eski Ferec Ba’d Eş-Şidde (FBŞ) eseri, Medaini'ye aittir; ancak maalesef Medaini'nin eseri günümüzde mevcut değildir. Aynı şekilde, Arapça olarak yazıldığı çeşitli kaynaklarda bahsedilen İbni Ebi'd-Dünya'nın FBŞ'si de günümüze ulaşamamıştır. Ferec Ba’d Eş-Şidde adıyla bilinen eserler arasında en eski olanı ise Arapça olarak yazılmış olanıdır. Bu eserlerin günümüze kadar ulaşabilen müellifi ise Tanuhi'dir (938-994).⁴

“Bir tarafta adı geçen Arapça eserlerle bunların değişik Farsça ve Türkçe tercüme ve uyarlamaları ve dahi diğer tarafta burada neşrolunan aynı adlı eser arasında, ad uyuşmasından başka herhangi bir ortak nokta yoktur. Ayırmak için “Türkçe FBŞ” olarak adlandırabileceğimiz eser, bu bilinen ve sevilen eserin yalnızca adını almıştır.”⁵

TÜRK EDEBİYATINDA FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE

İstanbul'daki kütüphanelerde bulunan Ferec Ba'de'ş-Şidde nüshaları, Neş'et Efendi (Süleymaniye, Fatih nüshası: 3719), Lamii (İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Yazma numarası: 1194), Kasım b. Mehmed (Süleymaniye Laleli: 1698) ve Lütfullah b. Hasanü'l-Tokadi (Deli Lutfi) (Süleymaniye Hamidiye, Numara 1173) adlı dört kişiye ait olduğu kaydedilmiştir. Ancak Neş'et Efendi ve Lamii'nin yaşadıkları tarihlerle bu eserlerin yazılış tarihi uyumlu olmadığı için, bu kişilerin eserleri yazmış olma olasılığı ortadan kalkmaktadır

.Kavruk, Çaldak ve Yoldaş'a göre yukardaki zikr edildiği Türkçe Ferec Ba'de'ş-Şidde'lerin dışında üç farklı külliyyatı vardır. Bunları aşağıdaki şekilde sıralamıştır

1. Mehmed bin Ömer El-Halebî tarafından Sultan II. Murat adına 13 Baptan oluşan çeviri,

2. Lütfullah b. Hasanü'l-Tokafî (Molla Lutfi)'nin yaptığı Tenûhî veya Ebi'd-Dünyâ 14 bablık nüshasının çevirisi,

³ Şükrü Kurgan, “Osmanlı Devrinde Mensur Hikâyeciliğimize Dair Bir Eser”, Türk Dili-Belleten, Seri 3, S.4-5, Ankara, Kasım 1945. s. 362.

⁴ Mustafa Koç, *El-Ferecü Ba'de'ş-Şidde Dil İncelemesi-Metin ve Sözlük*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1998,s.8.

⁵ György Hazai, Andreas Tietze, *Ferec Ba'd eş-Şidde CİLT I*, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 2017, s.19.

3. Kâsım b. Mehmed tarafından ele alındığı tahmin edilen ve 42 hikâyeden oluşan eserdir.⁶

İstanbul kütüphanelerinde bulunan nüshaların tamamı, Kâsım b. Mehmed tarafından kaleme alındığı tahmin edilen ve 42 hikâyeden oluşan bir eserdir. Bu eser, Arapça Tenûhî ve Farsça Dehistânî metinlerinden oldukça farklıdır. Eserde kullanılan Türkçe, Ferec Ba'de's-Şidde adıyla yazılmış olmasına rağmen, Arapça ve Farsçalarından belirgin bir şekilde ayrılmaktadır. Bu durum, Türkçe olarak kaleme alınan bu hikâyelerin özgün olduğu düşüncesini akla getirmektedir.⁷

FEREC BA'DE'S-ŞİDDE'NİN TÜRKÇE NÜSHALARI:

Şükrü kurgan, “Osmanlı Devrinde Mensur Hikâyeciliğimize Ait Bir Eser” adlı makalesinde Ferec Ba'de's-Şidde'nin 7 Türkçe Nüshası olduğunu açıklamıştır.⁸ Seyidoğlu ve Yavuz, “Güçlükten Kolaylığa Kederden Sevince (FerecBa'de's-Şidde) Seçme Hikâyeler ”adlı kitabında 4 nüshayı daha eklemişlerdir.⁹ Yavuz, “Ferec Ba'de's-Şidde'den İki Hikâye Üzerine Bir Gramer Denemesi” adlı makalesinde yeni bir nüsha tespit etmiştir.¹⁰ Ayrıca Koç, “El-Ferecû Ba'de's-Şidde Dil İncelemesi-*Metin ve Sözlük*”¹¹ adlı çalışmasındaki zikr edilen nüshaları eklediğimizde, Ferec B'ade's-Şiddenin Türkçe Nüshaları şunlardır:

1. Budapeşte Bilimler Akademisi 451 yılında Edirne'de Hasan b. Muhammed AL-FÜMENÎ tarafından istinsah edilen bir nüsha, Türkçe Ferec Ba'de's-Şidde'lerin en eski istinsah tarihine sahip olanıdır. Bu nüsha, Macar Bilimler Akademisi Kitaplığı'nın Orientalistik bölümünde bulunmaktadır.

2. Süleymaniye-Hamidiye Nüshası, 1173: 898/1492 yıllarında istinsah edilen bir nüsha, Ferec Ba'd Eş-Şidde'nin en eski ikinci nüshasıdır. Bu nüsha, 400 sayfadan oluşan ve 42 hikâyeyi içeren bir eseri içermektedir.

3. İstanbul Üniversite Kütüphanesi, 284, istinsah tarihi yoktur.

⁶ Doç.Dr. Hasan Kavruk, Dr. Süleyman Çaldak, Dr. Kâzım Yoldaş, *age.* s. 13.

⁷ - Menşure Deveci, **Ferec Ba'de's-Şidde (1b-54a) Metin, Gramer, Sözlük**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya,2007,s.9.

⁸ Şükrü Kurgan, *a.g.e.* s.353-382.

⁹ Bilge Seyidoğlu, Orhan Yavuz, **Güçlükten Kolaylığa Kederden Sevince (Ferec Ba'de's-Şidde) Seçme Hikâyeler**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s.7.

¹⁰ Orhan Yavuz, “**Ferec Ba'de's-Şidde'den İki Hikâye Üzerine Bir Gramer Denemesi.**”Selçuk.Üni.Edebiyat Fakültesi Dergisi, S. 9-10, Konya 1995, s.290

¹¹ Mustafa Koç, *a.g.e.* s.9-11.

4. İstanbul Üniversite Kütüphanesi 460: 953/1546 istinsah edilmiştir.

5. İstanbul Üniversite Kütüphanesi 1194: Metnin son kısmının eksik olması nedeniyle müstensih ve istinsah kaydı belirsizdir.

6.Süleymaniye-Fatih Nüshası 3718: Kalkandeleli İbrahim bin Ali tarafından 972/1564'te istinsah edilmiştir.

7.Süleymaniye-Fatih Nüshası 3719: Müstensihi belirsizdir, 983/1575'te istinsah edilmiştir.

8. Süleymaniye-Laleli Nüshası 1698: istinsah tarihi yoktur.

9. Ankara Türk Dil Kurumu Nüshası: yazma A/64: istinsah tarihi yoktur.

10. Özege Nüshası: Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'nde Agâh Sırrı kitapları arasında yer alan eser, 94 numara ile kaydedilmiştir. Bu eser, müstensihi Muhammed b. İbrahim'dir. 1064/1653 yılında toplanmış hikâyeleri içermektedir.

11. Ayasofya Nüshası 3384: 933/1526'da istinsah edilmiş.

12.Konya-izzet Koyunoğlu nüshası, 11824,

13.Esad Efendi Nüshası 2356: Hafız Nazım bin Abdullah bin Hüseyin tarafından 1250/1834 tarihinde Şehirköy'de istinsah edilmiştir.

13.Revan Köşkü nr. 1071'deki mecmuada bulunanlar: müstensih belli değildir, 1064/1653 yılında toplanmış hikâyelerdir.

Bibliotéke National, nu: A.F. 377, A.F. 380 (13 Bap), 382, 383 (13 Bap, II. Murad adına), 384 (II. Murad adına), S.415, 416, 640.

14. Berlin Kraliyet Kütüphanesi, nu: 437/3 (yk. 61b-288b), 458.

15. Flugel 798 (II. Murad adına).

16. Vatikan Turc, nu: 140.

17. Nec Collage 8, British Museum, nu: 1173 (II. Murad adına).

FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE'NİN DİLİ:

Ferec Ba'de'ş-Şidde'nin dil özelliklerini incelediğimiz zaman genellikle Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olduğunu gerek söz varlığından gerek eserde geçen kimi eklerden anlayabilmekteyiz. kancaru, kanı, kankı, dükeli, kimesne, ayru, şol, uşbu, imdi, yavuz, yazuk, bu resme, yohsa, amma gibi Eski Anadolu Türkçesi dönemine mahsus kabul edilebilecek sözcükler eserde de görülmektedir. Yine genelde Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olan eklerden ısar/iser, -van/-ven, -ın/-

in, -ayım/-eyim, -alum/-elüm, -vuz/-vüz gibi ekler yaygın bir şekilde eserimizde görülmektedir.

Eserde halkın anlayabileceği oldukça sade bir dil kullanılmıştır. Kullanılan Arapça Farsça kelimelere nispeten yer verilse de, bunlar halkın rahat rahat anlayabileceği kelimelerdir.

Hikâyelerde bazen Kur'an Ayetlerinden veya dualardan alıntılar yapılmıştır:

“wa-ma-t-tawfiqu illa min indi-l-lahi ni'ma-l-Mawla wa-ni'ma-l-mu'inu-lahu waliyyu-t-tawfiqi tabaraka-l-lahu rabbu-l-amin”. 1b/15

İran ve Arap şiirinden örnekler, olayların ayet ve hadislere dayandırılması, şiirin anlama gücünü artıran önemli bir unsurdur. Bu yöntem, okuyucuların şiirde anlatılan olayların İslami tarihe ve kültüre bağlılığını anlamasını sağlamaktadır.

“Eser dil kullanımını bakımından incelendiğinde birçok cümlenin kısa olduğu göze çarpmaktadır. Birçok yerde yüklem olmadan lafzi bir işaret vasıtasıyla yükleme işaret edilen bir cümle yapısı görülmektedir. Bazen yazar her hangi bir yeri, zamanı, kişiyi veya durumu tasvir ederken cümleler daha uzundur ve eş anlamlı kelimelerden oldukça fazla istifade eder. Hikâyelerde zaman genellikle belirli değildir. Yapılan incelemede zaman bildiren 73, zaman bildirmeyen 142 hikâye bulunduğu, mekân bildiren 17, mekân bildirmeyen 219 hikâye olduğu belirtilmektedir. Kahramanların sıfatları, nitelikleri ve unvanları hikâyeye göre değişmektedir.”¹²

Bu hikâyelerde konuşma diline özgü yapılar sıklıkla kullanılmıştır. Tekil ve çoğul 1. ve 2. şahıs zamirleri ile bu şahısları gösteren iyelik ve şahıs eklerinin sık kullanımı, birbirine seslenirken kullanılan edatların sık kullanımı gibi karşılıklı konuşma öğeleri bulunmaktadır.

Kazı (8) eyitdi

“Beni mashara düzdün, benümile kayış-bâzlıkê eyledün.

Cihânun kımârbâzları, âlemün tarrârları (9) gelürler, bana baş indürürler. Sen bana böylemi édersin?

Nedür bu véribidügün?” dedi

“Şol bir kızunu (10) véribi kî nazarı cána cán, cihána cihán bağışlar!”

---

¹² Derya Adalar Subaşı, “Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında El Ferec Ba'de's- Şidde Hikâyeleri”, Turkish Studies, s. 12.

Rengrez eymán-ı muğalaza'-yıla andlar icdi, (11) eyitdi:

“Ol Hudá hakı(k)ı kim áferínende(-i) nár núrdur, rúzí(-yi) dehende(-i) már ##
múrdur, benüm #dár-ú# (12) dünyáda andan artuk kızum yokdur, olmayub-durur.

Ben sana bin-gez eyitdüm,

Kızum sana yaramaz', dédüm. (13) İşıitmedün, ben n~édeyin?" dédi.

FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE'NİN BUDAPEŞTE NÜSHASI

Üzerinde çalıştığımız bu eser, Türkçe olarak yazılmış en eski nüshalardan biri olan Budapeşte Nüshasıdır. Bu nüshanın okuması G. Hazai ve A. Tietze tarafından yapılmış ve 2006 yılında Almanya'da basılmıştır.

Hazai-Tietze yayınında ele alınan Budapeşte nüshası (Macar Bilimler Akademisi), Türkçe nüshalar arasında en eski tarihe sahip olmanın yanı sıra en dikkat çekici ve en çok araştırılanlarından biridir. H. 855 tarihinde Edirne'de istinsah edilmiştir. Bu nüsha ilk olarak Á. Vámbéry tarafından tanıtılmış, daha sonra ikinci hikâyenin Arap harfli ve yazı çevrimli metni Almanca'ya çevrilmiş ve nüshada yer alan Türkçe sözcüklerin bir listesi hazırlanmıştır (1901).

Bu bölümde, metin oluşturulurken bu yayına özgü özel işaretlerin kullanıldığı ve mümkün olduğunca çok özelliğin yansıtılmaya çalışıldığı açıklanır. Bu işaretler, Arap harfli metinlerde görmeye alışık olmadığımız işaretlerdir. İşaretler arasında şunlar bulunur:

ı harfi, Arap harfli metinde yazıldıysa yazı çevriminde i ile gösterilir (âdemîlik, ğarîblığa, ğarîmlık vb.), yazılmadıysa ı olarak kullanılır (zârı-lığıla vb.).

İmlada gösterilmiş bir uzun î beklenen durumlarda bu ses, i ile işaretlenir.

Satır altında ° işareti, dönemin yazım geleneğinde sıkça rastlanan ünlü eksikliğini gösterir.

vāv-ı ma'dule için ø; söz sonundaki i sesini karşılayan güzel he+kesre için ĩ; elif-i maksûre için ã; tenvin için n̄; te' merbûta için altında iki nokta bulunan t; ڤ harfinin yazı çevrimi için üstünde üç nokta bulunan k, g ve ñ harfleri kullanılır.

Budapeşte nüshasında sıkça rastlanan hareke tutarsızlığı, bu yayına özgü ve son derece özenli bir sistemle gösterilir. Buna göre, sözcüğün sonunda yukarıda bir "-" işareti varsa hareketin eksik olduğunu, "+" işareti varsa tam olduğunu, "x" işareti

varsa yanlış veya sorunlu olduğunu gösterir.¹³ Bu işaretler, metindeki özel özellikleri ve telaffuz farklarını yansıtmak için kullanılmıştır.

İncelenen eserde, tüm hikâyelerin teknik açıdan benzerlik göstermesine rağmen, olayların Basra, Küfe, Bağdat gibi farklı büyük şehirlerde gerçekleştiği ve İslam düşüncesinin ve kültürünün yayılması amacıyla hikâyeler ve şiirler aracılığıyla bu unsurların edebi ve sanatsal kalıplar içinde işlendiği gözlenmektedir.

Budapeşte nüshasının Hazai-Tietze yayını, Türkiye Türkçesinin tarihsel sözlüğü açısından son derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yayını, sadece Budapeşte nüshasına değil, aynı zamanda yayımlanmamış diğer nüshalara da ışık tutarak, söz varlığının gün yüzüne çıkmasına katkıda bulunmaktadır.

FEREC BA'DE'Ş- ŞİDDE'NİN BUDAPEŞTE NÜSHASINDAKİ HİKÂYELER

Üzerinde çalışma yaptığımız Ferec Ba'de'ş-Şidde'nin Budapeşte nüshası, 42 hikâyeden oluşmaktadır. Bu çalışmada hikâyelerin ilk altını üzerinde dilbilgisi incelemesini yaptık. Aşağıda eserdeki 42 hikâyenin isimlerini şunlardır:

1. Hikâyet-i evvel ez-ân-i Ebülkâsim-i Başrî ve emîr-i Başra ve Ebülfeth-i Vâsiî
2. Hikâyet-i düvüm ez-ân Fazlullâh-i Mevşilî ve Ebülhasan ve Mâhyâr ve kızî
3. Hikâyet-i sivüm ez-ân-i zen-i bennâ-yi Bem ve vezîrân-i bâdeşâh-i Kevâşîr
4. Hikâyet-i cehârüm ân ez-ân-ı Rizvânşâd-i Cînî vü Bânüyi şehristânî
5. Hikâyet-i pencüm ez-ân-I Ferruh-şâd Ferruh-rüz Ferruh-nâz
6. Hikâyet-i şeşüm ez-ân-i vezîr bâduhter-i meliki ve cādū
7. Hikâyet-i heftüm z-ân-i Naşr-i Âyyâr u pâdeşâh-zâde-i Horāsân
8. Hikâyet-i heştüm ez-ân-i Pâdeşâhzâde Zeynûlaşnâm ve melik-i cinniyân
9. Hikâyet-i nühüm ez-ân biserân-i pâdeşâh-i Horasân bâ-birâderşan Hüdâdâd
10. Hikâyet-i dehüm ez-ân se cüvân ve bîr ve duhter-i bâdeşâh ve siyah
11. Hikâyet-i yâzdehüm ez-ân-i pâdeşâh-i bîgam ve vezîr-i gamnâk
12. Hikâyet-i düvazdehüm ez-ân-i zen-i zerger ve faķîh ve ekâbiran-i şehir

¹³ Emine Yılmaz, **a.g.m.**, s.245

13. Hikāyet-i sīzdehüm ez-ān dūrıdger ve hilet kerden bā-cūlāh
14. Hikāyet-i cehārdehüm ez-ān-i ishāķ-i Mevşılı ve küşk ve zenbıl
15. Hikāyet-i pānzdehüm ez-ān e Belķıs ve māder ve mevlideş ve peder
16. Hikāyet-i şānzdehüm ez-ān Manşūr bin Abdül'azīz-i Cevherī
17. Hikāyet-i hefdehüm ez-ān şemse-i Cādū ve Tāhir-i Başrī
18. Hikāyet-i hecdehüm ez-ān düzd ve ķāzī ve mācerāşān
19. Hikāyet-i nızdehüm ez-ān duşter-i melik-i Kişmīr ve bāzırgān-i Hūrāsān
20. Hikāyet-i bīstüm ez-ān ķāzī-yi Bağdād bā-Hārūnurreşīd
21. Hikāyet-i bīst ü yeküm ez-ān şābūr-i Kāzurınī bā-Hvāca Mużaffer-i Bağdādī
22. Hikāyet-i bīst ü düvüm ez-ān se birāder ve mācerāşān bā-ķāzī
23. Hikāyet-i bīst ü sivüm ez-ān melik ve vezīr ve segān«
24. Hikāyet-i bīst ü cehārüm ez-ān Levvāha bā-Hvāca Beşer-i Şarrāf
25. Hikāyet-i bīst ü bencüm ez-ān PādeĜāh-zāde-i Hıalaf bā-peder ve māder ve mācerāĜān
26. Hikāyet-i bīst ü şeşüm ez-ān BāĜ-i İrem ve Bedī'ülcemāl ve şehzāde Seyfülmülük
27. Hikāyet-i bīst ü heftüm ez-ān-i Temmīm-i Dārī Anşārī - rażiyallāhu anhu - bā-cınniyān
28. Hikāyet-i bīst ü heştüm ez-ān-i Dükeyn ve Hābīb ve duşter
29. Hikāyet-i bīst ü nühüm ez-ān Yahyā-yi Bermekī ve nā-bīnā
30. Hikāyet-i sī-üm ez-ān Ārābī-yi şālīh ve Duşter-i [u] Urviye ve hevāhāhāneş
31. Hikāyet-i sī-vüyeküm ez-ān Süleymān ve Sīmürg ve baħs-i ķazā ve ķader
32. Hikāyet-i sī-vüdüvüm ez-ān Kel-i BāĜbān ve duşter-i Şāh-i Yemen
33. Hikāyet-i sī-vüsivüm ez-ān Hālid ve Yūsuf-i Haccām-i Fużılī
34. Hikāyet-i sī-vücehārüm ez-ān Dalla-i Muhtāle ve ğuramā-yi vey
35. Hikāyet-i sī-vübencüm ez-ān Ebūlfevāris-i Mellāh ve ğarmıyeş
36. Hikāyet-i sī-vüşeşüm ez-ān Sultān Maħmıd-i gaznevī
37. Hikāyet-i sī-vüheftüm ez-ān Hātım-i Tāy ve merd-i baħıl ve ķārvān
38. Hikāyet-i sī-vüheştüm ez-ān Muslim ve Cuhıd ve ĶāzīyiHamiş
39. Hikāyet-i sī-vünühüm ez-ān Bānū ve Düstır peser-i Melik-i Cīn

40. Hikāyet-i cihilüm ez-ān Sımcır ve Cıpir
41. Hikāyet-i cihil-ü-yeküm ez-ān Bārbāh-i Belīnās ve vezīr-i Buhtī-naşr
42. Hikāyet-i cihil-ü-düvüm ez-ān Ahi Hürdek ve revende

TÜRKÇE FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE NÜSHALARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR:

a.Yabancı Araştırmacılara Ait Çalışmalar

1. Ferec Ba'de's-Şidde adıyla anılan nüshalara ilk defa dikkat çeken kişinin Fransız Antoine Galland olduğu bilinmektedir. Kendisi 1672-1673 yıllarında yayımladığı "İstanbul'a Ait Günlük Hatıralar" adlı eserinde İstanbul'da karşılaştığı bu eser hakkında bahsetmiştir. Gallad'ın anı kitabındaki bilgilerin ardından, eser 1710-1712 yıllarında Petis de la Croix tarafından Fransızca'ya tercüme edilmiştir.

2. Thury Jozef, "On Dördüncü Asır Sonlarına Kadar Türk Dili Yadigarları" adlı makalesinde H. Vambéry'nin çalışmasına atıfta bulunarak, Türk dilinin 14. yüzyıl sonlarına kadar olan eserlerini ele almıştır. Makale, 1915 yılında *Millî Tetebbular Mecmuası'nda* yayımlanmış ve İstanbul'da 109-110. sayfalarda yer almıştır. Bu bilgiyi bize veren Thury Jozef de eser hakkında "Osmanlı Türkçesine ait eski ve şimdiye kadar bize ma'lum olabilen iki eser daha vardır ki bunlar da XV. Asırdan kalmadır. Birisi İkinci Sultan Murad zamanında, yani 1421-1451 arasında vücuda getirilmiş olan Rum Selçukîleri Tarihi, diğeri de El-Ferec Ba 'de'ş Şidde hikâye mecmuasıdır." demektedir¹⁴

3. Türkoloji alanında önemli bir isim olan H. Vâmbery, Türkçe Ferec Ba 'de'ş-Şidde eserini ilk inceleyen kişi olarak bilinmektedir. Eserin dilini detaylı şekilde inceleyen Vâmbery, 1901 yılında *Alt-osmanische Sprachstudien* (Eski Osmanlıca Tetkikleri, Leiden 1901.) adlı kitabında Budapeşte nüshasından yararlanarak eserin kısmen neşrini ve şerhini gerçekleştirmiştir. Bu çalışmasıyla, eserin Türkoloji dünyasında tanınmasına ve önem kazanmasına katkı sağlamıştır.

4. György Hazai-Andreas Tietze tarafından hazırlanan önemli bir diğer eser, *Ferec Ba'deş-şidde Ein frühosmanisches Geschichtenbuch* (Berlin 2006) adıyla oluşturulmuştur. Hazai'nin Ferec'in elli yıllık yayın macerasını anlattığı bir Önsöz ile başlayan çalışması, Tietze'nin Giriş bölümüyle devam eder. Almanca yazılmış olan

---

¹⁴ Yrd. Doç.Dr. Orhan Yavuz, **a.g.m.**, s.290

Giriş kısmı, Ferec'in edebi tür olarak ortaya çıkışını, Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında Ferec geleneği hakkında bilgi vermiş. Yazar, 1451 tarihli Türkçe Fereci kısa bir şekilde konusunu, tarihini, yazar ve çevirmenlerinin kimler olabileceğini ifade eder. Tietze, Budapeşte Bilimler Akademisi'nde bulunan nüshanın seçme sebepleri olarak şunları sıralar: korunan en eski nüsha olması, istinsah tarihinin belli olması, yazısının özenli ve okunaklı olması, ayrıca Vámbéry'nin Altosmanische Sprachstudien adlı yayınında bu nüshanın kullanılması.

b. Yerli Araştırmacılara Ait Çalışmalar

1. Şükrü Kurgan'ın "*Osmanlı Devrinde Mensur Hikâyeciliğimize Ait Bir Eser*"¹⁵ adlı makalesi 1945 yılında Türk Dili Belleten'in III. serisi, 4-5. sayısında yayınlanmıştır. Bu makalede yazar, Ferecler'in nüshalarından bahseder, nüshaların bir listesini tablo halinde verir ve Hamidiye nüshasını tanıtır. Ferecler'in tarihçesinden ve konusundan kısa bir şekilde bahsederek, daha sonra nüshalardaki hikâyeleri konularına göre sınıflandırır. Makalede, Türkçe FBS'in yazar ve çevirmenlerinin kimler olabileceği hakkında bilgiler verdikten sonra. Kurgan, makalesini bir örnek metin olarak Hamidiye nüshasının bir bölümünü vererek sonlandırır.

2. "*Ferec Ba'de's-Şidde Hikâyeleri Güçlükten Kolaylığa Kederden Sevince*" adlı çalışma, Bilge Seyidoğlu ve Orhan Yavuz tarafından 1990 yılında yayımlanmıştır. Eser, Ferec Ba'de's-Şidde hakkında bilgilerin sunulduğu giriş bölümünün ardından seçilmiş 12 hikâyenin Türkiye Türkçesine aktarımını içermektedir. Bu çalışma, Kültür Bakanlığı Yayınları tarafından Ankara'da yayımlanmıştır, ekler ve bibliyografi ile birlikte toplam 150 sayfadan oluşmaktadır.

3. Orhan Yavuz tarafından yayınlanan Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi'nde 1995 yılında yayınlanan "*Ferec Ba'de's-Şidde'den İki Hikâyeye Üzerine Bir Gramer Denemesi*" adlı makale, Hamidiye nüshasından seçilen iki hikâyeye odaklanarak transkripsiyonlu metinlerini sunmuş ve gramer denemeleri yapmıştır.

4. 2000 yılında Hasan Kavruk, Süleyman Çaldak ve Kâzım Yoldaş tarafından yayımlanan *El-Ferec Ba'de's-Şidde (Karşılaştırmalı Metin) I-II* adlı

¹⁵ Şükrü Kurgan, "Osmanlı Devrinde Mensur Hikâyeciliğimize Ait Bir Eser", **Türk Dili Belleten** Seri III(4-5), Ankara, Kasım 1945, s. 357-382.

transkripsiyonlu metin, Türkçe nüshaları Süleymaniye-Hamidiye 1173 ve Süleymaniye-Fatih 3719'un karşılaştırılması sonucu oluşmuştur. Bu çalışma, 42 hikâyenin transkripsiyonlu bir metnini ortaya koymaktadır

5. Emine Yılmaz'ın 2010 yılında yazdığı bir makalede, György Hazai ve Andreas Tietze'nin 2006 yılında yayınladığı *Ferec ba'deş-şidde* (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch) 1. Band, Text¹⁶ adlı çalışmasının tanıtım yazısının önemli bir çalışma olduğu belirtilmektedir. Bu makalede, "Ferec" terimiyle ilgili tanımı, konusu, yazılış tarihi, yazarları ve bu alanda yapılan çalışmaların genel bir özetini sunmaktadır. Hazai ve Tietze'nin çalışmasının bölüm tanıtımı yapılmıştır.

6. 2013 yılında Tufan Apık tarafından hazırlanan *Ferecbad Eş-Şidde'nin Budapeşte Nüshasının Dizini Ve Sözlüğü*¹⁷ adlı yüksek lisans tezinde Budapeşte nüshasında geçen kelimelerin sözlüğü ve dizini hazırlanmıştır. Ancak bu sözlüğü inceledikten sonra sözlükte bazı madde başı olan kelimelerin metindeki anlamlarının doğru verilmemesi, bazı kelimelerin kökenin yanlış gösterilmesi gibi kusurlar bulunmuştur. Örneğin *himāyet* kelimesi Farsça olarak gösterilmiş fakat bu kelimenin kökeni Arapçadır. "Görenler 'Şehzade'yi bu öldürmüş' deyüb yüzüme tükürdüler hār u hāşāk, qazurāt-ı nāpak başuma dökerler." Cümlesinde *qazurāt* kelimesinin "Kadılar" anlamında kullanıldığı belirtilmiş esasen "pislik" anlamını içermektedir. Bu sebeplerden dolayı yeniden karşılaştırma yapılmasını uygun gördük ve hatalar olması gerektiği gibi düzenleyerek yeni sözlük hazırlamış olduk.

---

¹⁶ Yılmaz, E. (2010). (Tanıtma) György Hazai, Andreas Tietze, **Ferec ba'deş-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch)**, Klaus Schwarz Verlag, Berlin, s. 243-248.

¹⁷ Tufan Apık, **Ferecbad Eş-Şidde'nin Budapeşte Nüshasının Dizini Ve Sözlüğü**, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, 2013.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DİL İNCELEMESİ

1.1. Yazılış Özellikleri

1.1.1. Ünlülerin Yazılışı

1.1.1.1. a ünlü

Ön seste: Ön seste a ünlüsü çoğu zaman üstünlü elif (أ) bazen de medli elif (آ) ile yazılmıştır.

Aslı 1b/11, anun 2a/3, almış 20b/2, alkış 27a/10, acuk 33b/2, asarımadı 37b/5, ağaç 44a/5, aşüfte 46a/4.

İç seste: kelime ortasında a ünlüsü, bazen üstünlü elif (أ) ve elif (آ) ile yazılmış, bazen de sadece üstün ile gösterilmiştir.

Sipas 1b/2, dahı 10b/1, kamaşdı 15b/4, kanda 17a/5, baylık 19a/2, birkaç 31a/9, kararı 41a/7, kavm 43a/1, dağ 43b/1.

Son Seste: Son seste ise a ünlüsü üstün, üstünlü elif ve üstünlü he (ه) ile yazılmıştır. Hudaya 1b/2, yola 11a/2, anlarunla 28b/4, ola 29a/9, sandukca 33a/2, garıblığa 37a/3, girmeğe 40b/1, koyına 42b/1.

1.1.1.2. e ünlüsü

Ön seste: e ünlüsünün yazımında elif (إ) ve üstünlü elif (آ) ile yazılmıştır.

Eyle 14a/21, endişe 20b/2, eserin 28a/7, ekabır 31a/13.

İç seste: e ünlüsü genelde üstün bazan de elif, üstünlü elif veya hareketsiz ile yazılmıştır.

Senünile 10b/1, beni 18a/1, yürürem 29a/4, kesdik 41b/1, yerine 44a/7, yemedüm 44b/1, meğer 46a/9.

Son seste: kelime sonunda e ünlüsü elif (إ), he (ه) ve harekeli he (ه) ile yazılmıştır.

Elüme المة 12a/3, habs ede حبس أده 21a/12, lüle لولة 25b /6, nesne نسنه 34a/1, yöresine 45b/3, gemide كميدَه 48a/4, işiüne اشكأ 21b/1.

ı ve i ünlüleri

Ön seste: Kelime başında ı ve i ünlüleri elif (ا), kesreli elif (إ) ve elif ye (اي) ile yazılmıştır.

İssine اسينه 8a/1, işiüne اشكأ 21b/1, işidicek اشيدجك 24b/12, istesenüz استكنز 36b/9,

İç seste: Kelime ortasındaki ı ve i yazımı için kesre (ـِ-), kesreli ye (ي) nadiren de olsa harekesiz ile yazılmıştır.

Kıldı قلدی 4b/2, yıllık بلىق 15b/16, gitmiş كتمش 18a/1, deniz دكيز 33a/6 birkaç برقاچ 21a/21.

Son seste: Kelime sonundaki ı ve i yazımı için ise kesre (ـِ-)ve kesreli ye (ي) ile yazılmıştır

rızkını رزقني 1b/7, ertesi ارتسى 12b/3, Ürdi أرد 31b/9, avcı اوجي 28a/, sözi سوز 36a/8, gördi كورد 41b/3.

1.1.1.3. u ve ü ünlüleri

Ön seste: u ve ü ünlüleri ekseriyetle ötreli elif (أ) veya ötreli elif vav (أو) ile yazılmıştır.

Ürdi أرد 31b/9, üzmişdür أزمشدر 36b/15, üşbundan أشبندن 38b/17, üçinci اوچنج 35b/16.

İç seste: kelime içinde u ve ü ünlüleri ötreli vav (و) ve ötre (ـُ-) ile yazılmıştır.

Gündüz كندز 32b/18, sandukca صندقجه 33a/6, sakladum سقلدم 36a/1, getir كتر 38a/4, gelmesün كلمسون 41b/14, buyurursan بيزرسك 44a/16, söyleyümedi سيليومد 36b/20.

Son seste: kelime sonunda u ve ü ünlüleri çoğunlukla ötreli vav ile yazılırken bazen de ötre ile karşılaşılır

Karşu قارشو 38b/5, uyku أيقو 44a/3, dolu طولو 38a/5, içerü اجرو 26b/7.

1.1.1.4. o ve ö ünlüleri

Ön seste: u ve ü ünlüleri genellikle ötreli elif (أ) veya ötreli elif vav (أو) ile yazılmıştır

Önine أُؤِكْنَه 38a/6, öldümdم اَلرْدُم 44a/17, oturmayam اَتُورْمِم 36a/4, oldılar اُولدِلر 36b/1,

İç seste: elime içinde o ve ö yazımları için ötre (ؤ-) veya ötreli vav (ؤ) harfi kullanılmıştır.

Koyalar قُولر 38b/9, gördi كُورِد 41b/3, söyleyümedi سُولْيُومِد 36b/20.

1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

Ünlülerin yazılışında olduğu gibi ünsüzlerin yazılışında da eski Uygur imlâ geleneği ile Arap-Fars imlâ geleneği devam etmektedir. Arap alfabesinde, Türkçenin p, ç, g, ñ ünsüzlerini karşılayan özel işaretler bulunmadığından p (ب), ç (ج), g (گ), ve ñ (ڭ) işaretleri ile karşılanmışlardır. Bununla birlikte ç'yi karşılamak için (چ), p'yi karşılamak üzere (پ) harfi de kullanılmıştır. Nazal n (ñ) ünsüzü ise bazen ng (نك) ile karşılanmıştır.¹⁸

1.1.2.1. Ç Ünsüzünün Yazılışı

Metinimizde ç harfi kelimelerde ön, iç ve son ses durumunda ya (ج) ile ya da (چ) ile gösterilmiştir.

İçmekde اِجْمَكْدَه 17b/2, birkaç بَرَقَاج 21a/21, çıkayım چَقِيم 22b/11, içerü اِجْرُؤ 26b/7, içinde اِجْنِدَه 30a/21, üçüncü اُوچْنِج 35b/16, geçüb-durur. كُجْبُدُر 32b/3, kaçırmiş چَاچْرِمِش 40a/2, çok eyledi چَاك اَيْلَدِي 5b/19, canıyçün چَانِيچُون 3b/8, çeynedi چِيْنَدِي 8b/16, sığaçaklayın سِيغَاچَاقْلَايْن 9a/4, çok چُق 19a/7, kaçış قَاچِش 28a/4.

Metnimizde aynı kelimeler bazan cim ile bazan da çim ile yazılmıştır. Bazıları şunlardır:

Çekdiler چَكْدِلر 16a/15, cekdiler چَكْدِلر 16b/2, çıkarsa چَقْرَسَه 2b/2, çıkardı چَقْرَد 3b/2

1.1.2.2. p Ünsüzünün Yazılışı

Metinimizde Türkçe kelimelerde ön ses durumunda p- ünsüzü genel olarak b-tonlusu ile imla edilmiştir.

İç ses ve son ses durumunda -p sesinin yazımı için p ve b harfleri kullanılmıştır. Ancak kelime sonlarında bulunan -up, -üp zarf-fiil eki çoğu zaman b-ile yazılmıştır.

¹⁸ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 88.

p ile yazılanlar: öpdi اُوپِد 10a/1, padeşahlık پَادَشَاهَلِيق 10a/11, kapuya قَبْوِيَه 11a/7, hep هَب 21a/11, pamukçılar پَمُقَجِيَلَر 26b/9, peder پَدَر 32b/7, peşimanıdum پَشِيْمَانِيْدُم 34a/12.

depinürlerdi دِيْپِنُرَلَرِيْدَا 42a/18.

b ile yazılanlar: bazar بَاَزَار 2b/17, barağı بَرَمَاغِي 9a/20, kuşanub قُوْشَانُوب 16b/7, kesüb كَسُوب 22b/5, bedre بَدْرَه 34b/6, sebep-dür سَبَبُ دُر 36b/4, gelüb كَلْبُ 36b/14, dipsüz دِيْپِسُز 23b/6.

1.1.2.3. g Ünsüzünün Yazılışı

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde tonsuz *k* sesi ile tonlu *g* sesi arasında ayırt edici bir işaret yoktur. Genellikle ön, iç ve son ses durumunda *g* ünsüzü için kef (ك) harfi kullanılmıştır. Ancak bazı eserlerde *g*- sesini ayırt etmek için çift keşideli kef (گ) veya üç noktalı kef (ڭ) kullanılmıştır.

Getürdi كَتْرُد 4a/1, gendüyi كَنْدِي 8b/2, gidersin كَدْرَسِيْن 8b/7, gerü كَرُو 10a/1, gişiyem كِشِيْم 11a/9, gözedür كُزْدُر 11b/2, gönüm كُوْنُْم 12a/21, gece كَجَه 16b/5, gülmekte كُوْلْمَكْدَه 17b/3, güzel كُزَل 24b/6, gün كُوْن 24a/13, getüreyim كَتْرِيْم 25a/13, gerek كَرَك 26a/4.

1.1.2.4. ñ Ünsüzünün Yazılışı

Ön seste *n* ünsüzü bulunmaz, ancak iç ve son ses durumunda bulunur. Çoklukla *n* ünsüzü kef harfi (ك) ile yazılır, bazen üç noktalı (ڭ) ile bazen da nun kef (نك) ile karşılanmıştır.

Kef ile yazılanlar: öndinkilerin اَكْدِيْنكِيْلَرِك 4b/3, sonra صُوْرَه 12a/1, sünükleri سُنُوْكَلَر 17a/2, ana اَكَا 25a/3, kimsenun كِيْمْسِنُون 26b/18, canuna جَانِكَا 27a/7.

Üç noktalı kef ile yazılanlar va'desinden وَعَدَ سِيْنَا 25a/17 .

1.1.2.5. t/d Ünsüzünün Yazılışı

Eski Türkçe dönemindeki *t* sesinin bir kısmı, Eski Anadolu Türkçesine geçerken tonlularak *d* sesine dönmüştür.

Dutsam دُتْسَم 2b/14, dürlü دُرْلُو 3b/11, dört دُرْت 7a/9, dülbendini دِلْبَنْدِيْنِي 8a/9, dutmuşlar دُتْمِيْشَلَر 13a/21, dutun دُتْنُك 14a/9, dükeli دُكَلِي 16a/11, duzak دُوْزُق 23b/1.

Fakat Eski Anadolu Türkçesinde kelimelerin ön seslerinde *t* ler *d* ye dönmemiş ve tı (ط) ile yazılmıştır.

Taga طَاغَه 7a/9, taşra طَشْرَه 8b/2, toyamadı طُوَيْمَدِي 8b/2, toprak طُبْرَق 31b/3, taş 7a/19, datlucak طَتْلُوْجَق 19a/2, doğurduğu طُغْرُدُغِي 41a/5, dağlı طَغْلُو 45b/17, dağıtdı طَاغْتِدِي 32a/9.

Nadiren da olsa kalın ünlüye sahip oldukları hâlde te (ت) ile yazılan örneklere de rastlanmaktadır.

Tanrı تَكْرِي 9b/21, tükürdüler تُكْرُدُر 44b/15, tübbütü تُبْتِي 3b/13.

1.1.2.6. s Ünsüzünün Yazılışı

Türkçe kelimelerde bu ünsüz sad ve sin ile karşılanmaktadır. Yabancı asıllı kelimelerin yazılışında kalın ve ince sıradan ünlülerin bulunuşuna göre sad ve sin'in yazılışında genellikle bir düzen olmasına karşılık, Türkçe kelimelerde bu düzen yoktur. Ön, iç ve son ses durumunda kalın sıradan ünlü ler yanında hem s'ler hem sad hem sin ile karışık biçimde karşılanmaktadır. Kalın sıradan ünlülerin yanında sin'in kullanılışı daha azdır.¹⁹

sad ile yazılanlar: sahnlarıyla صَحْنَلْرَلَه 3a/21, sahih صَحِيْح 10a/16, sahra صَحْرَا 42b/10, salabetile صَلَابْتَلَه 46b/21, sa'ika صَاعِقَة 12b/2, sanem صَنْم 13a/12.

sin ile yazılanlar: selamlaşdılar سَلَامَلْشَدَلُر 8b/19, sarayına سَرَايْنَه 9b/12, sakalunuza سَاكَلُنُوْزَه 26b/15, asıldı 27a/20, suçsuz سُجْسُز 42b/19, söz سُوْز 10b/4.

¹⁹ Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, s. 90.

1.2. SES BİLGİSİ

1.2.1. Ünlüler

1.2.1.1. Ünlü Değişmeleri

1.2.1.1.1. İ / e Değişmesi

Metnimizde “i” ünlüsü taşıyan, Günümüzde “e” il olan kelimeler:

İl “el”

“Amma il ve ulular seni umarlar ki begleri olasin”29b/9, “Pars ilinde bir şehriyar-ı kamukar-ı kamuran-ı karıdan vardur” 41a/4.

Yitür-“ulaştırmak, kaybetmek”

“Hovaca-nuzı, siz yitürdünüz” 24a/12, “evmezisen, seni gönül muradına yetürem”32b/9, “Buları yitürsem, halife cihetinden söz ola” 13b/3.

Eski Anadolu Türkçesinde ve metnimizde “e” ünlüsü taşıyan, bugünkü Türkiye Türkçesinde ise “i” ile olan kelimeler:

Padeşah < padişah:

“E *padeşah* tefahhus” 2b/1; “Ol~ kadar bilmez misin kim *padeşahlar* huzurunda kem biş söylemek reva degüldür“ 2a/19,“Ve o hanedanda *padeşahlık* çok yıllar baki kaldı”10a/11

Geyür-mek < giydirmek:

“Derisin *geyürdi*,” 2b/3; “anakumaş *geyürdiler*”7b/8

eyü < edgü “iyi”:

“benümicün bir *eyü* hücre düzet”2b/20; “ han oldur kı *eyülere* eyülik edeler”5a/21, “*Eyülere* yavuzluk edenün cezasın budur”9b/18, “Pes padişaha eyü izzetler etdi” 26a/16,“Ve ol manastırda sana eyü menzil düzi vereler”38b/10.

Eyi< iyi: “ Ol cariye eyi-dür”9a/10

1.2.1.1.2. ü / e Değişmesi

Göndür-< gönder-

“Baraya göndürdi”9b/16, “gayet hoş göndürdi” 12a/5, “Derhal bir tahta ecnas kumaş acuzıla göndürdi”24b/16. “Fazlullah gelini daşra gönndürdi” 14b/13.

Deyü< diye

“Ne gişi-sin deyü sordı”24a/21, “kimse duhterün boyını bosunını görmesün deyü mahafaya koymışlar” 16b/18.

1.2.1.1.3. a /ı Değişmesi

yapaş- < yapış-

“pencere eşiğine *yapaşdı*”8b/2

Sabar < sabır

“iki yıl birmurad icün *sabar* eder”212b/14.

1.2.1.1.4. ö / e Değişmesi

Metnimizde ö/e değişmesi sadece “öyle” kelimesinde tespit edilmiştir. “öyle”kelimesi sadece 3 yerde “öyle” şeklinde yazılmıştır.

Öyle< eyle

“*Eylese*, bir lahza sözüüm dinle”14b/21, “*Eyle* olsa ol iki vezirün birisi dahı destur diledi” 24a/18, “ *Eyle* olsa atam ol oglancuğı oğul-lığa dediler” 46a/15.

1.2.1.1.5. a /o Değişmesi

anun< onun:

“vezir anun üzerine cezm etdi” 6b/11; “kim anun gibi sohbet halife ne “3b/9; “Bulkasımı görüb anunıla müşerref olayıduk” 6b/11, “Taht öninde kül döşedi, anun üstünde oturub işini ağlamağa düzdi”30b/9.

ana< ona:

“*ana* kumaş geyürdiler”7a/20, “ben *ana* talak verem”21a/11,

Anlar < onlar

“*Anlara* yiyecek ilet”9a/1, “*anlar*unicün nafaka kaydın yemeğe bazara girdüm”9a/16, “Anlar dahı halımı bildiler”46b/2.

Anı < onu

“Harun anı gördi” 4b/14, “ “Eger gövdemde bir kıl seni sevmeye, anı koparam” 12b/8, “anı şöyle öldürem ki ibret-i alemiyan ola! dedi” 35a/1.

1.2.1.1.6. *v/u, i/ü değişmeleri*

içün “için”:

“ Kızıla daye’yi bir serheng-i çün fireng eline verdiler”8b/12, “anlarunicün nafaka kaydın yemeğe bazara girdüm”9a/16, “anlar içün sağu sağalar dedi” 4a/2.

yürtimek “yürütmek” :

“ aslı, ulu ferî yürütmek buyurdi” 1b/11, “güristandın yana yürüdiler” 6a/3.

getürmek “getirmek”

“yerine getüreler dedi “ 2a/18, “İstersen, varayım getüreyim”25a/12, “vardı, bir şişe getürdi” 38a/4.

Görüşmek “ görüşmek”

“ Kız vün Bulkasımı gördi, bildi, durdı, görüşdiler kocuşdılar ağlaşdılar” 9a/2, “Cariye geldi, beni koçdı, görüşdi” 12b/17.

Yürü- mek “yürümek”

“Karşu yürüdi hizmet eyledi.” 2b/18, “Durdı, yürüdi kapu düşün buldı” 22b/4, “Biraz yürüdiler, bir mürğizara yetişdiler” 38a/1.

Yasduk/ yastuk “yastık”

“Yasduk getirdi.” 2b/21, “Yastuğı öninde bir sandıkça vardur” 41b/18.

Altun “Altın”

“Andan halife babaya bir altun verdi” 3a/1, “ altun hat üzerine” 3a/15, “başı ucında altun şam’ıdanıla kafüri müm durur”45a/17.

Bizüm “Bizim”

“Bizüm içün taam gör!”3a/1; “bizümile ol katumuzda yavuz olmayasın”7b/9

Kapu ” kapı”

“sarayı *kapusına* geldiler” 3a/10, “*kapuyı* muhkem”8a/18, “ta *kapudan kapuya* etmek dilene”11a/7,

ilerü “ ileri”

“Harun ilerü vardı” 3a/12, “Zen-i benna vezire beşâşetler gösterdi, ilerü yürüdi” 22a/9, “Mütefekkir ü mütehâyir oldum ilerü vardum” 45a/18.

Gümiş “gümüş”

“meclis-i bezm düzdiler, altundan gümüşden” 3b/4, “Mevlana! İşbu gümüş tahta-sı gibi”15b/2,

gerü “geri”

“*gerü* gulama verdi” 4a/5; “*gerü*” 4b/15; “ümid kesüb *gerü* şehre döndiler”8a/11, “*cariyeyi gerü bacaya verbidi*”22b/18.

Degül “ değil”:

“ degüldür “4a/13 “*degülüz*”6b/20.

Yatur- < yatırmak:

“ halifeyi yaturdı “ 4b/9, “*gendözini yer üzerinde yatur gördi*” 24b/19.

Uyıt- < uyutmak

“ halife’yi yaturdı, uyıtdı”4b/9.

Berü< beri

“*düşelden berü sizün olub-dururlardı*”5a/11, “Ol vaktdan berü matemde-yim dedi” 30b/13.

Okı- < okumak

“*Nayiblerümi beglerümi havaşımı katuma okıdum*” 12a/11, “Var, atanı kalan a’yanı ekabırı okı, *gelsünler*”31b/11, “Ol yigidün duası okı icabet hedefine erişdi” 41a20.

Kaygu< kaygı

“ kayguyıla doldı” 5b/7, “ bitmeyicek kaygu yemekdür işi” 22b/17, “olaki gönli kaygusı nedenidüğini sana deye!”35b/6.

Uyı- < uyu-

“sen uyıma”8/15 “*asumanı daye uykuya vardı*”8a/15.

Delük < delik

“İşbu *delükden* daşra düşdi”8b/10 “Bir aşağıya geçmiş dam bacasın gibi, delük gördi”16b/21.

Kullık< kulluk

“dahı çok *kullıklar* etdün”9b/5, “Gece bibim sana çok kulluk edüb-durur”23a/5.

Müsafir< misafir:

“*müsafir* ü mukim, *sahihü sakim* hakkında bedel ederdı”10a/16.

Bunı< bunu

“*Bunı* şimdi öldürmezem”10b/9.

Kesük < kesik

“eli bir *kesük* başa dokundu” 11b/11, “Kimi başı kesük, kimi eşük, kimi kanı dökük, kimi beli bükük yaturalar” 11b/15.

Önin< önün

“Fazlullah kız *öninde* baş yere kodı”14b/19.

Nazük < nazik

“bu *naküzlikde* aya”15b/5.

Eskük< eskik

“kulıncı istiskanı hafakanı yerakanı eksük değil”15b/15, “rızk eksük etmez” 19a/4.

Fursat< fırsat

“Bügün bir *fursat* bulub gendözümü senün katuna bırakdum”15b/18, “Bennayı padeşah fözinden düşürmeğe eyü fursat, eyü behane buldum!”20a/1.

Gelür< gelir-

“Bir bir *gelürlerdi* ki padişah katında çakalardı”19b/16.

Yatsu < yatsı

“*Yatsu* namazın dahı kılایım”22a/8.

Üşbu< işbu

“Ben *üşbu* zır-ı zeminde n~ isterem! Dedi”22b/6, “Nestersin *üşbunda* dedi”24b/20.

1.2.1.2. ÜNLÜ UYUMU

1.2.1.2.1. Kalınlık-incelik ünlü uyumu:

Metnimizde kelimelerde kalınlık-incelik açısından uyum sağlamdır. Metnimizde bu uyumu gösteren bazı örnekler şunlardır:

“ayak” 5a/5, “ayruksı”8a/16, “direk”44b/21, “göbek”5b/7, “ulu” 1b/16, “yavuz” 18b/17, “yıl”22b/14, “yoldaş”25a/19.

Günümüzde Türkiye Türkçesinde kalınlık incelik uyum kuralına uymayan “hangi “kankı”, hani”kanı” , dahi” gibi kelimelerin çalışmamızda bu kural çerçevesinde uygulandığını görmekteyiz.

Kankı “hangi”

“Bu şehirde *kankı* mahallede kankı duşda konubdurursız”4b/19.

Kanı “hani”

“Hoca ‘Oğlān *kanı*’ deyüsordı”8a/1, “Gerü vezir feryada başladı. ‘*kanı* miftah!’ dedi”. 23b/18.

Dahı “dahi”

İkisini *dahı* saclarından çekdi”8a/16, “Ol geyürdiler ki *dahı* eltaf dahı azref zinetile müstakarda karar eyledi”15a/7.

1.2.1.2.1.1. Uyum Dışında Kalan Ekler

+**Ken, +iken zarf-fiil eki:** bugün Türkiye Türkçesinde olduğu gibi metnimizde ise bu zarf-fiil eki kalınlık- incelik uyumu dışında kalmıştır.

“ Müreffeh olub *oturur-ken* elli atlu haramı yaraklular girüb geldiler”10b/6, “Bir gün benna hatunıyla datlucak *söyleşürken* baylık yohsulluk söziçikdi”19a/2, “mütefekkir *otururken* bir cariye bu işi bilürimiş”42a/11.

1.2.1.2.2. Yuvarlaklık-düzlük ünlü uyumu:

“Eski Türkçede birçok kelime kökünde ve birçok ekte düzlük yuvarlaklık uyumu bulunduğunu, fakat aynı şekilde birçok kök, gövde ve eklerin de bu uyum dışında kaldığını görüyoruz. Batı Türkçesine gelince durum uyum aleyhine daha çok dönmüş, geniş ölçüde uyumsuzluk hâkim olmuştur. Batı Türkçesinin bu uyumsuzluk devri Eski Anadolu Türkçesi devridir. Eski Anadolu Türkçesinde Eski Türkçedeki uyumsuz kök ve gövdelerin bu durumu muhafaza edildiği gibi, bir yandan geniş ölçüde yuvarlaklaşma, bir yandan düzleşme ile Eski Türkçede uyuma bağlı eklerin büyük bir kısmı da uyumsuz ekler arasına sokulmuş, böylece Türkçenin hiçbir devrinde görülmeyen büyük bir uyumsuzluk çağı yaşanmıştır.”²⁰

1.2.1.2.2.1. Kelimelerde Yuvarlaklaşma

Kelime içindeki yuvarlaklaşmanın çeşitli sebepleri vardır. İşte bu sebeplerden bazıları:

²⁰ Osman Yıldız, **Ahvâl-i Kıyâmet**, Şüle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 123.

ğ ve g seslerinin düşmesi sebebiyle:

“Eski Türkçe devresinde mevcut olan –ğ’ ve –g’ler düşürken, kendinden önceki vokali yuvarlaklaştırmışlardır. Bu hadise düşmeken ziyade bir kaynaşma mahiyeti taşımaktadır. Bu şekilde yuvarlak vokal taşıyan kelimelerden kapu, sevü gibi sözlerde yuvarlaşmaya –ğ ve –g’nin düşmesi kadar, p ve v gibi dudak konsonatları da sebep olmuştur denebilir”²¹.

dürlü (<türlüg DLT) “türlü”: “dürlü dürlü hizmetler etdiler” 39b/4, “ bin dürlü gül-i rengin anda bitmiş” 43b/8.

kapu (<kapug DLT) “kapı”: “Yarındası gün kapu kakıldı” 14b/12, “ Hiç kapuyı üstüme yapmadun” 33a/18, “ Bir demden sonra kapu açıldı” 47a/3.

Ulu (<ulug) “yüce”: “içinde bir *ulu* saray var”^{7b/9}, “ Ve ol bir ulu begün oğlıydı” 35b4, “birkaç ulu begi ağır leşkerile kaçanlar ardınca veribidi” 42a/12.

Dudak ünsüzleri sebebiyle:

Dudak ünsüzleri b, m, p gibi etkilerle bazı sözcüklerde yuvarlaklaşma olayı oluşturulmuştur.

Demür (< temür DLT) “demir”: “Bu demür zibaniye-sini, bu div enüğünü n~ederem?” 17a/7, “ ayağında demür kolları ham içinde, başı dizinde ağlar”^{41b/5}.

Yavuz (< yabız DLT) “kötü, fena” : “ yavuz endişelerün halı eyle olsun!” 17b/1.

Yapım eklerindeki yuvarlak ünlü sebebiyle:

-(U)K eki ile:

açuk “açık”: “ulu ve kici cümlesi baş açuk yalın ayak Bulkasımın sarayı kapusına vardılar” 6a/2, “Mecmu’ı halk başları acuk ağlaşırlar” 33b/2.

artuk “başka, geri kalan”: “ ve benden artuk oğulu yokdur” 33b/10.

ayruk “başka, gayrı” “hal ayruksı Nakam cübbeyi destarı”^{14b/17}, “Ayruk sözün varışa söyle!”^{15b/8}, “Ayruk beni incitme”^{16b/2}, “Ayruk gişinün elinden gelmez dedi” 37a/9,

eksük “eksik”: “Kulıncı istiskanı hafakını yerakan eksük degül” 15b/15. “İki bin bunun gibi dinardan eksük mehr olmaz dedi” 16a/17.

²¹ Faruk Kadri Timurtaş, **Eski Türkiye Türkçesi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005, s. 78.

+garu, + gerü eki ile:

İçerü (< iç +gerü) “içeri”: “Halife bu fikirde-yiken cüvan-ı Başrı *icerü*” 3b/21 “*icerü* girdi” 7a/6, “Başın *icerü* çekdi yaşındı”12a/16,

İlerü (il+ gerü) “ileri”: “Fazlullah *ilerü* yürüdi” 17b/17, “Vezir *ilerü* geldi” 28a/9.

Yokaru (yok+ garu) “ yukarı” : “yokaru cık dum”12b/16, “Bu endişede-yiken nagh yokaru manzaraya bakdı” 37b/2.

Bir sebebe bağlı olmadan yuvarlak ünlü taşıyanlar:

degül “değil”: “her sözde mübalağa etmek seza *degüldür*” 2a/20; “ kulak işitmiş *degüldür*” 4b/5 “işbu veçhilen ademü ölmek makul *degüldür*” 6b/8

Karşu “karşı”: “Karşu yürüdi hizmet eyledi.” 2b/18; “karşu durdılar”10b/7

Delü “deli”: “delüdür olamı işbu gişi” 4a/15

Kaygu “ kaygı, üzüntü”: “ Bitmeyicek *kaygu* yemekdür işi” 22b/17.

1.2.1.2.2.2. *Eklerde Yuvarlaklaşma*

A) Ünlüsü aslında yuvarlak olan ekler:

-(y)Up; zarf fiil ekleri

Metnimizde “*Up*” zarf fill eki hep “*Ub*” şeklinde yazılmıştır. Bazı örnekler şunlardır:

“öl-üb su yüzide yüzer”8a/8 “ümid *kes-üb* gerü şehre döndiler”8a/11 “ Ben alemü geşt *ed-üb* seni isterem”8a/17, “cariye ayağına *düş-üb* ağlar”9a/20, “sanub” 13a/16, “Ümid *kesüb* oturdı”22b/5, “Ferman-berem! *Detüb* durdı”35b/6.

-dUK sıfat-fiil eki

“*görme-düğünüz-e bilme-düğünüz-e* tanuklık verürsüz”21a/3, “Halife bu resme yas *dut-dugı* haberi” 6b/9, “köşk *yapduğı*”21b/15.

+dUr bildirme eki ile bildirme anlamı veren “durur”

“sanduklar-dur”5a/5,“otağlar-dur”5a/6,“develer-dür”5a/6, “ kadar-dur”4b/20, “gerek-dür”6b/8, “ kalmamış-dur”8a/14, “yüce-dür”8a/21, “reva-dur”8b/1, “ revayet-dür”10a/15, “ emanetüm boynunda-dur”15a/3, “delüdür”15b/14, “ol cihetden gönlüm ana müteallikdür”20a/19, “gerekdür ki tiz evünegelesin”20b/12, “gördi ki bir *ay-dur*”22a/11, “tezvir-dür”23a/21, “beni menzile eriş-dür”41a/11

-dur-/ -dür-; -tur-/ -tür- fiilden fiil yapma (ettirgenlik) eki

“yan-dur-dı.”4b/10 “utan-dur-dun” 5a/3, “ bin-dür-diler”7a/3, “kıl-dur-urdu”10a/17, “in-dür-ür”23b/3, “bil-dür-eler”38b/8.

-ur- / -ür- fiilden fiil yapma (ettirgenlik) eki:

“ halifeyi yat-ur-dı “ 4b/9; “tabutı yerde boş yat-ur gördi”7a/6, “ ev içinde yüz gişi ola yat-ur-urlar”11b/14, “bit-ür-eyim”9a/18,“bil-ür-imiş”7b/3.

-gur-/ -gür- fiilden fiil yapma (ettirgenlik) :

“ peygam de-gürdi” 7b/14

-sun / -sün, -sunlar / -sünler emir 3. şahıs ekleri:

“sakla-sun”5a/1 “git-sün” 5a/2” “sımarla-sun”5a/3, “iletmesünler”12a/20, bilsün”14a/3, “bağlasunlar” 13a/9, “ver-sün”14b/16, “nikāh etsünler”16b/3, “begensünler”19b/5, “ol kınansun”20b/6, “varsun”21a/9, “işlesün”25a/12, “versün”37a/11, “girmesün”40a/12.

GU fiilden isim yapım eki:

“yohsa *sev-gü-lü* hatunundan cüda düşersin”20b/13, “ *uy-ku* vakti”8a/11, “ Bitmeyicek kaygu yemekdür işi” 22b/17.

B) Ünlüsü sonradan yuvarlaklaşmış ekler:

+(U)m; +(U)mUz Teklik ve Çokluk Birinci Şahıs İyelik Ekleri:

“agz-um”3a/6 “dil-üm” 3a/7 “adet-ümüz” 5a/11 “nesne-müz” 5a/11 “kat-umuz-da” 7b/9 “karavan-umuz-ı”7b/7 “encam-umuz” 7a/8 “ iş-ümüz” 7a/8 “yigitlig-ümüzi”6b/17 “ kararum” 8a/14, “sultan-um”9a/15, “ben-üm gönlüm”10b/2, “yarenlerümün” 10b/9, “üzerüme” 13a/14, “kızumdan”14a/16, “*emanet-üm* boynunda-dur”15a/3, “Günahum hemin ani bilürem ki dar-ı dünyada bir avartum vardır”20a/18, “şartumuz”21a/10, “ gizlü razumı sana izhar kılayım”35b/9, “işitmeyedük yüregümüz yanmayadı”36a/14, “Nazarun üstümüzden halı olmasun!” 39b/9.

(U)ğ; +(U)ğUz Teklik ve Çokluk İkinci Şahıs iyelik ekleri:

“Oda-nuz”4b/20; “nazar-unuz”5a/10 “siz-ün”5a/11 “baş-unuz”8a/2, “lütfunuz” “hatır-unuz”10a/4, “hidmet-ün-e” 10b/3, “hal-un”10b/17, “Tanrı-nuz”11a/10, “senün nefes-ün” 12b/6, “yer-ün” 13a/12, “duhter-ünüz-ün” 14a/11, “ev-ün-e gelesin”20b/12.

-uñ/ -üñ; -nuñ/ -nüñ ilgi i hâli eki:

“ol *ogla-nun* odasını kandadur?” 3a/8, “*Halifen-ün* elin aldı” 3a/15, “*nimetler-ün* kesretinden” 3b/1, “ve ol *agac-un* üstünde kızlaltundan bir tavus yasanmış” 3b/12, “*şecere-nün* muhassini” 3b/17, “*anlar-un* şevki” 4b/17, “garipler-ün yeri” 4b/21, “ bir *gişi-nün* madesine düşse” 5b/16, “*gurhane-nün* kapusını muhkem yaptı” 6a/9, “ Harami- *başın-un* özi göyindi” 6b/19, “ ol *kız-un* mizacına münasib yaradı” 7b/11, “ Ve bu *hikayet-ün* faydesi oldur kim”10a/12, “*vezirler-ün* birisi ol hala muttali olur sevinür”19b/21, “*hemşirelerin-ün* kinini sizden alalar”25b/16, “*şehzade-nün* mu’alece-sine meşgul olalar”35a/21.

+IU; +sUz isimden isim yapma ekleri:

+IU

“*ayaklu*”2b/15;“*suretlü*”4a/12,“*sıfatlu*”4a/13;“*cerahatlu*”10b/8,“*heybetlü*”12b/21,“*yatlu*”20b/12,“*mekir-lü-dür*”23a/21,“*gizlü*”35b/9,bağlu”41b/3.

+sUz

“Haduz” 5a/3; “dermansuz” 8a/10, “Günahsuz” 11b/17, “fütursuz”16a/21, “Düşmensüz”22a/2, “dip-süz”23b/6, “ursuzlar”25a/15, “Renc-süz” 39a/17.

du(m)/ -dü(m); -tu(m)/ -tü(m) görülen geçmiş zaman eki:

“oğra-dum”8a/10, “gir-düm”9a/16, “aldum”9a/17, “eyledüm”10a/5, “vardum” 12a/6, “gösterdüm”12b/5, “eyitdüm” 12b/7, “çıkardum”13a/11, “oğradum”23a/6, “uyandum”35b/20.

-du(ñ)/ -dü(ñ); -tu(ñ)/ -tü(ñ) görülen geçmiş zaman eki:

“ver-dün”5a/3, “eyle-dün”5a/3; “utandur-dun” 5a/3, verdün”9b/5, “korkmadun”13a/5, “öldürdün”15b/8, “gelmedün”35b/7.

-du(k)/ -dü(k); -tu(k)/ -tü(k) görülen geçmiş zaman eki:

“ san_duk-lardur”5a/5, “ Gel-dük” 8a/8, “yedük” 12b/19, “tehir etdük”20a/10, “bağışladuk”39b/9.

-uz/ -üz çokluk 1. şahıs bildirme eki:

“ukubet edicilerden degül-üz” 6b/20 “Yolcular-uz bizden üşenme” 7b/6, “biz razi-vüz”16a/8.

-vuz /-vüz çokluk 1. şahıs bildirme eki:

“bir seni halas edici-vüz”6b/20.

-a-vuz, -e-vüz istek ve şart çekimlerinde çokluk 1. şahıs eki:

“sabah biz *atlan-a-vuz*, menzilgahda bular mülhak *ol-a-vuz*”12a/6, Var-avuz haramiler işini dahi gör-evüz”7a/14,”Gel-e-vüz gör-e-vüz dediler”10b/15, “sabah biz atlanavuz”12a/6.

-ur/ -ür geniş zaman eki:

“ birisi ol hala muttali olur sevinür” 20a/1,

-U fiilden isim yapma eki:

“öl-ü” 5b/17, , “koku” 3b/2, “korku” 13a/3

-sul isimden isim yapma eki:

“Yoh-sul” 6a/2.

-alum / -elüm çokluk 1. şahıs emir eki:

“götür-elüm” 5a/4, “ver-elüm”5b/1, “verbîy-elüm” 5a/2, “ yaz-alum” 5a/3, “satalum”7a/2, “iledelüm”7a/2, “ n~edelüm n~eyleyelüm?” 7a/7, “Akd *edelüm* dediler”16a/16, “alalum”20b/11.

-(u)ñ / -(ü)ñ çokluk 2. şahıs emir eki:

“Tanrınız-icün bana taam ver-ün”11a/10, “Siz ağrukı hayemeyi raht *al-un gid-ün*”12a/11, “Bennayı getirün! Deyü buyurdı”20a,13

- duğı –dügi

“ gel-dügin-den bildi” 5b/13, “Halife bu resme yas dut-duğı haberi” 6b/9, “Yemek yen-dügin-den sonra eyitdi” 11b/21, “köşk yapduğı”21b/15, “olmaduğından”35b/14, “geldügin”38b/7.

1.2.1.2.3. Düz-Dar Ünlülü Olan Yapım ve Çekim Ekleri

- I/İ Yükleme Hali Eki

Eski Anadolu Türkçesi devresinde kelime kökünün ünlüsü ne olursa olsun yükleme hali eki daima düz- dar olarak görülmektedir.

Müluk-ı 2a/17; Söz-i 2a/21; hatun-ı 2b/13 “ gök yüz-i-n-i müzeyyen eyledi” 1b/8, “gözün-i gönlün-i ışıdayım”15a/1, “kim bile *bun-ı* bir kimse bazıye verüb-durur”16a/12, “Al vechün-i sözün-i kes dedi”16ab/1, “ bir şehirde işüm-i revanka yetüreyidüm”19a/6.

- dın/din Ayrılma Hali Eki

“güristandın yana yüridiler” 6a/3, Bulkasım daşardın eve geldi”8b/21, “daşradın bir heybetlü avazıla”12b/21.

-ı, -i, -sı, -si Teklik Üçüncü Şahıs İyelik Eki

“kapu-sı-na geldiler”3a/10, “duş-ı-n-ı” 4a/19; “göz-i-n-i” 4a//1; “ kamus-ı-n-i”5a/4 “ yer yüz-i-ni”1b/8 “üst-i-ne” 5b/19, “yol-n-a”13b/10, “uyku-sı-n”19b/21, “kuyu-sı-n”23b/6, “korkusı-dur” 36a/2, “Kaygusı “35b/6.

-dı, -di Görülen Geçmiş Zaman Teklik ve Üçüncü Şahıs

“ geyür-di, dur-dı, buyur-dı”2b/3, “gör-di” 3a/10, “ol-dı”5a/1, “oldı-ysa” 5a/9; “dol-dı” 5b/7, “düz-diler” 5b/21, “vurdılar” 7b/7, “geyürdiler”7b/8, “gördi”8a/15, “dön-di”8a/19, “düş-di”9a/18, “düzdiler”9b/11, “oldılar”13b/2, “koşdılar”14b/8, “sürdiler”15a/9, “durdı”21b/20, “oturdılar ağlaşdılar”25a/1, “Ol kaygudan öldi”36/17, “buyurdı”35a/2.

-miş, -miş öğrenilen Geçmiş Zaman

“ ol kapuya *çokmuş-lar*” 3a/11, “tiryaklar ellerinde *dut-muşlar*” 3a/19, “ dürlü cevahirden *düzül-miş* 3b/12, “Bulkasım kandağı *öl-miş*”9a/12, “gördi ki bir yad gişi *dur-muş* durur”9a/20, “Eyü maslahat eylemişler”14b/8, “tahtu alat mülevves *ol-miş*”20a/8.

-miş –miş Sıfat Fiil Eki

“Yonul-mış ayaklar”3a/18, “solmuş görececek olursan”19a/11, “ ol kızmış ferşde yürüyüb anı varub bulamk!”38b/20.

-ısar, -iser Gelecek Zaman Eki

“kalk-ısar gid-iser”20b/14, “o-lısar-dur”21b/8, “olısar”22b/11, “güliser-dür”26b/16, “söylen-iser”24b/12, “arz ediser” 39a/5.

-mı, mi Soru Eki

“Kanı bu şehrin bennaları *yok-mı-dur?* dedi”19a/13, “Şimdi sen şarab icmedün-mi” 20b/7, “Gelsünler-mi ?”22a/7.

-cı, ci İsimden İsim Yapma Eki

“Dapu-cı-lardır” 5a/6, “yol-cı-yam”22b/20

-ınca,-ince Zarf Fiil Eki

“öluñnce seni terk etmeyem” 13a/13, “Bir batman yamuk *çıkarmay-ınca* sana bir batman etmek vermezler”25a/4, “Avrat iley-ince şem götürdi”27a/14, “ seni maksuduna erüme-yince oturmamam” 36a/4, “Ma’budumu gçzümile görmey-ince gönlün hoş olmaz”39a/17.

-ıcak, -icek Zarf Fiil Eki

“Gör-icek”5a/7, “Bir batman yamuk *çıkarmay-ınca* sana bir batman etmek vermezler”25a/4, “Avrat iley-ince şem götürdi”27a/14, “ seni maksuduna *erüme-yince* oturmamam” 36a/4, “Ma’budumu gçzümile görmeyince gönlün hoş olmaz”39a/17.

+uncı, +ünci

“Zühreyi *üc-ünci* gökden indürür”23b/3.

- sın, -sin Fiil Çekiminde Teklik İkinci Şahıs Eki

“Ana neye *var-ur-sın*”21a/1, “ yohsa sevgülü hatunundan cüda *düş-er-sin*”20b/13, “Gözün ac, yoohsa uyur-sın”25a/9.

-sın –sin Bildirme Teklik İkinci Şahıs Eki

Bu ekin ünlüsü de düz- dardır.

Memduh-sın 2a/12 , “kokusın” 39a/3.

-sız,-siz Fiil Çekiminde Çokluk İkinci Şahıs Eki

“ver-ür-siz”21a/3, Ne buyur-ur-sız?”24b/11, “Siz bilürsiz” 40b/21.

-(i)n- / -(i)n- fiilden fiil yapma eki:

Eski Anadolu Türkçesi devresinde olduğu gibi metnimizde geçen ekin ünlüsünü de daima düz olarak tespit ettik.

“bul-(i)-n-mayan nefayisden bulduğun al gel !”5b/2, “ ben firakunda *göyinerem.*” 9b/7, “rast eydürsin, yaramazlıkda *bul-in-duk*”13b/5, “sizden özhoşluk ederüz” 14a/2, “Bu yerde mühmel işler bulunur”19a/4.

- İş- fiilden fiil yapım eki

“bırağur *gör-iş-ür* ağlar”9b/3, “buluşdılar”7a/9, “erişdiler” 7a/9, “uruşdılar” 7a/9, “erişdi”8a/2.

-lık, -lik İsimden İsim yapma Eki

“kimse *eyü-lik-den* ziyan eylemez “10a/12, “rast eydürsin, *yaramaz-lık-da* bulınduk”13b/5, “bu aklıkda, bu degirmilikde aya “15b/6, “görmedüğünüze bilmedüğünüze tanuk-lık verürsiz”21a/3.

1.2.1.3. ÜNLÜ TÜREMESİ

Ünlü türemesinin Eski Anadolu Türkçesinde metinlerinde çok az örneği bulunmaktadır. “Türkçe kelimelerde ünsüz ile biten kelimeye ünsüz ile başlayan ek - rak/ -rek eklenirken a-/,-i- ünlülerinin ek başında türetilmesi şeklinde görülür”²²

²² Nadir İlhan, Eşref b. Muhammed, Haza’inu’s-Sa’adat: İnceleme, Metin, Sözlük , Öz Serhat yayıncılık, Malatya, 2009,s. 49.

1.2.1.3.1. . Kelime İçinde Ünlü Türemesi

“Ben *yalunuz* kaldım” 12a/15.

1.2.1.3.1.1. Yabancı Asıllı Kelimelerde Ünlü Türemesi

“dünyadan”9b/6, “vehem”10a/7, “zulüm”10a/10, “şükir”13b/9.

1.2.1.4. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Kelime Ortasında Ünlü Düşmesi

Boyn “boyun” “Elini Bilkasımın boynına bıragu görışür ağlar” 9b/2, “boynında gül”41b/5.

Gönl “gönül”: Gönlinde 3b/18, gönlinde 4b/7 “gönlin” 8a/16, , “benüm gönlüm”10b/2.

ayıru : “ayru” 26a/9.

Ayrık “ayruk”: “ayruk” 4b/17.

Şehr “şehir” “Bu şehr bana hoş geldi” 12a/12.

Akl “akıl” “Sakalina gelüb *akl-ın* uğurlayub-durur”16a/12.

Oğulan: “oğlancuğı” 46a/15.

1.2.1.5. ÜNLÜ BİRLEŞMESİ

Ünlü ile biten bir kelimededen sonra ünlü ile başlayan bir kelimenin gelmesi halinde ünlülerden birinin düşerek iki kelimenin tek kelime biçiminde birleşmesi olayıdır. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde bu hadise ile ilgili çok örnek bulunmaktadır. Bu birleşmelerin bir kısmı kalıcıdır. Bu yolla dilimizde çok sayıda kalıplaşmış sözler ortaya çıkmıştır.²³

kendöz “<kendü+öz”:

gendözini 2a/9 8a, “Bügün bir fırsat bulub gendözümü senün katuna bırakdum”15b/18.

Böyle < bu+eyle: “böyle” 2b/5,4a/10, 17a/14,25a/15.

şol < uş+ol: “şol” 7b/13,24a/12,40a/7.

²³ Muhammet Yelten, **Eski Anadolu Türkçesi Ve Örnek Metinler**, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul, 2009, s.82.

Öyle < o+ile+<ol+ile “öyle” 7a/9, 22b/17.

1.2.2. ÜNSÜZLER

1.2.2.1. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

K /h değişikliği

a. Kelime başında k- / h- değişikliği

Türkçede kelimeler başında /h/ sesi bulunmamaktadır. Bugün Türkçede “h” sesiyle başlayan kelimeler Eski Türkçe devresinde “k” sesi ile başlamaktaydı. Eski Türkçede “k” sesi ile başlayan birkaç kelimedede bu ses Batı Türkçesinde “h” olmuştur. Eski Anadolu Türkçesinde devam eden bu değişiklik daha sonra kesin “h” olmasıyla tamamlanmıştır.²⁴

Metnimizde bir örnekte kelime başı “h” sesini görülmüştür.

Hatın 10b/16.

b. Kelime ortasında -k-/h- değişikliği

Yoksa < yohsa : “yohsa atukcı ziyana oğrarsız”8a/3.

Akşam < ahşam “Ahşam oldukda zen-i benna namzını kıldı”22a/6.

1.2.2.1.1. . k-/g- değişikliği

Eski Türkçe devresinde kelime başındaki k-/ g değişimi Batı Türkçesine geçince ortaya çıkmıştır. Bu değişme olayı büyük ölçüde olmakla birlikte gerçekleştiğini kabul etmek mümkün değildir. Çünkü Arap harfli yazıda k / g ayrımı yapılmamıştır, dolayısıyla yazıdan anlamak mümkün olmamaktadır.

Eski Türkçedeki” ile başlayan metnimizde g- ile kabul edilen bazı kelimeler şunlardır:

Kez< gez: “ Anı bir iki gez cekdi alımadı”8b/15, “Bugez ulular maslahat gördiler” 12a/2,

Kişi< gişi: “üç gişi durdılar”9a/5, “ev içinde yüz gişi ola yaturlar”11b/14.

Kendü< gendü: “ gendü bir ipalsı”9a/6, “gendü icerü evine girdi”14b/7.

---

²⁴ Muhammet Yelten, **a.g.k.**, s.87.

Eski Türkçe devresinden gelen bazı kelimeler, bugünkü yazı dilimizde “k” li şeklini korunmuştur. Metnimizde “k” li olan kelimeler ise şunlardır:

Kesmek “ kesdi” 24a/6, “kesdük”41b/1, “kesüb” 8a/11.

1.2.2.1.2. b/v değişikliği

a. Kelime başında b- > v- değişmesi:

Eski Türkçe döneminde bazı kelimelerin başında bulunan ön ses “b-”ler, Eski Anadolu Türkçesi döneminde “v-”ye dönüşmüştür.

Var- < *bar-* : “varasız” 31a/7, “varavuz”7a/14, “varayıdım”19a/6, “varayım”9a/17.

viribi- < *biribi-* : “Viribidügün”17a/9, “viribimiş”19a/18.

B. Kelime ortasında –b-/ -v- değişmesi

Ev<ebe: “evde” 11b/1, “evden” 22a/1, “evdedür”34b/6.

Yavuz<yağız: “yavuzı” 25a/7, “yavuzıla” 49a/4.

1.2.2.1.3. b / p- değişikliği

Eski Anadolu Türkçesi devresinde b- ile başlayan bazı kelimeler bugünkü Türkçesinde p- şeklinde görülmektedir.

Pazar< bazar: “*bazara* varıdı kim hamallık ede”9a/7, “anlarunicün nafaka kaydım yemeğe *bazara* girdüm”9a/16.

Parmak< barmak: “ Zübeyde durmuş, temaşa eder, müteaccib *barmağı* dişinde”9a/20, “Mevlana! Bu hüsende *barmaklar*”15b/5.

Up < ub “oturub”22a/7, “kesüb” 8a/11.

1.2.2.1.4. t/d değişikliği

Eski Türkçe devresinde ince ve kalın sıradan ünlü taşıyan birçok kelimelerin başında “t ve d” ayrımı yapılmadan “t”li şeklindedir. “ t” ile başlayan kelimeler Eski Türkçe devresinin sonunda “d” şeklinde olmaya başlamıştır.

Eski Türkçede “t” ile başlayan, metnimizde “d” olan sözcükler:

“eyü *eddün*” 3a/15 “*çıkıldılar*” “*dülbandini*” 8a/9 “*ümid*” 8a/11, “*üşde*”13a/14, “*kulunuzu mazur dutun*”14a/9, “*kazi memlektde* halifeden sonrandan ulurak yokdur”14a/7, “*hezar dürlü* hayretü dehşet üzerine müstevlî oldı”14b/9, “*yanakda*”15b/3, “*gözedürlerdi*”19b/16, “*Ah* *nagah düş-düm*”22b/16. “*depesinde*”44b/21, “*duzaklar*”40b/2, “*dürlü*” 3b/11, “*dükeli*”15a/10.

Eski Türkçede t- ile yazılan ve metnimizde de “t”li tespit ettiğimiz kelimeler:

tanuk: “*tanuk*”16b/21, “*tanuklık*” 21a/3.

Taş: “*taş*” 7a/19.

1.2.2.1.5. g > y değişimi

Eyer < eger 15a/5

deyül < degül 7b/1

meyer < meğer 13a/20

Deyin < değın 37b/1

1.2.2.2. . ÜNSÜZ DÜŞMESİ

1.2.2.2.1. b ve l düşmesi

Metnimizde kelime ortasında az sayıda birkaç kelimedede “l”, “b” düşmesi bulunmaktadır.

Bol- > ol- 2a/19, 3b/1.

keltür- > getür- 7b/13, 24a/9.

oltur- > otur- 26a/17,48b/10

1.2.2.2.2. y- düşmesi

Eski Türkçede kelime başında y- sesi bulunduran ve bugün Türkiye Türkçesinde y- ile olarak kullanılan metnimizde bazı kelimeler y- sizdir.

yığaç < ağaç 3b/10

1.2.2.2.3. g/ğ düşmesi

Yokğaru < yokaru 12b/16.

1.2.2.3. . ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

“Türkçede ünsüz uyumu kuralına göre tonsuz ünsüz ile biten kök ve gövdelere getirilecek eklerin başındaki ünsüzlerin de tonsuz olması gerekmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde bazı ekler tek şekillidir. Yani her ekin hem tonlusu hem de tonsuzu mevcut değildir. Bu sebeple tonsuz ünsüzle biten bir kelimeye d/t ile başlayan bir ek geldiğinde çoğunlukla ekin ünsüzünde tonsuzlaşma olmaz”²⁵.

Metinimizde benzeşme örnekleri şunlar:

1.2.2.3.1. *İmlası kalıplaşmış ekler*

-da/ -de Bulunma hali eki:

“nevahi-sin-de” 6b/12 “odasın-da”7a/15 “katumuz-da”7b/9.

dan/-den Ayrılma hali eki:

“delükden”8b/10, “acılıktan” 11a/7, “heybetin-den öehbus oldum” 13a/6.

-dı/ -di, -du/ -dü Görülen geçmiş zaman eki:

“eyledüm”12b/5, “girdüm”12a/18

-dukda/ -dükde Zarf-fiil eki:

“ sehden care istedükde durugl”39a/17, “Ahşam *oldukda* zen-i benna namzonı kıldı”22a/6.

-dukça/ - dükçe Zarf –fiil eki

“ömrüm oldukça bu yana yörenmeyem”22b/20, “Hacüb Feraşadun kemalatını imkân oldukça söyledi “36a/16.

1.2.2.3.2. . *Kelime içinde tonlulaşma (ötümlüleşme)*

Türkçede iki ünlü arasında kalan bu ünsüzler (p, t, ç, k, k, f, s, ş) tonlulaşarak (b, d, c, g, ğ, v, z, i) seslerine dönüş mektedir. Bu tonlulaşma olayının metnimizdeki örnekleri şunlardır

²⁵ Osman Yıldız, *Ahvâl-i Kıyâmet*, Şüle Yayınları, İstanbul, 2002, s. 154

-c- /-ç-

aç- < ac- : “gözün ac” 6b/20,

kaç- < kac- : “siz başunuz alun *kac-un*”8a/2, “bu yana kacdı”11b/11,

pencere < pencere: “Bullkasım *pencereye* geldi”8a/20

için < icün “iki yıl bir murad icün sabar eder”22b/14.

1.3. ŞEKİL BİLGİSİ

1.3.1. İSİM

1.3.1.1. Çokluk

Eski Anadolu Türkçesi devresinde çokluk isimlerde +lar, +ler ekleri ile yapılmaktadır.

“Bu kafir yanına ağır *daş-lar* yığdı”7a/18, “Andan *hikayetlerini şikāyetlerin* soruşdılar söyleşdiler”9a/2, “*kapu-ları* bağlatdı” 12b/18, “halife *hadım-lara* buyurdı” 13a/4, “Bu gördüğün *ölü-ler* anlardır” 13a/15, “Benüm kızum var, ayıblar cokdur.”16a/7, “konşı-ları ağzından bennaya biti yazalum”20b/11.

1.3.1.2. İyelik ekleri

Türkiye Türkçesindeki küçük ünlü uyumu Eski Anadolu Türkçesinde tam gelişmiş haline gelmediği için bu dönemdeki iyelik eklerinin bazıları sadece 'düz ünlü, bazıları ise 'yuvarlak ünlü' ile kalıplaşmıştır.²⁶

Teklik 1. şahıs iyelik eki: -m, -(u)m / -(ü)m

Teklik 1. şahıs iyelik eki -m'dir. Ünlü ile biten isimlere -m, ünsüzle biten isimlere (u) ve (ü) yardımcı ünlüler olarak gelir.

“*Can-um* oğul! Ne gişi sin”8b/6, “ *Hatun-um!* Tanrıycün oldur”9a/12, “canum ümidim üzdüm” 11b/16, “Eylese, bir lahza *söz-üm* dinle” 14b/21, “benüm mahbubum-dur dedi”16a/11,

“icmekden *habe-rüm* var”20b/5.

²⁶ Gürer Gülsevin, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara, TDK Yay., 2007, s. 12

Teklik 2. şahıs iyelik eki: -n -(u)n / -(ü)n

Teklik 2. şahıs iyelik –n’dir. Yardımcı ünlü Teklik 1. Şahıs iyelik ekine benzerak dar- yuvarlak olmuştur.

“Evet *el-ün-ile* divarı eyitdi”8b/1, “*kız-un* çok zerü ziveri var”8b/14, “*senün nefsin* bende eser edecek-leyin degüldür”12b/7, “Avratun anda yaramazlığa melgul oldıysa”20b/19.

Teklik 3. şahıs iyelik eki: -ı / -i ; -sı / -si

Teklik 3. şahıs iyelik eki ünsüzle bitenlere –ı /-i, ünlü ile bitenlere –sı / -si şeklinde igelir.

“Zübeyde hatun *nikab-ı-n-ı* götür”9a/14, “Fazlullah *kıssa-sı-nı* hem tamam söyledi” 13a/17, “Eger Müslümanlar *kazi-si-nün* bana tanzu temeshürise”16a/10.

Çokluk 1 şahıs iyelik eki: -muz / -müz; - (u)muz / -(ü)müz

Çokluk 1. şahıs iyelik eki -muz, -müz’dür. Ünsüzle bitenlere (u) ve (ü) yardımcı esleriyle bağlanır.

“É zalim-i bi-rahm! *Yigitlig-ümüzi* esirge!” 6b/17, “*iş-ümüz* tamam-dur, *encam-umuz* yaman encam-dur” 7a/8, “el-ümüzden alalar” 7a/12 “Bizümile ol *kat-umuz-da* yavuz olmayasın”7b/9, “bizüm *halas-umuz-cün*”19a/17, “Care-müz oldur ki bunu yahşı saklayavuz”23a/10.

Çokluk 2. şahıs iyelik eki:-nuz / -nüz; -(u)nuz / -(ü)nüz

Çokluk 2. şahıs iyelik eki –nuz, -nüz’dür. Ünsüzle bitenlere (u) ve (ü) yardımcı ünlüleriyle bağlanır.

“siz *baş-unuz* alun kacun”8a/2, “cün bular *siziün lütfunuz* makbulü düşmedi”10a/4, “*Akl-unuza* iş buyrun”21b/18.

Çokluk 3. şahıs iyelik eki: -ları / -leri

Çokluk 3. Şahıs iyelik eki eskiden biri –ları, – leri dir. Burdaki asıl iyelik eki -ı, –i olup –lar, –ler çokluk eki ile birleşmiştir.

“Anları evde kodı gittiler”21b/10.

1.3.1.3. İSİM ÇEKİMİ

1.3.1.3.1. İlgi hali eki:

İlgi eki sonu ünsüz ile biten kelimelerde -un -ün ünlü ile biten kelimelerde -nun -nün dur.

“Anlar-un korkusundan halka cihan darıdı” 6b/12, “İşbu kuyı-nun divarı” 7a/20, “İkisi-nün dahı daye-nün dahı ellerin bağladılar” 8a/18, “Bulkasım-un ayağına düşdi” 9a/18, “Nagah kazı-nün gözi ana duş oldı” 15a/13, “Bu lutfub sebebi nedür” 16a/6, “ol halda hanümanın-un, ehli-nün ayalı-nun haberini nişanını andan alalum” 20b/11.

1.3.1.3.2. Belirtme / Yükleme hali eki:

Eski Türkçede üç türlü belirtme hali eki görülmektedir.

a. -ı -i -(y)ı -(y)i:

Ünsüzler ile biten isimlerde -ı, -i dir ünlü ile biten isimlerde -y- bağlama sesiyle gelir.

“bu yiğid-i sahib- cemalu kemal gördi” 7a/2, “Bun-ı iledelüm” 7a/2, “kapusın-ı açık buldı” 7a/6, “Halkı an-ı severler” 7a/11, “kapuy-ı muhkem” 8a/18, “Zübeyde hatun nikabın-ı götür” 9a/14, “yürekler-i dağladı” 9a/19.

b. -n:

Eski Türkçede bütün iyelik eklerinden sonra gelen -n belirtme hali eki, Eski Anadolu Türkçesi devresinde daha fazla 3. şahıs iyelik eklerinden sonra gelmektedir.

“andan gözi-n acdı” 6b/17 “Bir bazerganu-n kulıydum” 6b/21 “Bulkasım bile dutdılar yürekleri-n dağladılar” 7a/10 “gerü taş zahmı şerbeti-n içerdı” 7a/19, “İkisinün dahı daye-nün dahı elleri-n bağladılar” 8a/18, “Fazal açlığım unutmış” 11a/13, “Şir bahasın ver” 16a/14, “gündüz-i-n soyam” 22a/19.

1.3.1.3.3. Yönelme hali eki:

Eski Anadolu Türkçesinde yönelme hali eki -a / -e’dir. Eski Türkçenin -ğa, -ge’sinden gelmiştir. Ünlü ile biten isimlere yardımcı -y- veya -n- sesleriyle bağlanmaktadır.

“bunu iledelüm, bir yerde eyü *baha-y-a* sat-alum” 7a/2, “dağda bir *mağara-ya* girdiler” 7a/3, “Ne *kazay-a* oğraduk.” 7a/7, “yüzün *görmeğ-e* everler”7a/11 “Bulkasımı bir kuyu-y-a bıraktı”7a/16, “Blkasım *pañcere-y-e* geldi”8a/20, “Amma kız *fırakın-a* döyemedi”8b/2, “gendüyi *birakmağ-a* kıyamadı”8b/3, “Zübeyde dahı *güman-a* düşer”9a/13, “muvaffak *evin-e* yöneldi “13a/20, “has *hücre-ye* girdi”15b/14, “halvet *oday-a* okıyalum”20b/10, “Andan *köy-e* varur”23b/4.

1.3.1.3.4. Bulunma hali eki:

Eski Anadolu Türkçesinde bulunma hali eki -da -de'dir. Hâlbuki Eski Türkçe devresinde kin -ta, -te şeklinde görülmektedir. Bulunma hali eki 3. şahıs iyelik eklerinden sonra -(n) da, -(n)de olarak kullanılır.

“nevahi-sin-de” 6b/12 “odasın-da”7a/15 “katumuz-da”7b/9, “kenarında” 11a/5, “elinde”13a/1, “nazamda” 14b/15, “müstakarda”15a/8.

1.3.1.3.5. Ayrılma hali eki:

Eski Anadolu Türkçesinde ayrılma hali eki -dan, -den şeklindedir. “Ayrıca bazı kelimelerde kalıplaşmış olarak ekin dar ünlü şekil de görülür(-dın, -dın).”²⁷

-dan, -den

“korkusundan” 6b/12 “saclarından”8a/16 “tahtdan”8a/17 “ayağından”8a/20, “delükden”8b/10, “acılıkdan” 11a/7, “heybetin-den mebus oldum” 13a/6, “yaprağum-dan”15/10, “sözinden”19b/14, “nukuldan”20b/5, “demden”22a/12.

-dın, -dın

güristandın yana yürüdiler” 6a/3, “Bulkasım daşardın eve geldi”8b/21, “daşra-dın bir heybetlü avazıla”12b/21.

1.3.1.3.6. Yön gösterme hâli eki:

-ra /-re yön eki:

-ra, -re eki Eski Türkçe, Eski Anadolu Türkçesi devrelerinden biri ve Türkiye Türkçesinde kullanılan bir ektir.

“son-ra” 12a/1, “daşra”8b/10, “andan *sonra* vezire sundı”22a/13.

²⁷ Muhammet Yelten, **a.g.e**, s.292.

-aru /-erü yön gösterme hâli eki:

Eski Türkçedeki -garu , -gerü olan yön gösterme hali eki, Batı Türkçesine geçtikten sonra ğ, g seslerinin düşmesiyle -aru, -erü şekilleri ortaya çıkmıştır.

içerü: “Başın *içerü* çekdi yaşındı” 12a/16

ilerü: “*İlerü* vardı, pire selam verdi”8b/6, “*ilerü* yürüdü”22a/9,

yokaru: , “Bu endişede-yiken nagah yokaru manzaraya bakdı” 37b/2.

1.3.1.3.7. Vasıta hâli eki:

-la / -le:

Bu ek “ ile” bağlama edatından inkişaf etmiştir, ile'nin ik hecesi yardımcı sesleri gibi zamanla düşmektedir.

“konuk-la”8a/4, “eli-y-le”8b/2, “ kanlar-y-la”8b/13, “bir bezşe kumaş çıkıcak” 13b/16,

“Müslümanlar kazısiyle halvet sözüm vardur”15a/14, “”kaylule *kaylu-le* yer oldı”23b/17.

-ıla / -ile:

Ünlü ile biten isimlere bir -y- yardımcı sesiyle bağlanır.

“*leşker-ile* gurbaneye vardılar”7a/8, “Bulkaşıma *asl-ıla bedl-ile* Basrada hoş dirildi”10a/9, “Fazil *karavan-ıla* Bağdada gönderdi”10b/5, “Ben *halkım-ıla* kethdalarumıla danışdum” 12a/5, “*şehvet-ile* suvarılmışdur”15b/10, “melaletile”20b/9, “acuz-ıla”22a/5, “zebanlığ-ıla”23b/2.

1.3.1.4. İSİM YAPMA EKLERİ

İsimden İsim Yapan Ekler

+an/+en:

Bu ek Eski Türkçe dönemine ait eserlerde sadece iki kelimedede (oğlan eren) görülmektedir.

“ Men bu oğl-an-ı gece bir köyde yetürem” 7a/13 “ er-en-lere kullık ederem” 21a/17.

+ca/+ce, +ça/ +çe:

Bu ek aslında eşitlik ekidir. Ekin zamanla fonksiyonu genişlemiş ve yapım için de kullanılmıştır. Dil isimleri, renk bildiren isimleri ve sıfatlar türetir.

“onatca”7a/4.

+cağ/+cek:

Bu ek Eski Türkçe döneminde kullanılan işlek bir ektir. Ekin fonksiyonu bakımından oldukça zengindir. Genel olarak Küçültme bildiren, eşya ismi ve sıfat fonksiyonunda sözcükler türetir. Metnimizde tespit ettiğimiz bazı örnekler şunlardır:

“gökcek” 8a/4.

+cuk/+cük:

Küçültme eki olarak kullanılmaktadır.

“oğlan-cuk-larun”10a/21, “sığacuk yerde ” 9a/4, “yol-daş-cuk-larum”9a/16, “ince-cük”10b/21, “Anlar dahı bana *nesne-cük* verürler”21a/18.

+cuğaz / +cügez:

Küçültme, sevgi ve şefkat bildiren isimler türetir.

“kızcugaz” “*yer-cügez* olsun” 7a/21, “bir eski büski *kürk-cügez* geyürdi” 10b/20.

+cı/+ci, +cı/+çi:

Türkçenin en işlek eklerden biridir. Genellikle meslek isimleri ve bir işi alışkanlık haline getiren isimleri yapar.

“ yalan-cı” “ avı-cı” “*Yol-cı-laruz* bizden üşenme” 7b/6, “elçi”20b/16, “kulluk-cı-lar”22a/20.

+dası:

Zaman bildiren isimlere eklenerek zarf yapar. Birkaç örnekte tespit edilmiştir.

“yarın-dası”

+daş/+deş:

Birliktelik ve ortaklık ifade eden isimler türetir.

“yol-daş-cuklarum”9a/16, “yol-daş”13b/5, “kar-deş-i” 22b/7, “sır-daş”35b/3.

+düz :

Zaman zarfı türetir.

“ gün-düz” 8a/11.

+la/+le:

a.Zaman zarflarına eklenerek anlamı pekiştirir.

“ öyleyedek ac oturdu” 22b/17.

+layın/ +leyin:

Bu ek birden fazla ekin birleşmesiyle ortaya çıkmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde böyle bir çekim eki olarak “gibi” ve “göre” ifadesi ile geniş ölçüde kullanılmıştır.²⁸ Ayrıca zarfı yapar.

“ Biz bu sığacak yerde *sığacak-layın* degülüz”9a/3.

+lu/+lü:

İsimlerden sıfat yapan bir ektir. Sahiplik ve bağlılık ifade eden isimler yapar. Eski Türkçe döneminde ek + lug, +lüg şeklinde görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde –g, -ğ seslerin düşmesiyle +lu, +lü haline gelmiştir.

“bağlu”8b/9, “cerahatlu”10b/8,“ölümlü”10b/115, “köylü”23b/20.

+lık/+lik, +luğ/+lük:

En işlek isimden isim yapma eklerinden biridir. Bu ekin ünlüsü düzlük yuvarlaklık uyumuna bağlıdır. Fonksiyon bakımından oldukça zengin bir ektir.

a. İsimler ve sıfatlardan, soyut isimler türetir

“sağlık” “açlık” “yoksulluk” “ pişmanlık” “yiğit-lig-ümüzi”6b/17 “pasubanlık” 8a/15, “padeşahlık” 10a/11, “eyülikden”10a/12, “yavuzluk”10/12, “dostlık”19a/1, “kullukcılar”20b/16, “aclıktan”24a/6, “destgirlik”23b/12.

b. İsimlerden zaman bildiren sıfatlar türetir

“Dileyügelener benden yüz *yıllık* yol kacar”15b/16,

c. Meslek bildiren isimler türetir

“hamallık”9a/6.

---

²⁸ Muhammet Yelten, **a.g.e**, s.132.

+ncı/+nci, +ıncı/+inci:

Ekin ilk ünlüsü uyuma tabidir. İkinci ünlüsü, sadece damak uyumuna girer.²⁹

Sayı isimlerinden sıralama sayı sıfatları yapar.

“Dördüncü gün bu şehre yetişdüm”33a/21.

+ra +re:

Zaman zarfı türetebilir

“Ben kacdum *son-ra* bunun eline düşdüm”7b/20, “Yemek yedüğinden sonra eyitdi” 11b/21.

+rak/+rek:

Türkçede eskiden beri karşılaştırma için kullanılan bir ektir. Zarf ve sıfatlar türetir. Bu ek Eski Anadolu Türkçesinde pek çok kullanılmaktadır.

“*tesyyür ederek* halife sarayınun altına vardum” 12a/7

+sul/+sül:

İşlek olmayan bir ektir. Sıfat yapar. Metnimizde tek örnekte görülmektedir.

“yohsul” 6a/2.

+suz/+süz:

Bu ek, -lı / -li, -lu / -lü ekinin olumsuzudur. Eski Türkçesinde ekin ünlüsü daima yuvarlaktır. Olumsuzluk veya yokluk bildiren isimler sıfatlar ve zaman bildiren zarflar türetir.

“*Derman-suz* derde oğradum” dedi. 8a/10, “Günahsuz bu hala düşdüm”11b/17, “Hele bu gece *tasarruf-suz* teferrüç edeyim”22a/19, “bu edepsüzlüğü ki bu cariyenüzden sizün hakkunuzda bilmedin vücuda geldi”27a/3.

1.3.1.4.1. Fılden İsim Yapan Ekler

-ğu/-gü, -ğu/-kü:

Türkçe eskiden beri kullanılan eklerden biridir. Soyut ve somut isimler türetir. Eski Anadolu Türkçesinde ekin düz ünlülü örnekleri yoktur, ek daima yuvarlak ünlülü şekildedir.³⁰

²⁹ Gürer Gülsevin **a.g.e** s.18

³⁰ Ahmet Karadoğan, “Eski Anadolu Türkçesinde Yuvarlaklaşan Ekler”, TDAY-Belleten, 2001/I-II, S. 44, Ankara, 2003, s. 174.

“ uy-ku vakti”8a/11 “kay-gu” “sevgülü”20b/13.

-ıcı/-ici:

Eski Türkçede ek ı-gçı, i-gçi şekillerindeydi. Eski Anadolu Türkçesine geçerken eklerin başındaki -g, -ğ seslerin düşmesiyle -ıcı, -ici şeklini almıştır. Meslek, uğraş ifade eden isimler türetir.

“yapucılar” 18b/21.

-(u)k/-(ü)k:

Fiillerden isimler ve sıfat isimleri türetir. Ekin ünlüsü daima yuvarlaktır.

“ artukcı” 8a/2, “açuk” 7a/6, “ uyanuk” “ buyruk” 14b/4, “uyku”7a/19, “del-ük”8b/10.

-m:

Kısa zamanda veya bir defada yapılan bir işi veya oluşu gösteren fiillerden isim türeten ektir.

“ Andan haramilerün *ölü-m*den kurtılanı”10b/10

mağ/-mek:

En işlek master eklerden biridir. Bütün fiil tabanlarına gelebilmektedir.

“çıkarmağa” 6b/15 “yüzün *görmeğe* everler”7a/11, “ağlamakları”8b/17.

-nç

Zarf ve sıfat türetir.

“Bu korku-nç düşden korkdum” 43b/3.

-u/ü, -ı/-i:

Eski Türkçede fiillerden isim yapan -ı(g), i(g) /-(u)ğ, (ü)g eki, Güney Batı Türk lehçelerine uzanan gelişme sürecinde eriyip kaybolunca fiilin son ses ünsüzü ile kaynaştıran -(ı,i) / -(u, ü) bağlantı ünlüleri -g ekinin yerini almış, böylece fiilden isim türeten bir ek özelliği kazanmıştır: Kap-ı-ğ > kapu> kapı, yaz-ı-ğ > yazı gibi.³¹

“Şimdi can korkusu-dur” 36a/2.

³¹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri(Şekil Bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara, 2003, s.82.

1.3.2. ZAMİR

Zamirler, adların yerlerini tutan, kişileri ve nesnelere temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir. Zamirler, sayıları sınırlı olmakla birlikte kapsamları ve buna bağlı kullanım alanları oldukça geniştir. Zamirler kişilerin ve nesnelere yerini tutan belirli kelimeler oldukları için sayıları da çok sınırlıdır. Ne var ki, her adın yerini tutabildikleri, her adı işaret ederek gösterebildikleri için kapsamları çok geniş ve sınırsızdır.³²

1.3.2.1. Şahıs Zamirleri

Teklik 1. Şahıs Zamiri: *ben* Teklik 1. şahıs zamirinin yalın, ayrılma, yönelme, belirtme, ilgi ve vasıta hâli eklerini almış biçimlerinin metnimizde örnekleri şunlar:

“hocam *ben-i* bu agar azab içinde giriftar eyledi” 7a/1, “*ben-i* soydılar”7b/8, “Şol çuval götüren yiğit *ben-üm* hocamdur”9a/10, “senün nefsün *bende* eser edecek-leyin degüldür”12b/7, “Anı bana avratlığa ver”16a/7, “*bana* yarar gişidür”21b/3, “Anun *benden* maksudı vardır!”23a/18, “Geceki avı bana göster”23b/21.

Men- “*Men* bu oğl-an-ı gece bir köyde yetürem”

Teklik 2. Şahıs Zamiri: *sen* Teklik 2. şahıs zamirinin yalın, ayrılma, yönelme, belirtme, ilgi ve vasıta hâli eklerini almış biçimlerinin metnimizde örnekleri şunlar:

“*sen* bilürsin! dedi” 6b/11, “ Ben alemi geşt edüb *seni* isterem”8a/17, “*seni*nişile şad u hurrem olduğumuzlayın “10b/1, “Eger gövdemde bir kıl *seni* sevmeye anı koparam”12b/8, “Gönüli diler i *senin-ile* sohbet ede”21b/5, “Gece bibim sana çok kulluk edüb-durur”23a/4, “ben *sana* halı şerh edeyim”23a/18.

Teklik 3. Şahıs Zamiri: *ol* Teklik 3. şahıs zamirinin yalın, ayrılma, yönelme, belirtme, ilgi ve vasıta hâli eklerini almış biçimlerinin metnimizde örnekleri şunlar:

“ Āhirülemr Bar-i Taala *ol* gişiyeye bir güzel oğul verdi ki “ 10a/17, “Mirasıla *ol* güzel bana değir!”24b/9.

³² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri(Şekil Bilgisi)*, s.399.

Çokluk 1. Şahıs Zamiri: *biz* Çokluk 1. şahıs zamirinin yalın, ayrılma, yönelme, ilgi ve vasıta hâli eklerini almış biçimlerinin metnimizde örnekleri şunlar:

“bizümile ol katumuzda yavuz olmayasın”7b/8 “Yolcularuz bizden üşenme”7b/6, “Bizden ne hata sadır oldı ki cabımuza od urdun”12b/12.

Çokluk 2. Şahıs Zamiri: *siz* Çokluk 2. şahıs zamirinin yalın, yönelme ve ilgi hâli eklerini almış biçimlerinin metnimizde örnekleri şunlar:

“size ben demedüm ki bu işün altında bir sır vardır” 23a/7, “size dahı geldüm”24b/2.

Çokluk 3. Şahıs Zamiri: *anlar* Çokluk 3. şahıs zamirinin yalın, ayrılma, yönelme, belirtme ve ilgi eklerini almış biçimlerinin metnimizde örnekleri şunlar:

“Anlar dahı bana nesnecük verürler”21a/18.

1.3.2.1. İşaret Zamirleri

İşaret zamirleri işaret etmek göstermek yoluyla nesnelere karşılıyan kelimelerdir.

Bu: “Bu yana işit, bular ne etdi.”8a/19, “Avrat bu sözi işidicek kullukcılarına eyitdi”23a/7.

Ol: “Ol yörede karavan halkı kondılar” 7b/10, “Ol elini sardı”8b/3, “Ol gün meclis ahir oldı”37a/7, “Ol vakt Ehren-i Mübed sana eydiser”38b/15.

Şol: “Şol çuval götüren yigit benüm hocamdur”9a/10.

Bular: “bulara yiyecek ilede”9a/7, “Bular senün erüni hoş dutduğum-icün günilendiler”27a/8.

işbu:“işbu mahalle uçında bir cay menı”11a/16, “Nolayıdı işbu makam benüm olayıdı”19b/20.

1.3.2.2. Belirsizlik Zamirleri

Belirsizlik zamirleri, kişileri ve nesnelere belirsiz bir şekilde temsil eder. Eski Anadolu Türkçesinde çeşitli belirsizlik zamirleri vardır.

Kim: “kim ol gelince ben bu yana gelmeyem”23a/16,

Kimi: “ kimi başı kesük, kimi karnı eşük, kimi kanı dökük, kimi beli bükük yaturlar” 11b/15.

her kime: “*her kime* zafer bulurdam, öldürem”.

kime: “*kime* ne dedi “16a/8.

kimse < kim + se : “bu hala *kimse* vakıf olmasun”6a/15, “*kimse* eyülikden ziyana eylemez “10a/12, “*kimseye* göstermeğe yaramaz”16a/7, “suçlu *kimise* ol kınansun”20b/5, “Eger bir güzel bilürsen ki *kimsesi* olmaya birkaç gün bize kulluk ede”21a/21, “Sırrı *kimseye* demeyesin” deyü 41a/12.

Kimesne, kimsene < kim + ise + ne : “*kimsene* bulmadılar döndiler”8b/11.

Birbirine: “*birbirine* izhar-ı şevk-i kazib etdiler”14a/4, “üç veziri birbirne karşı ol *darlarda asıldı”27a/20.

Birbirinden : “Şehzade vü şah birbirinden özürler dilediler”36a/19.

Biri: “*Biri* ol ki ol ulu benüm evüme gele”22a/2.

biribiri: “*birbiri-müzle* küstahan sohbet edevüz”22a/3.

Birisi: “vezirlerün *birisi* ol hala muttali olur sevinür”20a/1, “kardaşlarından *birisi* geldi”23b/20, “Eyleolsaoliki vezirün *birisi* dahı destür diledi”24a/28ü.

Her birbir: “*Herbirbirün* avazından bilişdiler”26b/10.

Cümle, cümlesi: “*Cümle* taaccüb etdiler”9b/15.

fılan: “*Fılan* yerde ağır karavn konubdurur”10b/14.

1.3.2.3. Soru Zamirleri

Soru zamirleri kim ve ne'dir. Şahısları ve nesnelere soru yoluyla karşılayan zamirlerdir. Kim(şahıslar için kullanılır), ne (nesnelere için kullanılır). Bu zamirler iyelik ve ad çekimi eklerini alır. Eski Anadolu Türkçesinde ve metnimizde kullanılan soru zamirleri şunlardır:

Ne: “Halumu *ne* sorarsun?” 10b/18, “zerü simden *ne* bulursa,alır”23b/3.

Neden: “Bizi *neden* görmeğe geldün ?” 21a/16.

kankı: “Bu şehirde kankı mahallede kankı duşda konubdurursız”4b/19, Biz bu inamun şükrini kankı dilile eda edevüz? ”

Kanı: “Oğlan *kani*?”8a/1, “Kanı bu?” 8b/9, “Kanı bu şehrin bennaları yokmıdır dedi”19a/13, “*kani* miftah! Dedi”23b/18.

Kanda: “ Bilmedüm kanda gitdi?” 24b/4, “kandan gelürsin? Kandan gidersen?” dedi”37b/7.

kandan : “È cüvanbaht ! Ne gişi sin? *Kandan-sın* ?der”9a/16, “Hey, korkma! Ne gişisin? *Kandasın*? Doğru de!” 11b/16, “bana de ki *kandan* gelürsin”23b/8, “Ne gişi-sin? *Kandan* gelirsin?” 37b/6.

kancaru: “*kancaru* gidersin?”8b/7, “*kancaru* gider, gör!”21b/12.

1.3.2.4. Bağlama Zamirleri

Bağlama zamiri kim ve ki'dir. Bu zamir bir kelimeyi, bir kelime grubunu, bir cümleyi bir kelimeye, bir cümleye temsil ifadesi içinde bağlayan kelimedir.

Kim: “dutsakların bir bir çağırub eyitdi *kim* “Egümi öregümi sakın!” Birisi eyitdi”26b/8, “cevab name yazmış *kim* “ Kızımı karavaşlığa istesenüz vereyidüm”36bb/9.

Ki: Farsça kökemli bir zamirdir

“çökerdi *ki* öldüre”8b/13, “Gönlüm anı diler *ki* sefere varam” 10b/2, “Mazmunı bu olsun *ki* Avratun yatlu işe başladı”20b/12, “ Dilersen *ki* doğru söyleyem”23a/14.

1.3.3. SIFAT

Sıfatlar vasıf isimlerdir. Bu isimler bir nesnenin vasfı olarak kullanırsa o nesnenin sıfatı olurlar.³³

1.3.3.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları varlıkların renk, biçim, alışkanlık, huy, koku ve durum gibi özelliklerini niteleyen sıfatlardır. Metnimizde pek çok örnekler vardır.

Kızıl “Bin *kızıl* altun ver”16a/14, “beline bağlanmış, gövdesi kızıl altundan, “39b/1.

Ulu: “içinde bir *ulu* saray var”7b/9, “bir *ulu* ormana girdiler”10b/11, “Bugez *ulu*lar maslahat gördiler” 12a/2.

Eyü “Eyü *eddün*”6a/15.

Eski “bir *eski* büski kürkcügez geyürdi” 10b/20.

Büyük “bir büyük delük açdı”7b/2.

³³ Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Ankara, 2009, s.60.

Hoş “hoş gördi”8b/8, “Bu söz reise hoş geldi”10b/4

Küçük “küçükden şehza deyile olurıdı”35b/4.

Mültezim “Kazasına mültezim ol.”39a/5,

Münasib “ol kızun mizacına *münasib* olmadugicün ol bağı” 7b/11,
“Bulkasım halına *münaseb* bir kelecisçyledi”8b/7.

Taze “taze menşur alam” 12a/3, “padişaha taze hizmet gösterdi”26a/19.

1.3.3.2. Belirtme Sıfatları

İsimleri işaret, sayı, belirsizlik ve soru bakımından belirten sözcülerdir. Buna göre belirtme sıfatları dört gruba ayrılır.

1.3.3.2.1. İşaret Sıfatları

Bu: “*bu* yigidi sahib- cemalu kemal gördi” 7a/2 “*Bu* ukübeteye döyemezem” 6b/18, “*Bu* şehrede benüm işüme rağbet eder gişi yokdur”19a/5, “Melik bu sözi maslahat gördi”36a/8.

İşbu: “*İşbu* delükden daşra düşdı”8b/10, “Mevlana! *İşbu* gümüş tahta-sı gibi” 15b/2.

Ol: “*ol* gün karavan urmuşlar” 6b/13, “*ol* gece erteyedek katı yürüdi”11a/2, “tahtu ferşü bisat nat üzerine *ol* şarabdan döker”20a/2, “*Ol* halda hanümanınun”20b/10, “ *Ol* makamda degülem ki buyuruksuz ne dilersemü edem” 40a/6,

şol: “ *var şol* karavanun reisinden bir iki pare bez getir alalum!”7b/13, “Elbette *şol* açığı şuna ben vü yoldaşlarum etsevüz gerekdür”24a/2, “Var, *şol* yatan geyicegi al, odaya gel dedi” 37b/21, “*Şol* perde-nün ardında-dür” 38b/17.

1.3.3.2.2. Sayı sıfatları

Varlıkları sayı sıra topluluk yönleriyle belirten sözcükler.

Asıl Sayı Sıfatları

İsimlerin sayısını gösteren sıfatlardır.

Bir “ Sebep ol ki bu şehrede *bir* reng-rez vardır”15b/13.

Altı “Durdı atlandı beş *altı* gulamla bir yedegile bem şehrine yöneldi”26a/5.

Dörd “*dört* yana dağılıb gözlediler”7a/9.

Dokuz “*Dokuz* günedegin hoş-vatıduk”44a/18.

1.3.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

İsimlerin derecelerini ve sıralarını gösteren sıfatlardır.

ikinci: “*İkinci* şartum oldur kı yalunuz gele”22a/2,

dördüncü: “*Dördüncü* kerretde dişi geyik duzağa düşer” 36b/13,

üçüncü: “*Zühre* yi *üçüncü* gökden indürür”23b/3, “*üçüncü* nevbet hal böyle oldı”35b/16,

Dokuzuncu: “*Dokuzuncu* gün buyurdu”44a/18.

1.3.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

İsimlerin eşit bölümlere ayrıldığını, bölüştürüldüğünü gösteren sıfatlardır. Asıl sayıların sonuna -şar, -şer ekleri getirilerek oluşturulur. İsimlere sorulan “kaçar” sorusunun cevabıdır.

üçer: “*Üçer dörder* gün durub sağlıggıla durdılar”26a/10,

birer: “*birer* avuç toprağı tiğ-i abdarıla”13a/7.

1.3.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları

İsimleri sayı ve miktar bakımından yaklaşık olarak belli belirsiz olarak belirten sıfatlardır.

Az “*Az* zamanda vir acib garib sarayı yaşadılar” 28a/13.

Biraz “*Bulkasım* cün *biraz* taş yemekden imin oldı” 7a/20.

Birkaç “*birkaç* günde Bağdada yetişdiler”9a/5, “*koynıba* birkaç etmek koydı”10b/21.

Çok “*Ana çok* mükayyed olmuş”9a/9, “*cok* maal verdiler, *cok* nöker koşdılar” 36a/9.

ayruk: “*hal ayruksı* Nakam cübbeyi destarı”14b/17, “*Ayruk* sözün varışa söyle!”15b/8, “*Ayruk* beni incitme”16b/2, “*Ayruk* gişinün elinden gelmez dedi” 37a/9.

bunca: “*benüm bunca* bin dinar harç olmuş”20a/15, “*bunca* yıldan berü bu tarikile kazanılmış malı alam”23b/9.

her ne: “*Amma herne* günah dersen bendendür”13b/5.

degme/deyme: “Senün nefsün bende eser edecek-leyin degüldür, zıra vefa *degmede* bulunmaz”12b/6.

1.3.3.2.3. Soru Sıfatları

Metnimizde soru sıfatları örnekleri şunlardır:

Ne: “Bu öldüğinden ne fayiden ola, ölmedüğünden ne ziyanun ola?”13b/6.

ķankı: “*kankı* mahallede-dür, *kankı* sokakda-dur? “21a/7, “Biz bu inamun şükürini *kankı* dilile eda edevüz?”13b/19.

1.3.4. ZARF

Zaman, tarz, sebep, miktar, yön, vasıta, şart bildirerek yüklemi tamamlayan cümle ögesi zarftır. Zarf cümlenin genellikle yardımcı ögesidir. Seyrek olarak cümlelerde zorunlu öge olabilir.³⁴ Eski Anadolu Türkçesinde hem Türkçe kökenli hem yabancı kökenli kelimler birçok zarf olarak kullanılmıştır.

1.3.4.1. Zaman Zarfları

Zaman zarfları fiillerin, sıfat fiillerin ve zarf fiillerin zamanı belirten kelimelerdir. Üzerinde çalıştığımız eserde pek çok zaman zarfı kullanılmıştır. Bazı örnekleri şunlar

Ahir “*Ahir* mahallede bir eyvan gördi”11a/8.

Anda: “tabutı *anda* iletdiler” 6a/4, “ *Anda* bir bağ gördiler”7b/9, “Anda kondılar”10b/12, “*Anda* bir manzara var”35b/11.

Andan: “*Andan* eyitdi” 6a/4, “*andan* iniledi” 6b/17, “*andan* düvara biner”8b/4, “Andan haramilerün ölümden kutılanı”10b/10, “Andan rengrez eyitdi”16a/18, “Andan yüz yere kodı”27a/1.

Birazdan: “*birazdan* size temaşa ediverem dedi” 10b/12.

Dāyim: “*dayim* gelürem” 6a/5.

Dün: “Üc gün üc *dün* ourdı”11a/7.

³⁴ Leylâ Karahan, **Türkçede Söz Dizimi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2004, s. 32.

İmdi: “*İmdi* ol iki lahsı damen-i pakıla gerüsana sımarlaram dedi”10a/1, “imdi çün bu saadet yüz gösterdi”14a/13, “*İmdi* şartumuz olsun!”21a/10.

Bir gün: “Karavan bir niçe *gün* yürüdiler” 10b/5.

Birkaç gün: “Birkaç gün imarete müteallik işler ben gelince göredur” 12a/14, “Eger bir güzel bilürsen ki kimsesi olmaya *birkaç gün* bize kullık ede”21a/21, “hele birkaç gün görelüm”24a/13, “ Birkaç gün olasin” 39/2.

bügün “ Bu şehre *bügün* geldüm”9a/16, “*Bügün* ol gülşen saraya girdüm”20a/21.

Evvel “Evvel buları, alayım”8b/14, “Evvel sen kimsin bana de”11b/18, “Ben evelden suda yüzmek dakikalarını bildürdüm” 13a/9, “Evvel gişi gendözünden el yumak gerek” 38b/19.

Gece “üç gün *gece* gündüz gezdiler”8a/11.

Sonra: “andan *sonra* vezire sundı”22a/13.

Şimdi: “*şimdiki* halda ben bir dilenci gedayam”11b/2, “Şimdi sen şarab icmedünmi” 20b/7, “Şimdiki halde ol farıg, gendü halında oturmuşdur”26b/13, “ Şimdi can korkusu-dur” 36a/2.

yarımdası: “*Yarımdası* gün kapu kakıldı”14b/12, “Yarımdası gün melik Feraşadı, Ferruh ruzı katına okıdı” 37a/7.

Pes: “*pes* ebulfeth buyurdi” 6a/7, “*pes* kam-ı dil arzu-yı can husula yetişdi”14a/10, “Pes vacib-dür kim bir sırdaş tavasutıyla şehzade-nün zafi” 35b/3.

öñdin: “Andan *öñdin* ki kimse mecala vakif ola”14b/2.

Yarın “Ben *yarın* Mahyara biti göndereyim, *yarın* bir gün gelsüngörsün”14b/3.

çün “ Ve *cün* haram- başı bu yiğidi sahib- cemalu kemal gördi” 7a/1, “Cün ustad padişah yetişdi”19b/2.

1.3.4.2. Yer ve Yön Zarfları

Yer ve yön zarfları fillin yönünü belirten zarflardır. Bu zarflar en çok yön ekleriyle oluşturulmuştur.

Ardında: “Perde *ardından* bir kız birkaç etmek sunuverdi”11a/11, “Şol perde-nün ardında-dür” 38b/17.

Ardınca: “fazla *ardınca* çıktı”13b/2, “mekr etmek ardınca oldılar”19b/15, “Ardınca cariyeler kullıkcılar hon getürdiler”37b/9.

içerü: “içerü girdi”7a/6, “padişahı i erü koydılar”26b/7.

ilerü: “*ilerü* vardı, pire selam verdi”8b/6, “*ilerü* yürid”22a/9.

Kanda “bilmedüm *kanda* gitdi”24b/4, “yeri kanda-dur bildise kararı kalmadı”36b/18

 arşu: “karşu a ladı”6a/8.

daşra: “Bulkasım iki ayağını pencereden *daşra*  ıkardı”8b/2, “Avrat dedügi işledügi akal kanunından daşra-dur”27a/3.

Üzere:“başın(di) dizi üzerine koyub meul- şekl oturdı” 6a/8.

Üzerinde: “halife suffa-ı barda taht üzerinde oturdı”9b/13, “Taht üzerinde bile oturdılar”36a/18.

Ya ın: “kaziye *yakın* yerde oturdı”15a/20.

Yokaru: “yokaru cık dum”12b/16, “Bu endişede-yiken nagh yokaru manzaraya bakdı” 37b/2.

1.3.4.3. Miktar Zarflar

Miktar zarflar Filin miktarını ve ölçüsünü belirten zarflardır. Metnimizden seçtiğimiz bazı miktar zarfları şunlardır:

cok “Fazal * ok* yerede cerahatlu olmışdı”10b/8 “Ve bu hikayetde anlayan gişiyeye *cok* fayide vardır”27b/7.

e degin: “Elkıssa on geyi e degin cık dılar” 37b/1.

ol kadar: “*Ol kadar* nimet verdiler ki vehem idrakından anun aciz ü kasır görindi”10a/7.

bu kadar “Cün bu kadar söylendi soylandı”37a/10.

1.3.4.4. Durum (Hâl) Zarfları

Durum zarfları eylemlerin durumunu, sebebini, sonucunu ve sınırını belirten zarflardır. Hal zarfları da sadece zarf olan kelimeler ile isim sıfat ve edatlardan meydana gelmiş birleşik yapılar olabilirler. Bunun yanında kelimelerin tekrarıyla da hal zarfı yapılabilir.³⁵

ancılayın: “bir mahfi yerden gördi ki taht üstünde bir sanem otururki hiç *ancılayın* peyker kimse gördüğü yok” 28b/2.

Arkun arkun: “*arkun arkun* gitdiler”7a/10.

ayruk: “katına girdi gördi ki hal ayruksı”8a/16, “ye ayruk kim olası!”9b/4, “Ayruk bunda gelüyürime “12a/19, “*ayruksı* mekre meşgul oldılar”20b/9, “şayet *ayruk* yoldan gitdi”24b/4.

Böyle: “nevbet hal *böyle* oldı” 35b/16.

Bu resme: “Halife *bu resme* yas dutduğı haberi” 6b/9.

girü: gerü “ *gerü* taş zahmı şerbetin içerdı”7a/19, “Eetesi gerü berkarar-ı sabık vardum”12a/3.

hoş: “Bu şehir bana gayet *hoş* geldi” 12a/12.

Nā-gāh: “Bu esnada *nagah* halife Zübeyde Hatun katına gürüb geldi”9a/19, “Nagah ol cariyeye gerü manzaraya geldi”12b/4, “Nagah kazınün gözi ana duş oldı”15a/13.

eyle: “gökçek kullık *eyle*”8a/4 “Eylese, bir lahza sözüm dinle”14b/21, “Ferman anun, *eyle* olsun”22a/4.

Yavuz: “Bizümile ol katumuzda *yavuz* olmayasın”7b/9, “Yavuz yere gelmişüz “ 41a/19.

---

³⁵ Muhhamet Yelten, a.g.e. s.309.

1.3.5. EDAT

Edat, yalnız başına bir anlam taşımayan; ancak, isim ve isim soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelimeyle cümledeki başka kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran, gramer görevli müstakil kelime.³⁶

Eski Anadolu Türkçesinde edatlar pek çok kullanılmıştır. Edat Kısımında ünlem çekim soru kuvvetlendirme ve karşılaştırma edatları incelenmiştir.

1.3.5.1. Ünlem Edatları

Bazı edatlar ise çağırma ve seslenmeleri, his ve heyecanları; korku, sevinç, keder, ıstırap, nefret, hayıflanma, şaşkınlık, acıma gibi ruh hallerini; yasaklama, tasdik, ret, gösterme, sorma gibi anlatım biçimlerini ifade ederler.³⁷

Evet/evi: “*Evet* elinizle davarı eyitdi”8b/1.

İşbu: “işbu veçhile âdemi ölmek makul de güldür” 6b/8.

Ya: “*Ya* muvaffak! Uluzade-ler işiaytuklar işine benzemez” 14a/1.

1.3.5.2. Bağlama Edatları

Kelimeleri kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan Türkçe ve yabancı asıllı birçok edat kullanılmıştır.³⁸

Amma: “*Eyü* eddün, *amma* zinehar gey sakın”6b/15, “*Amma* kız firakına döyemedi”8b/2, “*Amma* oğu yolığı cihetinden işi hasetidi”10a/15, “*Amma* bin dürlüendişeyle gitdi” 41a/1.

cün: “cün iş böyle olmuş” 6b/3, “Cün kız bu andları icdi”41a/12.

dek “ sabaha *dek* ling urur”8b/5, “Elkissa vezir *öyley-e-dek* ac oturdu”22b/17, “Şimdiye *dek* sergerdanlığümüze sebep nişanı bilmedüğümüzdü”37a/10.

eger/eyer: “*Amma eger* kazi senün vasita-nıla bize bu istihzayı etdiyse, gam degül, mukayyed olma!”15a/5, “*Eger* bir güzel bilürsen ki kimsesi olmaya birkaç gün bize kullık ede”21a/21, “*Eger* bir iki gece anı ululayasın müşerref dutasın”21b/5.

ile: “sirkeyile südile terbiyet olınmış kamçı eline aldı”6b/11 “zencirile asakoram” 6a/5.

³⁶ Zeynep Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK yayınları, Ankara, 1992, s.51.

³⁷ Muharrem Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak yay. İstanbul,s. 349.

³⁸ Faruk Kadri Timurtaş, **a.g.e**, s.117.

İmdi/şimdi: “*imdi* eger eyüyem, eger yavuz, emanetüm boynunda-dur dedi”15a/2, “*İmdiden* gerü banüyı esirge, katuna yol ver, girsün”40b/10.

Ki: “gördi *ki* çah pürab olmuş” 8a/8, “Diledük *ki* ana ahmaklığı cezasını vereyidük”20a/9, “Sen demek gereksin *ki* “ Diyar-ı garbdan doğrü niyetile geldüm de” 38b/20.

Kim: “kim yaşımış”7a/21, “bilsen kim ayağum vefa dayır-sinden şehrine yetişdi”19a/12.

meger/meyer: “*Meger* Basra beginün bir sahib-cemal kızı vardıdı”7b/10, “*Meger* ol yere karşı Zübeyde Hatunun manzara-sı varmış”9a/8, “*meger* öndünki gece muvalfak “13a/20, “*Meger* ol mahallede bir karı varıdı”21a/15, ‘*Meger* ol halda Ferruhruz bir gizlü yerden Feruhnazun temaşasın temaşa ederidi” 40b/4.

Şöyle kim: “*şöylekim* kamu kodılar”10a/19.

Ve: “*Ve* o hanedanda padeşahlık çok yıllar baki kaldı”10a/11, “*Ve* bu halı ağıyardan mahfi dutdılar”15a/8, “*Ve* ben bu işde hayranam”23b/6.

ya’nf: “sen bu halde mısın *yani!*”8a/18.

yohsa: “*yohsa* atukcı ziyana oğrarsız”8a/3 “*yohsa* sende bende ölürüz” 8a/15, “”sevgülü htunundan cüda düşersin!”20b/13.

1.3.5.3. Karşılaştırma Edatları

Bağlama edatlarının bir çeşidi olan bu edatlar karşılaştırılan grupları veya unsurları bir birine mukayese suretiyle bağlarlar. Bağladıkları unsurlardan umumiyetle önce gelirler.³⁹

kimi ... Kimi: “Kimi başı kesük, kimi karnı eşük, kimi kanı dökük, kimi beli büyük yaturlar”11b,15.

Ne.....ne: “ne işidilmiş, ne görülmiş”12b/17, “Ne ben genç gişiligümden berhordaram, ne kimse benden kamgar”15b/11, “ne işitdi, ne dedi “36a/4.

ya....ya “gönlüme yarar *ya* bir kız bulam, *ya* bir kenizek bulam”10b/3, “siz Ya işümi başarun, *ya* bin dinar cerime verün!”19a/20.

³⁹ Necmettin Hacıeminoğlu, **Türk Dilinde Edatlar (En Eski Türkçe Metinlerden Zamanımıza Kadar)**, Milli Eğitim Basımevi, “İstanbul, 1974, s. 261.

1.3.5.4. Kuvvetlendirme Edatları

dahı: “üş ben *dahı* varam”8a/4 “İkisini *dahı* saclarından çekdi”8a/16, “Ol geyürdiler ki dahı eltaf dahı azref zinetile müstakarda karar eyledi”15a/7, “Yatsu namazın *dahı* kılayım”22a/8, “Dahı bu evde oturmak bize düşmez”27a/13, “Bu dahı bu belaya giriftarımış N edem? N eyleyem ?” 37a/6.

1.3.5.5. Çekim Edatları

İsimlerden sonra gelerek, bağlı olduğu isimle cümlenin diğer unsurları arasında zaman, mekân, cihet, tarz, benzerlik, başkalık vb. gibi bakımlardan çeşitli ilgiler kuran kelimelere çekim edatı diyoruz. Bunlar, mutlaka bir isimden sonra gelmeleri ve ancak o isim sâyesinde mâni kazanmaları sebebi ile isim hâl eklerine çok benzerler.⁴⁰

artuğ: “*Artuk* beni incitme”16b/2.

aşağa: “aşağa saldı, halı harab oldı”6b/6, “manzardan aşağı dicleye bıraksunlar” 13a/9.

birle: “kamergabgab *birle* zevkü işret eyledi”14b/12.

degin/deyin: “Öyleye-*degin* ol dağa erişdiler”7a/9, “*ikindiy-edegin* uyıdı”23b/17, “*kıyamete-degin* bu hikayetün melikler katında söyleniser”27a/6, “erteyedeginol hatun adına şarap icdi”27a/14, “Ben Magribden üşbuna-*degin* üşbu denlü iş-- icünmi geldüm?” 39a/17.

gibi: “Fazal ömrince anun *gibi* cemal u kemal”11a/12, “İki bin bunun gibi dinardan eksük mehr olmaz”16a/16, “anun gibiler yoğdı”19b/8, “Cennet gibi sarayda ol huriyi mesturı kondurdılar”27b/2.

göre “ana *göre* işedeyim”15a/1.

üzerine “başın dizi *üzerine* koyub melül-şekl oturdı” 6a/8, “tahtu ferşü bisat nat *üzerine* ol şarabdan döker”20a/2, “ayağünü su *üzerine* sal!” 38b/2.

üstine “ayağ üstine durdı”21b/20.

---

⁴⁰ Hacı Eminoglu, a.g.e., s. 1.

1.3.5.6. Soru Edatları

‘aceb: “Aceb bunun halı hikayeti renci şikayeti ne ola?” 6b/16.

mi, mi: “Bu hoca-nun *kulı-mı-sın?*” “”7b/17, “hiçüşbunda ayb var mıdır?” 15a/21, “İrak yerden bunda anunicün mi geldüm ki Kesaya-yı Azamı ırakdan ziyaret edem?” 38b/17.

niçün: “*nicün* avare oldun”23a/13.

nedür: “Ebülfeth-den “ tedbir nedür” 6b/9 , “Hey, bu *nedür* dedi?” 14b/19, “E hudavend! Bana da ki hastalığı sebebi *nedür*” dedi 35b/8.

neden: “Ne gişi-sin bu ukübet *neden* düşdün?” 6b/21, “Pes bunun eline *neden* düşdün?” 7b/19.

1.3.6. FİİL

Bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan; olumlu ve olumsuz şekillere girebilen kelime.⁴¹

1.3.6.1. Fiil Yapım Ekleri

1.3.6.1.1. İsimden Fiil Yapan Ekler

İsimden fiil yapan ekler isim kök ve gövdelerinden fiil yapan eklerdir. Bu ekler isim köklerine, isimden yapılmış isim gövdelerine ve fiilden yapılmış isim gövdelerine eklenirler. Yani isimden fiil yapan ekler isimden isim yapan eklerden ve fiilden isim yapan eklerden sonra gelebilirler. Bu ekler genellikle köklerden fiil yaparlar. Gövdelerden fiil yapan ekler azdır. Bunun sebebi gövdelere gelen türetme eklerinin az işlek olmalarındandır.⁴² Eserimizde tespit ettiğimiz isimden fiil yapma ekleri şunlardır:

+a-/+e-: Geçişli ve geçişsiz fiiller yapar.

oy-n-a-mak “ karnı kaydadı, canı oynadı”8b/17.

+al-/+el-: Geçişsiz fiiller yapar

⁴¹ Korkmaz, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK, Ankara, 1992, s.61.

⁴² Sunay Dilek, **Eski Anadolu Türkçesinde İsimden Fiil, Fiilden Fiil Yapma Ekleri Ve Fonksiyonları**, İstanbul, 2005, s. 18.

“yön-el-di” 7a/5, “boş-al-maya” 4a/11.

+ı-/+i-:

Kakı- “Harun-ı Reşide bu sözden *kakıdı*” 2a/13.

+ı-: Ünlü ile biten isimlerden fiil yapmakta kullanılan bir ektir.

Ayı-lmak “Korkaram kim *ayılıcak* gele, sana dedüğünü ede!”24a/2.

+la-/+le-: Eski Türkçeden beri en işlek isimden fiil yapma eklerinden biridir.

Geçişli ve geçişsiz fiiller yapar. Metnimizde çokça kullanılmıştır.

“göz-le-diler”7a/9, “dağ-la-dılar”7a/1, “konak-la-dı”8a/5, “kat-la”8b/14, “yağma-la-dılar” 10b/8, “uğur-la-yub”16a/12, “baş-la-dı”25a/4, “iş-ledi”26b/15, “çaba-la-dı”35b/16, “ayıb-la-yacak” 27a/7.

+lan/+len:

“at-lan-ub”8b/11, “Bulkaşım pirden *destur-lan-dı*”9a/5.

+ laş/ +leş:

“selam-laş-dılar”8b/19, “kelam-laş-dılar”8b/19.

1.3.6.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-ar/-er: Geçişsiz fiillerden geçişli fiiller yapan bir ektir.

“ çık-armğa” 6b/15 “kurtarmak” “kac-ar-ıdı”7a/19 “ak-ar-ımiş” 7b/2.

ur- / -ür-: Etirgen çatı ekidir.

“ yat-ur”6b/15 “bit-üreyim”9a/18, “bil-ür-imiş”7b/3, “gec-ür-di” 26a/16, “bel-ür-di” 4b/2, “kac-ur-ub”32a/5, “iç-ür-diler”20b/15, “get-ür-eler”7a/12, “arturdi”19b/14.

-der-/ -ter-: Geçişli fiiller yapar.

“göster-di” 6b/1, “gönder-diler” 5b/5.

-dur-/ -dür-: Eski Türkçeden beri kullanılan bu ek, Eski Türkçe döneminde yalnız –tur- -dur- olarak yuvarlak şekilleri vardı. Eski Anadolu Türkçesinde ise yuvarlak şekil yanınd yalnız d’li şekil kullanılırdı: yandur-, indür- vb. Ek, ünlü-ünsüz uyumlarına son zamanlarda bağlanmıştır.⁴³

⁴³ Ergin, **Türk Dil Bilgisi**, Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım, İstanbul, 1998, s.201.

“bil-dür-em”6b/11, “indür-mezem” 6a/5, “öl-dür-em” 6b/11, “bin-dür-diler”7a/3, “kon-dur-dılar”9b/12, “gey-dür-diler”9b/12, “evlen-dür-düm” 10a/5, “kıl-dur-urdu”10a/17, “kal-dur-dı”11a/11, “bil-dür-düm”13a/9, “kal-dur-dı”15a/4, “ye-dür-elüm”20b/10, “evlen-dür-elüm”21a/1, “yut-dur-dı”25a/3, “kal-dur-dı”39a/20.

-ğur-/-gür-: Bu ek kullanım bakımından çok yaygın değildir, sadece birkaç kelimeye görülür.

“peygam *de-gürdi*” 7b/14.

-l-: Türkçede eski den beri çok işlek bir kullanım alanına sahiptir. Ek, hem edilgen hem dönüşlü çatılı fiiller yapar.

“deşildi”7b/2, “kes-il-di”23a/5, “yap-ıl-mışdur”23b/1, “dutuldu” 35b/15, “görülmez” 38b/19, “geçilmez” 38b/16, “yazılmış”5a/8, “açıla” 28a/20.

-n-: Edilgen ve dönüşlü çatılı fiiller yapar. Ünlü veya I ile biten fiillere gelince, 'edilgenlik' görevini bu ek üstlenebilmektedir.⁴⁴

“deprendi” 6b/17, “sevinesin”6b/11, “göyindi” 6b/19, “bulındum”7a/1, “dinle-nmek”9a/7, “koşundum” 12b/14, “gizlendüm” 13a/1, “bilinmedise”25a/18.

-ş-: İşteş ve dönüşlü çatılı fiiller yapar. Bu ekin ortaklaşma fiil anlatımından geldikleri anlaşılan dönüşlü ve tek kimseli -iş- fiilleri de dilimize yaygındır. Ancak bunlar “kendi kenine, içinden olmak” gibi bir anlam özelliği taşırlar ve çok yerde -in- fiillerden ayrılırlar.⁴⁵

“ağlaşdılar”6a/19, “buluşdılar”7a/9, “erişdiler” 7a/9, “uruşdılar” 7a/9, “erişdi”8a/2, “yetişdi”8b/16, “koçuşdı” 13b/21, “bilişdiler”19a/17.

t-: Bu ek ettirgen eklerinden biridir. Genlikle ünlü ile biten çok heceli fiillere gelir.

“uzatdı”37b/10, “anlatdum”40b/10, “yükletmek”11a/2, “öldürtmek”19b/15, “arıtdılar”34b/19.

-y-: İşlek olmayan bir ektir. Ek, fonksiyon bakımından kuvvetlendirme gösterir.

“doyamadı”8b/2

⁴⁴ Gürer Gülsevin, *a.g.e.*, s.140.

⁴⁵ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, Baha Matbaası, İstanbul, 1974, s.289.

-ala-/-ele-: Bir fiili belirli aralıklarla ve sık sık yapmayı bildirir.⁴⁶

“depele”8b/12.

1.3.6.2. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk bugünkü Türkçe’imizde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de -ma-/-me- ekleriyle yapılmaktadır. Sadece geniş zamanın olumsuzu –maz- / -mez- ile yapılır.

“Bundan öte geçilmez” 38b/16, “Farig ol! Ol seni bu libasada bilmez” 48a/2.

1.3.6.3. Fiil Çekimi

1.3.6.3.1. Şahıs Ekleri

Çekimli fiildeki şahıs ekleri fiilin gösterdiği oluş ve kılışın hangi şahıslar tarafından yapıldığı bildiren bir gramer kategorisidir. Dolayısıyla bu ekler, fiildeki oluş ve kılışı, bir şekil ve zaman kalıbı içinde şahıslara bağlayan eklerdir. Şekil ve zaman eklerinden sonra gelen şahıs ekleri, kendilerinden sonra yalnız soru eki alabilirler.⁴⁷

1.3.6.3.1.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1. Şahıs Ekleri: -van/-ven, am/-em

-van: “kızı-van” 15b/13.

-am / -em: “hayran-am”23b/6 , “Ol makamda degül-em ki buyuruksuz ne dilersem”, edem “40a/6.

Teklik 2. Şahıs Ekleri: -sın/-sin

“Ne *gişi-sin* bu ukübeti neden düşdün”6b/21.

Teklik 3. Şahıs Ekleri: eksiz

Amma biti haberi gümana düş-ür-ür gibi oldı”21a/4, “kurtarur”36b/13.

Çokluk 1. Şahıs Ekleri: -uz/-üz, -vuz/-vüz

-uz / -üz: “ukubet edicilerden *degül-üz*” 6b/20 “*Yolcular-uz* bizden üşenme” 7b/6, “biz razi-vüz”16a/8.

⁴⁶ Gürer Gülsevin, **a.g.e**, s.142.

⁴⁷ Zeynep Korkmaz, **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, s. 571.

-vuz/-vüz: “bir seni halas edici-vüz”6b/20.

Çokluk 2. Şahıs Ekleri: -sız/-siz

“Ne buyur-ur-sız?”24b/11, “Siz bilürsüz” 40b/21.

Çokluk 3. Şahıs Ekleri: -lar/-ler

“ andan bir muhkem kazuga iş buyur-ur-lar”23b5.

1.3.6.3.1.2. İyelik Eki Kökenli Şahıs Ekleri

Teklik 1. Şahıs Ekleri: -m

“Erte işin gör-e-m”7a/16, “gitüer-se-m” 13b/3, “Ben kac-dum” 7b/20.

Teklik 2. Şahıs Eki: -ñ/-n

Bulındı-n”20a/15, “saklarısa-n” 35b/9, “öldürürse-n”6b/18, “inurse-n”8b/.

Teklik 3. Şahıs Eki: ---

“imrenmiş”19b/19

Çokluk 1. Şahıs Eki: -k

“geldü-k”8a/7, “tehir etdü-k”20a/10,

Çokluk 2. Şahıs Ekleri: -ñuz/-ñüz

“siz baş-unuz alun kacun”8a/2, yitür-dü-nüz”24a/12, “kurtardu-nuz”26b/19, “kızumı karavaşlığa istese-nüz, vereyidüm”36b/9.

Çokluk 3. Şahıs Ekleri: -lar/-ler

“urmuş-lar” 6b/13 “yandurmuş-lar” 6b/14.

1.3.6.3.2. Şekil ve Zaman Ekleri

1.3.6.3.2.1. Bildirme Kipleri

1.3.6.3.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

Eski Anadolu Türkçesinde görülen geçmiş zaman eki -dı/-di –du/ -dü dür. Ekin üçüncü teklik ve çokluk şahıslar hariç hep yuvarlak şeklindedir. Üçüncü şahıslar da düzdür.

-dı, -di: “kıldılar” 6a/18 “getürdi” 6a/10 “oturdu” 6a/7 “ döndiler” 6a/7 “eyitdi” 7b/18, “okıdılar” 13b/20, “azım eymendiler”19b/14, “ağzını yeylediler”20b/7, “bem şehrine gönüldi”21a/14, “degürdi”21b/19, “verib-i-di”22a/5, “gelür-idi”25a/14.

-du, -dü : “*düş-diin*” 6b/21 “*Ben kac-dum*” 7b/20, “*vacib etdüm*” 13a/14, “*lutf etdünüz*” 13b/8, “*gördük*”16a/4, “*bulındun*”20a/15, “*yitür-dünüz*”24a/12, “*kurtardunuz*”26b/19.

Görülen geçmiş zaman olumsuzu –ma –me ile yapılmaktadır.

“*ıçmedi*” 6b/6, “*bildürmediler*”15a/9, “*etmedüm*”15b/12, “*gelmedin*”19b/19, “*degümedin*”21b/11, “*duymadunuz*”22b/8,n “*bize düşmez*”27a/13.

1.3.6.3.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki -miş/-miş'tir. Ekin ünlüsü bütün şahıslar için daima düz şeklindedir.

“*bir arsalan derisinden bükül-miş*” 6a/11, “*urmuşlar*” 6b/13 “*yandırmışlar*” 6b/14 “*konmuşlar*”7b/5, “*suvarılmışdur*”15b/10, “*imrenmiş*”19b/19, “*varımış*”23a/8, “*gönen-miş-em*”23b/11, “*giriftar eylemiş-dür*”25b/4, “*yaradılmış-dur*”27a/2, “*gelmişüz*” 41a/19.

Öğrenilen geçmiş zamanın olumsuzu

“*kal-ma-mış-dur*”8a/14 .

1.3.6.3.2.1.2. Geniş Zaman

Eski Anadolu Türkçesinde geniş zaman ekleri -r, -ar/ -er, -ur/ -ür'dür. Geniş zaman çekiminde kullanılan şahıs ekleri zamir kaynaklıdır:

Teklik 1. şahıs: -am / -em

Teklik 2. şahıs: -sın / -sin

Teklik 3. şahıs: -

Çokluk 1. şahıs: -uz / -üz

Çokluk 2. şahıs: -sız / -siz

Çokluk 3. şahıs: -lar / -ler

-ur, -ür eki ile:

Teklik 1. şahıs: -ur-am / -ür-em

“*gel-ür-em*” 6a/5 “*gör-ür-em*” 6a/5 “*avıd-ur-am*” 6a/6 “*yet-ür-em*” 7a/13 “*bitür-em*”7a/14 “*girürem*”8a/14, “*verürem*”14a/18, “*otururam*”15b/17,

“bilürem”20a/18, “dirilürem”21a/18, “verürem”27a/9, “erürem”38a/17, “kayuram”37a/6.

Teklik 2. şahıs: -ur-sın / -ür-sin

“bil-ür-sin” 6a/a, “rast eydürsin” 13b/5.

Teklik 3. şahıs: -ur / -ür

“Halife *sevin-ür*”9b/2, “Amma biti haberi gümana *düş-ür-ür* gibi oldu”21a/4, “*kurtar-ur*”36b/13.

Çokluk 1. şahıs: -ur-uz / -ür-üz

“yohsa sende bende *öl-ü-rüz*” 8a/15, “cefasın cekerüz”19a/21, “sudaından kurtul-ur-uz! Dediler”20b/1.

Çokluk 2. şahıs: -ur-sız / -ür-siz

“Ne buyur-ur-sız?”24b/11, “Siz bilürsüz” 40b/21.

Çokluk 3. şahıs: -ur-lar / -ür-ler

“andan bir muhkem kazuga iş buyur-ur-lar”23b5.

-ar, -er eki ile:

Teklik 1. şahıs: -ar-am er-em

“ist-er-em” 8a/17, “gid-er-em”11a/3, “koparam” 12b/8, “beklerem” 13a/14, “kork-ar-am”24a/2, görürem “35b/11.

Teklik 2. şahıs: -ar-sın / -er-sin

“isdür ed-er-sin”16a/20, “sög-er-sin”25b/12, “n~ istersin?” 41b/9.

Teklik 3. şahıs: -ar / -er

“ölüb su yüzinde *yüz-er*”8a/8, “Dünyadaki rüsvalığı bana yapar”15b/15, “Hemişe duzak kurar”23b/2.

Çokluk 1. şahıs: -ar-uz / -er-üz

Metnimzde örnekler bulunmamaktadır.

Çokluk 3. şahıs: -ar-lar / -er-ler

“Halkı anı sev-erler”7a/11, “kanarlar”14a/20, “andan soykal-ar-lar”23b/5.

Geniş zamanın olumsuz çekimi -maz/-mez eki ile yapılır.

“doya-maz-am” 6b/19 “indür-mez-em” 6a/5, “bulmaz”10a/13, “meyel eylemez”10b/2, “bilmezem”14a/6, “mehr olmaz”16a/17, “yapaşmazsın”19a//3, “gelmez”22b/21.

1.3.6.3.2.1.3. Gelecek Zaman

Eski Oğuz Türkçesi metinlerinde en sık görülen gelecek zaman eki -(y)Isar’dır. İlk dönem metinlerinde -dAçı eki de gelecek zaman eki olarak kullanılmıştır. Ayrıca istek eki -A ile -Sa. +şahıs eki+ gerek yapısı da gelecek zaman işleviyle kullanılmıştır. Geç dönem metinlerinde az da olsa -(y)AcAk ekinin kullanıldığı dikkat çeker.⁴⁸

iser eki ile: Metnimizde tespit edebildiğimiz örnekler şunlardır:

Teklik 2. şahıs: -isar-sın/ iser-sin

“mehri vermey-iser-sin”16a/20.

Teklik 3. şahıs: -isar / -iser; -isar-dur / -iser-dür

“kalk-ısar gid-iser”20b/14, “o-lısar-dur”21b/8, “olısar”22b/11, “güliser-dür”26b/16, “söylen-iser”24b/12, “arz ediser” 39a/5.

Çokluk 2. şahıs: -isar-sız

“ağlayısar-sız”26b/17.

Gelecek zamanın olumsuzu: -ma /-me ekleri ile yapılmaktadır.

“kalmayısar”20b/14, “olmayasardur”25a/8.

acağ/-ecek: Metnimizde en az kullanılan gelecek zaman ekidir.

“Bu ne gelecek yerdür?”12a/19, “Türk kardaşlarum *gel-ecek-dür*”26a/21.

1.3.6.3.2.2. Tasarlama Kipleri

Tasarlama kiplerinde ise zaman ifadesi yoktur. Bu kipleri yapan şekil ekleri yalnız birtakım şekiller ifade ederler. Bu şekiller de tasarlamanın şart, istek, gereklilik veya emir şeklinde ortaya çıktığını gösterir. Şu hâlde dört tasarlama kipi olur bunlar da fiillerin şart, istek, gereklilik, emir şekilleridir.⁴⁹

⁴⁸ Vahit Türk, Yasin Şerifoğlu, Şaban Doğan, Eski Anadolu Türkçesi Dersleri, Kesit Yayınları, İstanbul, 2021, s.72.

⁴⁹ Muharrem Ergin, a.g.e, s. 289.

1.3.6.3.2.2.1. İstek Kipi

İstek eki -a/-e'dir.

Teklik 1. şahıs: -a-m / -e-m

“Erte işin gör-e-m”7a/16 “üş ben dahi var-a-m”8a/4, “Haa, olam!”9b/2, “getürem”10b/3, “koyam”12b/8, “fikir edem”20b/8, “dur-a-m”21a/11, “gezem”36a/3.

Teklik 2. şahıs: -a-sın / -e-sin

“ver-e-sin”6b/10 “sevin-e-sin” 6b/11, “ol-a-sın”9b/4, “kabul edesin”10a/3, “veresin” 10b/3, “gelesin” 12b/9, “göre-sin”20b/13, “ululay-a-sın”21b/6, “ bil-e-sin”25b/7, “buyurasın”36a/6.

Teklik 3. şahıs: -a / -e

“Bulcasımı öldür-e”7a/5 “ Eyle etme, sayed hatae gel-e,”8a/21, “gele otura sohbet ede”19b/19, “bil-s-sin”20a/21, “habs ed-e” 21a/12, “hacalet ol-a”22a/17.

Çokluk 1. şahıs: -a-vuz / -e-vüz

“Var-avuz haramiler işini dahi gör-evüz”7a/14,”Gel-e-vüz gör-e-vüz dediler”10b/15, “sabah biz atlanavuz”12a/6, “getürevüz”21a/13, “saklay-a-vuz”23a/11, “oğrayavuz”24a/12, “bulın-ma-y-a-vauz”25b/12, “n edevüz ki” 36a/5, “n edevüz”36a/5.

Çokluk 2. şahıs: -a-sız / -e-siz

“gel-e-siz”22a/8, “ibret ol-a-sız”26b/18, “buyurasız”36a/12.

Çokluk 3. şahıs: -a-lar / -e-ler

“nisbet ed-eler” 36a/1, “elümüzden al-alar, getir-eler başumuza kazalar belalar” 7a/12, “gel-e-ler”13a/21, “gör-e-ler”15a/6, “size donuz daşagın ur-alar”25b/14, “karşu gel-e- er”38b/5.

İstek çekiminin olumsuzu:

“Bizümile ol katumuzda yavuz ol-ma-y-a-sın”7b/9, "Bunu şimdi öldür-mez-e-m”10b/9, “eyle-me-y-e-m”13a/18, “yitür-me-y-e-m” 13a/18, “otur-ma-y-a-m”36a/4.

1.3.6.3.2.2.2. Emir Kipi

Teklik 1. Şahıs Emir Ekleri: -ayın/-eyin, -ayım/-eyim

Teklik birinci şahıs emir eki başlangıçta Eski Türkçede -ayın, -eyin şeklinde idi. Devrenin sonlarında bunun -ayı, -eyi şekilde ortaya çıkmıştır. Bu -ayın, -eyin Batı Türkçesine de aynen geçmiştir: di -y-eyin gör-eyin misallerinde olduğu gibi fakat Batı Türkçesinde -ayın, -eyin in yanında ekin birinci şahıslardaki *m* tesiri ile -ayım, -eyim şekli de ortaya çıkmıştır. Eski Anadolu Türkçesinde bu iki şekil -a⁵⁰yım, -eyin ile -ayım, -eyim karşık olarak kullanılmıştır.

“kurtıl-ayım”6b/18 “gid-eyim”6b/19 “anı eş-eyim”7a/21 “içinde bus-ayım”7a/21, “otur-ayım”13b/7, “işid-eyim”14b/21, “getüreyim”23b/16, “dökeyim”25b/8, “n eyleyeyim”36b/11.

Teklik 2. Şahıs Emir Ekleri: -gıl/-gil (eksiz)

Metnimizde –gıl, -gil eki görülmemektedir.

“baha verürse, *al gel !*” 7b/15, “Kumaşı issine *ilet ver*”8a/1, “Bana destür *ver*”15a/11, “beni bu zindandan *kurtar*”22b/20.

Teklik 3. Şahıs Emir Ekleri: -sun/-sün

“bilsün”1 4a/3, “hasretini görsün”27b/5.

Çokluk 1. Şahıs Emir Ekleri: -alum/-elüm

“bunu *iled-elüm*, bir yerde eyü bahaya *sat-alum*” 7a/2 “ “ var şol karavanun reisinden bir iki pare bez getir *alalum!*”7b/13, “bir şehre bucağına *eriş-elüm*”9a/3, “bir yerde *diril-elüm*”9a/4, “anları dahı oşayalum” 10b/1, terk edelüm”19b/112, “temaşa edelüm”23a/4, “gidelüm”25b/11, “dönelüm”39a/15, “ el yuyalum” 41b/1.

Çokluk 2. Şahıs Emir Ekleri: -ñ, -uñ/üñ

“Tanrımız-icün bana taam ver-ün”11a/10, “Siz ağrukı hayemeyi raht *alun gidün*”12a/11.

Çokluk 3. Şahıs Emir Ekleri -sunlar/-sünler:

“nikah etsünler”16b/3, “okısunlar”35b/4, “karışdursunlar”39a/8, “Bir demden karnun acıcak bilesin”25b/7.

Emir çekiminin olumsuzu:

“daş *dokun-ma-sun*”7a/21, “iletmesünler” 12a/20, “incitme”16b/2, “komayalum”19b/12, “*bakma* bana ereleler vefası yokdur”35b/13.

---

⁵⁰ Muharrem Ergin, **a.g.e**, s. 305.

1.3.6.3.2.2.3. Şart Kipi

Teklik 1. şahıs: -sa-m / -se-m

“kalğ-ur-sam”8a/21, “çıkarsam” 10b/10, “gösterürsem”10b/19, “zafer bulursam”” 13a/15, “gitürsem” 13b/3, “ rıza verürsen”15b/20, “ukubet edersen”20a/16, “kalursam”26b/19.

Teklik 2. şahıs: -se-ñ

“öldürür-sen”6b/18, “inersen”8b/1, “dersen” 13b/5, “olursan”16a/20, “Buyur-san”21b/6, “saklarısan” 35b/9, “duturisan” 38a/1.

Teklik 3. şahıs: -sa / -se

“Halifeye varur-sa” 7a/7 “baha ver-ür-se” 7b/15, “buyurursa”21a/9, “senün hatırun çekerse” 24a/8.

Çokluk 1. Şahıs sa-vüz

“izhar edersevüz”24a/11, “kurtılırsavuz”25a/9, “bulursavuz” 41b/1.

Çokluk 2. şahıs: -sa-ñüz / -se-ñüz

“kızımı karavaşlığa istesenüz, vereyidüm”36b/9.

Şart çekiminin olumsuzu:

“öldürmezsen” 6b/19, “ölmezsevüz”25a/8, “başarmazısa”25a/12.

1.3.6.3.2.2.4. Gereklilik Kipi

-mağ/-mek gerek:

“Ol gelince katlanmak gerek-dür”22b/14, “andan ma’budını istemek gerek” 38b/19, “İmdi tizcek gitmek gerekdür” 41a/14.

-sa/-se gerek:

“Hem kardaşlar *gel-se-ler gerek-dür*”22a/16, “anda *ol-sa gerek-dür* dedi”22b/10, “hısmıların *getürsem gerek*”23a/17, “aylarla *yat-san gerek-dür*”24a/4, “ben vü yoldaşlarım *etsevüz gerek-dür*”24a/2, “andan *ölsevüz gerek*”25a/9.

1.3.6.4. Cevher Fiili ve Bildirme Ekleri

Teklik üçüncü şahıs: -durur, -dur/-dür

“Maslahat-dur dediler”7a/3, “cariyeyi gördüm durur”12b/11, “asılmış-durur”12b/15, “ durmak reva-dur”19a/4, “bir hikmet var-dur”21b/7,

1.3.6.5. Fiillerin Birleşik Çekimleri

1.3.6.5.1. Hikâye

1.3.6.5.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Teklik 3. şahıs: -di-y-i-di / -dı-y-ı-dı

“Dutam ki bunda *oğramadum-ıdı*”22b/11.

1.3.6.5.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

“Gendüler hem *yorulmuşlar-dılar* yatdılar uyıldılar”7a/4,”vedaki etmişdüm”13a/13, “demişdüm” 13a/14, “aciz kalmışlardı”19b/1, “Ana hod bundan ol bennadan haber gel-miş-ıdı”21b/15, “coğrumışlardı”25b/9, “sımarlanmışıdı”26b/2, “bir oğul ruzi kılmışdı”35a/18, “Adı Ferahşad komışlardı” 35a/18.

1.3.6.5.1.3. Geniş Zamanın Hikâyesi

“Bulkasımın başına arkasına *dokın-ur-ıdı*” 7a/18 “gerü taş zahmı şerbetin *ıç-er-di*”7a/19, “sahihü sakim hakkında bedel *ed-er-di*”10a/16, “dilenürdi”13a/10, “terbiyet ederdi”19b/11, “ teferrüc ederlerdi”19b/16, “gözedürlerdi”19b/16, “kardaşların okı-r-ıdı” 23b/4, “çıkır-ur-dı”24a/10, “ buları incid-ür-dü”25a/15, “vizaret ederdünüz”25b/15, “bir fün kullıktan hali olmazdı” “Ferruh-ruzı ziyaret ederidi” 39b/11, “ayruk ademı olmazıdum dedi” 41a/21.

Geniş zamanın hikâyesinin olumsuzu:

“bir fün kullıktan hali olmazdı” 35a/19.

1.3.6.5.1.4. İstek Kipinin Hikâyesi

Teklik 1. şahıs: a-y-du-m / -e-y-dü-m, -a-y-ı-du-m / -e-y-i-dü-m

“didardan mahrum *kal-ma-yadum* dedüm”12a/17, “hatur ed-e-y-i-düm”22a/1, “ver-e-y-i-düm”36b/9.

Teklik 3. şahıs: -a-y-ı-dı / -e-y-i-di, -a-y-dı / -e-y-di

“görüb kac-mayadı”12a/17, “bu parsa olayıdı”26a/20.

Çokluk 1. şahıs: a-y-ı-dü-k -e-y-i-dü-k, a-y-du-k / -e-y-dü-k
“olayıduk”6b/3.

1.3.6.5.1.5. Şart Kipinin Hikâyesi

“E can-ıaziz! Seni bu halda görüb ne *gidesiydüm*”41b/14.

1.3.6.5.2. Rivayet

1.3.6.5.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

“ol saray, ol yerde *dizmişlerimiş*, ol kızı anda *komişlarımış*.” 7b/12.

1.3.6.5.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti

Otururlarmış” 13a/21, “gark olurmuş” 40a/3.

1.3.6.5.3. Şart

1.3.6.5.3.1. Geçmiş zamanın şartı

“haber biliinmedise”25a/18, “Şehzade bu hikayeti işitdise” 36b/17,

1.3.6.5.3.2. Geniş zamanın şartı

“Halifeye var-ur-sa” 7a/7 “baha ver-ür-se” 7b/15, “izhar ed-er-sevüz”24a/11,
“kurtıl-ur-savuz”25a/9.

1.3.6.6. Birleşik Fiiller

1.3.6.6.1. İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

isim+et- : “rızik eksük etmez” 19a/4, “terbiyet ederdi”19b/11, “mekr etmek”19b/15, “izzet etdiler”19a/17, “padişaha sena etdiler”21a/5, “ikram etdi”21a/16, “tekellüf etdi”22a/10, “şerh edeyim”23a/19, “halı keşf edeyim”24a/19, “def edelüm”26bb/6, “alkış etdüm” 35b/12, “arz edeyim” 35b/9, “tecavüz etmeyem”38b/2, “tereddüd ederdi” 39b/4.

isim+eyle-:

“Andan *fikir eyledi*” 11a/6, “nefsini *kör eyleye*”11a/8, “kasd eyledi”13a/6, “defn eyledüm”13a/11, “endişe eyledi”13b/8, “müttehid eyle”14b/20, “inam eyledi”19b/10, “keşf eylesün”20a/12, “ol dem benna padişah nameyi arz

eyledi”20b/19, “ padişah vezirlere itab eyledi”24a/18, “kavl eyledi”26a/1, “tekellüf eyledi “37b/10, “ta’accüb eyledi”36a/16, “takdir eyle “41a/7.

isim+kıl-:

“Fazal ol hatuna *dua kıldı*”11a/2, “kabul kıldum”16a/17, “izhar kılalım” 35b/9, “du’a kıldı” 39a/9.

isim+ol-: “*hak zahir ol-sun*”20b/5, “aleme.bret olasız”26b/18, “Hudadan mehelolursa”27a/0, “gark olurmuş” 40a/3, “mukayyed olmamış” 40a/19.

isim+dut-: “ümid dut-arıdı”25a/1, “Bu gece beni maaf dutun”26a/21.

isim+bul-: “halas buldı”13b/9, “hekime zafer bulursam” 13a/15, “Bir gün beni gafil buldı dutdı “41b/12.

isim+iver-: “bitür-iver-ürem”21a/17, “Kapuyı açıver” 22b/11, “yüriyüverdiler”26a/3.

isim+ço-: “Ferruhruzı yerinden *nayib kodı*”42b/20.

1.3.6.6.2.Tasvir Fiilleri

1.3.6.6.2.1. Süreklilik Fiili

Fiillerin zarf-fiil şekline dur- yardımcı fiili getirilerek yapılır.

“*danışu-dur-urken* casus haber getürdi”10b/14, “girüb-dur-ur-miş”13a/20, “verübdurur”16a/12, “işret edüb-dururuz”21a/6, “seccade üstünde oturub evradın *okıyudururken* acuz girüb geldi”22a/6, “ ben bilkülliye erenler sevdasıdan fariğ düşüb-dururam” 35b/19, “Oldahı odsuz *kızarub-durur* “38b/15.

1.3.6.6.2.2. Yeterlilik (İktidar) Fiili

Yeterlilik fiili, bil- yardımcı fiili ile yapılır.

“yol gösterürsem, yüriyübilemisin? dedi” 10/19, “ne sabr edebilürem”15b/17, “gidemezem”19a/6, “takaddüm edemezem” 39b/8.

1.3.6.6. 1Sıfat-fiiller

1.3.6.6.1. Geçmiş Zaman İfadeli Sıfat-fiiller

-duğ/-dük. “*olduğumuzlayın*”10b/1, “gördüğü işitdüğü”11a/12,

“gördüğün”13a/3, “ölmedüğünden”13b/6 “münasib *ol-maduğı-cün*” 7b/11, “Bulkasım *ol-duğı* kiye yetdiler”8b/18, “Bunun gibiler gördüğüm yokdur”15b/4, “kalan yapucılar nesne bilmedükleriyle hoş-vaktıdılar”18b/21, “Görmedüğünüze bilmedüğünüze tanuklık verürsüz”21a/3, “Mestlikde bennadan işitdükleri nişanı heb dediler”21a/6, “amma şarab *ic-dügüm* yokdur”22a/15, “Ol-duğum-ca sana hidmet edem dedi”23b/10, “ye-dük-leri-n eylerdi”25a/16, “gizledügi yavuz işine peşiman oldı”40b/9.

-miş/-miş: “*solmuş* görececek olursan”19a/11, “ ol kızmış ferşde yürüyüb anı varub bulamk!”38b/20.

1.3.6.7.2. Geniş Zaman İfadeli Sıfat-füller

-an/-en: “Rebi vü *kal-an* ekabiri”9a/14, “oturan”13a/3, “bu üstüne bağlayan kapuyı”23a/13, “Ve bu hikayetde anlayan gişiye çok fayide vardır”27b/7, “Ol seni geyik *eyleyen* benüm ulu kız kardaşumdur”38a/13, “davar sürenlere sormış”42a/21.

-r, -ar/-er, -ur/-ür: “eger bu karavaşına taalluk *dut-ar* işi varışa”21/19, “ bu kaynar sudan gecüb”38b/19.

1.3.6.7.3. Gelecek Zaman İfadeli Sıfat-füller

-acak/-ecek: “Tanrıdan *utan-acak* işde bulunmayam dedi”19a/8, “olmaz olacak iş degül”20b/2, “ayıblayacak işün yok”27a/7, “Endişe-i can damen-gir olacak dem degül”41b/16.

1.3.6.8. Zarf-füller

-duğça/-dükçe: “elümden *gel-dükçe* dürişem”21a/19, “ömrüm *oldukça* bu yana yörenmeyem”22b/20, “Hacüb Ferahşadun kemalatını imkan *oldukça* söyledi”36a/16, “ yastuğı öninde bir sandukca vardır”41b/19.

duk/ dük iyelik eki dA“bu haber bana *yetişdükde* ağır armağanlar düzdüm”36b/7, “ebrişüm tanablardan dahı bi-had tekellüfatdan *gecdükde* bir hande ke varasız” 38b/13, “Ferruruz anı *gördükde* indi” 37a/18, “sehden care istedükde duruğl”39a/17.

-ıcağ/-icek

“Şehre katına *var-ıcağ* vezir eyitdi”7a/11, “*göricek* bir hadıma buyurdi”7b/13 “oğlandan bu sözi *işid-icek* hadımına eyitdi”7b/21\ “Anlara *yiyecek* ilet”9a/1, “bu solıcak olursa vefa dayiresinden ayağımı daşra basduğumu bilesin”20a/20, “*Etme-y-icek* işi cün eder gişi”22b/17, “ bitmeyecek kaygu yemekdür işi” 22b/17, “birkaç gün sonra varıcak nedermiş”24a/17, “ziri zemin kapusına varıcak mahbus vezir”24b/17, “Mihrefzadan duyıcak aferin okıdı”39a/9, “Bir gişi terk-i can edicek düşvar iş ana asan olur”41b/16.

-ınca/-ince:

“Hezarbar ataş-ınca avandıdı”7a/17, “Birkaç gün imarete müteallik işler ben *gel-ince* göredur” 12a/14, “birkaç köylü *biles-ince* oturdılar”23b/20, “Bir batman yamuk *çıkarmay-ınca* sana bir batman etmek vermezler”25a/4, “Avrat *iley-ince* şem götürdi”27a/14, “ seni maksuduna *erüme-y-ince* oturmayam” 36a/4, “Ma’budumu gözümile görmeyince gönlün hoş olmaz”39a/17.

-iken/-ken:

“*gider-iken* dinlenmek- için bir yerde oturdi”9a/7, “ Müreffeh olub *oturur-ken* elli atlu haramı yaraklılar girüb geldiler”10b/6, “Bir gün benna hatunıyla datlucak *söyleşürken* baylık yohsullık söziçıkdı”19a/2, “ Yuda *dururken* ol mah haykırdı “38a/7, “mütefekkir otururken bir cariyeye bu işi bilürimiş”42a/11.

-up/-üp:

“karşu *dur-ub*”7a/18, “cariye ayağına *düş-üb* ağlar”9a/20, “ mühürleyüb birkaç günden sonra bir yad elçi eliyle bennaya degürdiler”20b/16, “seccade üstünde *oturub* evradın okıyudururken acuz girüb geldi”22a/6, “anı varub bulmak gerek!”38b/20.

-elden berü: “iki yaşuma *gir elden berü* beni kimseye göstermedi”15b/13.

İKİNCİ BÖLÜM

2. METİN⁵¹

---

⁵¹ Hazay, G, Tietez, A. *Ferec Ba'deş-Şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch)*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin, 2006, s.83-194.

Hāzā kitāb Ferec ba'd eş-şidde

(1.b.) (1) Bismillāhirrahmānirrahīm.
(2) Şükr ve sipās Hūdāya kī
yaradıcıdur mekānı,
yürüdidür zemānı ve zemāniyānı,
k̄ānūn-ı (3) hikmet üzerine düzüci-dür cihānı,
cihāniyān-icün ezici-dür nebāt-ı ihsānı,
uyarıcıdur (4) nūrı vu nārı,
doyurıcı-dur mūrı vu mārı.
Ervāhun eşbāhun huşulı adından,
Miftāhun (5) fütūhun vuşulı murādındañ.
Kerīm-dür kī keremi bī-nihāyetdür,
rahīm-dür kī rahmeti bī-gāyetdür.
Vericidür*, (6) mutlak vèrdügi kesilmez,
baydur kī vèrmekden kayd yemez.
Yaratdı, halkı irādetile,
tağdır ètdi, herbirinüñ (7) rızkını hikmetile.
Gèceye zulmet donın geyürdi, sübāt-i firāş,
gündüze güneş ziyāsın buyurdı, rufāt-ı ma'āş.
Gök (8) yüzini müzeyyen eyledi çerāğ-larıla,
yer yüzini rüşen eyledi bāğlarıla.
«Laysa ka-miṭlihi şay'un wa-huwa-s- (9) -sami'u-l-başīru».
Hem şadhezārān hezār minnet aña kim
Halkınuñ mihterini bihterini,
Muhammed-i Muştafā(yı) (10) peygāمبر vèrbidi.
hidāyetile delāletile,
maḥsūs eyledi vahyıla risāletile.
Rūzi, kıldı aña ulu (11) aşlı, ulu fer'i,
yüritmek buyurdı, aña laṭif dīni, şerif şer'i.

Ammā ba'dehu bu bir hikāyet- (12) -nāme-dür kim

anı u'lemā-yı, fużalā ve hükemā-yı, "uḳalā ceme' etmişlerdür,
ve anda te'dib(-i)² hulḳ yolına (13) #gitmiş(ler)dür#.3
ḳırḳ-iki hikāyet üzerine mebnī-dür
kī herbiri(n)den aḳlanan 'ibret ma'anī-dür,
tā herḳī bunı (14) oḳıya, yā işide,
gūşı evşāf-ı hikmetden behre-lü,
ve hūşı eşnāf-I ma'arifetden zehre-lü ola.

(15) «wa-mā-t-tawfīqu illā min'indi-l-lāhi
ni'ma-l-Mawlā wa-ni'ma-l-mu'īnu-l-lāhu
waliyyu-t-tawfīqi tabāraka-l-lāhu
rabbu-I- 'ālamīn».

1.F.[I.a].13. | H. [1.].8. | L.1.b.10: sic.

2 F.[I.b].3: tehzīb-i. | H.1.b.11. | L.1.b.13: te'dib-i.

3F.[I.b].3: gitmişler. | H.1.b.12: sülük etmişlerdür. | L.1.b.14: id

1

(16) Hikāyet-i evvel

*ez-ān[-i]1 Ebūlkāsim-i Başrī ve emīr-i Başra ve Ebūlfeth-i
Vāsiṭī*

(17) #‘Ukalā-yI, kühen# ve nuḳalā-yı, saḥun eyle rivāyet ʔtmışler kim cün nevbet-i <ḥilāfet>2 *Hārūn-ı Reşīde* yėtişdi, (2.a.) (1) mesned-i ḥilāfet anuḡıla ārāste ve bīrāste oldı, luṭf <u> kerem elini acdı, ‘ālem ü* ‘ālemiyāna (2) devlet ü sa‘ādet nişārını sacdı, ‘adlı vu inşāfı şı‘ār-ı rūzigār ʔdindi, ve cevr <ü> (3) zıulm tozından yer yüzi anuḡ luṭfi, yağmurıyla yundı,. Anuḡ cümle-i feżāyilinden biri buyıdı, kim (4) bir āḳıl fażıl <ı> muḥterem muḥteşem, muḥsin müşfik, (m)üdeḳḳik3 muḥaḳḳık muvaffıḳ gişiy(i) vezīr ü müşīr (5) ʔdinmişdi. Her işde anuḡ rāyını gendü rāyna zamm ʔdüb devlet <ü> sa‘ādet atma binmişdi (6) Anuḡ adı *Fazlu4 bin Rebr-idi*, bāṭılda kör ü ker-idi, ammā haḳda başīr ü semī‘-idi, (7) dāyimā emīrelmü‘ minīn *Hār[n]ūnuḡ* eyü işi-ne muvāfaḳat ʔderidi, yatlu ḥālma muḥālefet (8) ʔderidi Ve bu *Hārūn-ı Reşīdūḡ* ‘ādeti, buyıdı kim ḥalāda vu melāda, bīgāne vü āşinā, cāhil <ü> (9) dānā dēmezidi, ḳatlarında gendözini, ʔgeridi, ‘Dār-ı dūniyāda buḡa mānend ehl-i kerem vardur dēyene (10) sögerdi. *Fazl* anuḡ bu ḥālma inkār ʔderidi, ammā maşalḥaticün sūkūtı iḥtiyār (11) ʔderidi. İttifāḳ bir gece bu ḥāl vāḳi olduḳda *Fazl* eyitdi:

...

Ms. sic. Cf. passim.

5 F.[III.a.] 4: sic. | H.3.b.13: id. | L.4.a.15: sic.

6 F.[III.a.] 9: sic. | H.3.b.6. | L.4.b.2: om.

7 Ms. sic. (Cf. 2.a.10 sqq.).

"É bergüzide(-i)5 Yezdān
ve Ê (12) serdefter-i [d] şāhān!
Gendözünj medḥ étme!
Memdūḥ-sın, meddāḥ olma!
ḳo seni ayruḳlar (13) ögsünler,
yavuzlıḡuḡ söyleyeni anlar dögsünler!"
dédi.

Hārūn-ı Reşīd[e]6 bu sözden ḳaḳıdı: (14) "Yer yüzinde saḡāda ‘aḡāda, bezel-de kerem-de benim gibi, kim vardur?" dèdi. *Fazl* eyitdi:

(15) "É mefḡar-I ḡaṣu ‘ām
ve Ê mazḡar-I kerem ü* in‘ām!
Başra şehrinde avāmdan bir yigit (16) kopmıṣdur.
Adı *Ebūlkāsım-ı Başrī*-dür.
şadhezār Ḥātım ü Cevne7 anuḡ ḳatında degmez.
(17) *Cevne* himmetine nisbet kelek-dür.
Felek gören ani, eydür:
<'Ne>8 kerīm melek.
Mülük-ı cihān eger {yıllar}
(18) ḡāṣiye-sini omuzlarına götüreler,
yaḳına, olmaya kī kul(l)ıḡı şarḡını, yerine getüreler"
dédi.

Hārūn (19) eyitdi:

"Ol-ḳadar bilmez misin kim
pādeşāḡlar ḡuzūrında kem ü* bīṣ söylemek
revā degüldür,
(20) her sözde mubālaḡa étmek
sezā degüldür.
Eger pādeşā[hā]h bu sözüḡ aṣlını teftīṣ (21) édüb
ḡavrına yéterse,
sözünḡde ḡatā dutarsa,
ve bu sözi dèyenünḡ ḳanını yere dökerse,
(2.b.) (1) hān-ümānını* harāb u* yebāb édüb
yerine arpa ekerse,
nècedür?"
dédi.

Fazl eyitdi:

"E pādeşāḡ tefahḡuṣ (2) eylesün,
ḡilāf ḳıḡarsa, ne söylerse, söylesün!"
dédi.

Ḥalife ḳaḳıdı, bedenine ḳaplan (3) derisin ḡeyürdi, *Fazl ibn-i Rebīyi* 12 zindāna buyurdi. Durdi, bu melāletile *Zübeyde*, ḡātūn-i āḡiret ḳatına (4) girdi. *Zübeyde*

...

8 F.1.a.3. | H.4.a.4: sic. | L.4.b.9: id.

9 F.1.a.5: sic. | H.4.a.6: om. | L.4.b.11: sic.

10 F.1.a.8: Hātem v(e) Cüvne (sic!). | H.4.a.8: om. | L.4.b.14: Hātım ve" Cevne.

"F.1.a.10-3.10.b.1: sic. | H.4.a.8: om. | L.4.b.15: sic.

12 F.1.b.2: Fazl bin Rebryi... | H.4.a.16: Fazl bin Rebr-idi. | L.5.a.4: Fazl ,ibn-i Rebi (yi)

cün halife'yi müşevviş gördi, eyitdi:

"E şem'-i cem-i ümem!
É ma'den-i saḥā vu kerem!
Ḥātır-ı (5) 'ātırıñuz böyle melül nedendür?
Küşteni gişi sizi, böyle édendür!"
dédi.

Ḥalīfe vezīr hareketindeñ şikāyet (6) étdi, mācerāyı, ḥikāyet étdi. Zübeyde

Ḥātūn eyitdi:

"É şehriyār-ı 'ālem!
é fermān-dih-i benī Ādem!
(7) *Fazl* 'akıl u fāzıl gişidür,
İşlāḥ-ı mefāsıd anuñ işi-dür.
Yalanıla gendü şalāḥını
néte (8) böyle fesāda véreyidi,
bāṭıl üzerine dik-direş olub duraydı?
Ḥalīfe buyursun,
vezīr (9) dürüst-destlik éde,
édemezise, zendāna andan gide"
dédi.

Hārūn eyitdi:

"É bānū-yı, bānūvānum!
(10) É cerāğ-ı şebestānum!
Bu derdüñ dermānını ben gerek bilem,
bu işicün *Başraya* ben varam gelem.
(11) Her söze bünyādmı olur?
Her gişi-ye i'timādmı olur?
Gendü dīde(-i)¹³ hakīkatumıla
Ebūlkāsımı, ben varsam (12) görsem gerek,
anuñıla anı bilmegicün
ben dursam otursam gerek.
Fażal yalan cıķarsa,
(13) geldügümleyin" buyursam gerek,
anı zindāndan cıķarub dārda işin kayursam gerek.
Gércek cıķarsa,
(14) aña 'ināyetler ḥimāyetler étsem gerek,
dayıduğı, yerde dayandığı, olub¹⁴
ri'āyetler édüb elini dutsam (15) gerek"
dédi.

Ḥalīfe bir gün şabr eyledi, daḥı bir gün don degşürüb yel ayaklu ata binüb (16) yönini *Başra*-ya dutub gendözini yeksüvāra¹⁵ meḥḥar-ı sefer eyledi. Ḥalīfe cün Başra şehrine yetişdi, (17) gördi, kim bāzār ucında bir kāravānsarāy var.

-----
13 F.1.b.13. | H.4.a.21. | L.5.a.14: sic.

14 F.2.a.1: dayandığı y(e)rde dayanıldığı (sic!) olub. | H.4.a.23-4.b.1: dayandığı yerde dayandığı olub. | L.5.a.16-17: dayandığı yerde dayandığı olub.

15 F.2.a.4. | H.4.b.1: om. | L.5.b.1: yeksüvāre.

Atı ol yaña sürdi. Kāravān-sarācı (18) Ḥalīfe'yi bu heybetile gördi, derḥāl durdı, karşı yürüdi ḥidmet eyledi. Hārūn (19) eyitdi:

"Baba, kāravā(n)sarācı-mısın? dèdi.

Ol eyitdi:

"Arī! Sen dīn <ü> dūniyā sırācı-mısın?"

Ḥalīfe (20) eyitdi:

"Bu uzun sözüñ ipin uzat,
benümicün bir eyü hücre düzet!"
dèdi.

Baba derḥāl bir laṭīf nazīf (21) hücre acdı, su sacdı, zīlū saldı, naṭ döşedi, yaşduḡ getürdi. Andan Hārūn girdi, oturdı. (3.a.) (1) Baba ayaḡım durdı, ḥidmet eyledi. Andan ḥalīfe babaya bir altun vèrdi: "Bizüm icün ṭa'ām gör!" dèdi. (2) Baba bāzāra vardı, eyü vü çok yiyecek aldı, ḥalīfe nazarına getürdi. Ḥalīfe ol ṭa'āmdan (3) loḡma aldı, yèdi. Bākīye-sini baba evine cekdi. Ol bilür kī ol vaḡta-dek ne acılıklar (4) çekdi. Andan ḥalīfe pīre eyitdi:

"Pīr baba, işitdüm kī
işbu şherde bir oḡlan (5) belürmiş[n],¹³
adı *Bulḡāsım-ı Başrī*-imiş.
'Mürüvvet bābında āyetimiş,
cüvānmerdlikde ḡāyetimiş',
dèrler. (6) Rāstmıdır?" dèdi.

Pīr eyitdi:

"È büzürgüvār-ı rūzigār!
Eger benüm yüz aḡzum ola,
her aḡızda (7) biḡ dilüm ola,
yıl-lar 'ömrüm ola,¹⁷
anuḡ saḡāveti ḥikāyetini èdem,
binde birin şerḡ èdemeyem!"
(8) dèdi.

Hārūn eyitdi: "Ol oḡlanuḡ odası[nı]¹⁸ ḡandadır?" dèdi. Pīr eyitdi: "Ne vaḡat buyurur- (9) –saḡuz, ḥidmet èdeyim göstereyim!" dèdi. Derḥāl baba delālet eyledi, ḥalīfe-yile Būlkāsımuḡ (10) sarāyı, kapusına geldiler.

Hārūn bir eyvān gördi:
Keyvān-şifat, rifatda bī-nihāyet;
bir meydān (11) gördi:
ḡeḡ-likde ṭüleñ ve 'arzañ.
Anda çok ḡalḡ, āzād u bende
ol ḡapuya ḡoḡmış-lar,
(12) keşretde endāzededen ḡıḡmışlar.

Hārūn ilerü vardı, birisine eyitdi: "È birāder, Būlkāsıma, (13) ḡaber vèr!"

16 F.2.b.1. | H.4.b.10. | L.5.b.11: sic.

17 F.2.b.3-4. | H.4.b.12. | L.5.b.13: id.

18 F.2.b.5. | H.4.b.13. | L.5.b.14: sic.

'Kapuya bir ğarīb geldi, diler kī ruḥ-ı ferruḥuḡı göre, bir laḥza kaṭuḡa otura' [dè !" dèdi. Ol (14) ġişi vardı, Būlkāsıma peygāmı, degürdi. Ol āzāde-i mükrim, ol büzürg-zāde-i mün'im derḥāl (15) durdı, kaṭuḡa çıkdı, ḥidmet ètdi, ḥalīfenüḡ elin aldı, eve girdi, altun taḥt üzerine (16) tekellüf ètdi. Ḥalīfe taḥt üzerinde oturdı, dör t yaḡa baqdı, sarayı, temāşā eyledi (17) Gördi, kī bunun ġibi, ḥoş ve dil-keş sarayı, gördüġi yok. Derḥāl Cüvā(n)-119 *Başrī* buyurdı, kim (18) yeşimden billürdan mīnādan yāķūtdan behremāndan yonulmuş ayaklar dolu şarāblar, müferriḥ- {ler}, (19) tiryāklar ellerinde dutmuşlar, gözleri karalar, yüzleri aklar²⁰ getürdiler, çāşnī alub miḥmān (20) eline sundılar. Şerbetler içilüb götrüliçek ḥon evānī-si zuhürinüḡ āvānı geldi. Acīb (21) ğarīb tabaķlarla şınlarla ta'am-lar cekdiler. Bavurçular la'l <u> yāķūt saplu gezlüklerle (3.b.) (1) et doġramaġa cökdiler. Miḥmān ol ni'met-lerüḡ kesretinden leṭāfetinden müte'accib olub ve müteḥayyir kaldı. (2) Ta'am yemekden fāriġ olıcak taşt-u āfitābe-i zerrīne, getürdiler, dest <ü> dehān yuyub zifir koķusun götürdiler. (3) Andan durdılar: Būlkāsım koḡuġuḡ elin aldı; bir sarāya daḡı vardı.

Eltaf u eşref, enzeh ü enzeḡ.

(4) Ne kaşr-ı ablaķ, ne refref.

Buyurdı: meclis-i[n] 21 bezm düzdiler; altundan ġümüşden, cevā[r]hirden nefāyisden (5) ol kaḡar ālet-i şürb getürdiler dizdiler kī vaşfa sıġmaz. Ve ol kaḡar yaş u kuru yemden (6) yemişden, şekerden ü kaḡışdan ğarībüşşekl ve 'adīmülmisil sīni-lerile tebsi-lerile ihzār (7) ètdiler kī dēmeġe yaramaz. Ve şāḥib-ṭab' muġannī-ler ḥoş-āvāzlar demsāzlar nevālar ve şahnālar²² daḡı (8) nice nazüklükler cavķ cavķ cābecāḥ oturub gösterdiler, dilleri kılları depretdiler ditrettdiler, (9) neyleri söyletdiler, de(f)leri yıpratdı(lar).²³ Bir şoḡbet bünyād oldu, kim anuḡ ġibi şoḡbet ḥalīfe ne (10) [ne] ġörmüş, ne işitmiş-dür. Bu esnāda <Cüvān-ı>²⁴ Başrī daşra çıkdı, tīz gerü girdi, bir ağac getürdi. Muraşşā', (11) 'acīb tersi": 25 özdeġi ġümüşden, budaķları altu(n)dan, yarpaķları yeşil zümürüdden, yemişleri dürlü (12) dürlü cevāhirden düzülmiş. Ve ol ağacuḡ üstünde kızıl altun-dan bir tāvus yasanmış, (13) mücevvef ici dolu müşk(-i) ḥālīş <vü> Tübbüttī²⁶ tertīb ü terkīb olmuş. Ol ağacı taḥt (14) kenārında koḡuk nazarında koḡdı. *Hārūn* anı ġördia, mebhūt oldu. *Cüvān-ı Başrī* (15) bir cıbuġıla ol tāvusı arķuncaķ başıra urdı. Hemāndem ol şüret-i bī-cān döndi, (16) eṭrāfindan eknāfindan müşk münteşir ü münteşir oldu; meclis mu'attar <u> mu'anber (17) oldu. Hārān şecere'yi, şecerenüḡ muḥāsini temāşā èd e-d uru(r)ken Cüvān-i Başrī ol dirāḥtı, (18) götürdi, aldı, daşra gitdi. Ḥalīfe verhem oldu, ġöḡlinde eyitdi: "*Fazal* yalancı- (19) -yımış" dèdi. "Bir kimse bir kuru ağacı, temāşā-yı. mücerred ètmeġe koḡmaya, aḡa mükrim ü* mün'im (20) dēmeġe yaramaya.

19 F.3.a.1. | H.4.b.21. | L.6.a.6: sic.

20 F.3.a.3: id. | H.4.b.22. | L.6.a.7: gözleri kara, yüzleri aklar.

21 Passim.

22 Ms. sic. || F.3.a.13: şehbāzları. | H.5.a.8: om. | L.6.a.17: şehnāzlar.

23 F.3.a.14: biritdiler. | H.5.a.9. | L.6.b.1: yıpratdılar.

24 F.3.a.15-3.b.1: Ebūlkāsım(-1) Başrī. | H.5.a.10: Cüvān-1 Başrī. | L.6.b.3: Başrī.

25 F.3.b.2-3: ace b terr. | H.5.a.10: om. | L.6.b.3: aceb terşī.

26 F.3.b.4: mk-i hālis-i Tübbi (sic!). | H.5.a.12: müşk-i hāliš. | L.6.b.5-6: müşk hāliš Tübbüttī.

İşbunun gibi Hāsīcūn gör benümile nece sitize eder. Üş Bağdāda (21) varam, saña ne azāb edem, göresin!" dedi.

Halīfe bu fikirde-yiken
Cüvān-ı Başrī icerü (4.a.) (1) girüb geldi,
bir oğlan getürdi.
kī ruḥ-ı fer(r)ūḥınınuñ ‘aksı[n]²⁷ güneş yüzini, tīre,
‘aḳal gözini ḥīre (2) étmiş;
geymiş ḳabā-yı, mülemma',
başına urmuş külāh-ı muraşsa',
elinde bir kadeḥ sunar,
la‘l-ı kānī ²⁸ (3) pürşerāb-ı reyḥānī.

Cün taht önüne geldi, baş kodı, yer öpdi, cāmı ḥalīfeye (4) şundu. Halīfe ḡulāmunuñ ve cāmunuñ ḥalāvetinden melāḥatından, zarāfetinden ṭarāve[tinden} (5) ḍaḡa batdı. Ağac ve ṭāvus unudıldı, gözünden gönjinden çıḳdı, gitdi. Andan (6) ḥalīfe sundı,, ḡulām elinden cāmı, aldı, nüş étđi, gerü ḡulāma vērđi,. Görđi, kī (7) cām doludur. Aldı, gerü icdi, icinde ḳatıre ḳomadı, gerü ḡulāma vērđi. Görđi, kī kimse (8) ḍoldurmadın gerü cām doludur. Ta'accüb étđi, keyfiyetinden su'āl eyledi. *Cüvān-ı Başrī* (9) yer öpdi, eyitdi:

"É ḥudāvendi!
Bir feylesof-ı dānā
kemāl-ı kiyāsetile,
bürhān-ı firāsetile,
(10) vaḳtıla sa'atıla
bu cāmı, böyle düzmiş kim
ne ḳadar icindeki içilürse,
ye daşra (11) saḳılursa,
boşalmaya,
şöyle ḳararında ḳala,
dāyimā ḍolu ola"
dedi.
"Delüdü olamı işbu ḡişi?
İstemedin getürür,
danışmadın götüür.
(16) Yā dahıldür,
yā bahıldür"
dedi.

²⁷ Passim.

²⁸ Cf. ms. 39.a.21. || F.4.a.2. | H.5.a.20-21. | L.6.b.15: id.

²⁹ F.4.a.12-13: Eyitdi : māye-i nişāt-i inbisāt! Hergiz bast-ı zemінде ve zamānda ... | H.5.b.5: ... hergiz basīt-i bisāt-i zemīn ve zamānda ... | L.7.a.7-8: ... eyitdi: É māye-i nişāt ve inbisāt! Hergiz bast-ı besāt-i zemīn ve [ve] zamānda ...

³⁰ F.4.a.14: sic. | H.5.b.6. | L.7.a.8: id.

Bu endişede-yiken Cüvân-ı Başrî girüb geldi. Bilesince (17) bir cāriye ki cemāl-ı bākemāl, güneşe yā 'Doğ' ye 'Doğdum' dēr, dürr ü gevherile ārāste, zer ü zīverile (18) bīrāste.

Halīfe cün ol şanemün
rūsını mūsını, kıddını had(d)ını,
cemālını kemālını, (19) gūşını dūşını,
maḥberini manzarını, süretini şıfatını
gördi,
şifte vü medhūş ve mebhūs
(20) ve mütereddid ü şūrīde ve müteğayyir olub
eldeñ vardı.

Andan ol cāriye geldi, ḥalīfenün (21) tahtı, öñinde yer öpdi, oturdu,. Andan <Cüvân-ı>³¹ Başrî işāret étđi: bir şeş-tār getürdiler ki (4.b.) (1) müretteb ü* mürekkebidı 'ūd u 'ācdan, şandal u sācdan³. <Cüvân-ı>³² Başrî ol sāzı, ol cāriye-i demsāz (2) eline vērđi. Cāriye zahme'yi evtāre havāle kıldı. Herbir kıldan bir dürlü nāle belürđi. Halīfe gördi, (3) daña kıldı, öñdinkilerün ḥayālî gönğlinden* ğāyib oldı. <Cüvân-ı>³³ Başrīye eyitđi : "è gül-i (4) ḥandān ve è cān-ı cihān! Külli, kāyinātda ve cümle-i mevcūdātda şanem-i dil-nüvāz u (5) cān-güzāruñ naẓīre-sini göz görmiş, kılak işitmiş degüldür" dēđi. Ebülkāsım hemāndem (6) đurđı, bisāt-ı inbisātı, dürđi, dürđāne-nün* eline yapışdı aldı, daşra gitđi. Ḥalīfenün (7) gönğlinde gör ki <ne>³⁴ endīşe-ler bitđi.³⁵ Derḥāl Ebülkāsım icerü girdi, gördi, ki konuğ (8) mest <ü> ḥarāb olmış, hem-daḥı Vakt-ı h'āb olmış. Ebülkāsım fāḥir cāme-h'āblar döşēđi, (9) halife'yi yaturđı. uyıtdı. Başı ucında, ayağı ucında altun şam'idānlarıyla kāfūrī vü (10) 'anberī müm-lar yandurđı. Ol gece bu nev'ile halīfe rāhat oldı. Cün şabāh (11) oldı, *Efrāsiyāb-ı* āfitāb serīr-i ezrak üzerinde oturdu, ālemden zülmeti götürđi, *Ebülkāsım* (12) ḥalīfe kıtına girdi, ḥalīfe'yi uyardı aldı, ḥammāma vardı, ḥam(m)ām[ı] ³⁶ ḥıdmetinün hem (13) şerāyitini ādābını yerine getürđi. Ham(m)āmdan cıkıcak mülükāne ağır donlar getürđi. (14) Andan ḥalīfe'yi aldı, bir meclis-i ünse iletđi ki evvelki-lerden hezār derece (15) yēğ. Oturdılar, bir ḥön getürdiler. Bayağı ḥönlardan yēğ, tabaka ḥüb.³⁷ Ol gün gerü (16) 'ayş u 'işret envā'ıla müretteb ü mergüb.³⁸ Ammā *Hārūnuñ* gönğlinde-n* hevā-yi, dirāḥt <u>³⁹ (17) ğulām u cām u dilārām(-ı)⁴⁰ nākām cıkmaz. Anlaruñ şevkı ğalebe-sindeñ

31 F.4.b.8. | H.5.b.13. | L.7.a.15: id.

32 F.4.b.9. | H.5.b.14. | L.7.a.16: id.

33 F.4.b.12: id. | H.5.b.16: Cüvān. | L.7.b.1: id.

34 F.5.a.2: om. | H.5.b.19. | L.7.b.5: id.

35 F.5.a.6: om. | H.6.a.1. | L.7.b.9: sic.

36 F.5.a.6-7: ... vardı, ḥızmetün her şerāyıtını yerine getürđi. | H.6.a.1: ... vardın, ḥammam ḥızmetinün daḥı şerāyıtın yerine getürđi,. | L.7.b.9: ... vardı, ḥammam ḥızmetinün hem şerāyıtını yerine getürđi.

37 F.5.a.9: om. | H.6.a.3: bin derece ḥub. | L.7.b.11: hezār derece yeg.

38 F.5.a.9: Ol gün 'iyş ve 'işret envā'ıla müretteb oldı. | H.6.a.3: Ol gün 'ayş u 'işret envā'ıla müretteb ve mergüb. | L.7.b.11: Ol gün gerü iyş <ü> işret envā ıla müretteb oldı.

39 Ms. sic.

40 F.5.a.10: sic. | H.6.a.4: ... dilārām cıkmaz. | L.7.b.12: id.

ayruk nüzheye (18) zevkile <bakmaz>.41 Bu aralıkda Bulķāsım durdı, hıdmet eyledi. Andan eyitdi: "Ē büzürgüvār-ı şehristān-ı (19) kiyāset ve è şāyiste-i cihāniyān-ı (c)ehān-ı riyāset!42 Bu şeherde kaçkı mahallede, (20) kaçkı duşda konub-durursız? Oda-ıuz kaçda-dur?" dēdi. Hālīfe eyitdi: "Ē biser-i <pürhüner>!43 [men]44 (21) Ğarībleriü yeri kāravānsarādur. Ayruk ne yerleri ola?" dēdi. "Fülān kāravānsarāda (5.a.) (1) oluruz" dēdi. *Bulķāsım* cün maķām kaçda-dur bildi, gerü hıdmete meşğül oldı. Hālīfe (2) ‘azım utandı, mütehayyar kaçdı. Üc gündēn şonra eyitdi: "Ē miftāh-ı fütūh-ı rüh! İn‘ām-ı (3) ‘āmuña çok zaħmet verdüñ. Hadsuz gişi-likler eyledüñ, bizi kaçtı utandurdüñ. (4) İmdi. desturuñıla zaħmeti götürelüm!" dēdi. *Bulķāsım* yer öpdi, ‘özürler diledi, daş Ēşige- (5) -degin yalın ayak gönderüçıkdı. Hārūn odasına geldi, gördi, kī şanduklardur (6) mefreşlerdür, hayme-ler otāğlardur, āzād <u> bende dapucı-lardur, atlar kaçatrlar develerdür, bu kāmüdan (7) şonra gulām-dur cām-dur şeştādur.

Hārūn, göricek durdılar hıdmet ētdiler. Cāriye bir tomār (8) elinde <duar>:45 *Hārūna* sunu-vērdi. Sernāme'yi acdı, gördi, yazılmış kī: "Ē mihmān-ı ‘aziz! Bil kī ben seni (9) bilmezem kimsin, ne yerden-sin. Bu bilmemek uçındañ hıdmetde taķşir oldıysa, kerem ü (10) ‘āıfetüñüzdeñ ma‘zür dutasız, ve bilesiz kaçm dıraht u cām u gulām u kenizeķ nazaruñuz (11) düşelden berü sizüñ olub-dururlardı. Ve bizüm ‘adetümüz oldur kaçm konuğumuza bir nesnemüz (12) yarıcaķ" ayruk bize yaramaz olur. Anları hazretünüze vēribüdüm*. Ve birkaç muhaķķar tefārık bile vēribüdüm. (13) Ol maħdüm-ı büzürgüvārın kereminden umaram kaç kabül ēdeler ma'zür dutalar red eylemeyeler." (14) Hālīfe cün nüşā'yı tamām okıdı, mażmünını bildi, Bulķāsımın kereminden mütehayyir ü (15) müte'accib oldı. Andan eyitdi: "şadhezār rahmet *Fazluñ* nihādına kī bizi bunuñ gibi (16) cüvānmerd(ile) mefredile46 buluşmağa bilişmege sebeb oldı!" dēdi.

Andan hālīfe ol esbābı (17) götürdi,
derhāl *Bağdāda* iletđi.
Fazlı zindāndan getürtdi,
yanına oturtdi,
(18) ‘özürhøhlıklar ētdi,
*Bulķāsım*ıla nece mu‘amele olduğın
hiķāyet eyledi,
ētdüğini (19) eyledüğini vērdüğünü
söyledi.

41 F.5.a.11. | H.6.a.5. | L.7.b.13: sic.

42 F.5.a.13: cān-ı cihāniyān-ı riyāset. | H.6.a.6: om. | L.7.b.14-15: Ēşehriyār-ı cihān(i)-yān-ı cihān(-ı) riyāset.

43 F.5.a.14. | H.6.a.7. | L.7.b.16: sic.

** F.5.a.14. | H.6.a.7 | L.7.b.16: sic.

45 F.5.b.9: Cāriye elinde bir tomār duar]. | H.6.a.14: Cāriye, bir tomār elinde. | L.8.a.6-7: Cāriyenün elinde bir tomār.

46 F.6.a.11. | H.6.b.5. | L.8.b.5: sic.

Fazl eyitdi: "è şehriyâr! Ol âzâde-i nâmdâr (20) hezâr ol kıadardur" dèdi. Andan *Hârûn* eyitdi: "Kâ'ide-i husrevân ve âyîn-i pâdeşâ- (21) hân oldur kî eyülere eyülik êde-ler. Bize dahı haķ(ķ)-ı vefâyı, ödemek gerek. Ğulâmı câmı, (5.b.) (1) sen sakla, dirahıt u kenîzeķi *Zübeyde*-ye vèrelüm, şaklasun. Hâliye sen hazâyine* gir, hîç hazînedede (2) bulunmayan nefâyisden bulduĝunu al gel! Başra menşürıyla *Bulķāsıma* vèrbiyelüm, ĝitsün!" dèdi. (3) Vezîr eyitdi : "<Maşlahat> görürsenüz, şimdi, *Başra* begine biti yazalum: *Başra*'yı *Bulķāsıma* sımarlasun, kıullıĝında oludur- (4) sun. Yarın inşâ'allâh hedâyâyı, kıamusını yaraķlayub menşürıla ben alam varam" dèdi. Ğalîfe (5) maşlahat ĝördi. Ol mücebce *Başra* begine biti yazdılar ĝönderdiler. Cün kıaşid nâme'yi (6) *Başra* begine iletđi, ol beg meķtüb mazmûnına vâķıf oldıysa, müteĝayyir oldı. İci (7) kıayĝuyıla đoldı, n~èdeceĝin bilmedi, câresini bulmadı.

Bu begün bir vezîri, varıdı.

Adı *Ebû-* (8) *İfeth-i Vâsiťi*-idi.

‘Âlemde andan baĝıl âdemî-zâd yoĝıdı,
yavuz ĝûları coĝıdı.

[Bû] (9) *Bulķāşım*-ı Cüvânmerdüĝ ‘azîm düşmenidi.

Ol eyitdi:

"È emîr! Buyurursan,

ben kıuluĝ(10) bu işi kıayurayım,

Bulķāsıma yitüreyim.

Mâlimı ni‘metini al,

hâluĝda bâķî kıal!"

dèdi.

Emîr (11) eyitdi: "Tenine n~eylerseĝ, eyle, cânına yoķama!" dèdi. Derĝâl ol vezîr-i bedfi‘âl (12) durdı, birkıac ĝişiyile *Ebülķāşım*-ı *Cevâ(nmer)d[e]*¹⁷ kıatına vardı. *Ebülķāşım*-ı Cüvânmerd vezîr (13) ĝeldüĝindeñ bildi, istikbâl êtdi, i'zâz-ı tâmmıla vezîri, aldı, sarâyıya, ĝirdi. Taht (14) üstünde oturdılar. Ta‘âmlar câmlar ĝeldi, yemeķ içmeķ oldı. Dün yarasına- (15) deĝin kııyaķı¹¹⁸ şoĝbet êtdiler. Bu esnâda vezîr-i nâbekâr meķre meşĝül oldı. Bir dârûsı (16) varıdı kim birazı bir ĝişinün ma'desine düşse, teni uyuşurđı, ağac ĝibi, olurđı, (17) ĝören bir aylık ölü şanurđı. Fırşat ĝözetđi, bir pâre ol dârûdan peyâleye şaldı, (18) Cüvânmerde şundi. Cüvânmerd ol câmı, icdi, derĝâl düşđi. Sarâyı, ĝalkı (19) üstüne üşđi,. Vezîr đonımı çâķ eyledi, [e] yüzini ĝözini yere sürtdi, ĝâķ eyledi. (20) Vezîr zâhira mâtem tutdı, bātına sevindi. Buyurđı: mâli esbâbi hazîneye ceķdiler. Bilmediler kim (21) yavuz toĝm ekdiler. Buyurđı: altundan bendüküşâlarıla⁴⁹ sâc u âbnûsdan bir tâbüt düzdiler, (6.a.) ol mażlûmı (1) ol tâbüta kıoydılar. Şehr ĝalkı, zen ü merd, vazı ü şerif, bay u (2) yohsul, ulu-ve kıici cümlesi baş acuķ, yalın ayak *Bulķāşım* sarâyı, kıapusına (3) vardılar, azâ vèrdiler, tâbüti ĝötürdiler, ĝüristândın yaņa yüridiler. Vezîr atasınun (4) bir ulu ĝürĝânesi vardı.

47 F.6.b.7. | H.6.b.12: Cüvânmerd. | L.8.b.14: Cevâd.

48 F.6.b.9: id. | H.6.b.14: kııyaĝı. | L.8.b.17: kı(ıy)âķı.

49 Cf. ms. L.117.b.12, 91.b.7. || F.7.a.1-2. | H.6.b.20: bendküşâlarıla. | L.9.a.6: bendküşâd- larıla.

Vezîr buyurdu: tâbütı, anda ilettiler. Andan eyitdi: "Ben bu (5) tâbütı yere indürmezem, zencîrile aşakoram*, dāyım gelürem, bunı görürem, gönjümü (6) aviduram!" dēdi. Halk bu sözi işitdiler ağlaş[t]dılar: "Sen bilürsin" dēdi-ler. Pes (7) *Ebülfeth* buyurdu,: zencî(r)ler düzdiler, ol tâbütı, aşdılar döndiler. Vezîr gitmedi, (8) başın [di] dizi üzerine koyub melül-şekl oturdu, qarşu ağladı, gögsin ötürdi. (9) Gece halvet olduqda durdu, gürhāne-nün çapısını muhkem yapdı, andan tâbütı, indürdi, (10) gövdeyi, çıkardı, ıssı suyıla yudı, ovdı, 'aqlın getürdi. Andan bir arsalan* (11) derisinden bükülmiş, sirkeyile südile terbiyet olunmuş çamcı eline aldı, anu- (12) -nıla ol bîcāre'yi ol kadar dögdü, kî gerü 'aqlı, zāyil oldı. Andan gĒrü tâbūta (13) koydu, zencîrile asaçodı. Bu işi étdüğine 'azîm sevindi, durdu, kubbe çapısını (14) [sını] berkitdi, emîr-i *Başra* katına gitdi", sevinü sevinü ahvālı bir bir söyledi. (15) Emîr eyitdi: "Eyü eddün,⁵⁰ ammā zinehār gey şaşın, bu hāla kimse vāqıf olmasun, bize (16) <nesne> gelmesün!"⁵¹ dēdi. Bular bu sözde-yiken "*Fazal* geldi," dĒyü haber vĒrdiler. Derhāl (17) emîr ü vezîr, şağîr ü kebîr, cümle şehre, halkı azā donlarıyla qarşu çıkıldılar hidmet (18) kıldılar. Fazal gördü, kî bu halk 'azā donın geymişler; emîrden vezîrden "Ne hāldur" (19) dēyü şordı. Ağlaşdılar. Emîr eyitdi: "Buyruk yetişdüginleyin *Bülkāsım* katına varduq, (20) māl <1> mülk-i Başra'yı aña teslîm eyledük. 'Azîm sevindi, gece gündüz işrete meşgûl (21) oldı. Bu gece nāgāh şöhet icinde düşdi, cān vĒrdi" dēdi. *Fazal* bu sözi işidicek (6.b.) (1) donın yırttı, güristān saru yorttı.⁵² *Ebülfeth Fazlı* gürhāneye ilettdi, tâbütı gösterdi. (2) *Fazal* çok nevha ve zārî étdi, āhîr emîr(-i)⁵³ *Başraya* eyitdi: "Biz bunda gelmekden garaž buyıdı, ki (3) *Bülkāsımı* görüb anuñıla müşerref olayıduq. Cün iş böyle olmış, dönüb kıssa'yı emîrelmü'minîne, (4) anlatmaq vācib oldı" dēdi. Hemāndem Bağdāda, müteveccih oldı, Bülkāsımın vefāti habereni (5) hālîfeye haber vĒrdi. Hālîfe bu feci ü veci haberi. işitdüginleyin gendözini tahtdan (6) aşğa şaldı, hālı harāb oldı. Üc gün gece gündüz melāletden yemedi içmedi. *Bağdad* (7) halkı cümlesi hālîfeye muvāfaqat étdiler, *Bülkāsım-ı* Cevā(nmer)düns⁴ yasın dutdılar. Her lahza hālîfe elini (8) dizine ururdu: "İşbu vechile ādemî ölmek ma'kûl degüldür, bu işi tefahhuş étmek gerekdür" dēdi. (9) Hālîfe bu resme yas dutduğı haberi. emîr(-i)³⁵ *Başra*-ya yetişicek* çatı korqıdı, *Ebülfeth*-den "Tedbîr nedür" (10) dēyü şordı. *Ebülfeth* eyitdi:

"Tedbîr oldur kî
baña destür vĒresin,
erte varam
Bülkāsımı oñad (11) gercekden öldürem
gelem, saña bildürem,
güvenesin sevinesin"

...

50 F.7.b.1: eye vardun. | H.7.a.8: etdün. | L.9.b.2: eye vardun.

51 F.7.b.2: ... bize nesne gelmesün. | H.7.a.8. | L.9.b.3: bize gülmesün.

52 F.7.b.8: yörendi. | H.7.a.13: yorttı... | L.9.b.9: yüridi.

53 F.7.b.10. | H.7.a.14. | L.9.b.10: sic.

54 F.7.b.15: sic. | H.7.a.18: id. | L.9.b.17: sic.

55 F.8.a.2: id. | H.7.a.20. | L.10.a.2: sic.

dèdi.

Emîr: "Sen bilürsin!" dèdi. Vezîr anuñ üzerine (12) cezm ètdi, kî Êrte vara *Bûlkâsımı*, öldüre.

It(t)ifâk *Başra* nevâ hî l-sinde harâmîler varıdı.

Anlaruñ qorqusındañ halka (13) cihân dârıdı.

Ol gün kâravân urmuşlar,

gece* māl üleşmegicün gelmişler,

gürhâneye girmişler,

14) cırâğ' yandurmışlar,

aşlu tâbûtı görmüşler.

Derhâl aşğa indürmişler,

görmüşler kî

bedr-i münîr (15) gibi bir yigit yatur,

hayât rengi bâkî.

Anı tâbütđan çıkarmağa ètdiler.⁵⁶

İttifâkâ çıkardılar,

yer üzerinde (16) qodılar,

cevresinde oturdılar:

"Aceb bunuñ hâli hikâyeti,

renci şikâyeti

ne ola?

dèdiler.

Nâgâh *Bûlkâsım* (17) deprendi, andan iniledi, andan gözün acdı, gèrü yumdı. Eyitdi:

"Ê zâlim-i bî-rahm! Yigitligümüzi (18) esirge!

Ben bî-günâh-l bîcâre-den ne istersin?

Öldürürsen bir uğurdan öldür, qurtılayım.

Bu 'ukûbete (19) døyemezem.

Öldürmezsen, qo gideyim,

'âfiyet aşına doyamazam"

dèdi.

Harâmî-başının özi göyindi, #(eyi)tdi #:57 (20) "Ê yigit! Qorqma, gözün ac, bir seni halâş edicivüz. "Ukûbet edici-lerden degülüz" dèdiler. Yigit #gö(zi)n#58 (21) acdı, eyitdiler: "Ne gişi-sin, bu "ukûbete neden düşdüñ?" dèdiler. Yigit eyitdi: "Bir bâzergânun #kulıydu(m)#. (7.a.) (1) Bir sucda bulındum, (h)ocam beni bu aqar azâb icinde giriftâr eyledi" dèdi. Ve cün harâmî-başı (2) bu yigidi şahib-cemâl u kemâl gördi, "Bunu iledelüm, bir yèrde eyü bahâya satalum" dèyü fikir eyledi. (3) "Maşlahat-dur" dèdiler, ata bindürdiler, dağ yolın dutdılar gitdiler, dağda bir mağara-ya girdiler, hasta'yı (4) bir oñatca yèrde yaturtdılar. Gendüler hem yorulmuşlardılar, yatdılar uyıdılar. Cün şabâh oldı *Ebûlfeth(-i)* (5) Zâlim durdı, edüğine bir hancer-i âbıdâr soqdı, yalañuz gürhâneye yöneldi, tâ.

56 F.8.a.10: çıkarmak istediler. |H.7.b.2. | L.10.a.9: çıkarmak etdiler.

57 F.8.a.14. | H.7.b.6. | L.10.a.14: sic.

58 F.8.b.2. | H.7.b.7. | L.10.a.15: sic.

59 F.8.b.6: id. | H.7.b.11: sic. | L.10.b.4: id.

Bülkāsımı öldüre. Cün gürhāneye (6) geldi, kapusını acuk buldı. İcerü girdi, tábütü yerde boş yatur gördi. Āh ětdi, dīvāne oldu. Döndi, (7) emīr(-i) *Başra* katına geldi 'arz eyledi. Emīr kórđdı: "N-ēdelüm? N-eyleyelüm? Ne kazāya oğraduk. Ĥalifeye varur{sa}, 60 (8) işümüz tamām-dur, 'encāmumuz yaman encām-dur" dēdi. Andan durdılar, leşkerile gürhāneye vardılar. Gördiler, çok (9) <halk>⁶¹ izi var. İzlediler, dört yana dağılub gözlediler. Öyleyedeđin ol dađa erişdiler, harāmī-lerile buluşdılar (10) uruşdılar, cümlesi(n)i *Bülkāsımı* bile dutdılar, yüreklerin dağladılar. Yüzi şehre dutdı, arđun arđun (11) gitdiler. Şeher katına varıcağ vezīr eyitdi:

"*Bülkāsımı* şehre iletmeğ olmaz.

Halk anı severler,
yüzün görmeğe (12) ēverler,
şāyed gūlūv(v)-i 'ām ēdeler,
elümüzden alalar,

getüreler başumuza kazālar belālar.

Sen leşkerile (13) harāmī-leri al, şehre ilet,

'Bularuñicün cıkduğıdı' dē!

Men bu oğlanı geçe bir köyde yetürem,

(14) işini bitürem.

Varavuz,

harāmī-ler işini dahı görevüz" dēdi.

Emīr leşkeri harāmī-leri aldı, şehre (15) geldi. Vezīr *Bülkāsımı* aldı. Gendünün köyi varıdı, anda varıdı, odasında kōndı, (16) *Bülkāsımı* bir kuyuya bırağdı: "erte işin görem" dēdi. Bu vezīrūñ bir bedbaht oğlı varıdı. Hezār- (17) bār atasınca 'avānıdı, hūn-hør-ıdı. Anı ku(y)u[yı]⁶³ üzerine kōdı. Bu kāfir yanına ağır (18) daşlar yığdı, karşu <durub> bir bir kuyuya bırağdı.⁶⁴ *Bülkāsım*uñ başına arđasına doğınurıdı. Cān (19) #açısından# bu yana ol yana kaçarıdı, gērü taş zahmı şerbetin ıcerdi. Cün uyku vağtı (20) geldi, ata ođul uyıdılar. *Bülkāsım* cün biraz taş yemeğden imīn oldu, "İşbu kuyımuñ (21) dīvārı, anı eşeyim, yercügez olsun, icinde busayım, daş doğınmasun" dēyü fiğir ětdi. (7.b.) (1) Dīvāra el urdı, gördi, kim yaşımuş. Bir kemükile eşdi, gördi: doprağımuş, degül kī daşmuş.

60 F.8.b: lac. | H.7.b.13. | L.10.b.7: sic.

61 F.8.b.8: ... çok halk-ıdı, varub izlediler ... | H.7.b.14-15: ... çok halk izi buldılar. İzlediler | L.10.b.9: ... halkizi var. İzlediler ...

62 F.9.a.4: id. | H.7.b.19: yaturam. | L.10.b.15: id.

63 F.9.a.5; 6-9: lac. | H.7.b.23: Ol me'lün, ol kuyı üzerine müvekkel kōdı. | L.11.a.1: Anı, kuyı üzerine müvekkel kōdı.

64 F.9.a.5: ... şehre geldi. Vezīr *Ebülkāsımı* aldı ... (lac.!) (10) kuyuya ... birağurdı. *Ebülkāsım*un başına arđasına doğınurıdı. | H.7.b.20-23: Vezir *Bülkāsımı*, aldı, Gendünün köyi, varıdı, Anda varıdı, odasında kōndı. Andan bir kuyı varıdı, anı ana şaldı, dünle halk yaticak işin b(i)türem - dedi... *Ebülfethün* bir bedbaht oğlı varıdı, hezārbār *Ebülfethce* devlet-süzidi, avānıdı,, eşkiyā-yı, cihānıdı,. *Ebülfeth* ol me'lüni, ol kuyı üzerine müvekkel kōdı. Bu kāfir yanına ağır taşlar kōdı, ... | L.10.b.16-L.11.a.1: Gendünün köyi, varıdı, anda varıdı, odasında kōndı, *Bülkāsımı*, bir kuyuya bırağdı. Erte işini görem dedi. Bu vezīrū bir bedbaht oğlı, varıdı. Hezārbār atasınca avānıdı, hun-hovārıdı. Anı, kuyı üzerine müvekkel kōdı.

65 F.9.a.13: dīvārımı eşeyim. | H.8.a.3: [dīvārımı eşeyin. | L.11.a.5: dīvārımı eşeyim.

Qazaraq (2) bir büyük delük açdı. Ötesinde bir ulu k̄a(r)i(z) aqarımıŝ; deşildi, quyuya girdi, quyu doldı. (3) Bulk̄asım yüzmeq bilürimiş: ayaq urdı, ŝunuq ağızına geldi, harām-zāde'yi uyur buldı boğıdı, (4) quyuya atdı, gendüyi. quruya atdı, gitdi. Bilmedi qanda gitdi. Ŝabāh bir aqac dibine bir su qenārına (5) yetdi: armıŝdı, yatdı, uyıdı. Uyandı, gördi, qı ol menzile k̄aravān qonmiŝlar. Anlardan ihtiyāt (6) ētdi. Anlar eyitdiler: "Yolcılaruz, bizden üşenme!" dēdiler. İstimālet vērdir, hüsninden mütehayyir olub, "Ne gişi- (7) -sin" dēyü sordılar, *Bulk̄asım* eyitdi: "Bir bāzergānuq qulıydum Harāmī-ler k̄aravānumuzı vurdılar, h̄ocamı, öldürdiler, (8) beni soydılar, bu hāla qoydılar" dēdi. K̄aravān-başı buyurdi: ana qumāŝ geyürdiler, ata bindürdiler, "Bizümile ol, (9) qatumuzda yavuz olmayasın" dēyü buyurdılar. Gitdiler, bir mürgezāra yētdiler. Anda bir baq gördiler: içinde bir ulu sarāy (10) var. Ol yörede k̄aravān halkı qondılar.

Meger *Başra* beginüq bir ŝāhib-cemāl qızı, varıdı.

(B)aht <u> devlet (11) anuqla yār-ıdı.

Başra havāsı vahīm olub ol qızıq mizācına münāsib olmağuıcün ol bāğı, ol (12) [ol] sarāyı, ol yēde düzmiŝlerimiŝ, ol qızı anda qomiŝlarımıŝ. Ol qız qaşar-dan k̄aravān qondıqın (13) göricek bir hādıma buyurdi: "Var, ŝol k̄aravānuq re'īsinden bir iki pāre bēz getür, alalum!" dēdi. Hādım (14) re'īse geldi, peygām degürdi, haber bildürdi. Re'īs ŝandük acdı, iqi pāre melikī bēz qıqardı, (15) *Bulk̄asım* eline vērdi: "H̄oca-sarāyıla bile var, qumāŝı emīrzāde-ye "arż eyle; bahā vērürse, al gel!" (16) dēdi. Hādım u ğulām hātün qatına vardılar, metā'ı "arż ētdiler. Ol qız *Bulk̄asımı* gördi, qumāŝdañ (17) durdı, *Bulk̄asımı*la kelimāta meŝğül oldı. Eyitdi: "Ē oqlan! Bu h̄oca-nuq qulımısn?" (18) dēdi. Oqlan eyitdi: "Qulı degülem" dēdi. Qız eyitdi: "Ŝāgirdimisin?" dēdi. Oqlan eyitdi: "Ŝāgird hem (19) degülem" dēdi. Qız eyitdi: "Pes bunuq eline neden düŝdüq?" dēdi. Oqlan eyitdi: "Ben bir bāzirgānuq* (20) qulıydum. H̄ocamı harāmīler öldürdiler. Ben qacdum, ŝonra bunun eline düŝdüm" dēdi. Qız (21) oqlandan bu sözi iŝidicek hādımına eyitdi : "Bu oqlan bizüm qatumuzdan gitmek olmaz, (8.a.) (1) qumāŝı issine ilet vēr!" dēdi. Hādım qumāŝı issine iletđi. H̄oca "Oqlan qanı?" dēyü sordı. (2) Hādım eyitdi : "Oqlan h̄oca-lıqa ēriŝdi, siz baŝunuq alun qacuq, yohsa artuqcı ziyāna oqlar[sız]!" (3) dēdi. K̄aravān halkı bu sözi, iŝidicek durdılar, ol-dem revāne oldılar. Bu yana beg qızı dāyeye (4) buyurdi: "Oqlanı hücre-i haŝ(ŝ)a ilet, qonuqla, gökcek qullıq eyle, otursun, üŝ ben dağı varam" (5) dēdi. Dāye oqlanı 'izzetile qondurđı qonuqladı. Andan qız gendözini bezedi, *Bulk̄asım* (6) qatına girdi, yanında oturđı. 'Ayŝa meŝğül oldılar. Bir zamān yēdiler icdiler oynadılar. (7) Geldük ol yaqa. Vezīr-ü bedbaht⁶⁷ uyandı, quyu üstine geldi.

Hancer-i ābidār elinde,
herze- (8) -ler düŝnāmlar dilinde.
Gördi, kī qah pūrāb olmiŝ,
oqlnun hālı harāb olmiŝ,
ölüb su yüzinde yüzer,
(9) ol yaqa bu yaqa gezer.

66 F.9.b.12: baht u devlet. | H.8.a.14. | L.11.a.17: baht ve devlet.

67 F.10.b.2. | H.8.b.8: vezīr bedbaht. | L.11.b.17: vezīr-i bedbaht.

Åh etti, durdu, şehre gitdi, emîr-i Başra öninde dülbendini yere urdu, (10) [dilbendini]⁶⁸ ağladı: "Dermânsuz derde oğradum" dedi. Dehâl ağar leşkerile durdılar, şahrâya (11) vardılar, üç gün gece gündüz gezdiler. *Bulķāsım*dan nişân bulmadılar, ümîd kesüb gerü şehre döndiler. (12) İt(t)ifâķ-ı garîb beg kızınun bāğına oğradılar ķondılar. Kıza haber oldu. Kız *Bulķāsımı* bir yerde (13) gizledi, atası ķatına geldi ĥidmet eyledi. Cün kız bî-ķarârıdı, uyķu vaķtı, olıcaķ durdu, (14) odasına geldi, dāyesine eyitdi: "Ķarārım ķalmamıř-dur. Ben oğlanıla cāme-ĥovāba girürem. Sen (15) uyıma, pāsubān-lık eyle! Yoĥsa sen~de, ben~de ölürüz!" dedi. Ķazā-yı, āsumānī dāye uyķuya vardı. (16) Emîr durdu, gönlin eglemegicün kızını, ķatına girdi, gördi, ķī hāl ayruķsı. İkisini daĥı sa clarından (17) çekdi, taĥtdan aşağa bıraķdı. *Bulķāsıma* eyitdi: "Ē bedbaĥt! Ben "ālemi geşt edüb seni isterem, (18) sen bu hālda-mısın ya'ni!" dedi. İkininüĥ daĥı dāye-nün daĥı ellerin bağladılar, ķapuyı, muĥķem (19) berķitdiler. Andan emîr vezîr ķatına gitdi. Bu yaņa işit, bular <ne> (et)di⁶⁹ Kız yanın döndi, oğlanuĥ (20) elinden ayağından bendi, şeşdi. *Bulķāsım* pençereye geldi baķdı gördi, ķī köşķ dīvārı, (21) enen yüce-dür. "Burdan ķalgursam necedür?" dedi. Kız eyitdi: "Eyle etme, řāyed ĥatar gele, (8.b.) (1) ĥatā ola. Evet elünile dīvārı dutub inerseņ, revādur" dedi.

Bulķāsım iki ayağını pencereden (2) daşra çıkardı,
eliyle pencere eşigine yapaşdı.
Ammā kız firaķına dōyemedi,
Vişāla doyamadı,
gendüyi. (3) bıraķmağā ķıyamadı.
Kız anı ol hālda ķoyamadı
elin ısırđı*.⁷⁰ Ol elini sardı,⁷¹ aşağa vardı.
Hüķmil- (4) ilāhī anda bir ağac varımış.
Etegi aņa ilnişür,⁷² hem ırışur,
andan yere iner, andan dīvāra biner
(5) sıçrar, şahrâya düşer,
şabāĥadeķ ling urur.
şabāĥ bir ķöyi, görür, ķöye varur,
bir seküde (6) bir pîr oturur bulur.
İlerü vardı, pîre selām v Erdi.
Selāmına cevāb v Erdi:
"Cānum oğul! Ne gişi- (7) -sin?"
dedi,
Ķancarü gidersin?"
dedi.
Bulķāsım hālına münāseb bir ķeleci söyledi.
Pîr anı esirgedi,
(8) evinde canıçün anı sağladı,
ĥoř gördi.

68 F.10.b.5. | H.8.b.11. | L.12.a.13: sic.

6° F.11.a.3: ... bunlar n etdi. | H.8.b.21: Bu tarafda kız oğlana eyitdi,... | L.12.a.14: n etdi.

70 F.11.a.4: om. | H.9.a.2-3: *Bulķāsım*un elin ısırđı... | L.12.a.15: om.

71 F.11.a.4: om. | H.9.b..2-3: Kız geldi *Bulķāsım*un elin şardı | L.12.a.15: om.

72 F.11.a.6: Etegi evvel ağaca iler (sic!) | H.9.a.3: ilişdi... | L.12.a.16: ... ol ağaca ilnişür.

Bu yana mîr-i *Başra* vezîr katına geldi, h̄hâli, vezîre (9) dèdi. Vezîr ta'accüb étdi. Durdılar, hücre(ye)⁷³ geldiler, kıızı baĝlu buldılar, *Bulķāsım* yok. "Ķanı, (b)u?" (10) [ķanı, bu]? "Yok" dèdi-ler. Kıız eyitdi: İşbu delükden daşra düşdi" dèdi. Ta'accüb eylediler, andan (11) leŝķerile atlanub çıķdılar. Ŗahrâları istediler, ķimsene bulmadılar döndiler, ķaŝra geldiler. (12) Kıızıla dāye'yi bir serheng-i çün-*Fireng* eline" vèrdiler: "Var, bir ħalvet yèrde buları depele!" dèdiler. Ol (13) mel'ün aldı, şahrâda bir ısuz yère iletlimi, çökerdi, ķı öldüre, ķanlarıyla yĖr ķarnını doldura. Gördi, ķı (14) kızuñ çoķ zer ü zīveri, var. Tama ètdi,:

"Evvel buları, alayım,
andan ķatla meŝĝül olayım!"
dèdi.

(15) Ķamu rahtım⁷⁶ cıķardı,
nevbet barmaĝındaĝı yüzüĝe degdi.
Anı bir iki-gez ceķdi alımadı,
'aciz ķaldı.

(16) Andan yüzüĝi aĝzına aldı çeynedi.
Zehrinākımıŝ:
zehri, eseri ma'desine"⁷⁷ yetişdi,
ķarnı (17) ķaynadı,
cānı, oynadı.

Kız u dāye sevnıŝdiler, aĝlamaķları dindi, avındılar, yüz (18) ŝahrāya dutdılar, sümeye bir duŝa gitdiler. Taķdîr-i rabbānî *Bulķāsım* olduĝı ķöye (19) yetdiler, gördiler heman pîr hemān seķüde oturur. Selāmlaŝdılar, andan ķelām-laŝdılar. (20) Andan ol pîr aldı, buları, evine geldi, bulara bir oda ta'yın ķıldı. Gece olıcaķ (21) *Bulķāsım* daşra-dın eve geldi, pîr güldi, eyitdi, "Ė*Ebulķāsım!* İki ħātün ĝiŝi bize (9.a.) (1) konuķ geldiler. Anlara yiyecek ilet" dèdi. *Bulķāsım* hōni, götürdi, konuķlar ķatına getürdi.

Kız cün *Bulķāsımı* (2) gördi, bildi, durdı:
ĝoriŝdiler ķocuŝdılar aĝlaŝdılar.
Andan ħikāyetlerini ŝikāyetlerini
soru[ŝdılar} (3) söyleşdiler.

Āĥir kıız eyitdi: "Ė *Bulķāsım!* Cāre eyle, bir şehre bucaĝına èriŝelüm, mestürul-ĥāl (4) bir yèrde dirilelüm. Biz bu sıgacuk yerde sıĝaçaķlayım degülüz. Bunda tîz ĥün-rîz eline düŝerüz" dèdi. (5) Ol-dem *Bulķāsım* pîrden destürlandı, üç ĝiŝi durdılar, birķac günde *Baĝdāda* yetişdiler. (6) *Bulķāsım* dāye'yi vü kıızı bir ribātda ķodı, gendü bir ip aldı, bāzāra varıdı kim ĥammāllik ede, bulara yiyecek (7) ilede. Bir ĝiŝinüñ pulcuĝazın aldı, cuvalın götürdi.

73 F.11.a.12. | H.9.a.8. | L.12.b.4: sic.

74 F.11.a.12-13: ... bulamadılar. Ķanı ol? - dediler. | H.9.a.8: ... yok. Ķanı bu? Yok - dÈdiler. | L.12.a.17: om.

75 F.11.a.15. | H.9.a.10: bir serheng-i Firengi, (sic!) eline ... | L.12.b.6: bir serheng eline ....

76 Ms. sic. || F.11.b.3. | H.9.a.13. | L.12.b.9: zînetini.

77 F.11.b.5: id. | H.9.a.14: ķarnına. | L.12.b.11: id.

78 F.11.b.7-8: ... gördiler, ol pîr hemān oturur. | H.9.a.16-17: ... gördiler, hemān pîr düķķānda oturur. | L.12.b.13-14: ... gördiler, hemān pîr hemān seķüde oturur.

Gideriken dinlenmek-üçün bir yèrde oturdu. (8) Meger ol yère karşı Zübeyde Hâtūnuñ manzara-sı varımış. *Bulķāsımun* şeştāzen cāri - (9) yesi ol pencere-den daşra bakmış görmüş kim đuran Bulķāsım-dur. Aña çok muķayyed olmış. Zübeyde (10) Hâtūn ol cāri(y)eye: "Mūrī, neye bakarsın?" dèr. Ol cāriye eyidür: "È hātūn-am!⁷⁹ Şol çuval götüren (11) yigit benüm hōcam-dur, *Bulķāsım-dur*" dèr. *Zübeyde* Hâtūn bakar, görür, güler: "Bu bir hammāl er, *Bulķāsım* (12) neden olsun?" *Bulķāsım* kandağı ölmüş⁸⁰ der. Cāriye eydür: "Hātūnum! Tañrıycünoldur" dèr. (13) Zübeyde dahı, gümāna düşer, bir gulāma buyurur: "Var, şol hammālī, al gel!" dèr. Gulām varur, ol yigidi (14) alub gelür. Zübeyde Hâtūn niķābını götürür, bu yigidile söyleşür: "È cüvānbaht! Ne gişi-sin? (15) Qandansın?" dèr. Bulķāsım şeķķer dilini açar: "Sultānum! Ben bir vāķı'a-lara oğramış gişi-yin, *Başra-* (16) -luym. Bu şehre bugün geldüm, yoldaşcuqlarum vardur, anlaruñicün nafaķa kaydın yemege bāzāra (17) girdüm, şol cuval issinüñ pulcuğazın aldum. Destür buyurun, varayım, ol gişinün hā{cat}- (18) -cuğın bitüreym!" dèdi. Cāriye bu sözleri işitdi, *Bulķāsımun* ayağına düşdi, ağladı, (19) yürekleri dağladı. Bu esnāda nāgāh ḫalīfe *Zübeyde Hātūn* katma girüb geldi, görđi, kī bir yad (20) gişi durmuş durur, cāriye ayağına düşüb ağlar.

Zübeyde durmuş, temāşā eder,
müte'accib barmağı (21) dişinde,
sanur bu işi düşinde.

ḫalīfe ḫışım eyler, *Zübeydeye* eydür: "Hey, bu nāmahrem ne ister?" (9.b.) (1) dèr. *Zübeyde* ḫidmet Éder, ḫikāyeti, ḫikāyet eder. ḫalīfe çün bu sözi, işidür, cüvāna döner, eydür: "[Bulķa] (2) *Bulķāsım-ı Başrī* senmisin?" dèr. Cüvān eydür: "Haa', olam!" dèr. ḫalīfe sevinür, elini *Bulķāsımun* boynına (3) bırağur görışür ağlar, yanında oturur. Andan eydür: "È āzād-ı cihān! Beni bilürmisin kimem?" dèr. *Bulķāsım* (4) eydür: "ḫalīfe olasin, ye ayruķ kim olasin!" dèr. ḫalīfe eydür: "Haā', ḫalīfe-em. Ammā ben şol Başra-dağı (5) konuğam kī bana kenīzeķ ü gulām u cām u dirah t u tāvus vèrdüñ, dahı çok kullıķlar ètdüñ, (6) çok ni'metler vèrdüñ" dèdi. "Bana seni 'Düniyādan sefer ètdi", dèdiler. Müddet-i medīddür kī ben firā- (7) kuñda göyinerem. ḫālun nèce-dür, bana vākradan haber vèr!" dèdi. *Bulķāsım* cün bu hāla vāķıf (8) oldı, sevindi, başı, yère kodı, söze, girdi, her mihnet ve āfet ķi Başra beginden ve vezirinden görđi, (9) «minawwalihi ilā āḫirihi» cümlesi tafşīlini ḫalīfeye şerh eyledia. ḫalīfe anuñ kışsa-sından (10) mütehayyir ü müteğayyir oldı. Andan buyurđı: saray içinde *Bulķāsım* üçün bir ḫüb ev (11) düzdiler, hādımlar muḫaffe-ler vÈribidiler. Rıbātdan *Başra* begi kızını, dāye-sini 'izzetile ḫalīfe (12) sarāyına getürdiler kondurdılar. *Bulķāsıma* u müte'al(l)ıķlerine nefis donları, geydürdiler. Andan (13) ḫalīfe şuffa-ı bārda taḫt üzerinde oturđı, Cüvānmerdi, yanına aldı. Andan *Fazl* bin (14) *Rebr'i* vü kalan ekābiri vü a'yān-ı devleti vü erķān-ı milleti ihzār eyledi, vü *Bulķāsımın* (15) veķāyi'ini bulara şerh eyledi. Cümle ta'accüb ètdiler, 'ibrete batdılar. Andan ḫalīfe bir ulu (16) begi enbūh leşķerile Başraya*göndürđi, tā emīri, vü veziri dutalar, *Bağdāda* getüreler. Duttılar. (17) Andanḫalīfe buyurđı: bāzārı, içinde iki dār dikdiler. Ol iķi mel'ünü, iki dāra asa- (18) kodılar.

-----
70 V.c.

80 F.12.a.9: om. | H.9.b.6: ... Bulķāsım kanda ölmüş. | L.13.a.12: Ebülķāsım neden olsun

Andan buyurdu, kıyırdılar: "Eyülere yavuzluk Êde-nün cezâsı[n]81 budur" dediler. Andan (19) halife buyurdu: şehri bezediler, şādılıklar etdiler. Andan halife buyurdu: gulāmı, kenîzeği cāmı, (20) tāvusı, getürdiler. Andan halife Cüvānmerde eyitdi: "Ê Cüvānmerd, beni seni yaradan Tañrı (21) haq(ķ)ıycün bu gulām u kenîzeķ kî baña vèrüb-durursın, taşarruf eli anlaruñ eteklerine (10.a.) (1) Êrişmemiş-dür. İmdi ol <iki>82 şahşı dāmen-i pākıla gÊrü sana sımarlaram" dedi. *Bulķāsım* yer öpdı, eyitdi: (2) "Ê şehriyār! Cün bular şere(f)-i bendegî(-yi) hudāvendı" bulmuş olalar, baña neden yarayalar?" dedi. (3) Halife: "Elbette dileķ oldur, ķabül edesin. Bize bu cām u tāvus yeter" dedi. Bülķāsım eyitdi: "Ê (4) hudāvend! Cün bular sizüñ lutfunuz maķbūli, düşmedi, ben buları hātırunuz-icün ķabül (5) etdüm, halife başı şadaķası ikisin-daħı āzād eyledüm, ve bu cāriye'yi ol gulāma verdüm evlendür{düm}" (6) dedi. Halife bu sözden 'azım şādumān oldı: "«Al-ħurru ħurrun wa-in massahu ħurrun»" dedi. Gişi- {dür gişi}, olmasa (7) bir pulı demek olur. Andan buyurdu: *Bulķāsım*un işin gördiler. Ol kadar ni'met vÊrdiler kî vehem84 idrā- (8) ķından anuñ 'Aciz ü ķaşır görindi. Andan buyurdu: *Başra* menşürını *Bulķāsım* adına yazdılar. Ĥadem ü (9) haşem ü n'imetile *Başraya* emîr gönderdiler.

Bülķāsım "adlıla bedlile *Başrada* hoş dirildi.

Zulam-ı (10) zulumdan85 miħnet görüb gidenler gerü derildi.

Ve Haķ Ta'ālā *Bülķāsıma* ol kıızdan necîb (11) haşîb nesîb oğul-lar vèrdi. Ve o hānedānda pādeşāhlık çok yıllar bāķî ķaldı.

Ve bu (12) hikĥāyetün fāyde-si oldur kim: bileler kim, kimse eyülikden ziyān eylemez ve yavuzlıkdan aşşı (13) bulmaz.

Şadhezār rahmet-i Haķ bu ķitābı yazan işiden üzerine olsun.

Āmîn.

-----

81 Passim.

82 F.13.b.2: sic. | H.10.a.9: ol iķisini. | L.14.a.11: sic.

83 F.13.b.4. | H.10.a.10. | L.14.a.12-13: ... serefi band gi(-yi) huzavendi...

84 F.13.b.11: vehemi, (sic!). | X.10.a.14: вам. | L.14.b.2: vehem.

85 F.13.b.13-14: zālīm zulmından. | H.10.a.15: zulmdan. | L.14.b.4: zulm-ı zulmından.

(14) »Hikāyet(-i) düvüm

ez-ān Fazlullāh(-i) Mevşilī ve Ebūlḥasan ve Māhyār ve (kā)zī«

15) Rivāyet-dür kī Mūşilde⁸⁷ bir re'is varıdı. şāhib-ni'metidi. Ammā oğul yoqlıgı cihetinden işi (16) hasretidi. Çok zer ü sīm, bīve vü yetīm, müsāfir ü muķīm, şāhīh ü saķīm haķķında bedel éderdi, (17) Haķ cānibindeñ oğul istemek bābında du'ā kıldururdı. Āhırülemr Bār-ī Ta'ālā ol gişiye (18) bir güzel oğul vèrdi kī hüsn içinde 'ālemde nazīri, yoğıdı. Anı nāz u na'imile bĒslediler. (19) Adını Fazlullāh kıdılar. Ulaldı, mektebe vèrdiler. 'İlm ü edeb öğrendi, şöylekim kamu ulular (20) anuñ kemāl-1 dānişinden* müte'accib oldılar. Andan re'is *Fazlullāhu* mäh-rüy <ve> gāliye-müyi, gişi (21) 'ayālı kızlar 'arz eyledi: "Bularuñ birini ihtiyār eyle! İķrārāt-ı māl harc édelüm, kıtuña getürelüm, oğlançuķlaruñ (10.b.) (1) olsun, anları, dahı oşşayalum, senüñile şād u ḥurrem olduğumuzlayın anlaruñıla dahı şād <u> ḥurrem olalum!" dèdi. (2) *Fazlullāh* eyitdi: "Ēbaba! Benüm gönüm bu şehr kızlarına meyl eylemez. Gönüm anı diler kī sefere varam, (3) gönülümè yarar yā bir kız bulam, yā bir kēnīzek bulam, ḥidmetüñe getürem, anı baña 'aķd-ı niķāhıla vèresin, evlenem, alemde (4) fāriğ düşem oturam" dèdi. Bu söz re'ise hoş geldi, çok māl u ni'met vèrdi, Fazlı ķāravānıla (5) *Bağdāda* gönderdi. Kārvān bir niçe gün yürüdiler, bir mürğizāra yetişdiler kındılar. Müreffeh olub otururken (6) elli atlu ḥarāmī yaraķlular girüb geldiler. *Fazlullāh* kıllarıla nöķerleriyle geyindiler, ķarvān ḥalkı hem yaraķlandılar (7) atlandılar, ķarşu durdılar, muḥkem ceng étdiler. *Fazal* on gişi yere bıraķdı. 'Āķıbet *Fazlullāhi*, dutdılar, (8) kıllarını nöķerlerini urdılar, mālını ni'metini tamām aldılar, kārvānı, yağmaladılar. *Fazal* çok yerde cerāḥatlu (9) olmışdı, ḥareķete mecālı kalma-mışdı". Harāmī-başı eyitdi: "Bunı şimdi öldürmezem, yārenlerümünğ öçlerini (10) bundan çıķarsam gereķdür" dèdi. Andan ḥarāmī-lerünğ ölümde kırtılanı, Fazlı, bağladılar sardılar (11) sarmaladılar aldılar gitdiler, bir dağ dibinde bir ulu ormana girdiler gitdiler. İcinde bir ķara avalu⁸⁹ oba (12) [oba] oturur: {bularuñ} obası-yımış.

86 F.14.a.4: Mūşilī. | H.10.a.21: M(e)vş(i)lī. | L.14.b.10: Mevşilī.

87 F.14.a.6: Mūşilde. | H.10.a.22: Mevşilde. | L.14.b.11: Mevşilde.

88 F.14.a.12: Andan re'is Fazl-ullāh-1 mäh-rüya ve gāliye-müya ... | H.10.b.3: Bugez mäh-rüy, gāliye-müy .... | L.14.b.16: Andan re'is Fazl-allāh(-1) mäh-rüy ve gāliye-muy(a) ...

Anda qondılar. Harāmī-başı: "Mevşil-oğlanını saklañ yahşı, birazdan (13) size temāşā ēdi vèrem" dēdi. *Fazlı*, muhkem bir ağaca, şardılar. "Bunu nēce 'uqūbetile öldürelüm" deyü (14) danışudururken cāsūs haber getürdi: "Fülān yerde ağır kārīvān qonub-durur" dēyü. Derhāl durdılar, (15) kārīvān talebinde oldılar, *Fazlullāhi*, mu'azzeb evgār ölümlü qodılar⁹¹ gitdiler: "Gelevüz [[görmüz]] (16) görevüz" dēdiler. Çün gece oldı, cihān qarañulıq dōldı, harāmī başınuñ hātūnı, *Fazlullāhi* 92 (17) özi göyüñdi, üstine vardı, eyitdi: "Ē bīçāre, hālun nĒcedür?" dēdi. *Fazlullāh* inildi, (18) eyitdi: "Hālumu ne şorarsın? Herci bedter ü zışt-terdür" dēdi. Hātūn eyitdi: "Ben senüñ bendüñ şeşüb (19) salı vèürsem, yol gösterürsem, yürüyebilemisin?" dēdi. *Fazlullāh* eyitdi: "Cehd edem, n-eylersem, eyleyem" dēdi. (20) Derhāl ol hātūn gişi Fazlun bendini şeşdi, bir eški büşki kırkçügez geydürdi, eline (21) bir degenek vèrdi, qoynına birkaç étmek qoydı, bir inceçük yola ilette: "Bu yolu dut git, (11.a) (1) bir ābādān-lığa yetişsin" dēdi. Fazal ol hātūna du'ā kıldı, üftān u hīzān cān qorqusından (2) yola girdi, ol gece erteyedeq qatı yürüdi. Sabāh olıcaq gördi, kī bir fellāh davara odun yükletmiş, (3) evine gider. Selāmlaşdılar soruşdılar. Fazal eyitdi:

"Garībem zārem,
yol bilmezem,
duşuma giderem"
dēdi.

(4) Ol gişi eyitdi

"Ben *Bağdāda* giderem"
dēdi.

Ol mihterzāde ol gişiye uydı", *Bağdāda* vardılar. (5) Ol gişi hālına vardı. [Bu]" *Fazal* şehir kenārında bir mescid seküsünde oturdu. Andan (6) fikir eyledi: "Müşilī-lerden kimse beni bu hālda göre" dēyü üşendi.

Durdu, mescide girdi.
Üc gün (7) üç dün oturdu,
aclıqdan tākātı tāk oldı,
durdı, mahalleye girdi,
tā qapudan qapuya étmek (8) dilene,
nefsini kör eyleye.
Āhir mahallede bir evvān gördi,
Qeyvāna érmiş.
Qapusında bir perde gördi,
meblağa (9) durmuş.
Ol qapunıñ daşında durdu.

...

89 F.14.b.11-12: om. | H.10.b.14: evlü. | L.15.a.13: om.

90 F.14.b.11-12: İçinde bir oba var. Buların obasıymış. | H.10.b.14: İçinde qara evlü oba varımış. Buların obasıymış. | L.15.a.13-14: İçinde bir qara oba otururfdı). Bunların obasıymış.

91 F.14.b.15: ... mu azzeb, ölümlü ve efqār qodılar. | H.10.b.18: - evgār yatur. | L.15.b.1: ... mu'azzeb evqār ölümlü qodılar. (Cf. S. 121: augār.)

92 Ms. sic. || F.15.a.2. | H.10.b.19: Fazlullāha... | L.15.b.2: Fazla.

93 F.15.a.13: sic. | H.11.a.5: id. | L.15.b.13: sic.

94 F.15.b.3: sic. | H.11.a.8: om. | L.15.b.17: sic.

Eyitdi:
"Ë sarāy ehli!
Ġarīb gişiyem,
sāhib-vāķı 'a-am,
(10) üç gün-dür āb-ı kerem,
nān-ı nerm
boğazumdañ geçmemiş-dür.
Taḡrunuz-icün baña ṭa'ām vèrüh!"
dèdi.

(11) Perde ardından bir kız birkaç etmeķ sunuvèrdi. Hük-m-i ilāhī yèl belürdi, perde'yi qaldurdi. Bir şanem-i (12) dil-rübā görindi, kī Fażal 'ömrince anuḡ gibi cemāl u ķemāl, qadd u ḡadd gördüġi işitdüġi yoķ. *Faḡal* (13) hezār dil ü cānla ol dilsitāna 'āşık-ı şādık oldu. Kız nān verdisè, cān almış gitmiş.⁹⁵ (14) *Faḡal* açlıġın unutmuş, ol kapuda müteḡayyir ü müteġayyir qalmış. Āḡir Fażal nācār u nākām döndi, kī (15) ḡālma gide. Gördi, bir maştabada bir pīr oturur. Dil-i tengile {rüh-1 bī-rengile}⁹⁶ ol pīrün qatına vardı, eyitdi: (16) [ruh-1 bī-rengile ol pīrüh qatına vardı, eyitdi]:"⁷ "Ëbüzürgüvār-ı rüzigār! İşbu mahalle uçında (17) bir cāy(-ı) meni ve bir sarāy-ı refi' gördüm. Andan bana yiyecek vèrdiler. Ol sarāy[ı] kimüh dür?" dèdi. (18) Pīr eyi(t)di: "Ë cüvān, ol ev Muvaffaķ bin 'Adabān evi-dür dèdi.

Faḡlullāh #(e)yi(t)di #:100
(19) "*Muvāffak* ne yollu gişi-dür?"
dèdi.
Pīr eyitdig:
"*Muvāffak* bir muhteşem* gişi-dür,
faḡl <u> hüner anuḡ (20) işi-dür.

Şeherde hükmi revānıdı. Ammā şeher kāzī-siyle onat düşmedi. Kāzī andan (21) ḡalīfeye şikāyet ètdi. ḡalīfe anı, ma'zül èdüb kāzīye yeñi ḡil'at geyürüb-durur. (11.b.) (1) Şimdiki ḡālda ol *Muvaffak* ol gördüġün evde ma'zül münzevī-dür rüzedārdir, dervişleri (2) gözedür bir gişidür" dèdi. *Faḡlullāh* gönülünde fikir eyledi, eyitdi: "Şimdiki-ḡālda ben bir dilenci (3) gedāyam, ve ol māh Bağdād re'isinüh kıızıdır. Benüm elüm ol perī-ruḡuḡ 'işmeti eline¹⁰¹ (4) nËte yètişe?" dèdi. "Maşlahat oldur kī şabar èdem farig düşem" dèdi. Güristāndın-yaña yürüdi, (5) vardı, anda nevḡa zārī èdüb göz giryān cegerbiryān gezdi. Bir gece uyķu ġalebe eylemiş. Uyıduķda ¹⁰² (6) bir burc gibi, ḡerīf, tamām silāhlu, ḡanceri, dartub göġsi üstine oturdı, qaşd ètdi, kī başın ķese. (7) Faḡlullāh

...

95 F.15.b.8-9: aldı. |H.11.a.12-13. | L.16.a.5: id.

9 F.15.b.10: pīrengile. | H.11.a.14: (p)irengile. | L.16.a.7: bar engine.

97 F.15.b.11. | H.11.a.14. | L.16.a.7: sic.

98 F.15.b.11. | H.11.a.15. | L.16.a.8: sic.

99 F.15.b.12. | H.11.a.15. | L.16.a.9: sic.

100 V.c. || F.15.b.13. | H.11.a.16. | L.16.a.10: sic.

101 F.16.a.5: ... 'işmeti dāmānına. |H.11.a.21: ... elite nete yetise. | L.16.a.16: ... 'işmeti eline ne etise.

102 Ms. sic. || F.16.a.8: uyurķen. | H.11.a.23: uyudı. |L.16.b.1: uyuduķda.

iniledi, eyitdi: "È cüvānamerd! Ben[ī] 103 'āciz ü garīb <ü> bīcāre vü dermānde vü āvāre vü šāhib- (8) -vāqī'adan ne istersin? N~eyledüm, n~ëtdüm?" "Ömrümce bu yere geldüğüm yokdur. Şimdi, geldüm" (9) dedi. Ol mefred bu sözi, işidicek *Fazluş* üstinden durdı, saçına yapışdı, keşān keşān (10) iletdi, bir vīrāne eve bıraқdı, қаpuyı, üstine baғladı, vu gitdi. *Fazal* bu hāldan müteḥayyir oldı: (11) "Bu ne yèrdür? Ne gişi-dür?" dèdi. Қaranuda elin uzatdı, eli bir қesük başa doқundı. Āh dèdi, bu yana қаcdı, bir (12) ölü üstine düşdi. Ḥayrān қaldı. Bu hāldayiken қаpu tarafından ses işitdi. Gördi kī ol (13) silāh-püş yigitdür geldi, bir nīm-suḥt mūm elinde, *Fazlı*, baқdı, gördi, kī melūl u (14) müteḡayyir. "N~oldun?" dèdi. *Fazal* eyitdi: "Gördüm bu yer ḥarāb, bunun gibi, ev icinde yüz gişi ola yaturlar.¹⁰⁴ (15) kimi başı kesük, kimi karnı eşük, kimi қanı dökük, kimi bēli бүкүк yaturlar. Ol sebebden қorқdum, (16) cānum ümīdin üzdüm. Fīkrüm budurur" dèdi. Ol yigit eyitdi: "Hey, қorқma! Ne gişisi(n)?¹⁰⁵ Қandansın? (17) Doğru dè!" dèdi. *Fazal* eyitdi: "DÈdüm, işitdün āḥir kī garībem šāhib-vāqī'a-am. Günāhsuz (18) bu hāla düşdüm. Evvel sen kimsin? - başa dè! Bu yer ne yerdür? - hem dè. Benüm daḡı göñlüm emīn olsun! (19) Bu hālda söz söyleyemezem"¹⁰⁶ dèdi. 'Ayyār-i ḥūn-ḥōre ol-dem durdı, bir қаpu açdı, *Fazlun* elin aldı, (20) icerü girdi, *Fazlı*, oturtdı. Gendü silahını, şeb-rev donını cıқardı: bir ḥūb yigit belürdi. Andan (21) sofrа getürdi: "Evvel duz etmek yèyelüm, andan ḥāl sözin dèyelüm!" dèdi. YÈmek yÈndüğinden (12.a.) (1) soḡra eyitdi:

|| È yigit! Bil kī bana Būlhasan-ı Nehrevāni, dèrler. Benüm atam Nehrevān bigi-dür. Atam dūnyādan (2) gitdi, begliқ başa degdi. Atam yerinde oturdum, beglerüme ḥil'at-lar vèrdüm. Bugez ulular maşlahat gördiler {kim} (3) ḥalīfeye gelem, şeref-i destibūs bulam, tāze menşūr alam, èlüme varam, ra'iyet ḥālın görem, 'ināyetler (4) ri'āyetler himāyetler èdem. Coқ ni'met aldum, ḥalīfeye geldüm; yeni menşūr vèrdi, gayet ḥoş (5) göndürdi. Ben ḥalkumıla ketḥudālarumıla đanışdum: üşbu gece meselā aḡruқ deve gideler,¹⁰⁷ şabāh biz (6) atlanavuz, menzilgāhda bul[al]ar(a)¹⁰⁸ mülḥaқ olavuz. Emr bunun üzerine muқarreriken durdum, şebhengām teferrücin (7) ètmege bir қара ḡulāmıla atlandum, teseyyür èdereқ ḥalīfe sarāyınıuḡ altına vardum. Gördüm: bir manzarada (8) bir cāriye oturur kī ḥadd u қaddıla, heykel ü şüretile, melāhat <u> letāfetile nazīre-sini göz görmemiş-dür, (9) қulaқ işitme-miş-dür. Bir nazarda göñlüm elden vardı. Ammā bu cāriye benden ḡāfil. Bir demden durdı, (10) ol manzaradan gitdi. Ben dil-i ḡamḡīn, dīde(-i) ¹⁰⁹ nemḡīnile odaya geldüm. Nāyiblerümü beglerümü, ḥavāşīmi, (11) қatuma oқıdum. Bulara eyitdüm: "Siz

103 F.16.a.10: om. | H.11.b.2. | L.16.b.3: sic.

104 F.16.b.4: ... yüz gişi var ola; kıminün başı ... | H.11.b.8: ... yüz gişi ola kim başı ... | L.16.b.11: ... yüz gişi ola yaturlar.

105 F.16.b.6. | H.11.b.10. | L.16.b.13: sic.

106 F.16.b.8: söz söyleyemezem. | H.11.b.12: söz söyleyümezem. | L.16.b.16: söz söyley(i)-mez(e)m".

107 F.17.a.2: gece aḡruқ gide. | H.11.b.19: Bu gece aḡruқ deve gidecek oldt... | L.17.a.7: gece aḡruқ deve gitdiler.

108 F.17.a.3: sic. | H.11.b.19: om. | L.17.a.8: sic.

109 F.17.a.8. | H.11.b.22. | L.17.a.13: sic.

ağruķı, hayme'yi raħtı, aluņ gidün! Ben bir iki gün *Bağdād* şehrini (12) teferrücleneyim. Bu şehir baņa ğāyet hoş geldi. Ğalīfeye muķayyediken göremedüm" dēdüm. Anlar eyitdiler: "Sensüz (13) varmaķ olmaz, meşālih mu'aṭṭal ҡalur, sonra bize söz[üz]110 geldi" dēdiler. O vaķt vezīrūme eyitdüm: "Bir- (14) kaç gün imārete müte'alliķ işleri ben gelince göre dur" dēdüm, "Қayrmaz!" dēdüm. N~ēdersem ētdüm, buları, (15) göndürdüm, gitdiler. Ben yalunuz ҡaldum. Her gün manzara altına varuram, ol ruħ-1 ferruħı, temāşā (16) ēderem. Bir gün cāriyenüñ gözi, baņa duş oldu. Başın icerü çekdi, yaşındı. Āh ētdüm: "N~ola- (17) yıldı: görmeyedi, görüb kaçmayadı; dīdārdan maħrūm ҡalmayadum!" dēdüm. Ol gün bu ğamıla döndüm, (18) gitdüm. Birkaç gün bu tarīķile mu'āmele geçdi. Bu cāriye beni ādetümce durur gördi. Cağırdı, (19) eyitdia: "Ē bī-edeb! Bu ne gelecek yerdür? Bunda ne işüñ vardur? Git! Ayruķ bunda gelüyürime, tā (20)ħidmetķārlar seni bu ħālda görüb siyāsete iletmesünler!" Cün bu sözi, işitdüm, yüz yerde ҡodum, (21) eyitdüm: "Ē ħūrī(-yi) ħulle-pūş! Ğarīb ğişiyem. Göñlüm ķuşı duzağuņa düşdi, feryād Ēriş, (12.b.) (1) elüm dut ķi ayakdan düşdüm!" dēdüm. Cāriye kaķıdı, eyitdi: "Ē Bedfī'al!" anuņa-mı susadıñ? Yüri, tāķi (2) vāķ'a şa'ika-sından vücūdun ħirmeni göyünmeye!" dēdi~vü gitdi. Ben nevmīd <ü> ciĝer-sūħte o- (3) daya geldüm. Ol ĝece Ērteyedek teb <ü >112 sūzda ҡaldum. ērtesi ĝĒrü berķārār-1 sābıķ vardum, baya dur- (4) -duĝum yĒrde durdum. Nāĝāħ ol cāriye ĝerü manzaraya geldi, beni, gördi, başın şaldı, eyitdio: "Saņa (5) dĒmedüm(m)i: yüri, git, anuna susama?" dēdi. Ben hidmet eyledüm, tazarru" gösterdüm. Cāriye (6) eyitdi: "E tarrār-1 mekkār! Senüñ nefsün bende eser ēdecek-leyin degüldür, zīrā vefā degmede bulunmaz. (7) Senün dahı ħālun nedür bilinmez" dēdi. Ben baş yere ҡodum alķış eyledüm, eyitdüm:

“ Ē cān-ı cihān!

(8) Eger gövdemde bir ıl seni sevmeye,
anı ҡoparam,
oda yaķam!
Sanma ķi seni ҡoyam,
ayruĝa baķam"
dēdüm.

(9) Andan cāriye eyitdi: "Bugün var git, göñlüñi hoş dut, yarın gelesin, seni görem!" dēdi. Cün (10) bu sözi, işitdüm, eyle sevindüm im sevinmeķden ölüyazdum. Odama geldüm, erteyedegin gözüme uyķu (11) gelmedi. şabāħ durdum, ĝerü manzaraya vardum, cāriye'yi gördüm: durur. Ğidmet eyledüm. Ol hem ikrām eyledi, (12) eyitdi : "Ē cūvān! Bizden ne ħatā şādır oldu, ķi cānımuza od urduñ, mahabbetüñ göñlümüzde yer (13) eyledi. Bugün dahı şabar eyle, ĝece ħalk yatacaķ ol ses sākin olıcaķ manzara dibine gel ħāzır ol!" (14) dēdi. Alķış eyledüm döndüm gitdüm. Cün gece oldu, düzündüm oşundum mu'aṭṭar oldum. aranuda (15) ses diñdüķde manzara-ya yöneldüm geldüm gördüm: bir ip asılmış durur. Cāriye manzarada. Derħāl ipe (16) yapışdum, yoķaru cıķdum,

110 F.17.a.12. | H.12.a.2. | L.17.a.16: sic.

111 F.17.a.15. | H.12.a.5. | L.17.b.3: id.

112 F.17.b.9: ü. | H.12.a.12: ve. | L.17.b.11: id.

Manzaradan icerü girdüm. Gördüm: bir müzeyyen sarâydur. Bir tahğ-1 zerrîn (17) urulmuş kî anuñ gibi, ne işidilmiş, ne görülmüş. Cāriye geldi, beni çoçdı. görışdi: ümîdüm (18) bâğınun yemişi erişdi. Andan ol duñter-i cün-añter beni tahta çıkardı; bile oturduğ. Kapuları, (19) bağlatdı. Yemek getürdiler, yedük; 113 icmek getürdiler, icdüğ; 'ayş-ı bāṭayş etdüğ. Bu esnāda nāgāh (20) kapu kaçıldı: «wa-ayyu na'îmin lâ yuqaddiruhu-d-duhūru!» Cāriye durdı, kapuya vardı: "İşbu vaqt ne- (21) -dür bu?" dēdi. Daşradın bir heybetlü āvāzıla: 114 "Hey, tîz kapuyı, ac!" dēdi. Cāriye ditreyü baña geldi: "Dur, (13.a.) (1) taht altına gir! Hālîfe gelen!" dēdi. Durdum, taht altına girdüm gizlendüm. Cāriye kapuyı, acdı. (2) Bir dağ gibi er icerü girdi. Elinde yalın kılıc, öñince şam'idānlarla mūm-lar götrilür. Geldi, taht kenārında (3) oturdu. Andan cāriyeye: "Ē bedfî'l, nābekār! 115 Kimidi bunda senünle oturan?" dēdi. Cāriye kōrkudan (4) söyliyemedi. Hālîfe hādımlara buyurđ: evi, aradılar, beni kî kōrkmaduñ utanmadun, benüm haremüme girdüñ?" dēdi. Heybetindeñ (6) mebhūs oldum, cevāb vērmege gücüm yĒtmedi. Derhāl kılıc çekdi, beni öldürmege kaçd eyledi. (7) Nāgāh bir çarı, hātün gişi geldi, eyitdi: "Ē ana cāni! Ben revā görmezem kî bu iki, birer avuc toprağı (8) tîğ-i ābdārıla, gendü elünile depeleye-sin, elünj donunı mülevves èdesin! Buyur: İķisinüñ dahı (9) ellerin ayakların bağlasunlar, manzaradan aşığa *Dicleye* bıraksunlar!" Bırakdılar. Ben evvelden suda (10) yüzmek daķıķa-larını bilürdüm, gendözümü kurtardum. Ammā cāriye boğuldı, öldi. Girdüm, gövde-sini sudan (11) çıkardum, gūristānda bir yēde defn eyledüm. Ve bu rubā'T(yi) 116 söyledüm || dēdi:

||"Pīrāhen-i 'ömrüñ, (12) è şanem çāk neden?

Sendēñ bu vücūd levhidür pāk neden?

Serçeşme-i cānānıdı, evvel yērüñ.

(13) Ē āb-ı hayāt, şimdi, yērüñ hāk, neden?" 117

Ve ol va'de kî étmişdüm: "Ölince seni terķ Ētmeyem!" (14) dĒmişdüm, yērine getürmegicün üşde sinini beķlerem. Ve üzerüme vācib ètdüm kî hālîfeye müte'alliķ (15) herkime zafer bulursam, öldürem. Bu gördüğüñ ölümler anlardır || dēdi.

|| Cün seni görüb anlardan (16) sanub helākuña kaçd eyledümidi. Cün "Ġarībem" dēdüñ, sendēñ elümi çekdüm. Sen-dahı (17) söyle! || dēdi.

Fazlullāh kışşa-sını hem tamām söyledi. Būlhasanuñ *Fazla* özi, (18) göyündi, eyitdi: "Be-vefā-yı, cūvānemerdi! Oturmayam ārām eylemeyem, tā seni kām-ı dile, ārām-ı cāna yitürmeyem!" (19) dēdi. *Fazlullāh* āferin oķıdı. Ol gece, ol gün şabr ètdiler. İķinci gece Būlhasan Fazlullāhı, (20) aldı, *Muvaffak*

113 F.18.a.13: 'ayşa ve tayşa meşgöl olduğ. | H.12.b.5: 'ayş bāṭayş etdüğ. | L.18.a.12: 'ayşa tayşa meşgöl olduğ.

114 F.18.a.15: ... bir heybetlü āvāz geldi. | H.12.b.6: ... daşradan bir heybetlü āvāzıla biregü ... | L.18.a.14: ... bir heybetlü āvāz geldi.

115 F.18.b.4: Ē bedfî l ve nābekār! | H.12.b.8-9. | L.18.b.1: id.

116 F.18.b.15: id. | H.12.b.17: om. | L.18.b.10: id.

117 F.19.a.1: / id. / senden vücūd levhi pāk neden / serçeşme-i cānıdı evvel yerün. / id. | H.12. b.17: id. | L.18.b.11: id. / senden bu vücūd levhi, pāk neden. / om.

evine yöneldi. Meger öndünki gece *Muvaffak* evine oğrı girüb-dururmuş. Bu gece (21) *Muvaffak* "Oğrılar gèrü geleler" dèyü kul(l)uvcılarla nevbet dutmuş-lar, gözedüb oturlarmış. *Bülhasanun*, (13.b.) (1) Fazluñ bu hãldan haberi yok. Elkıışsa bular *Muvaffak* sarâyına yètişicek *Bülhasan* kemend atdı, yoķaru (2) çıķdı. *Fazal* ardınca çıķdı, aşığa miyãsarâya indiler. Derhãl bende giriftãr oldılar. *Muvaffak* (3) üşendi: "Buları yitürsem, halife cihetinden söz ola" dèyü veribidi', halife zindânına sımarladılar.¹¹⁸ Zindân- (4) -bãn Bulhasana eyitdi: "Ë yigit! Er gişiyè oğrulukdañ yaramaz ayb olmaz! Gendözünüzè bu işi revã gördünüz!" dèdi. (5) Bülhasan eyitdi: "Rãst eydürsin, yaramazlıkda bulduğ. Ammã herne günãh dËersen, bendendür. Bu yoldaşum yigidün (6) hıc günãhi, yoķdur. Gişi 'ayãlı,-dur. Bunu, ben kaçãya oğratdum. Bu öldüğinden ne fãyidenç ola, ölmedüğinden (7) ne ziyãnuç ola? Başuñ şadaķası bunu salı vér, gitsün! Üş ben oturayım, başuma ne gelürse, göreyim" dèdi. (8) Zindân-bãn Bülhasanun bu sözünü begendi, bir dem endişe eyledi, andan *Fazla* eyitdi : "Kaftanuñı,¹¹⁹ taķiyençi (9) biraķ, şol pelãsı, egnüñe al var git!" dèdi. Cün Fazl-ullãh fazlulillãhıla halãş buldı, şükir (10) eyledi, yolına vardı. Her gün dilenürdi, bulduğındañ Bülhasana getürdia. Birkaç gün hãl bunun üzerine (11) müstemir oldı. Fażal za'if, nahif olub pelãs üstünde başı altında bir ķiremit yastuķ (12) yastanub yaturken Muvaffak(-1) Garimi kãzi(-yi)¹²⁰ Bağdãd gördi: "Ne gişi-dür şu? Anı sorun!" dèdi. "Bir ğarib miskin- (13) -dür" dèdiler. "Alup gelün!" dèdi. Naķibler muħzırlar Fazlı kãzi sarâyına iletdiler. Kãzi Fazaldan hãlını (14) istikşãf ètdia. Fażal sergüdestini beyãn eyledia. Ol-dem kãzi gönlinde: "Muvaffakı, ziyãde incitmege (15) eyü sebep buldum!" dèdi. Andan döndi, Fazla, eyitdi: "Hıc ğam yËme! İşünü bitüreyim, seni murãduna yëtüreyim!"¹²¹ dèdi. (16) *Fazla*, du'ã kıldı, andan buyurdi: *Fazlı* hammãma iletdiler, başını tenini pãķ yudılar, bir bezle ķumãş çıkıcaķ (17) geydürdiler,¹²² şib-i atlas¹²³ egnine biraķdılar, şãh-ı Hindübãrî¹²⁴ başına sardılar, ķatıra bindürüb kãzi (18) mahfiline getürdiler. Kãzi kıyãm ètdi, saĝ yanına aldı. Eyitdi: "Ë mahdüm-zãde! Lutf ètdüğüz, bende- (19) -hãnuñuzuı ķudüm-ı mübãre-ķünüzikle¹²⁵ müşerref ve müzeyyen eyledünüz" dèdi. "Biz bu in'ãmun şükürünü kanķı (20) dilile edã èdevüz?" dèdi. Derhãl iki veķil oķıdı, Muvaffakı oķımaĝa veribidi. Oķıdılar. Geldi, ammã bin (21) endişeyile geldia. Kãziye

118 F.19.a.15: ... söz ola - dedi. Halife zindana veribidi.. | H.13.a.7-8: ... söz gele dèyü üşendi, buyurdi: halife zindânına ısmarladılar. |L.19.a.7-8: ... söz olar - dedi. Halife zindânına veribidi.

119 F.19.b.7: kaftãnum. | H.13.a.13: kaftãnuni. | L.19.a.13: kaftãnumi.

120 F.19.b.11: Muvaffaklı) garimi iBağdad ..|H.13.a.16:.. .Muvaffak(-) garimi, i,Bağdad..|L.19.a.17:..Muvaffak(-i)garimî kãzi-yi,Bağdad.

121 V. c.

122 F.20.a.1: ... yudılar, çıkıcaķ bir bezle ķumãş geyürdiler. |H.13.a.21: bir belle ķumas iletiler, geydürdiler. | L.19.b.5: bir bedle ķumãş çıkıcaķ geydürdiler.

123 F.20.a.2: sibatlas. | H.13.a.21: cübbe-i atlas. | L.19.b.5-6: şib-i atlası

124 F.20.a.2: şãmire Hindübãrî. | H.13.a.21: destãr-i Hindî. | L.19.b.6: sat-1 Hindübar.

125 Ms. sic. Recte: mübãreķ-ünüzile. || F.20.a.4: ... ķadem-i ķudüm-ı mübãreķ cemãlunuzla H.13.a.23. | L.19.b.8: mübãreķünüzile.

selā(m) vèrdi. Kāzī durdı, istikbāl Èedi, çoçuşdı, yanına aldı. *Muvaffak* ta'accüb (14.a) (1) eyledi, eyitdi : "Ne teşrif-dür kī kâzīlkuzât kılma eder?" dedi. Kāzī eyitdia: "Aramuzda vākı" olan (2) vākra-lar kâziye-ler düşmenler ucındandı. Cün dostumuzu düşmenümüzü, bildük, sizden 'özürhøhlik (3) ederüz" dedi. Muvaffak senā vu āfir(1)n ètdi. Oturdılar.

Ne bilsün:

çin sandı

daşına muvāfik için sandı.

(4) Söze kelecıye şohbete meşgöl oldılar,

güyā lehce-leri, şādık, kavlı-ları, maqbül oldılar.

Birbirine (5) izhār-ı şevk-i kâzib ètdiler,

gørnül-leri, cezbe-lerile cāzib ètdiler.

Esnā-yi, kēlamda kâzī *Muvaffaka* (6) eyitdi,: "İşbu yanunđa oturan yigidi bilürmisin kim-dür?" dedi. *Muvaffak* baqdı, gördi,: "Bilmezem" dedi. Kāzī (7) eyitdi: "Bu yigit Māhiyā[h-]rşāh-i 137 Vāsiti-nün oğlıdur kī tamāmet memleketde hālīfeden şonra (8) andan ulurağ yoğdur" dedi. *Muvaffak* bu sözi, işidiceğ durdı, *Fazla* hıdmet eyledi. Eyitdi: (9) "È mahdüm-zāde-i cihān! Kuluğuzı ma'zür dutun! Sizi, bilmedüm, kul(l)ığ şartında olımadum. Heme-i (10) cihān, kēhān <u> mihān cūdunuz rebībidür, 'atāğuz "ayālıdur!"¹²⁸ dedi. *Fazlullāh* āfirin ètdi. Andan kâzī (11) eyitdi: "È Muvaffak! Bil ü āgāh ol kī bu büzürg-zāde mu'temedlerden mu'teberlerden duhterünüzün (12) cemālı şıfatın işitmiş, görmedin aña 'ışğ getürmiş. Atası destürmsuz durmuş, bunda (13) gelmiş, elhāletü hāzihi mağdem-i meymünıla menzilümüz müşerref èdübdururlar. İmdi, çün bu s'aādet (14) yüz gösterdi, gereğdür duhter-i (ç)ü-ahteri, buña vèresin, ve minnet dutasın kī yarın bir gün bu vaşlat (15) haberi, Māhiyā(r)şāha yÈtişiceğ sendin minnet-dār ola, ve işünü ā'lā-yi, 'illiyāne èrüre!" dedi. (16) Muvaffak eyitdi: "Benüm ne mağallum ola kī kızum şāyiste-i piser-i Māhyār ala.¹²⁹ Anun haremında kızumdan (17) yèğ biğ cāriye ola" dedi. Kāzī eyitdi: "Rāst eydürsin, ammā ihtiyār anlaruğ cānibinden- (18) -dür, senün cihetünden degül" dedi. *Muvaffak* eyitdi:

"Avratlığa degül,

karavaşlığa hem vèrürüm,

(19) bu şartıla kī eve varam

muştalayam, hem danışam" dedi.

Kāzī eyitdi,:

Evünün hākimi ve kēdğudāsı (20) sensin.

Senün maşlahatuña kēnarlar,

-----

126 F.20.a.11: cin saldı. | H.13.b.4: om. | L.19.b.14: çin şandı.

127 F.20.a.14-15. | H.13.b.6. | L.20.a.1: sic.

128 F.20.b.3-4: Heme cihān lebāz-ı mihmānı (sic!) cūdunuz rebīsidür, atanuz ayālıdur. | H.13.

b.8-9: Heme-i cihān kēhān ve mihān cūdunuzun rebībidür, 1(y)ālıdur - dÈdi... | L.20.a.4-5:

Heme-i cihān(-ı) kēhān <u> mih(m)ān cūdunuz rebībidür, atanuz'ayālıdur - dÈdi.

129 F.20.b.11. | H.13.b.15. | L.20.a.12: ola.

ķandugun yere konarlar"
dedi
"Niķahi mün'aķid eyle,
iķiy(i)¹³⁰ müttehid (21) eyle,
andan anlar(a)¹³¹ i'lām eyle,
gönül-lerine luţfila iķrāmı in'ām eyle!"

dedi.

Muvaffaķ hōhnāhōh (14.b.) (1) rāzī oldı. Duķter-i Muvaffaķı 'avratlıģa Fażlullāha, 'aķd ētdiler. Andan ķāzī eyitdi : "Yā *Muvaffaķ*! (2) Uluzāde-ler iři ayruķlar iřine beņzemez. Andan öņdin ķi ķimse mecāla vāķıf ola, ģalīfe iřide, bu (3) řehzāde'yi evüņe ilet, duķteri, buna - ģelāli-dur - sımarlaa. Ben yarın Māhyāra bitı göndereyim, yarın bir gün (4) gelsün görsün: gör ķi ne ķadar māl u ni'met getirür!" dedi. "Seni ģalīfeye söyleyüb emrünü nece (5) maķāma yetürür" dedi. *Muvaffaķ*: "Buyruķ sizün, eyle olsun" dedi. Derhāl ķāzī buyurdi, bir berdaī ķatır (6) eyrelediler, Fażlullāhı, bindürdiler, *Muvaffaķ* evinde indürdiler. *Muvaffaķ* üzegüsin dutdı, indi, aldıo, (7) eve girdi, hücre-i ģaşda ķondurdi, gendü icerü evine girdi, ģikāyeti řerh eyledi. Ĥātün eyitdi: (8) "Eyü mařlahat eylemişler, n-ola? Mübāreķ olsun!" dedi. Andan duķteri, düzdiler ķořdılar, Fażlu- (9) llāh ķatına getirüdiler. Cün Fażlun gözi, ol řanem-i cihān-ārā-yı ārāyide'yi gördi, hezār dürlü ģayret <ü> dehřet (10) üzerine müstevlī oldı. Andan řükir eyledi, ķāziye du'a eyledi. Pes ķām-1 dil arzū-yı, cān (11) husūla yetiřdi, zīrā fuřul vuřula eriřdi¹³² Ol gün *Fażlullāh* tā řeb ol řekerleb (12) ķamerģabģab birle¹³³ zevķ ü 'iřret eyledi. Yarındaşı gün ķapu ķa(ķ)ıldı, haber vĒrdiler ķim ķāzī ģiř(i)si (13) ķapuda durur. *Fażlullāh* ģelini dařra göndürdi, ģeleni icerü okıdı. Ķāzī ģiřisi elinde bir boģca (14) don gibi, nesne var. *Fażlullāh* sandı, ķi, ķāzī buna tuhfede göndürübdurur. Veķıl(-i)¹³⁴ ķāzī ilerü (15) ģeldi, selām vĒrdi, ol palāsi, ķi Fażla, ģeyürdi, nazarında ķodi. Fażla:135 "Nedür bu?" dedi. Veķil eyitdi: (16) "Ķāzī du'a eder, eydür ķi: 'Cübbe'yi 'imāme'yi vĒrsün, donını řuratına vursun'¹³⁶ dĒr" dedi. Fażla¹³⁷ (17) gördi: hāl ayruķsı. Nāķām cübbe'yi destārı, cıķardı, veķil eline vĒrdi, gendü palāsin ģeydi, evün bir buca- (18) -ģında #o(turdi).¹³⁸ <Veķil-i>#¹³⁹ ķāzī ģidiceķ duķter-i ģandān ģirāmān ķapudan icerü girdi, erini ol (19) #ģālda# gördi: "Hey, bu nedür?" dĒdi. Hemāndem Fażlullāh ķız öņinde bař yere ķodi, eyitdi: (20)

130 F.21.a.1: iķisini. | H.13.b.18. | L.20.a.16: iķiy(i).

131 F.21.a.2. | H.13.b.18. | L.20.a.17: sic.

132 F.21.a.14: Zīrā fuşul vuşul [sic!] erişdi. | H.14.a.5: om. | L.20.b.12: Zīrā fuşul vuşula erişdi.

133 F.21.a.15: ... ol şekerleb ve ķamerģabģab ile ... | H.14.a.5: ... ol şekerleb, ķamerģabģab birle ... | L.20.b.13: ... tā şeb ol şekerleb, ķamerģabģab birle ...

134 F.21.b.3. | H.14.a.11. | L.20.b.16: sic.

135 Ms. sic.

136 F.21.b.5-6: ... cübbe'yi vĒrsün, donına şuratına ģirsün. | H.14.a.9-10: ... cübbe vü destārt vĒrsün, bayaģı donını ģeysün. | L.21.a.1-2: ... cübbe'yi, 'imāmey[e]i, (sic!) vĒrsün, donını şuratına vursun.

137 Ms. sic.

138 F.21.b.7. | H.14.a.11. | L.21.a.3: sic.

139 F.21.b.7. | H.14.a.11. | L.21.a.3-4: sic.

"É şanem-i dil-rübâ! Vefâ bâbında nêcesin?" dèdi. Kız eyitdi: "Beğâyet hoşam" dèdi. *Fazal* eyitdi:

(21) "Eylese, bir lahza sözüm dinle,
andan başa n-eylersen, eyle!"
dèdi
"Hâluñı dÈ, işideyim,
aşa (15.a.) (1) göre iş édeyim,
göz(ü)ñi göñl(ü)ñi ışıdayım"
dèdi.

Fazlullâh sergüdeştini bitamâmihi evvel âhir şerh eyledi. (2) Ol şanem bu hikâyeti işitdi, ta'accüb étdi. Andan *Fazla* eyitdi: "Hâlum budur kî saña dèdüm. İmdi, (3) eger eyüyem, eger yavuz, emânetüm boynun-da-dur" dèdi. *Muvaffak*-kızı, bir sa'at başın aşığa étdi. Andan başın (4) kaldırdı, eyitdi: "É cân <u> dil! Esirün gönlünü hoş dut kî eger pâdeşâh-sın, eger gedâsın, mahbûbüm (5) matlûbüm-sın. Ammâ eger kâzî senün vâsita-1 nıla bize bu istihzâyı, etdiyse, ğam degül, muqayyed (6) olma! Ben ana bir vechile cevâb vèrem kî göreler, mütehayyir kalalar!" dÈdi. Câmândan - buyırdı, - pâkîze (7) donlar çıkardılar, Hindi,¹⁴⁰ şemsî başına sardılar. Ol donları, geyürdiler kî dahı eltaf, dahı (8) azref zînetile!¹⁴¹ müstakarda karar eyledi

Ve bu hâlı ağıyardan mahfî dutdılar,
ataya anaya bildür- (9) -mediler,
irzlarına hâlel getürmediler.
Birkaç gün hûb 'aış sürdiler.
Birkaç günden sonra
(10) bu kız gendözini bezer
be-dür ü bezer.

Ana hod ne bezenmek hâcetidi! Dükeli vaşfı, kî güzel-liğ[1]de (11) mevzü" <u> Maħmûl, merî vü mażbût-dur, anda mevcûd-ıdı. Andan *Fazla* eyitdi: "Başa destür vèr, bir (12) dost hâtün gişinün 'ayalı, hasta olmuş-dur; varayım göreyim sorayım" dèdi. *Fazla*, destür vèrdi. (13) Kız durdı, yalañuzca kâzî mahfiline vardı, bir küşede durdı. Nâġâh kâzî-nün gözi ana duş oldu. (14) Veķil vèrbidi, katına oķıdı: "Ne gişisin, ne istersin?" dèdi. Kız eyitdi: "Müsülmânlar kâzî-siyle halvet (15) sözüm vardır" dèdi. Kâzî hûbları sevegenidi. Bu sözi, işidiceķ durdı, hâs hücreye girdi, kıızı, halvete, (16) oķıdı, *Muvaffak*-kızı, kûstâhâne icerü girdi, hizmet étdi, oturdı. Kâzî cemâli kemâli, haddi, kıaddı, gördi, mütehayyir (17) oldu,. Eyitdi: "E hür bece!¹⁴² Ne hâcetün var?" dèdi. Kız dürc-i 'aķıķ-rengi açub kâziye senâ étdi, andan (18) eyitdi: "É haķ(ķ)1 haķ(ķ)a sürici! Bu mesned-i hüķümetde, bu manşıb-1 şeriatda kî oturursın, derviş <ü> (19) tûvângerün, Müslim <ü> kâfirün, ferbiħ <ü> lâġaruñ meşâlihini görürsin. Benüm dahı hâluma baķ, başuñ şadaķası (20) işümi bitür!" dèdi. Kâzî: »"Be~ser <ü> çeşm!"« dèdi. Ol-dem kız derinceğini başındañ götürdi, durdı, kâziye yakın (21) yerde oturdı. İķi ġıysî çıkardı:

...

140 F.22.a.3: destâr-1 Hindî. | H.14.a.21: om. | L.21.a.15: Hindî.

141 F.22.a.3-4: dahı azrefzînetile. | H.14.a.21: om. | L.21.a.16: dahı eltaf, dahı azrefzînetile.

142 F.22.a.13: huri peçe. | H.14.b.6: huri, bece. | L.21.b.9-10: hür peçe.

müşk-reng anbersifat. Eyitdi : "Hic üsbunda "ayb varmıdır?" (15.b.) (1) dèdi. Kāzī cün ol turre'yi mergul¹⁴³ müselseli meftüli gördi, vālih oldı. «"Hāşā wu kallā» bunda 'ayb n-istesün?" (2) dèdi. Andan kız alnım acdı, eyitdi: "Mevlānā! İşbu gümüş tahta-sı gibi, alında ve bu cācī kemān <gibi>¹⁴⁴ kaşlarda ve bu (3) tiğ gibi burunda ve bu gül gibi yanağda ve bu şekker gibi dudakda ve bu kamer gibi ğabğabda hic noşşan varmıdır?" (4) dedi. Kāzī-nün gözleri kamaşdı "Bunun gibi-ler gördüğüm yokdur, haqqā!" dèdi. Andan kız qol-ların açdı, eyitdi: (5) "Mevlānā! Bu hüsünde barmaqlar, bu letāfetde dirnaqlar, bu nāzük-liğde aya, bu zarāfetde bilek, bu tarāvetde (6) qol, bu aqlıqda, bu degirmi-liğde qarıca¹⁴⁵ gördüğün varmı(1)-dur?" dÈdi. Kāzī eyitdi: "Gördüğüm yokdur!" dèdi. Andan (7) kız gögsin acdı, eyitdi: "E Müsülmānlar kāzī-si! Bunun gibi sīne, bunun gibi, meme, bunun gibi, göbeğ gördüğün (8) varmı-dur?" dèdi. Kāzī [eyitdi]¹⁴⁶ bu endāmları görüb delü oldı. <Eyitdi>:¹⁴⁷ "E zālime! Beni öldürdün, yeter! Ayruş sözün varısa, (9) söyle!" dèdi. Kız eyitdi: "E mevlānā kāzī! Benüm vücudum gördüğünleyin bir ağacdur. Bāğ-ı belāğ-da¹⁴⁸ vu kemālda bitmişdür. (10) Halāvet <ü> melāhat <u*> lezzet <ü> şehvetile suvarılmışdur. Hic bāğubān yemişümden yaprağumdan mütemetti olmamışdur. (11) zāyi" qalub-dururam. Ne ben genc gişiligümden berhordāram, ne kimse benden kāmğār. Nice-gez kaşd étüdüm (12) kī gendözümü, hancerile uram öldürem, Tañrıdan qorqđdum étmedüm" dÈdi. Kāzī eyitdi: "Ahir bu niycün?" dèdi. Kız eyitdi: (13)

|| Sebeb ol-qi bu şehrede bir reng-rez vardur. Ben bīcāre ol sitemkāre-nün kızıvan. İki yaşuma girelden (14) berü beni kimseye göstermedi, ve her gişi kī beni, andan diledi, cevāb vèrdi, qi:

"Kızum kötrüm-dür, şildür, keldür, delüdür.

(15) Kulıncı istiskānı¹⁵⁰ hafakānı yeraqānı eksük degül.

Coğ yèyici-dür, herze-güdur.

Düniyādaki rüsvālığı baña yapar,

(16) yaramazlığı baña dağar,

üstüme yarlar yıkar.

Dileyü gelenler benden yüz yıllık yol kaçar.

Bilmezem kī maşşūdı, (17) nedür, qanda ucar."

Ben bu şıfatıla kī görürsin,

zer ü nizār, hasret ü' nedāmetile otururam,

ne şabr éde-bilürem,

(18) ne derdüme dermān buluram.

143 F.22.b.4. | H.14.b.11. | L.21.b.15: mergülto.

144 F.22.b.6. | H.14.b.13. | L.22.a.1: sic.

145 F.22.b.11: ... bu aqlıqda qarıca, bu degirmiliğde uca ... | H.14.b.13: om. | L.22.a.4-5: ... bu aqlıqda, bu degirmiliğde qaruca ...

146 F.22.b.14. | H.14.b.20. | L.22.a.7: sic.

147 F.22.b.14. | H.14.b.21. | L.22.a.8: sic.

148 F.23.a.1: belāgatda. | H.14.b.23. | L.22.a.9: belāğda.

149 F.23.a.7. | H.15.a.5. | L.22.a.15: id.:

150 Ms. sic. | F.23.a.8: istikāst. | H.15.a.6. | L.22.a.16: istikāst.

Bugün bir fırsat bulub
gendözümü, senüñ катуña bıraқdum,
hālumu saña 'arza (19) kıldum,
gör n~eylersin ||
dèdi.

Қазі ol piste-dehendeñ bu şekер sözleri işidiceқ: "E gönjül ravzasınun (20) hūrisi! Cūft-i қазі olmaға riżā vĒürsen, қазі senün haққunda sa'y eylesün" dĒdia. Қız yüz yere қodia, (21) eyitdia:

»"Iy Buқrāt-i ilāc-i men,
iy ahlāt-i mizāc-i men!

Eger [der-] bend-i қār-i men ba[ş]ı151

Hūdāvendigār-i men bāşī!"«

(16.a.) (1) dèdi.

Қазі eyitdi: "Var, imdi, iş tamām-dur" dĒdi. Ol-dem duhter-i nīk-ahter cadırın başına бүrdi, evine vardı. (2) Қазі ol hoş nefes hevesinde iki veқtil oқıdı, rengrezi, oқımaға gönderdi. Vardılar oқıdılar. Ol (3) şahib-pīşe hezār endişeyle geldia, қазіye selām vĒrdi. Қазі duru geldi, elin aldı, mesnedine (4) gecürdi bile oturdılar. Reng-rez hayādan rengden renge döndi, andan қазі eyitdi, : "Ē ustād-1 hūb-nihād! Zamān- (5) -dur kī seni görmeқ hevesinde-yidüm. Vaқat bu vaқt-ımış. Elhamdülillāhi kī seni gördüқ" dedi. Rengrez (6) eyitdi: "Ē dāver-i mazlūmān ve Ē yāver-i mahrūmān! Bu luţfuñ sebebi, nedür?" dèdi. Қазі eyitdi: "Perde-de bir (7) kızun varımış. Anı bana 'avratlıға ver!" dèdi. Rengrez eyitdi: "Benüm kızum var, "ayıbları, coқdur. Қimseye göstermege yaramaz. (8) Ol senün ne lāyıkundur?" dèdi. Қазі eyitdi: "Güyegü benisem, gelin olısa, biz rāzī-vüz, қime ne?" dedi. Rengrez (9) eyitdi: "Ē mevlānā! Benüm kızum ibret-i cihāndur, rüsvā-yı, zamāndur! Her renc kī vardur, bedeninde mevcūddur. (10) Eger Müsülmānlar қазі-sinüñ <garaзі>152 bana tanz <u> temeshürise,153 fermān anundur" dèdi. Қазі eyitdi: "Hey, bu sözleri (11) қо! Senüñ kızuñ düкeli 'aybıyla benüm maһbūbum maţlūbum-dur" dèdi. Rengrez 'āciz oldı, gönjinde eyitdi:

"Қim~bile,
(12) bunı154 bir қimse bāziye vérübdurur,
saқalına gelüb 'aқlın uғurlayub-durur.
Aғır şīr bahā dileyeyim,
olakī қıyamaya,
(13) bu sözleri terқ ède!"
dèdi-

Andan eyitdi: "Mevlānā! Қızumı dilermisin?" dèdi. Қазі: "Haā!, dilerem"

151 F.23.b.2. | H.15.a.14: ... der bend-i men bāşī ... | L.22.b.8: id.

152 F.23.b.14. | H.15.b.2. | L.23.a.2: sic.

153 Ms. sic. || F.23.b.14: ... garaзі bana tanz u tashürise (sic!). | H.15.b.2: ... garaзі bana tanr ve tamaşarısıa (sic!). | L.23.a.2: t... garaзі, bana tanz u tamaşarısıa. (Cf. Z.309: tamashar. R. 1136: temeshür.)

154 F.24.a.1. | H.15.b.3: buni. | L.23.a.4: bun(ı).

dédi. Rengrez eyitdi: (14) "Şîr bahâsın vËê!"¹⁵⁵ dËêi. Kâzî eyitdi: "Dile, ne dilersi(n)!" dedi. Rengrez eyitdi: "Bin kızıl altun vër!" dedi. Derhâl (15) kâzî buyurdi, şandûkdan altun kîse-sin çıkardılar getürdiler, mîzânıla çekdiler. Bin dînâr zer-i münevver-i (16) müdevver(i) ¹⁵⁶ rengrez öninde kôdılar. Andan eyitdiler. "Akd edelüm!" dediler. Rengrez eyitdi: "İki-bin bunun gibi dînârdan (17) eksük mehr olmaz" dedi. Kâzî: "Olsun, kabûl kıldum!" dedi. Kâzî buyurdi: derhâl hall-1 akd ehli gişi-ler (18) - yüz ola artuğ - hâzîr geldiler. "Ulemâ vu fuğahâ vu "ubbâd u zuhhâd, sudûr <u> eğâbir ceme" oldılar. Andan rengrez (19) eyitdi: "E kâzî! Ben sana kızum "avratlığa vËrürüm, ammâ ol hîc gişiye lâyığ degüldür. Bu işi Êtme!" dËrem. "Üş (20) cebrile zôrıla işdür êdersin. Yarın kız katuğa gelüb begenmeyecek olursan, mehri vermeyisersin. Bu (21) cemâ'at tanuğ olsunlarmı kî fütürsüz kuşûrsuz meblağ dege" dËdi. Kâzî(-yî)¹⁵⁷ bîcâre eyitdi: "Yârâ, ne (16.b.) (1) aceb inamsuz gişimisin? ¹⁵⁸ Azîzlere zahmet-mi êdeyin? Al vechüni, sözünü kes!" dedi, "Nizâ[10]¹⁵⁹ mürtefa' olsun!" dedi. (2) Derhâl iki-bin dînâr dahı çekdiler, rengrezün etegine döktiler. Andan kâzî eyitdi: "Ayrık beni incitme, (3) nikâh Êtsünler, riza buyur" dedi. Reng-rezün rengi müteğayyir oldı, yalandı, yudundi.¹⁶⁰ Dört yanadı: "Hey, n-oldı, saña, (4) dahı ne fikir êdersin? Utanmazmısın, bunun gibi bâzâr kıanda bulasın?" dediler. Reng-rez zarar-ile rızâ vërdi. Nikâh (5) eylediler hutbe okıdılar. İş tamâm olcağ kâzî reng-reze eyitdi: "Bu gece kıızı, vëribi, gelsün!" dedi. Reng- (6) -rez: "Fermân-berem!" dedi. Cemâ'at dağıldılar. Kâzîye'yi kâzî-nün avratı, işitdi, yılan kuşanub (7) huşûmete âğâz eyledi:

"İki baş bir dizde,
 iki dizdâr bir dizde,
 iki el bir girevde,
 iki hâtün bir evde
 (8) olmağ olmaz!"
 dedi.

Kâzî eyitdi : "Saña ne gerek-dür?" dedi. Avrat eyitdi : "Mihir <ü> sî talâğ gerek" dedi. [Hemân] (9) Hemândem kâzî bËş-yüz dînârı, çekdi, vërdi. Hem üç talâğ boşadı. Avrat durdi, anası¹⁶¹ evine gitdi. (10) Bugez kâzî -nün gözi yolda kıaldı: "Gelin ne vaqt gele" dedi, oturdi. Bu yana reng-rez üç-bin hâlîfetî (11) dînârıla evine geldi, denânîri, "avratı, öninde dökdi. Avratı: "Hey, bu nedür?" dedi. Rengrez mecmü'-1 mâcerâyi, şerh eyledi. (12) Avrat yüzün yırtı: "Hey, bu olcağ iş degül, zînehâr* bulnu yürime!¹⁶² Kâzî (-yî)¹⁶³ bîcâre hâldan haberi, yokdur. (13) Biregü tanzıla anuğ gönline, vesvese, bırakmış-dur,

¹⁵⁵ F.24.a.4: şîr bahâ vËr. | H.15.b.6. | L.23.a.6: id. (Cf. ms. 72.a.15.)

¹⁵⁶ F.24.a.6: müdevveri. | H.15.b.7: id. | L.23.a.8: müdevveri

¹⁵⁷ F.24.a.13. | H.15.b.13: id. | L.23.a.15: sic.

¹⁵⁸ F.24.a.13: E yâr, ne 'acab gişi-yimiş-sin inanmazısan . Azîzlere ... | H.15.b.13: om. | L.23.a.15-16: Yâr, ne acab, inanmaz gişi-yimiş-sin .

¹⁵⁹ F.24.a.14. | H.15.b.13. | L.23.a.16: sic.

¹⁶⁰ Ms. sic.|| F.24.b.1: yalmandı yudundi ... | H.15.b.16: om. | L.23.b.1: yalmandı yudundi

¹⁶¹ Ms. sic.|| F.24.b.9. | H.15.b.21: atast. | L.23.b.8: id.

¹⁶² F.24.b.12: om. | H.16.a.1: bulnu yürime. | L.23.b.12: om.

¹⁶³ F.24.b.12. | H.16.a.1: id. | L.23.b.12: sic

bizi rüsvây Etmegicün" dedi. Rengrez eyitdi : "Bağdād (14) uluları, cümle hāzır-ıdılar, k̄āzī dūkelı aybıla kıızı ka(b)ül êtdüğüne tanuķ oldılar" dedi. Bular bu söz- (15) deyiķen k̄āzī gişisi ķapuya geldi: "Gelini vērün, alalum gidelüm!" dedi. Er ü 'avrat esİR ü dermānde ķaldılar, (16) alet semet¹⁶⁴ mümķin olduķca kıızı, donatdılar, bir tābūt gibi mahafaya ķoydılar, hammāla yükletdiler, k̄āzī evine (17) vērıbidiler. K̄āzī hücre-sini zībā dībālarıla bezemiş-dür mu'attar êtmiş-dür, "Bānū gele" dēyü umar. Nāgāh hammāl (18) mahafa'yı getürdi. hücrede ķodı, döndi. K̄āzī gördi, eyitdi: "K̄imse duķterün boyını bosunını görmesün"¹⁶⁵ dēyü mahafaya (19) ķoymuşlar, eyü eylemişler" dedi. Andan ilerü geldi, mahafa yüzindeñ bir şuķķa¹⁶⁶ götürdi-

Gördi, kī

bir yumruķ ķadar yaruya (20) dolanmış¹⁶⁷ kemük yatur.

"Bu ne~yiki?"¹⁶⁸

dedi.

Gördi, başımış.

Bir urulmuş yer ķoķar tulum yatur.

"Bu ne-yiki?"

dedi.

Gördi, ķarınmış.

(21) Bir aşığa gecmiş dam bacası[n]¹⁰⁹ gibi, delük gördi, gözümüş.

Uyur neheng ağızı gibi, bir acuķ gördi.

Susuz it dili gibi.

(17.a) (1) bir sarķuķ salyārlu dil gördi.

Dimāğ fazla-sı sümüķlü bir yüce buran gördi.

Sinuķ sarsuķ zernīh gibi

(2) islü paslu dişler gördi.

Nāgāh deperendi, sūñükleri, ķağşadı.

Filcümle bir hāyil 'aceb cānavar gördi.

kī(3) hīc nesneye beñzemez.

Ķorķdı, şuķķa'yı üstine bıraķdı,

veķīl(e)¹⁷⁰ eyitdi:

"Ē bedfi'al! Nedür bu getürdüğün?"

(4) dedi.

Veķīl eyitdi: "Gelindür getürdüm, tāķī ģalvet şohbet êdesin, n~olsun?" dedi.

K̄āzī eyitdi: "Dīv-i mürde- (5) -ile ādemī(-yi)¹⁷¹ zinde şohbet ķanda êtdüğü

164 F.25.a.1. | H.16.a.4. | L.23.b.16: om.

165 F.25.a.5: ... duķterün boyu bosunı görünmesün ... | H.16.a.8: ... ol duķter ķad ve bālāsını ķimse görmesün ... | L.24.a.2: duķterün boyı, bosun, görünm(e)sün ...

166 F.25.a.6: şuķķa'yı. | H.16.a.9. | L.24.a.3: bir şuķķa.

167 F.25.a.6-7: ... bir yumruķ ķadar deriye dolanmış ... | H.16.a.9: yumruķ ķadarı, deri pāresine dolanmış ... | L.24.a.3: ... bir yumruķ ķadar deriye dolanmış ...

108 Cf. ms. 25.b.2, 48.a.20, L.118.a.14, 195.b.9.

169 Cf. ms. 25.b.2, 48.a.20, L.118.a.14, 195.b.9.

170 F.25.a.12. | H.16.a.13. | L.24.a.9: sic.

171 F.25.a.14: id. | H.16.a.15: ādemī'-yi zinde. | L.24.a.11: ādemī(-yi) zinde.

vardur?" dēdi. Veķīl eyitdi: "Sen bilesin! Diledün, aldun, (6) kıme ne?" dēdi. Qāzī eyitdi: "Ben ol duħter-i mäh-rūyi, gāliye-müyı, diledüm kī reşķ-i ħūr-ı bihiş(t)dür. (7) Bu demür zibanīye-sini,172 bu dīv enüğini n~ederem?" Derhāl rengrezi, oķıtdı. Reng-rez: "Ne buyurur(sın)?"173 dēdi. Qāzī (8) eyitdi:

"Beni maşħara düzdün,
benümile kıayış-bāzlık eyledün.
Cihānun kıımārbāzları,
‘ālemün tarrārları
(9) gelürler,
baña baş indürürler.
Sen baña böylemi edersin?
Nedür bu veribidüğün?"
#dēdi,#.
"Şol bir kıızunı (10) veribi kı
nazarı cāna cān,
cihāna cihān
bağışlar!"

Rengrez eymān-ı muğalaza'-yıla174 andlar icdi, (11) eyitdi:

"Ol Ĥudā haķ(ķ)1 kım āferīnende(-i) nār <u> nürdur,
rūzī(-yi) [rūzī]178 dehende(-i) mār #<u># mürdur,176
benüm #dār-1# (12) dünyāda andan artuķ kıızum yoķdur,
olmayub-durur.
Ben saña biñ-gez eyitdüm,
'Kızum sana yaramaz',
dēdüm.
(13) İşitmedün,
ben n~edayin?"
dēdi.

Rengrez eyitdi: "N~olasın, oldı. Bārī eyit: bendeñ kıız diledüğün sebeb neyidi?" dēdi. (14) Qāzī eyitdi: "Ė rengrez usta! Kıışsa'yı uzatma! Dünkī gün baña bir bunun gibi, şıfatlı kıız geldi, bana böyle böyle (15) dēdi. Seni oķıtdum, sen-dahı beni kıatı dutdun." Tamām mācerāyi, söyletdi. Rengrez eyitdi: "Mevlā! Senün bir düşmenün (16) varımış, sendeñ bu tarīķile intikām almış. Ve-illā benüm ‘ālem bilür kī ayruķ kıızum yoķdur" dēdi. Qāzī cün bu (17) 172 F.25.b.1: Bu tanur ze-bānūsını ... | H.16.a.16: Bu tamu zibniyesini ... | L.24.a.13: Bu tamu zimnie-shiny ...

173 F.25.b.2: sic. | H.16.a.17: buyurursız. | L.24.a.14: sic.

174 F.25.b.5: eymātıla (sic!) muğallaza-ıla ... | H.16.a.21: ... mugallaza and india | L.24.a.17: eymān-ı muğallaza-yıla.

175 Ms. sic. (Dittographia.)

176 F.25.b.5-6: ... kım āferītde-i nār-ı nürdur ve rūzī(-yi) dehinde-i mār-i mürdur. | H.16.a.21: kıa fr it de-ima ru murder, bedid arende-i nar u nurdur. | L.24.b.1: ... kım aferin(i)nde-i nerve nurdur, ruzi(-yi) de hunde mar ve murdur.

177 Ms. sic. || F.25.b.13: kıazāya. | H.16.b.4: om. | L.24.b.8: kıazāya.

sözi, işitdi, başın aşağı eyledi, fikir étdi. Andan başın kaldırdı, eyitdi: "É ustād! Bir kaçāyıd¹⁷⁷ oğradum, cāre- (18) -süz. Dağı sana vérecegüm varımıdır? Kérem ét, gelen gelini al, geldüğü yere, ilet!" dedi,. Rengrez kıızı,, mahafa-sını (19) götürdi, evine getürdi, fāriğ oldı, oturdu. Kāzī üc-bin-bēş-yüz altun ziyān edüb bunca yıl(1)ıık (20) münāseb evdeşinde-n¹⁷⁸ çıkub¹⁷⁹ göğsin ötürü, ötürü. oturdu. Bugez cilbāb(-ı) ¹⁸⁰ hayāyı yüzinden götürdi, gelene (21) gidene göyindi. Haber *Bagdād* şehrinde münteşir oldı, kāzī rüsvā vu zihke mütemeshir oldı. Hemīşe nāhaber (17.b) (1) gönül-lüleriñ, yavuz endīşe- lü lerüñ hālı eyle olsun! Ammā Muvaffak-kızı halkı arasında 'izzetile oturub (2) bahtı, gölge-sindeki taht üzerinde oturub şafasını sürer: *Fazlullāh*-ıla yemekde icmekde, gülmekde (3) oynamakda. Bu esnāda bir gün Fazlullāh helālma eyitdi: "É piste-dehān! Dudağunı bir lahza gülmek- (4) -süz görmezem. Sebeb nedür? Kimse düşmenüñ varıdı, ana intikāmi, eyledün, şanuram. Behudā de kī (5) ben~dahı işidem sevinem, ben~dahı bile gülem!" dedi. Kız eyitdi: "É ārāyiş-i hānū,-mān ve É āsāyiş-i dil <ü> cān! (6) Eger gūş-ı gusi bana dutarsan, sebeb-i handemi şerh édeyin!" dedi. Fazl eyitdi: "Nen var, al beri!" dedi. (7) Kız kāziye néce meker étdüğüñ, ol mekr ucından kāzī başına ne zevāl geldüğini bitamāmihi déyü- (8) vérdi: "Müfte'il-lere nāehl-lere böyle étmek gerekdür" dedi. Fazlullāh ol māha āferinler oğıdı. Andan (9) eyitdi: "E serv-i hübyār(-1) cemāl ve é tel rüy-1 mürgezār-1 kemāl!!¹⁸¹ Eger kāzī sana vu bana bu istihfāflar (10) kefa'eti, yokluğındañ, [ā]yā¹⁸² felāket¹⁸³ çokluğındañ étdise, bihamdillāhi ben sencileyin bir re'īsün sülā- (11) lesiyem. Māl dersen, ol kadar māl ağıdayım kī Bagdādda meflük kalmasun!" dedi. Kız eyitdi: "É māye-i (12) zer-i men ve É sāye-i ser-i men! Senden seni gerek. Māl u misāl muhakkarumuz* ol~kadar vardur kī sana vu (13) bana ölince yéter. Gitmek fikrin eyleme, datlucağ dirilelüm!" dedi. Fazl eyitdi: "Haā', senün mahab(b)etünden (14) ne acīb <ü> gārīb. Ammā cün kāzīdeñ bir vechile sen intikām aldun, dilerem kim ben~dahi bir vech-i āhirile için (15) yağam!" dedi. Eyle oldısa, kız Fazla destür verdi. silāhlendürdi, bir küh-peyker at(a)¹⁸⁴ bindür(di),¹⁸⁵ harchılıla (16) hadem ü haşemile Müşile gönderdi. *Bagdāddan* buçuğ ferseng yer gitmişleridi, kim Müşil yolından (17) ağır kāravān geldi. Fazlullāh ilerü yürüdi: "Kandan gelürsin?" déyü sordı "Müşilden gelürüz" dediler. (18) "Ne gün çıkduñuz!" dedi. Eyitdiler: "Re'is-i Müşil ölüb 'Oğlı yoğımış' déyüb mālını esbābını dīvāna (19) 'arz étdükleri, gün çıkduğ' dediler. Ol~dem Fazlullāh ah étdi," eyitdi,: "Ölüminün sebebin néce işi(t)dünüz?" ¹⁸⁶ (20) dedi. Eyitdiler: "Re'īsün bir

-----
178 Ms. sic.

179 F.26.a.1: ... bunca yıllık hātünü odasından çıkub ... | H.16.b.6: ... bunca yıllık avretten çıkub ... | L.24.b.10: ... bunca yıllık. odasından çıkub ...

180 F.26.a.2: sic. | H.16.b.7: om. | L.24.b.11: celbāb-1.

181 F.26.a.13. É serv-i cüyibār-1 (sic!) cemāl ve kadr-ı mürgezār-1 kemāl! | H.16.b.13-14: É serv-i cüyibār-1 cemāl ve É tezrüy-i (sic!) (recte: tezerv-i) mürgezār-1 kemāl! | L.25.a.5-6:

serv-i cüyibār-i cemāl ve É tezrüy-1 (sic!) mürgezār(-1) kemāl.

182 F.26.a.14: sic. | H.16.b.14: om. | L.25.a.7: sic.

183 F.26.a.14: helāket. | H.16.b.14: om. | L.25.a.7: felāket.

184 F.26.b.6: sic. | H.16.b.20: id. | L.25.a.13: sic.

185 F.26.b.6: bindi. | H.16.b.6. | L.25.a.13: sic.

186 F.26.b.11. | H.17.a.1. | L.25.b.1: sic.

şāhib-cemāl bī-hümāl oğlı varımış. Bađdād yolında anı harāmī-ler öldür- (21)mişler. Anuğ ğuşşa-sındañ mezlül oldu, öldi," dediler. Fazla mütehayyir ğaldı, göñlinde eyitdi: (18.a.)

(1) "Yavuz baştum beni bu hāla bırağur!
N~edeğim, ne çāre edeyim?
Ata ğitmiş, māl ğitmiş,
Müşile ne deyi varayım?
Hāluma (2) münāsib oldur kim
bī-hāřıl nigār(um)¹⁸⁷ ğatına gelmeyem,
ğāzī dapası¹⁸⁸ olamayam.
Belki āvāre olam,
başum (3) alam,
bir yaņa varam,
hasretile ölem!"
dedi.

At başın cevürdi, Vāsıř yolın dutdı. Öyleyedeğ atı, bir (4) hoş yere erdi. Anda indi, ğondi. Atını ota ğodi, gendü mağmüm u mehmüm oturdı, firāř-larını (5) öğine düşürüb ağlamağa başladı. Bu esnāda gördi, ki bir süvār-1 silāh, zernigār geymiş, geldi.¹⁸⁹ - ol yer (6) menzilgāhımıř - ğondi. Öğine ta'ām ğodılar. Fazla eyitdi: "Ē cüvān-ı māh-peyker! Gel, ta'ām yeyelüm!" dedi. (7) Fazal hidmet eyledi: »"Nüşet bād!"« dedi. Ol yigit gördi, ki bu yigit gendü hālına meşgül-dur, (8) taām yemek pervāsında degül. Sofra-sın getürdi, <Fazluğ>¹⁹⁰ ğatına getürdi, gendü Fazlun yanına oturdı. Gördi, ki ağlar (9) ve bu beyt-leri eydür:

"Gönlüm beni bırağdı, bu āvāra-lığa,
Düşdüm, n-edeyin ğahrıla bu aralığa?
(10) Düşmen ki baņa sanurıdı, yatlu sanular,
Görse beni ağlaya bu bīcāra-lığa."

Ol yigit Fazluđ (11) bu diltengligini göriceğ: "Be-vefā-y1, cüvānmerdi! Ğışanı ğuşşanı bana de, derdün vefāsını benden (12) um!" dĒdi. Fazlullah ğikāyetini tamām ol yigide söyledi. Ol řař bu kelimāti işidicek (13) ğahğahayıla güldi, eyitdi: "Ē biser! Göñlüñi hoş dut! Taņrı iřüñi oņardı" dedi. Fazla eyitdi: "Neden (14) dedünüz?" dedi. Ol ğişi eyitdi: "Māhyāri Vāsiti dedüğleri ğişi benem. Ğāzī beni sana yalandan nisbet (15) etdise, ben seni bana gerceğden nisbet edeyim, işler edeyim ğāzī-nün cānına kim işe beņzemesün" dedi. (16) *Fazlullāh* bu istimālet işitdiyse, durdı, Maħyārun ayağına düşdi, āferinler oğıdı, senālar du'ālar ğıldı. (17) Māhyār řığāra ğığmış-ımış, 'Eyü řığār elüme ğirdi' deyi *Fazlı* aldı, Vāsita vardı, beş on gün Vā- (18) s(ı)tda mağām eyledi. Andan yarağlandı, *Bađdāda* müteveccih oldi. 'Māhyār gelür' deyi cün.

187 F.26.b.15: sic. | H.17.a.4. | L.25.b.4: id.

188 F.27.a.1: dabası. | H.17.a.4: tapası. | L.25.b.5: id.

189 F.27.a.4: ... bir süvār, silāhlu, zernigār geymiş ... | H.17.a.7: ... bir süvār, silāh-i, zernigār geymiş, geldi. | L.25.b.8: bir süvār, silāh-i, zernigār geymiş, geldi.

190 F.27.a.7: sic. | H.17.a.9: Fazlullāh. | L.25.b.11: Fazlı.

191 F.27.b.6: ... ana birin ve a'yānın ... | H.17.a.18: ... haber oldu. Ana bir a'yānı ... | L.26.a.5-6: haber oldu. Halife ana birini, a'yānını ...

ḥalīfeye (19) haber degdi, ḥalīfe ana birini <ve> a'yanın¹¹⁹¹ karşı gönderdi İzāz-ı tāmmla şehre getürdiler, ayağı tozıyla ḥalīfeye (20) yetürdiler. Māhyār ḥalīfe-nün elin öpdü, karşıusunda durdı. Ḥalīfe eyitdi: "È Māhyār, biz seni oқımaduқ. (21) Ne sebebden geldün?" dedi. Māhyār eyitdi: «"A'azza-l-lāhu amīra-l-mu'minīn,» bir oğlum vardur. Meger ol (18.b.) (1) oğlan Muvaffaқ ibn-i* Adabān kızınun vaşfın işitmiş, benüm destürumsız durdı, bu şehre geldi. Қāzī (2) 'uқbe(ten)¹⁹² anunıla aceb reng oynanmış. Geldüm kī ol işi izhār edem, tā қāzī bile kī büzürgzāde-lere (3) istihzā vu istihfāf etmek eyü olmaz." Ḥalīfe қāzī-ye hışm eyledi, eyitdi: "Ol қāzī-yi, (4) nāehli, ve ol Muvaffaқ-ı Ehli, ikisin-dahı saña bağışladum, bulara ne hüküm edersen, et!" dedi. Māhyār (5) eyitdi: "Қāzī ma'zül, *Muvaffaқ* manşüb" dedi. Ḥalīfe eyitdi: "Eyle olsun!" dedi. Ol-dem Māhyār halīfe (6) қatından daşra geldi, buyurdı: Bulhasanı zindāndan çıkardılar, қāzī(yi)¹⁹³ dutub anun yerine bırақdılar, *Muvaffaқа* (7) riyāset hil'atın geyürdiler. Andan o¹⁹⁴ gün Māhyār düğün eyledi. *Bagdādi* bezediler, *Fazlı Muvaffaқ* (8) kızıyla müceddede ¹⁹⁵ buluşdurdılar. Andan Bülhasana māl vёрdiler, Şehrāvāne¹⁹⁶ begligine gönderdiler. Andan (9) Māhyār ḥalīfe қatına vardı, eyitdi: "È pādeşāh-ı nīқ-nihād! Bende-nüz pīr oldum. Haқ(қ)-ı hīdmet-i dirīnem (10) vardur. Ḥudāvendūñ kereminden tevaққu'um oldur қim mālumı mülkümi oğlum Fazlullāha, erzānī buyurasın" (11) dedi. Ḥalīfe: "Sen bilürsin. Irādetūñ neyise, eyle olsun!" dedi. Hemāndem buyruқ oldu: Vāsit menşürımı (12) Fazlullāh adına yazdılar. Dahı teşrīfler vёрdiler kī hīc vaқıtta, hīc қimseye müyesser olmamışdur. Māhyār (13) *Muvaffaқı*, berқarār-ı қadīm *Bagdādda* re'īs eyledi. *Fazlı* eviyle Vāsuta iletdi, pādeşāhlık tahtına (14) geçürdi. Gendü bir қūşe ihtiyār edüb ibādete meşğül oldu. *Fazlullāh* pādeşāh ām(m)a <u> (15) haş(ş)a 'adl <u> bedl gösterdi, ve Haқ Taālā ol duhter-i nīқ-ahterden güzel oğul-lar rüzi, (16) қıldı. Çok yıllar (p)ādişāhlık [eyledi];¹⁹⁷ ol ḥānedānda bāқī қaldı. Ve bu ḥiқāyetün fāydası oldur (17) қim bilindi: her gişi eyü yavuz n-ederse ge(n)düye eder. Aferīn bu қitābı yazana oқıyana, işidene ve şāhibine olsun. «Āmīn, yā Rabbi- (18) l'ālamīn.»

...

¹⁹² F.27.b.10: om. | H.17.a.22: 'uқbe. | L.26.a.10: қāzī-yi, 'uқbe anunla aceb reng oynanmış.

¹⁹³ F.27.b.15. | H.17.b.2. | L.26.a.15: sic.

¹⁹⁴ Ms. sic. Recte: on. || F.28.a.1. | H.17.b.3. | L.26.a.16: on.

¹⁹⁵ F.28.a.2: mücedded. | H.17.b.4: om. | L.26.a.16: müceddede.

¹⁹⁶ Ms. sic. (Cf. ms. 12.a.1: Nehrevāni...)

¹⁹⁷ F.28.a.11. | H.17.b.11. | L.26.b.8: sic.

Hikāyet-i sivüm

ez-ān[-i]198 zen(-i) ben(n)ā-yi Bem ve vezīrān(-i) bā(de)şāh(-i)199

Kevāşīr«

(19) Sevād-ı *kirmānda* bir şehr-i qadīm vardur, ana Bem dەرler. Devr-i zamān icinde anda bir ustād-ı bennā varıdı, kī (20) mühendislikde nazīr(i)200 yoğıdı, adı ālemde meşhūridi. Ammā hemīşe bīķārıdı, ve teng-dest-idi, (21) ve fūrümānde-yidi. Qalan yapucılar nesne bilmedükleriyle hoş-vaķt-ıdılar, dāyimā işde-yidiler. Ve ol (19.a.) (1) ustād yapucınun bir pārsā hātūnı varıdı, cemālda kemālda, sāzkārılıķda şūher dostlıķda (2) nazīre-si yoğıdı. Bir gün bennā hātūnıyıla đatlucak söyleşürķen baylıķ yoķsullıķ sözi, çıķdı. (3) Hātūn eyitdi "Ē şūher! Yıllar gecer, bir iş ucına yapaşmazsın. Hūdā-y(ı) rüzīdeh201 hayy <u> tuvānādur: (4) rızķ eksük étmez. Ammā iki ayağı hem deperdi, durmaķ revādur" 202 dēdi. Bennā eyitdi: "Bu yērde mühmel işler (5) bulunur. Mühmel-ler ol işleri, mühmel-lerler. Bu şehrde benüm işüme rağbet éder gişi yoķdur. Ayruķ şehre (6) dahı seni koyub gidemezem. Eger bu māni" olmasa, varıdum 203 bir şehrde işümi revnaķa yétüreyidüm, bir müddetde (7) çok nesne getüreyidüm" dEdi. 'Avrat eyitdi: "Bu cihetden sen gönlünü fāriğ dut kī benüm 'ālemde (8) ferāğatum vardur. Haķ Ta'ālā keremine ümīdvāram kī eger yıl-lar ğāyib olasıñ, senden <ve>204 Tanrıdan utanacaķ (9) işde bulunmayam" dēdi. Bennā bu sözi, işitdi, gönli hoş oldi, du'a eyledi, sefer yarağın étđi, yola (10) girdi. Ol vaķt bu hātūn bennāya bir tāze vü pākīze şimşād deste-sin vērđi: "Benden (11) saņa bu yādegār olsun, saķla, bunı göresin, beni, anasın avınasın. Solmış görecek olursan, (12) bilesin-kim ayağum vefā dāyire-sinden çıķmışđur"

198 Ms. sic. Cf. passim.

199 Ms. sic.

200 F.28.b.1. | H.17.b.18: sic. | L.26.b.14: id.

201 F.28.b.5: Hüzā(-yı) rüzdehede. | H.17.b.21: Hüzā-yı, rüzī-deh. | L.27.a.2: Hüzā-yı, rüzī-dehede.

202 F.28.b.6: Ammā eli ayağı deperdür, durmaķ revā degülmidür - dedi... | H.17.b.22: Ammā el ayağ deperdi, durmaķ hem revādur - dĒdi. | L.27.a.3: Ammā iķi ayağı deperdu (sic!)

(= deperdü(r)), durmaķ revādur - dĒdi.

203 F.28.b.8: gideridüm. | H.18.a.1: varadum. | L.27.a.5: giderdüm.

204 F.28.b.11: sic. | H.18.a.3: id. | L.27.a.8: sic.

dédi. Bennā menzil bemenzil gide gide Kevāşir (13) şehrine yėtişdi.
Hem-hırfetlerini istedi, kimse-sini bulmadı. Biregüden sordı: "Kanı bu
şehrün (14) bennāları, {yokmıdır?}" dedi. Ol gişi eyitdi: "Bu şehrün bennāları)
pādişāh* zindānında mahbūslardur" dedi. Bennā sebep sordı. Ol gişi eyitdi:
"Pādişāh ağır 'imāret (15) yapmak buyurdı, bular ol işün 'uhde-sindeñ
gelimediler, pādişāh kaçıldı. Sebeb budur" dedi. Bennā zindān (16) yolın
sordı. Delālet étdiler. Bennā zindān kapusına vardı, destür diledi, icerü girdi,
bulışdılar (17) soruşdılar", bilişdiler izzet étdiler. Andan eyitdiler:
|| É ustād-1 cihān! Tanrı seni bizüm halāşumuzcün (18) vėribimiş. Hoş
geldün! Bil ü āgāh ol kī bu pādişāhumuz bize, kōşk* <ü> sarāy[1,]205 yapmak
(19) buyurdı. "Elümüzden gelmez" dedük. Bize, eyitdi: "Buncadan berü
şārumı yersiz,206 benüm işüm oldısa, çekinür- (20) siz. Yā işümi başaruñ, yā biñ
dīnār cerīme vėrüh!" dedi. Hīc biri elümüzden gelmedi. Ol (21) sebebden bizi
zindāna buyurdı. Zamāndur kī hābs cefāsın cekerüz. Sen geldüh, işümüz (19.b.)
(1) oñatdur ||

dédiler.

Eyitdi: "Göñlünüzi, hoş dutun, pādişāha* beni bildürün, hem işe mültezim
oluñ!" dedi. "In-şā'allāh (2) pādişāhuñ* göñlinden geçen gibi iş bite!" dedi
Bennālar şādumān oldılar, hikāyeti pādişāha bildürdiler. (3) Pādişāh buyurdı:
ustādı, getürdiler. Cün ustād pādişāha yėtişdi, senā-yı, lāyık ve du'ā-yı,
muwāfik étdi. Ol-dem (4) melik anı söyletdi, nevāht étdi: "Benümicün bu
vaż'lu, bu édiylü kōşkü, ve sarāy[1,] düz"207 dedi. Ustād eyitdi: (5) "Ne-kī
pādişāh buyurur, édeyim" dedi. "Dükeli halk begensünler!" dedi. Andan
pādişāh* buyurdı: āletler yaraqladılar, işe (6) meşgöl oldılar. Pādişāh ustāda
teşrif buyurdı, hil'at geyürdi, kalan yapucıları, aña raīyet (7) vErdi. Andan
ustād[a]208 sehel müddetde sarāy <u> şeh-neşin ü* kōşk ü* eyvān kī ālemde hīc
meliküh (8) anun gibileri, yoğıdı, şūrete getürdi. Pādişāh dahı dükeli, halk
gördiler begendiler. Pādişāh hurrem oldı, (9) bennāya bir bedre kızıl altun, ve
bir haş hil'at, ve bir berdaī katır tamām düzenile209 ulūfesi üzerine (10) in'ām
eyledi. Dahı va'deler verdi: "Sarāyda karar dutub oturıcak dahı in'ām-lar
édem!" dedi. Ve dāyimā (p)ādişāh* (11) vezirlerine hāciblerine ustādı, terbiyet
éderdi, kıyāsetin firāsetin, ri'āyetin kifāyetin, şemāyilin fezāyilin (12) söylerdi:
"Vazırlığa lāyık dānādur, bunı gitmege komayalum, (b)una hānū,-mān-lar terk
édelüm,310 bunun gibi, (13) gişiy(i) elden çıkarmak revā degüldür!" déridi. Ve
bu sözi, bir kaç-gez pādişāh* söyledi, varduķca mubā- (14) lağa'yı arturdi. Ol
pādişāhun* üç vezir(i)211 varıdı. Pādişāhun* bu sözinden azīm eymendiler, (15)
bennāya düşmen oldılar, mekr étmek ardınca oldılar, öldürtmek yā kaçurmak

205 F.29.a.9. | H.18.a.13. | L.27.b.4: sic.

206 F.29.a.10: şehrüm yersiz. | H.18.a.14: om. | L.27.b.5: şehrümi yersiz.

207 F.29.b.1-2: ... bu vaz'ıla kōşk ve sarāy düzün. | H.18.a.19-20: ...bu resme, bu vaz ca sarāy ve
kōşk düz. | L.27.b.13: ... bu vazıla kōşk ve sarāy düz.

208 F.29.b.5: om. | H.18.a.23. | L.27.b.16: sic.

209 F.29.b.8: om. | H.18.b.3: tamām sāhtıla. | L.28.a.2: düzeniyile.

210 F.29.b.11: ... hānümān verelüm ... | H.18.b.6: ... hānümān düzdürelüm ... | L.28.a.5: ...
buna hānümān düzi-verelüm ...

211 F.29.b.13. | H.18.b.7. | L.28.a.7: sic.

ardınca oldılar. Bir bir (16) gelürlerdi, sarāyı, teferrüc ederlerdio. Bir dürlü bu işün ağmamın gözedürlerdi, kī pādişāh* <katında>²¹² çaķalardı, pādeşāhı (17) mütegayyir edelerdi.²¹³ Hīc vechile bahāne bulmayub āciz ķalmışlardı. Ve bu ustād ol köşkte bir şeh- (18) -neşin düzmişidi, begāyet hūb u* zarīfidi. Pādeşāh buyurmuş ķi anı enmāt-ı mülevve(n)ile, dībā-y1. (19) zībāyıla bezeyeler, pādeşāh gele otura şöbet ede. Pādeşāh gelmedin ol maķāma bennā imrenmiş: (20) "N~olaydı, işbu maķām benim olaydı, 'avratumıla oturayıdum?" deyüb endīşe müstevlī olur. Ol~dem (21) deste(-i)²¹⁴ şimşādı, eline alur ağlar. Andan uyķusı[n]²¹⁵ gelür yatur uyur. Taķdīr-i rabbānī, vezīrlerüñ (20.a.) (1) birisi ol hāla muţtali" olur sevinür: "Bennāyı, pādeşāh gözinden düşürmege eyü fırsat, eyü behāne buldum!" dēr. (2) Derhāl bir ķilindir şarāb, bir şış ķebāb, biraz nuķl hāzır eder, tāht u* fers̄ <ü> bisāt <u> nat üzerine (3) ol şarābdan döker, piyāle'yi nuķlı, dağıdur, ol maķāmı, mülevves eder. Ķapuyı, üstine bağlar, şāh hidmetine (4) gider, hużūr vaķtında ta'n dilin acar, ağular sacar, eydür: "Ē pādeşāh-ı ķerīm! Egerçi pādeşāhların (5) ķeremi, ām olur, ammā [bu] (h)adda yētişmen kī halk pādişāhuñ ķeremine i'timād edeler azalar, yaman işler (6) düzeler" dedi. Meliķ eyitdi: "Bu mübālağa nedendür?" dēdi. Eyitdiler: "Pādeşāhun sarāyını temāşā étmege (7) varduğıdı. Bennāyı, gördüķ, pādeşāhun hāş yerinde fers̄ <ü> nihālīn üzerinde harāb <u> mest <ü> lāya'ķil yatur. (8) <İcdüġini>²¹⁶ red(d) eylemiş, taht <u> ālāt mülevves olmuş, nuķul(l)ar, reyhānlar dağılmış. Bu küstāhlıķ bize hoş gelmedi. (9) Diledüķ kī ana ahmaķlıġı cezāsını vereyidüķ. Bugez endīşe eyledüķ: 'Pādeşāhun hātır-ı 'ātırına (10) hoş gelmeye', dēdüķ te'hir étdüķ" dediler. Pādeşāh bu sözi, işidüb melül oldu. Eyitdi,: "Bu dedüġünüz (11) ġerçegise, anun bedbahtlıġı neşānidur" dēdi. Vezīrler eyitdiler: "Eger pādeşāhun bu mācerā (12) vuķu'ında tereddüdi varısa, mu'temed veribisün, hālī ķeşf eylesün" dēdiler. Pādişāh mu'temedler (13) vėrbidi: vardılar, gördiler kī hāl harāb. Geldiler, pādişāha* haber vėrdiler. Pādişāh*: "Bennāy1, getürün!"(14) deyü buyurdı. Vardılar, bennāyı, hōrlıġıla aldılar geldiler. Pādişāh* bennāya eyitdi: "Ē gendözindeñ bī-haber! (15) E(y)le ne zehre-yile²¹⁷ bunun gibi ķüstāhlıķda bulundun, benim bunca bin dīnār harc olmuş (16) cāyegāhuma benden ön sen oturdun icdün, harāblıķlar eyledün? Şimdi, nēte-dür, sana bir 'uķūbet (17) edersen kī ayruķlar i'bret duta!" dēdi. Bennā-y1, bī-günāh bīcāre baş yērde ķodi, eyitdi: "Ē pādişāh-1* <cihān>!²¹⁸ (18) Hāķ Taņrı, bilür kī buyurduġun işden ben bī-haberem. Günāhum hemīn anı bilürem kī dār-ı dūniyāda bir 'avratum (19) vardur, pārsādur, ol cihetden göñlüm ana müte'alliķdür. ġitdüġümde bana bir deste tāze (20) şimşād vėrdiyidi

...

212 F.30.a.1: sic. | H.18.b.8: om. | L.28.a.10: sic.

213 F.29.b.15-30.a.1: ... pādişāhun ķıtında bennāyı sürçdüre-ler, pādişāh mütegayyir olaydı. | H.18.b.9-10: ... pādişāha çaķavuz, pādişāhı, mütegayyir ede-vüz. | L.28.a.10: ... pādişāhun ķatında sürçedilerdi, pādişāhı, mütegayyir ede-lerdi.

214 F.30.a.6: id. | H.19.a.13. | L.28.a.15: sic.

215 Passim.

216 F.30.a.15: sic. | H.18.b.21: om. | L.28.b.7: sic.

217 F.30.b.8: Ne zehrile ... | H.19.a.5: Eyle ne zehreyile ... | L.28.b.16: ... Eyle ne zehreyile ...

218 F.30.b.11: sic. | H.19.a.8: om. | L.29.a.2: pādişāh-ı ķerīm.

"Yādigārum* olsun; bu solıcağ {olursa} vefā dāyiresinden ayağımı daşra basduğımı (21) bilesin!" demişidi. Bugün ol gülşen sarāya girdüm. Hüb <u>zarīf cāyegāh-dur. Göñülümde (20.b.) eyitdüm: "N-olayıdı, benüm dağı bir bunun gibi bir mağāmum olayıdı, ben-dahı mağbūbemile oturayıdum!" dēdüm. Deste-i (2) şimşād(-ı)²¹⁹ tāze'yi elüme alub endīşe eyledüm. Beni, uyku almış, uyudum. Anı bilürem kim mu'temedler (3) geldiler, beni depdiler uyardılar, bu ihānetile katuğa getürdiler. «Bi-l-lāhi-l-'azīm» kī ayruğ işden haberem yoğdur" dēdi. (4) "Ve her nağul kī benden meliğ hužūrında ētdiler, dūrūğ-ı mahzđur, bühtān-ı şariğ-dür! Ne şarāb icmekden (5) haberüm var, ne nuğuldan reyhāndan" dēdi. "Benüm işümde endīşe eyle: hağ zāhir olsun, suclu kimise, (6) ol kınansun!" dēdi. Andan ağladı, ağladı, epsem oldi. Pādişāhun" bennāya özi göyündi, şıdğı gönlişe düşdi. (7) Eyitdi: "É bennā! Şimdi sen şarāb icmedüğümis?" Bennā eyitdi: "Icmedüm" dēdi. Buyurdi: ağzımı yeylediler. "Nesne yoğ" dēdiler. Pādişāh* (8) vezīrlerinūğ yalan söyledüklerini bildi, amma nesne dēmedi. Buyurdi: "Varun, bu işde fikir edem görem!" dēdi. Bennā (9) melāletile odasına gitdi. Vezīrlar hāl-ları, meāli-nı muğaddimedēn anladılar, ayruğsı meğre meşğül oldılar. (10) Eyitdiler: "Bennayı, halvet odaya oğıyalum, yēdürelüm içürelüm mest edelüm, aña izhār-ı muhabbet edelüm. Ol halda (11) hānū,-mānınuğ, ehlinūğ ayālınığ haberini nişānını andan alalum, ana ol bābdan girelüm!" dēdiler. "Koşı-ları (12) ağzındañ bennāya biti yazalum. Mağmüni bu olsun kī "Avratun yatlu işe başladı, gereğdür kī tiz evüne gelesin, hālı (13) nedür, göresin, yoğsa sevgülü hātūnuğdan cüdā düşersin!" Bu bennā 'avrat mahab(b)etile mübtelādur. Elbette ol nāme'yi (14) oğıyıcak bunda qararı kalmayısar kalkıysar gidiser, şuda ıdan kurtuluruz!" dēdiler. Derhāl şohbet kaydın gördiler, (15) bennayı, odaya oğıdılar, yedürdiler icürdiler, sarhoş-lığda zamīrini aldılar. Ol müzevvere 220 nāme'yi koñışı-lar ağzındañ (16) yazdılar, mühürleyüb birkaç günden şonra bir yad elci eliyle bennāya degürdiler. Bennā bitiy(i) oğıdı, evi, adın, kulluğcıları, adın, koñışı-lar (17) adın bitide bitinmiş göriceğ <gerçek>²²¹ sandı, durdı, pādişāh* katına vardı, yer öpdi, evine destür diledi,. Pādişāh* sandı, kī (18) vezīrlar sözindeñ hacīl olub gitmek ister. İstimālet vērdi: "Anlarun sözi, ğarazıduğı, bilindi,. Muğayyed olma gitme!" (19) dēdi. Ol-dem bennā pādişāha* nāme'yi arz eyledi. Meliğ eyitdi: "Hey, ne kayd yērsin! Avratun anda yaramazlığa meşğül (20) oldıysa, la'net cānına, ko ölsün! Bunda sana şāliha avrat bula-lum, hān-ümān issi ol!" dēdi. Bennā: (21) "Olmaz, olağak iş degül" dēdi. Bular bu sözde-yiğen vüzerā geldiler, anlar dağı pādişāh* sözün söylediler: "Seni (21.a.) (1) bunda evlendürelüm. Gidüb n-eylersin? Biz hod ol 'avratuğnuğ hālın bilürüz, yaramazdur. Ana neye varursın? [ye]²²² (2) Bunda getürmege neye heves edersin?" dēdi. Bennā bu sözdeñ katı harāb düşdi, eyitdi: "Ana ne bildünüz? Tanrıdan koğkmaz- (3) mısız? Müsülmān degülmisiz? Görmedüğünüze bilmedüğünüze tanuğlık vēürsüz! Benüm şimşādum henüz tāze-dür, (4) 'avratumuğ nezāheti berğarārdur. Ammā

219 F.31.a.2: ... şimşādı elüme aldum ... | H.19.a.12. | L.29.a.8: ... deste-yi-[ye] (sic!) şimşād-ı tāze'yi elüme aldum ...

220 F.31.b.4. | H.19.b.3. | L.29.b.7:müzevver.

221 F.31.b.6. | H.19.b.4. | L.29.b.9: sic.

222 F.31.b.14. | H.19.b.8. | L.29.b.16-17: sic.

biti haberi, gümāna düşürür gibi oldu, anunicün pādişāhdan* gitmege (5) destür diledüm" dedi. Ol-dem vezīrlər üçi dahı, pādişāha" senā étdiler, eyitdiler: "Biz ol 'avratıla şohbet <ü> "işret (6) édüb-dururuz. N~oldı, bilmezüz" dēdiler. "Nişān istersenüz, dēyelüm" dēdiler. Mestlikde bennādan işitdükleri, (7) nişāni, heb dēdiler. Bennānuş evi kıanda, kıankı mahallede-dür, kıankı soķaķda-dur, 'avratuñ adı, ħidmetķār- (8) laruñ adı nedür, beyān eylediler. Andan eyitdiler: "Pādişāh* buyurursa, birimüz varsun, yeni nişān getürsün" (9) dēdiler. Bennā bu sözlerden müteğayyir oldu, pādişāh* öninde yer öpdı, du'ā kııldı, eyitdi: "Bular[a]223 bunun gibi, söz (10) dērler. İmdi, şartumuz olsun! Eger bularuñ birisi varub, 'avratumuñbir zāhir nişānı, var, getürecek (11) olurlarısı, hep sözleri, rāst ola, ben ana talāk vèrem, bunda duram, bākı ömrümi pādişāh* ħidmetinde (12) gecürem!" dēdi. Vezīrlər bu şartı kıabül étdiler. "Bu şartıla kı pādişāh* bennāyi, ħabs éde, on gün ħabs-da (13) {otura}, tā biz ol 'avratdan nişān getürevüz" dēdiler. Pādişāh* bennāyi, ħabsa buyurdi. Andan vüzerānun birisi (14) yaraķlandı, çok altunlar cevherler ħil'atlar götürdi, Bem şehrine gönüldi. Şehre geliceķ bennādan nişān (15) işitdügi maħallede kıondı. Meger ol maħallede bir kıarı varıdı. Müftileyidi, Dalla gibii biñ şāgirdi varıdı (16) olayıdı. Vezīr kıatına geldi, ħidmet eyledi. Vezīr hem ana ikrām étdi, eyitdi: "Ne ħişi-sin? Bizı, nedeñ görmege (17) geldün?" 'Acüz eyitdi,:

"Ĥidmetķārum,
bu maħallede oluram,
erenlere kıullıķ éderem,
elümden g(elen) işi226 bitüri- (18) -vèrürüm.227
Anlar dahı bana nesnecük vèrürler.
Anuñıla dirilürüm.
Cün sa'ādetile vezīr228 bu maķāma geldügin (19) işitdüm,
geldüm
tā eger bu kıaravaşına ta'al(l)uķ dutar işi varısı,
buyura,
elümden geldükce dürişem
(20) bitürem"
dēdi.

Vezīr eyitdi: "É a(n)a! Ben ħarīb ħişiyem. Bu şehre geldüm; birķac gün durmağa gönlüm (21) var. Eger bir güzel bilürseñ kı kimsesi olmaya, birķac gün bize kıul(l)ıķ éde, ana saña begenecekleyin (21.b) (1) ħidmet éderem" dēdi. 'Acüze fikir étdi, eyitdi:

"Bennā 'avratı, işüne yarar.
Hem ħāyetde pākīze-dür,
nihāyetde (2) güzel-dür,
eri hem ħāyib-dür"

223 F.32.a.8: bunlara. | H.19.b.14. | L.30.a.8: sic.

224 F.32.b.1: müfta'il-idi. | H.19.b.20: mütefa'ile. | L.30.a.16: müfta'aileyidi.

225 F.32.b.1: olaydı. | H.19.b.20: varıdı. | L.30.a.15: olayıdı.

226 Ms. ħişi. || F.32.b.3: sic. | H.19.b.22: om. | L.30.b.1: sic.

227 F.32.b.4: bitürürüm. | H.19.b.22: om. | L.30.b.1: bitür(ü)rem.

228 F.32.b.4. | H.19.b.22. | L.30.b.2: id.

dédi.
"Ammā bilmezem ķi
boyım vèremi
vèrmeyemi?"
dédi.
"Hele bir nevbet varayım,
(3) söy[ü]leyeyim, 229
göreyim ne dèr"
dédi.

Vezîr eyitdi : "Ben anuñ şıfatını işidüb-dururam; bana yarar gişidür. Eger anı
ķatuma (4) getirür(sen),230 saña ne dèrsen, vèrürüm!" 'Acüz: »"Be~ser <i>
ceşm!"« dèyüb-durdı, bennā evine vardı, selām vèrdi, eyitdi: (5) "È ana cānı!
Bir ulu gişi üşbunda mahallede ķonub-durur. Gönüli diler ķi senünile şohbet ède.
Eger bir iki gece anı (6) ululayasın, müşerref [[i]] dutasın, n-ola?" dèdi.
"Buyurursan, hedÿyeler armağanlar getirüb-durur, varayım getüreyim!" dèdi.
Bennā 'avratı (7) bu sözdeñ incindi. Andan fikir eyledi, eyitdi: "Hāķ
Ta'ālā-nun işbunda bir hikmeti vardur" dèdi "Bu işde "aķla (8) iş buyurub
müdāra ètmek gereķdür" dèdi. "Nihān-hāne-i ğaybdañ ne bül'aceb işler zāhir
olisardur" dèdi. Andan (9) döndi, acüze eyitdi: "Fermān senün!" dèdi. Acüz
hurrem ü handān olub durdı, gitdi.

"Acabā hışm-ı 231 sākî ve (10) cellād
ol 'aceb-dür, ye şāzî-yı, ķavvād."

Bennānuñ bir ķulı vu bir ķaravaşı, vardı. Sālîhleridiler. Anları, evde ķodı.
gitdi- (11) yidi. Bu 'avrat cāriyeye eyitdi: "Ķarı, haberümüzi, vezîre
degürmedin tefahhuş eyle, dini dinle, bu gişi-nün ahvalını (12) bil, neye
gelüb-durur, ķancarı gider, gör!" dèdi. Cāriye vardı, vezîrün
hidmet-ķārlarından haber sordı. (13) Eyitdiler: "Bu gişi *Kevāşîr* pādişāhinun*
vezîridür. Bu şehre bilķaşd gelüb-durur. Bir mühim işi vardur ķi (14) bize ol
ma'lum degüldür" dèdiler. Cāriye işitdüği haberi, vardı, bîbisine232 dèyüvèrdi
Ana hod bundañ (15) ol233 bennādañ haber gelmişidi, Kevāşîrda-yıduğı, köşķ
yapduğı, pādişāh* ķatında hoşıduğı (16) ma'lüm olmuşdı. Bu nevbet cāriyeden
bu haberi, işitdüğinleyin - āķıleyidi, - naķşı oķıdı, vezîr ne(y)cün (17) geldüğin
bildi. Ana münāsib 'amel ķılmağa cezm eyledi ve ğulāmına vu cāriyesine
anlatdığ: "Aķıl234 (18) olman! 'Aķluñuza iş [(b)(y)r] buyurun, sırrı saķlan!
Görelüm kim Ķādîr-i bîcün bu işde ne taķdîr (19) ètmiş-dür" dèdi. Bular bu
sözde-yiķen 'acüz girüb geldi, bir tahta ķumāş getirüdi, vezîrden selām
degürdü. (20) Zen-i bennā armağanı gördi, sevindi, ayağ üstine* durdı,
selāma cevāb vèrdi. Andan ķarıya eyitdi: "È (21) māder-i mihrübān! Ol uluya

...

229 F.32.b.10: söyleye-yim. | H.20.a.4: söyleyeyin. | L.30.b.8: söyleyeyim.

230 F.32.b.12. | H.20.a.4. | L.30.b.9: sic.

231 F.33.a.4: id. | H.20.a.10: haşm-1. | L.30.b.16: id.

232 Ms. sic. Passim.

233 Ms. sic. Recte: evvel. || F.33.a.10. | H.20.a.15: ... bundan öndin ... | L.31.a.5: ... bundan
evvel.

234 Ms. sic. || F.33.a.13. | H.20.a.17. | L.31.a.8: ğāfil.

benden selām eyle, eyit kī ben kemīne kenīzeķiyem. Benüm ne miķdārum (22.a.) (1) olayıdı, kī anlaruñ gönlerine hutūr eğeyidüm. Ammā bennā sefer eğelden evden çıķmayub-dururam. (2) Düşmensüz gişi olmaz. İki şartum var: Biri ol~kī ol ulu benüm evüme gele. İkinci şartum (3) oldur kī yaluñuz gele, birbirimizle ķüstāhāne şohbet eğevüz" dēdi. ‘Acüz geldi, selāmı (4) peygāmı vezīre degürdi. Vezīr şart-ları ķabul eyledi: "Fermān anuñ, eyle olsun!" dēdi. Andan (5) vezīr şem‘ ü şarāb ü şekķer ü lot <u> pūt ‘acüzıla bennā evine vërib(i)di. Zen-i bennā buyurdı: dürlü dürlü (6) ta‘ām-lar bişürdiler, şerbetler hāzırladılar. Aħşam olduķda zen-i bennā namāzını kıldı, seccāde üstünde (7) oturub evrādın oķıyudururķen ‘acüz girüb geldi: "Destūr varmıdır?" dēdi, "Gelsünlermi?" Zen-i bennā (8) eyitdi: "Yatsu namāzın daħı kılayım, ķarañuda gelesiz!" dēdi. Elķıssa ķarı, vezīri, ķarañuda getürdi, eve koydı, (9) gendü döndi. Zen-i bennā vezīre beşāsetler gösterdi, ilerü yürüdi, ķullıķ eyledi, elin öpdı, aldı (10) geldi, nehālīn²³⁵ üzerinde teķellüf eđdi. Vezīr gecdi, oturdı. Zen-i bennā ķarşu ķaravaş gibi, ayagın (11) durdı, ħıdmet eyledi. Vezīr ol gişiye nazar eyledi,. Görđi, kī bir aydur, serv üzerinde maķām eğinmiş. (12) Mütēhayyir oldu: "Oturun!" dëyü teķellüf eyledi. ‘Avrat edebile oturdı, nāzlar eyledi, vezīri, germ eyledi. Bir demden (13) şerbet getürdiler. ‘Avrat cāşnī aldı, andan şoñra vezīre sundı,. Andan ta‘ām getürdiler, yëndi, (14) getirüldi. Andan şarāb getürdiler. Vezīr ‘avratdan muvāfaķat taleb eyledi. ‘Avrat eyitdi: "Biñ (15) dürlü ķul(l)ıķ eğeyim, ammā şarāb icdügüm yoķdur" dēdi. "Senüñ ħıdmetünde zehrise daħı iceyim, (16) ammā bu gece maaf olayım, ķüstāħlıgüm ziyāde olsun. Hem ķardaşlar gelseler gerek- (17) -dür. Mebādā kī geleler, hacālet ola!" dēdi. Vezīr bu sözi, begendi; ol gece maāf dutdı. Cāriye (18) geldi, sākliķ eyledi. Birķac ayaķdan şoñra cāriye ķadehe dārū-yı, hüşber şaldı. (19) Vezīr bu fiķirdeyiķen kī: "Hele bu gece taşarrufsuz teferrüc eğeyim, gündüzin soyam, aydında teni(n)i (20) temāşā eđem, nişānlarını dürüst eđem" dëriķen dārū işledi, bīhüş olub düşdi. Ķul(l)uķcılar vezīri (21) götürdiler, ev yanında bir bāģce varıdı, anda ilettiler. Ol bāģcede bir zīrzemīn varıdı, ķapusu[n]²³⁶ (22.b.) (1) muħķem-idi. Vezīr(i)²³⁷ ol zīr zemīne indürdiler, ķapusını berķitdiler. Gendüler maķām-larına vardılar, ferāģat (2) yatdılar uyıdılar. Cün āfitāb-1 ķişvergīr serīr(-i) āsīr²³⁸ üzerinde oturu(b) cihānı mūnevver eyledi, vezīr (3) mestliķ uyķusundañ uyandı, dārū şerrindeñ ķurtıldı. Gözin acdı, gendüyi, bir zīrzemīnde (4) görđi. Ķorķdı: "Ne ħādise-dür, ne vaķı'adur bu?" dēdi. Durdı yürüdi, ķapu duşın buldı, ceħd eđdi, ķapuyı, (5) açmaķ istedi, acamadı,. Ümīd ķesüb oturdı. Ol~dem bu yanadın zen-i bennā bāģceye geldi, bir yerde oturdı, (6) cāriye'yi vëribidi": "Gör, vezīr n~eyler!" dēdi. Cāriye bacaya geldi. Vezīr anı görđi, feryād (E)tdi. Eyitdi: "Ben üşbu zīr-i zemīnde (7) n~isterem!" dēdi. Cāriye eyitdi: "Bibim senünile halvet olsa gereğidi. Ķardeşi ķöyden geldi. Siz mestdiñüz, (8) duymadunuz. Ol bilmedin sizi, getürdüm gizledüm. "şabar eyle, ķardeş gidiceķ seni eve iledevüz, oturasız' (9) dëdüķidi. Gitmedi, şabāħa-deķ

235 F.33.b.13: om. | H.20.b.4. | L.31.b.5: id.

236 Passim.

237 F.34.a.10. | H.20.b.15. | L.32.a.1: sic.

238 F.34.a.12: serīr-i azraķ. | H.20.b.16: serīr-i (a)fir. | L.32.a.2: serīr-i azraķ.

oturdılar söyleşdiler. şabaḥ olduḡda bibimi aldı, köye gitdi. Bir hafta (10) düḡünleri, vardur, anda olsa gerekdür" dēdi. Vezīr bu sözi, işidiceḡ serāsīme oldu. Eyitdi: "Bu ne vaḡit (11) gelecı olısar? Ḳapuyı, acı vēr, cıḡayım gıdeyim! Dutam kī bunda oḡramadumıdı, sizı, görmedümıdı" dēdi. "Ben (12) ḡandan, bu miḡnet ḡandan!" dēdi. Ḳenīzek: "Ē ḡudāvend! Baḡa ne, benüm elümde ne var? Bir ḡaravaş ḡışıyem. (13) Bibī ḡapuyı, ḡilit-leyüb miftāḡın ḡöye bile alub gitdi. Ol gelince ḡatlanmaḡ gerekdür" dēdi. "ḡışı olur (14) bir yıl, iḡi yıl bir murād icün şabar ēder. Sen ulu ḡışı, uşlu ḡışı bir hafta şabar ēdemezmsın?"

Ḳatlanı dur, (15) üş bibim gele,
seni ḡoca,
işün ērişe uca"
dēdi.

Vezīr bu sözlerden ‘azīm infīāl yēdi. "Āḡ nāḡāḡ (16) düşdüüm, ammā ḡatı düşdüüm" dēdi, "Zāyid kelecıden*, zāyid ḡareḡetden bu ḡāla düşdüüm: yēridür" dēdi.

(17) Ētmeyiceḡ*²³⁹ işı, cün ēder ḡışı,
bitmeyiceḡ²⁴⁰ ḡayḡu y(ē)meḡdür işı.

Elḡıssa vezīr öyleyedek ac (18) oturdı, süst oldḡ, tāḡatı tāḡ oldu. Bennā ‘avratı cāriye(yi)²¹¹ gerü bacaya vērbıdı: "Gör, ḡerīf n~eyler!" (19) dēdi. Vezīr cāriye sesın alıcaḡ gerü aḡlamaḡa, yalvarmaḡa başladı. Eyitdi: "ḡışı-liḡ eyle, beni bu zındāndan (20) ḡurtar! Ayruk ömrüm olduḡca bu yaḡa yörenmeyem! Ḡārībem (y)olcıyam, benden n~istersiz?" dēdi. Cāriye eyitdi: (21) "Ol iş elümde(n)²⁴² gelmez, evet öḡüt istersen, bildüḡümden söyleyesın"²⁴³ dēdi. "Söyle!" dēdi. Cāriye (23.a.) (1) eyitdi: "Gece lāya‘ḡil olduḡunda ḡulumuz Muḡbil müdebbırün olub arduḡa dolandıydı.²⁴⁴ Buyurursın bir senēḡ (2) su ḡetüreyım, bacadan üstüne döḡeyım; cünüb oturmaḡ şüm olur" dedi. Vezīr eyitdi: "Bu düḡelinden artuḡ- (3) -dur ḡi bir murdār ḡırnaḡ beni mashara Ēdındı!" dēyü gendözını yerden yere caldı. ‘Avrat ḡırnaḡa and vērdı:²¹⁵ "Ḳoma, (4) dahı ḡūrī-ler vēr ḡaḡıt, temāşā ēdelüm!" dēdi. Cāriye gerü geldi, eyitdi: "Ē ḡudāvendigār! Ḡēce bibım sana (5) coḡ ḡul(l)uḡ ēdüb-durur. Begendünmi?" dedi. Vezīrün ḡüci ḡēs(il)di²¹⁶ feryād ēdüb eyitdi kī: "şadhezār la'net (6) saḡa, dahı senün bibıne, dahı ol mülhıd bennāya kī anuḡ şüm-lıḡındaḡ bu ḡazālara oḡradum!" (7) dēdi. ‘Avrat bu sözi, işidiceḡ ḡulluḡcılarına eyitdi: "Size ben dēmedüm(m)i kī bu işün altında bir sır (8) vardur? Taḡrınuḡ ben zāifeye 'inā(y)et(i) varımış ḡi beni düşmenler meḡrından saḡladı!" dēdi. Derḡāl yüz (9) yere ḡodı, secde-i şüḡrı, eyledi. Andan

239 F.34.b.13: etmeye-ceḡ. | H.21.a.6. | L.32.b.2: etmeyeceḡ".

240 F.34.b.13: yĒmeye-ceḡ. | H.21.a.6: yĒmeyeceḡ. | L.32.b.2: yeyemey(e)ceḡ.

241 F.34.b.15. | H.21.a.7. | L.32.b.4: sic.

242 F.35.a.2: sic. | H.21.a.9: om. | L.32.b.6: sic.

243 Ms. sic. Recte: söyleyem? || F.35.a.2-3: ... evet öḡüt vereyım, eḡer dutarsın... | H.21.a.9: om. | L.32.b.7: ... evet öḡüt vēreyım, dutarsın ...

244 F.35.a.3: doland{1}. | H.21.a.11: om. | L.32.b.8: dolandıydı. (Cf. T. 1.640.)

245 F.35.a.6: andı vērdı. | H.21.a.14: om. | L.32.b.11: and vērdı.

246 F.35.a.8. | H.21.a.16. | L.32.b.13: sic.

cāriyeye eyitdi: "Malūm oldı, kī bu iş erüm düşmenligi (10) cihetinden olmış-dur. Bu gişi kaçdıla beni azdurmağa gelmiş-dür. Cāre-müz oldur kī bunu yahşı (11) saklayavuz, erümden haber yenilencek bu hāluñ keyfiyetin tamām bilevüz" dēdi. Andan gērü cāriye('yi)²⁴⁷ ba- (12) caya vėribidi". Vezīr gērü ağladı, halāş istedi. Cāriye hemān cevābı verdi, andan eyitdi: "Bu üstüne²¹⁸ (13) bağlayan kapuyı, [üstüne] Tanrı acacağıcün bana de kī hānü,-mānuñdan nicün āvāre olduñ, (14) bennā-yı, mülhide nicün sögdüñ?" dēdi. »"Eger rāstī restī"«²⁴⁹ dēdi. Vezīr eyitdi: "Dilersen kī doğru söyleyem, (15) baña doğru dē kī bibin qanda-dur" dēdi. Qaravaş eyitdi: "Nice-gez dēdüm: qardaşıyla düğüne gitdi. Miftāhi, (16) bile ilettdi, ve baña vaşiyet ētdi, kim ol gelince ben bu yaña gelmeyem. Ve eyitdi, kī: 'Köyden qavumlarımı (17) hısmalarımı getürsem gerek, bu erden yuvadan²⁵⁰ murādımı alsam gerek'" [dēdi],²⁵¹ dēdi. Vezīr eyitdi: (18) "Anuñ bendeñ maqşūdı, vardur!" dēdi. Cāriye eyitdi: "Ē hovāca! Qulaq dut, tā ben saña hālı (19) şerh ēdeyim!" dēdi. Vezīr eyitdi: "Eyit!" dēdi. Cāriye eyitdi: "Benüm saña özüm göyner. Elümden gelse, saña (20) kullıqlar u °özürhøhlıqlar ētsem, ammā n-ēdeyim, elümden gelmez.

Bu benüm bibim şüh zendür,
coq (21) meqirlüdür, gül-girdür,²⁵²
tezvirdür,²⁵³ merdnevāzdur, destān-sāzdur.

Bu saña ētdügi gibi(23.b.) (1) yılda yüz gişiye artuq ēder. Bu zīrzmēn dağı bu İşicün yapılmış-dur.

Hemīşe duzaq (2) qurar,
senün gibi avlar avlar.
Qarı dağı bunun āleti,-dür.
Luţfila, şīrīn zebānlıgıla
Zühre'yi (3) üçünci gökden indürür,
ayı, ineq gibi, getürür ²⁵⁴
bulduğımı bu eve qoyar,
zer ü sīmden ne bulursa, alur.
(4) Andan köye varur, qardaşların oqırıdı.
Hün-hovār qardaşları vardur.
Gelürler,
ol bīcāre mahbūsı (5) yere bırağırlar,
üstündeñ nevbet nevbet geceler; andan soyqalarlar,

247 F.35.a.15. | H.21.a.21. | L.33.a.3: sic.

248 F.35.b.2. | H.21.a.22. | L.33.a.5: sic.

249 Cf. ms. 45.a.7, 67.b.18-19.

250 F.35.b.6: ... bu erden ... bu yuvadan murādım alsam gerek - dēdi ... | H.21.b.2: ... bu erden murādımı alsam gerek ... | L.33.a.9: ... bu erden ve bu yuvadan ...

251 F.35.b.7. | H.21.b.2. | L.33.a.9: sic.

252 F.35.b.10: dilgirdür. | H.21.b.3: om. | L.33.a.13: dil-girdür.

253 F.35.b.11. | H.21.b.5. | L.33.a.13: pürtezvīr.

254 F.35.b.14: Ayı ineq eder, sağar. | H.21.b.7: Ayı, neçe ineq gibi, bulduğım getürür ...

L.33.a.16: Ay(ı), getürür ineq gibi sağar.

andan bir muhkem kazuğa iş buyururlar,
(6) andan çıkarurlar,
bir dipsüz kuyusu[n]255 vardır,
ana salarlar.
Ve ben bu işde hayrānam,
bu hayıflara døyemezem.
(7) Elümden nesne gelmez"
dédi.

Andan eyitdi: "Ben rāst söyledüm. Sen-dağı bencileyin rāst söyle, baña (8) de kī kıandan gelürsin, kıancaru gitseñ gerek? Bu şehre ne døyü geldün? Eger bilem k doğru (9) söylersin, duram, evde bunca yıldan berü bu tarıķile kıazanılmış mālī alam, seni çıkaram, bile gidevüz" (10) dēdi, [dēdi].256 "Olduğumca sana hīdmet édem" dēdi. Vezīr bu sözleri, işitdise, ah étdi: "Ne dinlenmişem, (11) ne gönenmişem! Geldüm kī zevķ édem, bu ma'nī bana ez-gün-su vāķi" oldı!"257 dēdi. Andan eyitdi: "Duğteri, (12) destegīrlık eyle! Beni vartadan kıurtar! Eger beni kıurtarasın, dēdügün va'deye ve(f)ā édesin, seni (13) hātün édinem: murād tahtında oturasın, nem varısa senün ola!" dedi. Cāriye eyitdi: "Imdi, hālunı (14) de doğru, tā ben cāriye mesgul olam" dēdi 258 Vezīr corlu259 hıķāyetini, bennāyı, hased edüb pādeşāha (15) çaķduğın, āhir pādişāhıla* vezīrlar öc kıoduğlarını bir bir söyledi. Zen-i bennā ol keleciler, işitdi, (16) ta'accüb eyledi. Andan cāriye eyitdi:

"Üş varayım,
miftāhı, sézdüğüm yerde göreyim getüreyim,
kıapuyı (17) açayım,
seni çıkarayım,
gidelüm!"
dēdi.

Gitdi, vardı, (i)kindüyedegin uyıdı, kıaylüle kıaylüle y(è)r oldı. 260 (18) (i)kindüden* şonra durdı, cāriye,201 gerü bacaya geldi. Gerü vezīr feryāda başladı: "Kıanı miftāh!" dēdi,. Cāriye (19) eyitdi,:

|| Ol vaķtdan berü yer kıomadum istemedük, miftāh bulımadum. Ol-dem nāğāh bībümün [kıardaşları] (20) kıardaşlarındān birisi geldi, birkıac kıöylü bilesince oturdılar, şarāb icdiler. Bībüm kıardaşı (21) benümile ceng éder: "Geceķi avı bana göster. Aña ed-iş göstereyim,262 bir aylık* hırcılığımı anuñ soykıa-sımdan (24.a.) (1) çıkarayım!" dēr. Ben bahā(n)e eyledüm: "Hıberüm yok" dēdüm. "Hay, ne sözdür? Hemşire beni ol işicün gönderüb-durur. (2)

255 Passim.

256 F.36.a.7. | H.21.b.12. | L.33.b.7: sic.

257 L. i. || F.36.a.8: ... bu ma'nī bana vāķi oldı. | H.21.b.14: ... bu ma'nī bana aqsına vāķi oldı | L.33.b.8: ... bu ma'nī bana az suyu, gün vāķi" oldı.

258 F.36.a.12: "... tā ben cāriye seni halās etmege meşğül olayın" dēdi. | H.21.b.16: ... tā ben cāriye halāşa meşğül olam. | L.33.b.11: "...tā ben cāriye meşğül olam.

259 F.36.a.12: miskīn. | H.21.b.16: om. | L.33.b.11: miskīn.

260 F.36.b.1-2: id. | H.21.b.18: om. | L.33.b.15: id.

261 F.36.b.2. | H.21.b.18. | L.33.b.15: om.

262 F.36.b.5: İş göstere-yim, ... | H.21.b.20: om. | L.34.a.2: ed-iş.

Elbet(t)e [e] şol acığı şuna ben vü yoldaşlarum étsevüz gerek-dür" dĒdi. Bu sözdeyiken sarhoş oldu, yatdıo. Qorqaram (3) kim ayılıcaq gele, sana dĒdügini ěde! ||

dĒdi.

VezĒr bu sözi, işitdi, lāhavl oqıdı. Andan eyitdi: "Beni bu gece cıqarmaz- (4) mısın?" dĒdi. Cāriye eyitdi: "Be-hudā kĒ<ne>203 yarın, ne bir gün, hafta-larıla, ay-larıla yatsan gerekdür" dĒdi. VezĒr eyitdi, (5) "Necün?" dĒdi. Cāriye eyitdi: "Bibimün qardaşı ve cemā'atı bunda-dur, hūn-hovārlardur. Anlar bunda olduqca (6) elümden iř gelmez" demi. VezĒr ümĒdini kesdi, andan eyitdi: "Aclıqdan öldüm." Cāriye eyitdi: "Bibim köye gidicek (7) on batman ětmeķ, on batman yumaķ kodı 'Yumaķı cıqaran gişiye bu ětmeķi ücret vĒr!' dĒdi. İmdi. qonşı-larda iř (8) ister giři coķ vardur. Senün hātırıuņ çekerse, al cıqar!" dĒdi. VezĒr cāre-süz olub eyitdi: "Bir batman (9) etmegile bir batman yumaķı getir, aylaq oturunca meşgöl olayım" dĒdi. Cāriye bir batman ětmeķile bir batman yumaķı (10) bacadan aşağa bıraķdı, gitdi. Bir haftaya-degin cāriye bacadın yaņa gelmedi. VezĒr yumaķı cıqarurdu, ětmeķi yerdı. (11) Bu yana vezĒrün nöķerleri vezĒr halın bilmediler. Andan eyitdiler: "Biz bu hālı izhar ědersevüz, mebādākĒ bizi (12) dutalar: 'Hovāca-ņuzi, siz yitürdünüz' dĒyeler, qazālara oğrayavuz. Andan yĒg olmaya kim dağılavuz, herbirümüz bir yaņa (13) gide-vüz" dĒdiler. "Hele birqac gün görelüm" dĒdiler. Cün gördiler, beř on (gün} gecdi, vezĒrden niřān (14) görünmedi, durdılar, atları, develeri, qumaşları, aldılar gitdiler. Ol yana vezĒr yumaķcılıķa meşgöl; evķāt (15) cāriye varur, gürĒ-ler vĒrür, sağalına güler. Geldük <bu yana>.264 Meliķ-i Gevāřir cün gördi, kĒ vezĒr Bemden on (16) günde varub gelmedi: "N~oldı, kĒ aceb gelmedi?" dĒdi265 VezĒrler eyitdiler: "Meger bennā "avratınun "işreti, vezĒre (17) hoř gelmişdür. Birqac gün şonra varı(c)aķ n-edermiş? - dĒmiř-dür" dĒdiler. Bugez on gün dahı gecdi, (18) gelmedi. Pādiřāh* vezĒrlere 'itāb eyledi. Eyle olsa ol iki vezĒrün birisi dahı, destür diledi: "Varayım, (19) hālı qeřř ědeyim!" dedi. Bu dahı on günde gelmeğe qarār eyledi. Durdı, bir iki nöķerile řehr-i Bemden- (20) -yana müteveccih oldu, Birqac gün yürüdi, ěriřdi. Bennādan salęm alduğı maħallede ol dahı qondi. 'Acüz (21) ādetince geldi, bu vezĒre dahı ĥidmet eyledi. VezĒr: "Ne giři-sin?" deyü şordı. Ana dahı gendözini bildürdi: (24.b) (1) "Ululara qullıķ ěde-gel[m]düm.266 Geçende bunda bir ulu qondi, ana ĥidmet eyledüm. Bana don bağışladı. Bu yerden řāķir gitdi" (2) dĒdi. "Size dahı geldüm, ĥidmet ne varısa, görem" dĒdi. VezĒr sordı: "Ol giři nece giři-ydi?" 'Acüze, niřānımı (3) dĒyüvĒrdi. VezĒr bildi, kĒ yārıdur". Eyitdi "Ol giři qanda-dur?" dĒdi. 'Acüz eyitdi: "Geldügi günlerde gitdiyidi. Bilmedüm (4) qanda gitdi," dĒdi. Vezir gönlinde eyitdi: "řāyed ayrıuķ yoldan gitdi, ola, anunicün oğraşımadum" dĒdi. Andan (5) qarıya eyitdi: "Ēmāder!" Ben birqac gün bunda-yım. Benüm dahı iřüm olursa, lābüd ben dahı sana desem

...

263 F.36.b.11. | H.21.b.23. | L.34.a.6: sic.

264 F.37.a.9. | H.22.a.9: sic. | L.34.b.3: id.

265 F.37.a.10: "N-oldı-qim aceb?" - dĒdi. | H.22.a.10: ... n-oldi, kĒ aceb gelmedi? - dĒdi. | L.34.b.3-4: ... n-oldi, qı 'aceb gelmedi? - dĒdi. (Cf. ms. 16.b.20.)

266 F.37.b.2. | H.22.a.15. | L.34.b.10: id.

gerekdür. (6) "Özürhøhlik dahı édevüz" dèdi. "Bize bir güzel gör!" dèdi. 'Acüz eyitdi: "Bunda konuşılıkda bir güzel vardur. (7) Eri, bennādur. Sefere gitmiş-dür. Ol öñ gelen uluyıla şöhet édüb hoşnüd gönderüb-durur. Buyursan, (8) varayım, senün icün dahı söyleşeyim" dèdi. Vezir eyitdi: "Ol dèdügün gişi benüm kardeşüm oğlı-dur. MİRāsıla (9) ol güzel baña degir! N-eylerseñ, eyle eliğdüri gör!"²⁶⁷ dèdi. Acüz durdıo, gÈrü bennā avratı, katına vardı. Eyitdi: "(10) E kızum! Bana cānumdan 'azīzsin! "Alemün eylüklerini sana revā208 görürem! Bil kī bir gişi dahı geldi, ol bayağı (11) gişiden* hezārbār yegreğ hizmetler éder, sizi, ister. Ne buyursuz? Varayım, vérdüğünü getüreyim(m)i?" Bu sözi (12) işidiceğ bennā 'avratı, bildi, kī vezirlerün birisi dahı-dur, haber denleyügelmiş-dür.²⁶⁹ "Hele avdur, hoş (13) geldi!" dèdi. Andan 'avrat acūza. eyitdi: "Ana! Bilürsin kī ben²⁷⁰ daşra çığduğum yokdur. Düşmenümüz hem çokdur. (14) Ol gişinün rağbeti, varısa, bunda gelsün!" dedi. Bu sözi, vezire dèdi. Vezir sevindi, tağabbul eyledi: "Nişān (15) elüme gire, vérem, pādīşā* katında sözüüm üstün ola, bennāyı, sürükdürem, vizāreti, kırtaram!" dèdi, Derhāl bir tahta (16) ecnās kumaş 'acüzıla göndürdi. Ol dahı dünle vardı.²⁷¹ Ile(r)ükī hāl anuñ dahı başına gelüb zīr-i zemīn (17) kapusına varıcağ mahbūs vezir: 'kø(y)lüler, yafalcı-lar geldi' sanub varıdı", bir bucağda epsem yatdı. İkinci, (18) veziri, nerdübāndan aşığa indürdiler, kapuyı, muhkem bağladılar. Cün vezir h'āb-ı gafletden uyandı, gendözini (19) yer üzerinde yatur gördi, bilmedi, kī n-oldı. Cün güneş doğdı, bacadan şavk indi, vezir-i evvel bucağdañ bağdı, (20) yārını bildi, katına geldi. Vezir-i düvüm anı gördi. bildi: "N~istersin üşbunda?" dèdi. Ol eyitdi: "Sen n~istersen, (21) ben hemān anı isterem"²⁷² dèdi. Hālını hikāyetini hem şerh eyledi. Vezir(-i)²⁷³ evvel bu vaқта-degin cāriye sözine (25.a.) (1) ümīd dutardı. Bugez | bildi, kī haķīkat mekrimiş. Ümīdi, keşdi. Oturdılar ağlaşdılar. Bir demden soñra 'avrat (2) cāriye'yi bacaya gönderdi: "Gör, n-eylerler!" dèdi. Cāriye'yi göriceğ vezir-i düvüm feryād eyledi, hemān sözlere söyledi. (3) Cāriye hemān cevābları vérdi, hemān kanlar yutdurdı. Hāl aña yėtişdi, kī vezir(-i)²⁷⁴ düvmün karnı acdı. Şikāyete (4) başladı. Vezir-i evvel eyitdi: "Bir batman yamuğ çıkarmayınca sana bir batman étmeğ vérmesler" dèdi. Vezir-i düvüm eyitdi: (5) "Ben cāriyeye nesne bağışlayam, gönüli hoş ola, bizi, doyura" dèdi Vezir(-i)²⁷⁵ evvel eyitdi: "Hey, fariğ ol! Ol ol (6) herif degüldür kī anuñ gibi sözile aldana. Yā neñ var, aña bağışlarsın? Bizüm aynumuz dahı anuñ kabzında. (7) Belā każā çokdur. Dükelinden yavuzı, oldur kī köyden çıtağlar gelür, bizi. yere bırağub üstümüzden geçen [(ü)r]ler dür. ²⁷⁶ (8) Bize tākat-ı kırhorden

267 F.37.b.12: ele getürigör. | H.22.a.22: om. | L.35.a.3: eliğdüri, gör.²⁶⁸ V.c.

269 Ms. sic. || F.38.a.2: dinleyügeldi. | H.22.b.2: dinleyügelmişdür. | L.35.a.7: denleyügelüpdür.

270 F.38.a.3. | H.22.b.3. | L.35.a.8: id.

271 Ms. sic. || F.38.a.8. | H.22.b.7. | L.35.a.14: vardı.

272 F.38.a.13. | H.22.b.10: ... ben-dahı anı isterem. | L.35.b.1: ... ben hem anı isterem ...

273 Cf. ms. 25.a.4. sqq.

274 Cf. ms. 25.a.4. sqq.

275 Ms. sic. (Cf. ms. 25.a.3-25.b.9: passim.)

276 F.38.b.9: geciseler. | H.22.b.17: om. | L.35.b.11: geçiserler.

olmaysardur,²⁷⁷ zarūrī ölmek-dür. Andan kırtılıb ölmezsevüz, kazık sözi, var, andan (9) ölsevüz gerek. Andan dağı, kırtılırsavuz, kıuyuya bırakmak fikri. dağı, vardur. Gözün ac, ne uyursın!" (10) dedi. Vezir(-i) düvüm feryada başladı. Gendözine ilenü karanudururken²⁷⁸ cāriye bacaya geldi. Vezir(-i) düvüm ağladı: (11) "Aclıktan öldüm! Meded!" dedi. Cāriye eyitdi: "Bibim kıöye <gitdi>.²⁷⁹ Bana sımarladı, kı: 'Bu dutsak dağı (p)amuık çıkarursa, aña (12) dağı, iş vēr, étmek vēr. İş başarmazısa, ayruık gişiyeye vēr, işümi işlesün!'" dedi "İşlersen, varayım (13) getüreyim. Yoıhsa sen bilürsin" dedi. Vezir(-i) düvüm nācār oldı: "Var getür!" dedi. Cāriye vardı, buña (14) dağı, bir batman yamuık, bir batman étmek getürdi. İşlerleridi, étmegi yerleridi. Cāriye her vaıkt gelüridi, buları, (15) incidürdi: "Üş kıöyden çıtaıklar ursuzlar²⁸⁰ gelürler, sizi böyle böyle ederler!" dērdi. Bulara (16) hūnāblar vērürdi, yēdüklerin eylerdi Bu hāl üzerine bir hafta gecdi, vezir(-i) düvümün dağı nöıkerleri oıla (nları) (17) esbābı daııtdılar, perākende oldılar. Ve cün vezir(-i) düvüm va'desindeñ birkıac gün gecüb (18) haber bilinmedise, vezir(-i) sivüm utandı. Ol-dağı destür diledi, on gün va'deyile durdı, yārenleriñ (19) yoldaşların soyalayu şehr-i Beme müteveccih oldı. Hemān süret ana dağı vākı oldı. Filcümle aıun (20) dağı hāl ana eşişdi, kı götürdiler, zır-i zemīn kıapusına getürdiler. İcerükiler sēs işidüb (21) kıorkıdılar: "Hemedānī-ler āteşdānīler göt yırtıcılar geldi," sandılar, bucaıklara kıacdılar sindiler. **(25.b.)** (1) Zen-i bennā vu kıenizeık <ü> hıdmetkıār vezir(-i) sivümü ol mihnet-ābāda bırakdılar ve kıapuyı, muhkem baıladılar (2) döndiler. Cün şabāh oldı, gendözini ol hālda gördi: "Ne hāl-iki?"²⁸² dēyü gü[n]mürdendi*.²⁸³ Bucaıktan baıan (3) yārenler baıdılar, yoldaşlarını bildiler, kıatında geldiler. "Bu ne maıāmıdur!" dedi. Aıhvāli, ana bildürdiler. (4) Dilteng oldı, eyitdi: "Cāremüz nedür? Bu zen bizi faylasūf-lııa giriftār eylemiş-dür.

Lābüd herkı (5) hevā bendinde ola, böyle ola"
dedi.

Ve herkı hased kıaydında ola,
ümīdi, aıacından yemiş yemeye!"
(6) dedi.

Aıılaşdılar. Dııdüklerinden şonra vezir(-i) sivüm eyitdi: "Bu pamuık, bu mahlüc, bu tahta, bu lüle (7) nedür?" dedi. Cevāb vērdirler: "Bir demden kıarnun acıcaık bilesin!" Bular bu sözde-yıken cāriye bacaya geldi, eyitdi: (8) "É hıccalar! Zaımetlerden nece-siz! Hammām hācetünüz varısa <bu> ²⁸⁴ du şa gelün, üstünüze su döıkeyim! Gusül edün!" (9) dedi. Öndünkī-ler coıırumışlardı,

-----

277 F.38.b.9: Bize taıat-ı horden-i kıır olmaysar. | H.22.b.17: Bize taıat-ı kıır-horden olmaysar-dur. | L.35.b.11-12: Bize taıat-ı kıır-horden olmaysar.

278 F.38.b.11. | H.22.b.19. | L.35.b.14: id.

279 F.38.b.12. | H.22.b.20: sic. | L.35.b.15: sic.

280 F.39.a.1: om. | H.22.b.23. | .36.a.2: ursuzlar. (Cf. ms. 25.b.13, 16.)

281 F.39.a.8: id. | H.23.a.8: hāmdānīler. | L.36.a.9: hemdānī-ler.

282 F.39.a.11: ... ne hāl kıı ... | H.23.a.10: id. | L.36.a.11: ... ne hāl-kıı ... (Cf. ms. 16.b.20, 16.b.20, 48.a.20, L.118.a.14, 195.b.9.)

283 F.39.a.11. | H.23.a.10. | L.36.a.11: gümredendi.

284 F.39.b.3: sic. | H.23.a.16. | L.36.b.1: om.

285 F.39.b.3: om. | H.23.a.17: çııırışmadılar. | L.36.b.2: çoıırumışlar.

kulakları, <bunun gibi sözlere>²⁸⁶ öğrenmişleridi, ", gülişdiler. Ammā vezīr(-i) sivümün hışmı, (10) odunun zebānesi gönli ten(n)ürından dimāg saşfına cıkdı. Eyitdi: "Ē müstehāza-ı meşşāre! Size ne (11) yavuzlık étdük? Alduđklarunuz size helāl olsun, bize yol verün! Gidelüm, ayruğ hā(n)e dagal-lığda (12) bulunmayavuz!" dedi. Cāriye eyitdi: "Baņa ne sögersin, ne kaçırasın? Elümde ne var? Bibimün hirmeni çıkmış, (13) aņa gitdi. Miftah bilesinde-dür. Üş gele, beytülahzānuđuzuđ kapusın aca, u(r)suzlarla 287 (14) üstünüze gireler, size doņuz daşāđın uralar, ağır elden size geleler, n~olduğuz, éversiz"²⁸⁸ Andan cāriye eyitdi: "Ē ĥo cađān-ı ²⁸⁹ bātezvīr,²⁹⁰ uşbu rāy u tedbīrile-mi vizāret éderdüñüz? Üş (16) ol geleceğ*²⁹¹ ursuzlar²⁹² geleler, size vizāret néce olur ögredeleler, hemşīre-lerinün kinini sizdeñ (17) alalar, dād istād étmış olalar. Evmen, bir dem şabar!" dedi. Andan cāriye vardı, gērü geldi, kārkün- (18) -lerile iş getürdi, etmeğ getürdi: "Gökcek işleğ" dedi. Vezīr-i sivüm eyitdi: "Baņa dağı iş getür, étmek (19) getür, ben-dağı işleyeyim!" dedi. Cāriye eyitdi: "Bibim gidiceğ bana ismarladı, eyitdi: 'Bu azđun (20) dutsağ ipligi üzmeýüb oņatca egirürse, aņa dağı, étmek ver. Egirmezise, verme!' (21) dedi Ne-dērsin? Egidürmisin? İş getüreyim(m)i?" dedi. Vezīr(-i) sivüm «ba'da'llattayā wa illati»²⁹³ rāzī oldu. Andan (26.a.) (1) cāriye ipeđ ü öreke getürdi, bir batman pamuğı egirmege, bir batman miđdār etmeğ kavlı eyledi, aņa dağı bir (2) batman étmek getürdi. Bular bu hāl üzerine kaldılar. Andan vezīr-i sivümün ĥāşiyeti²⁹⁴ cün <vezīrün>²⁹⁵ gaybeti, müddetini (3) müstetāl gördiler, nađd <u-> cinsi²⁵⁶ urdılar yūriyüverdiler. Bugez meliğ-i Gevāşir cün görd(i) ki iş (4) böyle oldu, 'āciz kaldı: "Bu işe ben nefsumile varmağum gereğ, #(h)alı#²⁹⁷ gözümile ben görmegüm gereğ- (5) -dür" dedi. Durdı, atlandı, beş altı gulāmil bir yēdegile *Bem* şehrine yöneldi. Hemān geldi, mahallede (6) hemān menzilde kōndi. "Şehre gērü bir ulu geldi" dēyü galebe kōpdi. Derhāl 'acüz girüb geldi, pādişāha* (7) alkışlar eyledi. Meliđ 'acüzdan sordı: "Ne gişi-sin?" dedi. 'Acüz gendözini ta'rīf eyledi, hūnerlerinden (8) haber verdi. Pādişāh* eyitdi: "Hīc bu şıfatlu gişiler bunda geldilermi?" dedi. 'Acüz eyitdi: "Bu siz salığın (9) verdüğünüz gişiler üşbu otuz kırık gün icinde ayru ayru geldiler. Anlara kul(l)ıđ eyledüm. Bennā 'avratını (10) anlara düzi verdüm. Yēdiler icdiler, 'işretler étdiler. Ücer dōrder gün durub sağlığıla durdılar, yollarına (11) gitdiler" dedi. Pādişāh* gönülünde eyitdi: "Ē dirīđ! Varısarlar, ol

286 F.39.b.5: sic. | H.23.a.17: senin gibi sözine. | L.36.b.2: id.

287 Cf. ms. 25.b.16: ursula. || F.39.b.10: arusuzla. | H.23.a.22: om. | L.36.b.7: ursuzlarla.

288 F.39.b.11: Ēersiz. | H.23.a.23: om. | L.36.b.8: Ēversiz.

289 F.39.b.11: ĥōca-gān-īpūrtezvīr. |H.23.a.23: ĥōca-gān-ı betezvīr. |L.36.b.8: id. 290 V.c.

291 F.39.b.12. | H.23.b.1. | L.36.b.9: om.

292 Cf. ms. 25.b.16: ursuzlarla. ||F.39.b.10: hamadanīler. | H.23.b.1: ursus kārdaşlar. | L.36. b.9: üş ursuzlar gelecek.

293 F.40.a.3: om. | H.23.b.6: ba'delletayya ve illefi. | L.36.b.15: ba'delleya (sic!) vel ti (sic!).

294 F.40.a.5: hāşīye-si. | H.23.b.8: gas(i)yeti, | L.36.b.17: hasiyeti.

295 F.40.a.6: sic. | H.23.b.8: ... vezīrden el yudılar. |L.36.b.17: sic.

296 F.40.a.6: nağd u cins. | H.23.b.8: om. | L.37.a.1: nağed <i> cinzia.

297 Ms. V.c. ? || F.40.a.7: hāl nedür. | H.23.b.9: hālī, gözümile ... |L.37.a.2: hāl nedür.

müfsidler beni anda bulmayub bennāyı, (12) üşendüriserler. şabāh durayım gideyim!" dēyü fikir eyledi. Bunı, dağı fikir étdi, kī: "Cün bennā ‘avratı, (13) genezin ele girürmiş, ben-dağı anı görüb gideyim. Mülevves olmazısam, dağı n-ola. Alāmeti, hem görem, tā yarğuda (14) ğalat vāķı" olmaya" dēdi,. Andan acūza eyitdi: "Bennā ‘avratımı bana göster!" dēdi. Bayağı vechile acūz (15) pādişāhı" maķāma yétürdi. Bennā ‘avratı, cün pādişā(h1)* gördi, pādişāhidüğini* bildi, zīrā ferr-i şāhenşāhi, (16) yüzinde zāhiridi. Pes pādişāha* eyü 'izzet-ler étdi, tahta gecürdi, gendü elin bağlayub nazarında durdı. Pādişāh* (17) işāret indi: "Otur!" dēdi. Oturdı. Andan cāriye şerbet getürdi. Zen-i bennā aldı, cāšnī aldı, şāhuđ eline sundı. (18) Andan ta‘ām getürdi, yediler. Andan şarāb geldi, cāriye ayak sundi, pādişāh* aldı, icdi. Her laħza zen-i bennā (19) pādişāha* tāze ĥidmet gösterdi. Şāh anuđ ĥüsninden ü ğişiliginden ta‘ac(c)üb étdi: "N-olaydı, bu pārsā (20) olaydı," dēdi. Andan pādişāh* ‘avratdan şarāb icmeķde muvafaķat istedi,. ‘Avratı, eyitdi,: "Köyden (21) Tür k] ķardaşlarum geleceķ-dür. Bu ğece beni maaf dutun, yarın ğece kullıķ eyleyem" dēdi. Pāzişāh bu sözi. (26.b.) (1) maķbül dutdı. Sarhoş olınca icdi. Dārū-yı, hūşber vèrmediler, pādişāh* olduğıcün riāyet (2) étdiler. Dün yarusı olcaķ ĥidmetķārlara sımarlanmışdı: daşra-dan geldi, ķapuyı, ķatı ķatı ķaķdı. (3) Bu şavtı, işidiceķ ‘avrat hayret gösterdi. Pādişāh* eyitdi: "N-oldun?" dēdi. ‘Avrat eyitdi : "É (4) ĥudāvend! Ol ķardaşlar dēdügümlerdür, geldiler"²⁹⁹ dēdi. Pādişāh* eyitdi: "Ĥoş yā, ben ķanda varayın?" dēdi. ‘Avrat (5) eyitdi: "İşbunda bāğcede bir ĥalvet yerümüz vardır. Buyurursañ, seni anda iledelüm!" dēdi. "Oturudurun, anları (6) def ‘edelüm, ğerü seni görem!" dēdi. Derĥāl şāh évedüyile durı geldi, cāriye ķoltu(ĝ)ına girdi. Avrat (7) bilesince yürüdiler, ķapuyı, acdılar, pādişāhi, icerü koydılar. Andan ķapuyı, berķitdiler, bacaya geldiler, tā ne (8) söz gecer işideler. Hemān-kī şāh icerü girdi, dutsaķlarun bir bir cağırub eyitdi, kim: "Eğümi öregümi saķın!" Birsı (9) eyitdi: "Panbuđumu dağıtma!" Birsı eydür: "Lülem tahta-sı(n) sıma!"³⁰⁰ Pādişāh* eyitdi: "Nedür cānum üşbu? Pamuķcılar bāzārı- (10) mıdır, yā köy maĥallesi-midür?" dēdi. Herbirbirnün āvāzındañ sözindeñ bilişdiler. Vüzerā durdılar, pādeşāhun ayağına (11) düşdiler: "É ĥudāvend! Bunda siz de n-istersiz?" dēdi. Hāllarını mücmeleñ ve mufaşşala(n)³⁰¹ tamām söylediler. (12) Pādişāh* eyitdi : "É harām-zāde-ler yalancı-lar bī-hayālar! Harām-zāda-lıĝı benüm haķ(ķ)umda ve ol misķn-i bī-ĝünāh (13) bennā haķ(ķ)ında ĝāyete yétürdünüz! Şimdiki-hālda ol fāriĝ, gendü hālında oturmuş-dur. Siz devlet- (14) -süzligünüz ucındañ rüsvāyi³⁰² olduñuz, bende³⁰³ giriftār olub dirlikden el yuduñuz. Üş ben dağı sizüñ (15) şüm-lıĝunuzdan bende düşdüm.³⁰⁴ Bende olub

298 F.40.b.6. | H.23.b.19. | L.37.a.16: sic.

299 F.41.a.3: ... ol ķardaşlar geldiler. | H.24.a.5: ... ol ķardaşlar dedügüm geldiler. | L.37.b.10: ol ķardaşlarum dedüklerüm-dür, geldiler.

300 F.41.a.8: ... lüle tahta-sın başma! | H.24.a.9: ... lülem tahtasın sima! | L.37.b.16: ... lüle tahta-sın başma!

301 F.41.a.11: mufaşşala*. | H.24.a.12: tafsiliiyle. | L.38.a.1: mufaşşalan.

302 F.41.a.14:rüsvāy. | H.24.a.14: rüsvā. | L.38.a.4: rüsvāy.

303 F.41.a.14: bunda. | H.24.a.14. | L.38.a.5: bende.

304 F.41.a.15-41.b.1: bende düşüb bend oldum. | H.24.a.15: bende düşdüm. | L.38.a.6: bende

be zen-i pārsā benüm bıyuguma, sizün saçalunuza güldi, bir iş işledi, kim tā (16) devr-i kıyāmet dāsītān olırsardur. Ol aķ yüzile, dāmen-i pākıla güliserdür. Siz şermesārılıgıla, (17) günāh-kārılıgıla* ağlayırsız. Eger Tanrı (b)ana bu bendden halāş vere [lisiz] ol kınayış kınayam (18) kī ‘āleme 'ibret olasız. Bundan böyle kimsenüñ zehre-si olmaya kī Müsülmānlar hātūnlarına (19) pārsālara bühtān edeler! Eger bu bendede qalursam,³⁰⁰ hod vardı, elümden cān kırtardunuz!"³⁰⁷ dēdi. Zen-i (20) bennā bu muhāvere'yi işitdiyse, haķīkat bildi kī (p)ādişāhdur*. Derhāl kenīzeķe, buyurdı: mūm (21) u qālīce vü naṭ‘ getürdi, qapuyı, açub girdi, şem'i nazarda qodı, bisāṭi, altına saldı. (27.a.) (1) Andan yüz yere qodı, eyitdi: "Ē hudāvend-i nāmdār ve Ē pādişāh-1* qāmķār! Yaşun uzun olsun! ‘Avrat (2) egri eyegüden yaradılmışdur' dērler. Anuñ egri-ligine qalma! ‘Avrat dēdügi işledügi ‘aķal kānū- (3) nından daşra-dur. Bu dilirligi, bu edesüzligi, kī bu cāriye-nüzden sizün haķ(k)unuzda (4) bilmedin vücūda geldi ma'zūr dutun!" dēdi. Meliķ eyitdi: "Ē şadhezār rahmet senüñ aru nihā- (5) duna olsun! Cihān erenleri revādur kī kullıgün gāşiye-sini düşlarında ve ihlāşuñ (6) halkasını güşlarında dutalar, kıyāmete,-degin bu hikāyetüñ meliķler qatında söyleniser. Hic [‘ayı(b)la(y)acaķ] (7) ayıblayacaķ işün yok. Hoş étdün, şih(h)at cānuna, bu devletsüzlerün haķ(k)ından geldün" (8) dēdi. "Bular senün erüni hoş dutduğum-icün günilendiler, anuñ ayağın almaķ istediler. Harām- (9) -zādahlığı bu maķāma yétürdiler. Hudādan mehel olursa, göresin, bulara nece cezālārını <vērürem>!"³⁰⁸ dēdi. “Avrat (10) gērü baş qodı, alķış eyledi. Meliķi aldı, daşra cıkdı, qapuyı, muhķem bağladılar. ‘Avrat pādişāh* (11) öñince mūm dutdı, odaya geldiler. Gērü meclisi bezediler. Oturdı, pürbāde(-i) la'lıfām³⁰⁹ eline aldı, (12) ayağ üzerine durub pārsā şādī-sine icdi. Andan eyitdi: "Ē hātūn gişi! Sen benüm [kız],³¹⁰ ahıratlıķ (13) kız qarındaşum-sın.³¹¹ Dağı bu evde oturmaķ bize düşmez. Giderem, odamda yaturam!" dēdi, vü yürüdi. ‘Avrat (14) ileyince şem götürdi, qapuyadegin pādeşāhı gönderücıkdı. Meliķ odasına egildi, érteyedegin (15) ol hātūn adına şarāb icdi. Her dem ol hātūnuñ ‘aķlını, setirini³¹² şalāhını añub hhoş- (16) -vaķt olurıdı. şabāh olduķda zen-i bennā tuhfeden³¹³ turefden eyü p(1)ş-ķeş düzdı, pādeşāha (17) ‘özürhøhlik éde vērıbıdı". Pādişāha* bu hareķet begāyet hoş geldi. Andan pādişāh buyurdı: ol üç (18)

-----

düşüb bende oldum.

305 F.41.b.3-4: Tangrı bana bundan halās vere-ceķ olursa, sizi ol kınayış kınayam-ķi ....

H.24.a.17: Eger Tanrı bana bundan halāş vĒre, size ol iş edem ... | L.38.a.8-9: Eger Tangrı

bana bundan halāş vere, sizi ol kınayış kınayam ķi ...

306 F.41.b.5: ... eger qalursam ... | H.24.a.18: ... eger bu bendde qalursam. | L.38.a.11: ... eger

bu bende-de qalursam ...

307 F.41.b.5: ... hod elümden cān kırtardunuz ... | H.24.a.19: ... qalursam hod vardı, elümden

kırtıldunuz ... | L.38.a.11: id.

308 F.42.a.2: vĒrem. | H.24.b.4: sic. | L.38.b.6: vĒrem.

309 F.42.a.4-5: ... pādişāh la'lıfām ... | H.24.b.6: ... bir cām-1 pürbāde-i la'l-fām. | L.38.b.9: ...

pürbād d]e-i la'l,-ķām (sic!). (Cf. S. 1124: la'l-fām.)

310 F.42.a.6. | H.24.b.7. | L.38.b.10: sic.

311 F.42.a.6: benüm ahıratlıķ kız qarındaşum-sın. | H.24.b.7: benüm dünyevī ve uhrevī kız qa-

rındaşumsın. | L.38.b.10-11: benüm ahıratlıķ kız qarındaşum-sın.

312 Ms. sic. || F.42.a.9: sıretini. | H.24.b.9: setirini. | L.38.b.14: setirini (v.c.: lectio incerta).

313 Ms. sic. || F.42.a.10. | H.24.b.10. | L.38.b.15: turfedem.

dutsakı çıkardılar, yükler üstine muqayyed berkitdiler. Hemān gün *Bem* şehrindeñ çıktı, Gevāşire yöneldi, (19) bennā 'avratına ümidler istimāletler verdi. Cün Gevāşire selāmetile yētişdi, buyurdi: meydānı bezediler, üç (20) dār diğdiler; üç vezīri, birbirne karşı ol dārlarda asıldı. Kığırdıcılar kığırdılar: "Herki bī- (21) -günāha yavuz kaşdı eđe, cezāsı budur!" dēdiler. Andan pādişāh* bennāyı, oğıtdı, dilhoş-[[ş]]lıklar vērdi, ve (27.b.) (1) vizāreti anuğ adına muqarrer eyledi. Üç vezīrūğ hānümānını, emlājını esbābını ana bağışladı. Andan (2) katırlar mahafe-ler hadımlar vēribidi,* Vardılar, i'zāzıla ikrāmıla zen-i bennāyı, Gevāşire getürdiler. Cennet gibi, (3) sarāyda ol hūrī(-yi)³¹⁴ mestüri kondurdılar. Ve pādişāh* gendünün ic hāremi hüķmin ana sımarladı. (4) Bennā daşra-dın hāķim, ol icerüden hāķime oldu. Andan pādişāh* buyurdi: "Bennā evine girsün, hasretini (5) görsün!" dēdi. Bennā evine girdi, hātūnını gördi, elini ayağını öpdı, hurrem-dil ü handān- (6) -leb olub otu[t]rdılar. 'Avrat sergüdeştini hikāyet eyledi. Ve bu hikāyet anlardan yādigār qaldı.

(7) Ve bu hikāyetde anlayan gişıye coğ fāyide vardur.

Rahmetullāh bunun mü'ellif[f]ine oğıyana işidene yazana issine olsun.

314 F.42.b.3. | H.24.b.17: sic. | L.39.a.8: id.

Hikāyet(-i) cehārüm

[ān] ez-ān[-ı] Rızvā(n)şād-i Cīnī vü Bānū-y(i) Şehristānī«

(9) Rāviyān-ı hikāyet ve nākılān-ı rivāyet böyle beyān eylemişler kim Çīn-de bir fağfür varıdı, özge (10) fağāfire-den vücühıla güzīnidi, pādişāh-ı bāāfirīn-idi, düķeli, murādlarda kāmgar-ıdı. Ve kamu (11) şehirlerde şehri(y)ardıg. Ammā bir dilbend oğula hācetmend-idi. Erte gece hācet dileridi, Tanrıdan (12) oğlan isteridi. Meddet-i medīd ve 'ahd-ı baıdden sonra Haķ Ta'alā sun'ından ana bir mevzūn (13) oğul verdi. Vaşşāflar şıfatından, naķ(ķ)āşlar taşvīrinden āciz ü ķaşır-ıdı. Fağfür ol sebebden (14) hurrem-dil ü handān-leb oldu. Buyurdi: nīķ-nihād dāye-ler anı beslediler. Adını Rızvān ķodılar. (15) Cūn şīrden sīr oldu, kūtūba vērdiler. İlm öğrendi, meliķ-zāde-lerūn gereķlūsini tamām (16) hāşıl etti. Ammā artuķ meyli, şıķāra vu şoh(b)e(t)e vü işrete-idi. Atası anı sevdüğinden* hīc murād- (17) -dan yıgmazıdı. Bir gün fağfür dār-ı gurūrdan sarāy-ı sūrūra gitdi, mülki mālī şehriyārılıgı yerinde (18) ķodı. Ol nesne Rızvān-şāda degdi. Şehzāde-i āzāde saltanat elini 'adlıla bedlile acdı, (19) yamanları bicdi, yaķşı-ları, yaķşıladı, üstlerine nisārlar sacdı. Halk göñülünü dilini anuğ du'āsına (20) senāsına vaķf eylediler. Eyü adı 'ālemde şöhret dutdı. Söylediler:

"Ger terbiyet-i 'adl edesin,
eyledesin.³¹⁵
(21) Ger etmeyesin,
ol kim eder, ol eylede."³¹⁶

Bir gün bu *Rızvān-şād* şahrāda, av ķovariķen bir dişi (**28.a.**) (1) ķulan belürdi: nerm-rek germ-tek, ³¹⁷tihūhişm ³¹⁸āhūçeşm, gürg-sāķ ķāķum-müy tūtī-hūy; āmir-i³¹⁹ (2) ķuddūsī anuğ üzerinde şadhezār reng(-i) ³²⁰ķāvusī düzmiş, ve halāhil-i zerrīn ve esāvīr-i semīn³²¹ (3) eline ayağına gecürmiş, bir cüll-i atlas(-ı) rengini arķasına şalmış.⁵²² Şehzāde ol avı (4) dutmağā ķaşd etti, at başı, ol yana salı verd(i). Av eyle kaçış kaçdı, kim tozı, görünmedi,. 'Ahir (5) *Rızvān-şād* gördi, kim av bir laķīf bınar üstinde durmuş durur. Ol yaņa at sürdi. Kulan (6)

315 Ms. sic. || F.43.a.7: Edesin elde. | H.25.a.13: eder. | L.39.b.17: iledesin'.

316 Ms. sic. || F.43.a.8: elde. | H.25.a.13. | L.39.b.17: ilede.

317 F.43.a.9: ne(z)m-i reng germ-i teng. | H.25.a.14: nerm-reķ germ-nemeķ. | L.39.b.17: nerm-i germ-i reķ teng.

318 F.43.a.9: tihūhişem. | H.25.a.14. | L.40.a.1: tihūhaşm.

319 F.43.a.10. | H.25.a.14. | L.40.a.1: emr-i.

320 F.43.a.10. | H.25.a.15. | L.40.a.2: sic.

gördi, kî avcı yakın geldi, mu'allağ urdı, suya batdı, nâbedîd oldı. Derhâl şehzâde (7) atdan aşığa indi, mest deve gibi ol yana, bu yana yügürdi, suyu, depretdi, avı istedi, eserin bulımadı. (8) Müte'accib olub-durdu, nazarını sudan ırmadı. Leşker şehzâde'yi isteyügeldiler, binâr üstinde buldılar. (9) Vezîr ilerü geldi, eyitdi: "Ë şâh! Bu çeşme-sârda 223 qarâr <u> sebât ne ma'nî-dendür?" dèdi. Şâh şüret-i hâlî (10) şerh eyledi. Ta'accüb étdiler. Vezîr eyitdi: "Hayavân-ı berrî su icinde n-eyleyedi? Meger bir a(v) [[e]]³²⁴ şüretinde cinnîdür?"³²⁵ (11) dèdi. Taşdıķ étdiler. Ol-dem şâh vezîre buyurdu: "Bunda bir sarây[16]³³⁶ bünyâd eylesünler kî ben her dem manzara-sında (12) oturub suyu temâşâ édem, olakî bu işüme bir câre ola!" dedi. Vezîr: "Fermân-berem" déyüb bîdâr mi'mârlar, câbüķ (13) bennâlar, hüşyâr mühendisler cem" eyledi, vücüh vérđi, iş buyurdu. Az zamânda bir 'acîb <ü> garîb sarayı 327 yasadılar, (14) şadhezâr naķş u nigârıla tezvîķ eylediler. Hüb <u> zarîf {havz} düzdiler, taht-ı refi baht-ı menî gölgesinde (15) ķodılar. Ve ol taht u sarâyı, dîbâ-yi, zîbâyıla bezediler*. *Rızvân-şâd* Şâh geldi gördi, (16) düzgini begendi. Taht üzerinde oturdi, bilkülliye gendüyi, ol-gördügi şikâra vérüb suya nazar (17) étdi, oturdi. Meger bu şâhun bir âķile dâyesi varıdı. Şâh(1)⁵³⁸ müşevviş gördi, eyitdi: "Ë cân-ı mâder! Pâdişâh* gişi-sin, (18) böyle étdüğün revâ degül. Dükelinün ümidisin. Seni bulımazlar. Sana mazleme olur" dèdi. "Meşâlih mu'attal (19) olur, düşmen tahtuņa bahtuna ķaşd éder. Buyurursaņ, ben bu issüzlikde oturayım, bu maķâmı pāk dutayım, şâyedķî (20) bir iş açıla" dèdi Pâdişâh(-1)*³²⁹ *Rızvân-şâd* bu sözi, ķabül eyledi, durdı, şehre vardı. Dâye ol maķâmı pākîze (21) dutdı, her gün üd u anberile, mişk <ü> azfarıla³³⁰ mu'attar u mu'anber eyledi. Bir yıl tamâm bunun üzerine gecdi, (28.b.) (1) tâ bir gün dâye-i girânmaye daşra çıķmışdı, döndi, kî eve gide. Nâgâh ev icinden ses belürdi. Baķdı, bir (2) mahfi yerden gördi, kî taht üstünde bir şanem oturur kî hîc ancılayın peyķer ķimse gördügi yok. Fâhir (3) donlar geymiş, mu'attar u münevver olmış, oturur. *Ķırķ #elli* 331 (*ķar*)avaş#³³² – dilh'âhlar", nazükler - ķarşusunda (4) dururlar. Ol ķamerruh şekķerbâsuĥ anlaruņla söyleşür. Dâye mebhüs olub-durur, umar ķidestür vère-ler, (5) icerü gire. Nâgâh ol bir ķırnağa buyurdu: "Ķapuda bir ķezbânü vardur. Eyit: icerü girsün, bizi görsün!" (6) dèdi. Ol ķırnaķ çıķdı, dâye-nün elin aldı, icerü girdi. Dâye ol nîķbaht öninde yüz vère ķodı, andan (7) taht öninde durdı, alķış eyledi. Ol hüriveş dâye'yi

321 F.43.a.11. | H.25.a.15. | L.40.a.2: sîmîn.

322 F.43.a.11-12: ... bir çül atlas rengin arķasına şalunmuş (sic!) ... |H.25.a.16: ... bit cüll-i atlas-ı rengini arķasına şalmış ... |L.40.a.3: ... bir cüll-i atlas-ı rengin arķasına şalmış ...

323 F.43.b.3. | H.25.a.21. L.40.a.10: çeşmiye-i sarda.

324 V.c. ? L.v.1. || F.43.b.5. | H.25.a.22. | L.40.a.12: av.

325 F.43.b.5: cinniye-dür. | H.25.a.22: cinniye ola. | L.40.a.12: cinniye -dür.

326 F.43.b.6. | H.25.a.23. | L.40.a.13: sic.

327 A.43.u.10. | H.25.b.2: sic. | L.40.a.17: sarây.

328 F.43.b.14. | H.25.b.4. | L.40.b.4: sic.

329 F.44.a.3: om. | H.25.b.6: sic. | L.40.b.8: om.

330 F.44.a.4: id. | H.25.b.7. | L.40.b.9: adfarıla.

331 V.c. ? L.v.1. || F.44.a.8. | H.25.b.10. | L.40.b.13: elli.

332 M.c. || A.44.a.8: ķenizeķ. | H.25.b.10: ķarava. | L.40.b.13: ķenizeķ.

nevāht étđi. Andan eyitdi: "É ana! Ben vařtahā bu yere (8) gelürdüm, bu cennet gibi, sarāyı, bunda görmezidüm. Bu büniyādı bunda řim şodı,? Bu tertībü, bu terķībü 333 (9) bunda řim eyledi? Ye sen bunda, yalanuz n-eylersin?" dēdi. Dāye eyitdi: "Ĥidmetünüz evvel beni ķüstāĥ eylesün, (10) gendüler ne ġiři-dür beyān eylesün, tā bu āciz <ü> bīcāreye söylemek imķānı ola" dēdi. Evvel³³⁴ māh-rū (11) müşķ-büy, serviķad tāze-had, řekķer(leb)³³⁵ ķamerġabġab, mīm-dehen sīm-daķan,³³⁶ nürzāt ĥurřıfāt zebān(-ı)³³⁷ (12) [zebān] řekķerbārımı acub eyitdi:

"É ana! Ben meliķ-i cin kıziyam.

Adum *Rūh-efzā-yı*, Bānūdur.

Muhīt denizinde (13) bir cezīre vardur.

Anda bir řehristān vardur.

Ana şehr-i řīs dērler.

Anda cin(n)ī-lerden bī-hisāb (14) halk vardur.

Atam anda pādīřāh-dur*.

Ben her vaķt teferrüc-ķünān bunda gelürdüm,

bu bıñār kenārında (15) otururdum.

Imdi, bir müddet-dür kim bu yeri ādemī-ġāh görürem,

seni bunda süpürgeci görürem.

Bu ne sebeb- (16) -dendür?

Bu ġarażun bürhānını beyān eyle,

bu marażuñ dermānını ayān eyle!"

dēdi.

Dāye-i (17) pürmāye eyitdi:

"Luţfuñdan derdümüze dermān,

senden bize in'ām <u> ihsān

olurısa,

(18) ve melül olmassanız,

bu rümüzun ķünüzını

beyān ēdeyim,

ve bu maķām yapılduġındañ maķşūd (19) ne-yidüġini

'ayān ēdeyim!"

Meliķe eyitdi: "Ümīdüş ayımı dermīġ ve dileġüñi dirīġ dutmayam!" (20) dēdi.

Dāye söz(e)³³⁸ āġāz étđi, efsāne-hāne-sinün ķapusını vā(z) étđi,³³⁹ şüret ü şıfat, (21) sīret <ü> serīret-i řāhiyia, destķarı ve řiķārgāh¹³⁰ vu ĥikāyeti tamām āhirinedeķ söyledi. (29.a.) (1) Cün bānū-yı, cin bu sözi, işitdi, ġüldi, eyitdi:

"É ķezbānū-yı, büzürgüvār!

Ol ġür-ı şır-efġen benidüm.

-----
333 F.44.a.14: ... b u terbiyeti ķim eyledi? | H.25.b.14: ... bu tertibi, ķim terķīb eyledi? | L.41.a.3: ...bu tertibi, ķim eyledi?

334 Ms. sic. | F.44.b.2. | H.25.b.16. | L.41.a.5: ol.

335 F.44.b.2. | H.25.b.16. | L.41.a.6: sic.

336 F.44.b.3. | H.25.b.17. | L.41.a.7: sīm-zaķan.

337 F.44.b.3. | H.25.b.17. | L.41.a.7: zübān-ı.

338 F.44.b.12: sic. | H.25.b.23: id. | L.41.a.15: sic.

339 F.44.b.12: bāz. | H.25.b.23. | L.41.a.16: vāz.

Ve ol av kî (2) şāhı, şikār êtdi.
ve dāma bıraķdı, benidüm.
Imdi, bil Ê māder-i mihrübānī
kī bāzār-1 rūzigārda' ol māhi, (3) gördüğümleyin
gönlümi, sa(t)dum,
anuñ ğam-ı meta'ın satun-aldum.
'Ammā ādemī-zāddan vefā gelmeye' dēyüb
terķ-i (4) vişāl êtdüm.
Bu dem iştiyāk odında yanub-yürürem.
Vaķtahā gelürdüm,
ıraķdan ol māhi, görürem,
yārdan (5) dīdāra vü gülden hāra ķāni olub-dururam"
dēdi.

Dāye bu sözi, işidiceķ sevindi, eyitdi:
Şehzāde (6) varķa-1 tahayyürde
ve hıt(t)a-1 tağayyürde
dermānde olmış-dur.
N~ola, eger ol bīcāre yigidi esirgeyesin,
(7) ferruķ ruķuñı aña gösteresin,
añı sevindüresin"
dēdi.

Meliķe eyitdi: "Hey, ķo beni! Ademīde vefāmı, olur?" Dāye (8) eyitdi:
"Birgezlicege* cemālunı ana gösterem, sevdiği nece* ğışidür görsün, vefā dañı
ola, n~oldun?" dēdi. (9) Meliķe güldis: "Fermān senün" demi. Dāye durdı,
şehre, geldi, doğru *Rızvā(n)şād* ķatına girdi, gördüğün (10) işitdiğün haber
verdi. Şehzāde durdı, ēvedüyle saray-ı sürürdin-yana yöneldi. Cün ol
maķāma yētişdi, dāye (11) *Rızvā n -şadı*, havz-ħāne ķapusına getürdi: "Baķ!"
dēdi. Baķdı, gördi, kī ol māh ķaravaşları suda oynarlar. Bir (12) [bir]
demden kī oyundan* usandılar cıķdılar, donların geydiler. Andan ol māh tahta
gecdi, oturdu. (13) Andan dāye icerü girdi, yer öpdı, eyitdi: "Ê ħūrī(-yi)³⁴¹
ravza-ı şādī! Ol hasta-ı tığ-i hevā, ol beste-i bend-i belā (14) ķapuda durur.
<Buyurursañ, ğizmetüne> ğirsünmi dursunmı?" <Ġirsün!>³⁴² dēyü buyruķ oldı.
Ol-dem *Rızvān-şād* Şāh icerü girdi, yükündi. Ol (15) māh-1 dil-rübā ayağ
üzerine durdı, 'izzet êtdi, *Rızvān-şadı*, tañta cıķardı, yanına aldı. Andan
letāfetile (16) söze başladı, eyitdi: "Ê cüyende(-i) ³⁴³ bī-cehd ve ē
güyende(-i)³⁴⁴ bed'ahd! Dostlığumuzdan dem urdun, (17) andan fāriğ oldun,
oturdun, bizi istemedün" demi. şah hidmet eyledi, eyitdi: "E nür-ı dīde ve Ê
(18) sürür-ı sīne! Andan berü ķim cānum cihāni ğamun sultāninun dārülmülķi.
oldı, ve gönlüm (19) elini şevķün tatarı yağmaladı, harāb êtdi, mütefeķķir ü
-----

340 F.44.b.12-13: ... şüret-ı hāli ve şıfat-ı şāhı ve sīret-i şıķārgāhı ... | H.26.a.1: ... şüret ve şıfatı, ve serīret-i şāhı ve şıķār şıķārgāhı ... | L.41.a.17-18: ... şüreti, ve şıfatı, ve sīret-i şāhı şıķārgāhı ...

341 F.45.a.15: id. | H.26.a.13: sic. | L.41.b.15: id.

342 F.45.b.1: om. | H.26.a.13. | L.41.b.16: sic.

343 F.45.b.3: id. | H.26.a.15. | L.42.a.2: sic.

dermānde-yidüm, hazretünüzi, isteyeceğümü, yā (20) haberünüzi, kimden soracağümü bilmezidüm. Cün sa'adet müsā'ade vü iqbāl istiqbāl étđi, ve devlet (21) delil ü baht rehber oldı, kadem(-i) cānıla³⁴⁶ uş durub destibūsuna geldüm. Ne buyurursın?" (29.b.) (1) dēdi. Şehriyār sözinden ol Müşteri-nihād³⁴⁷ dilşād oldı, *Rizvān-şāda* āferīn okıdı. Dāye hōn tertībin (2) étmişidi, hāzir eyledi. Şāh-zāde eyitdi: "Sunun! Duz etmeķ yeyelüm!" dēdi. Rūh-efzā-yı, *Dil-rübā* eyitdi: "Siz yēñ! (3) Biz dahı koķulamağıla vāyemüzi aluruz. Koķudan bize ğıdāmuz yētişür" dēdi. Andan şarāb geldi, anı, dahı, (4) bu tarīķile icdiler, ayş u* temāşāya meşğul oldılar. Bu esnāda ol māh | bir āh (è)td(i) , yüzine şabla-lar urdı. (5) Cāriyeler fiğān étđiler şivān urdılar. Şehzāde mütehayyir oldı. Andan ol māh şehzādeye | (e)y(i)td(i) : "Tarab koķını (6) endīşe tīşe-siyle ķesme, 'ayşunı munağģaş eyleme!" Şāh māhun elin öpdı: "Ne vāķı'a oldı, kī (7) tahayyür ü tekessür gönülünüze müstevli oldı?" dēdi. Meliķe işāret eyledi. Bir kız belürdi, tevāzu ıla (8) taht ileyinde yer öpdı. Eyitdi: "È meliķe! Sana <Haķ çoķ> 318 yaş versün! Atan dār-ı fenādan dār-ı beķāya (9) göcdı. Begligi 'ammusı, oğlı Mennücihre vaşiyet eyledi. Ammā il ve* ulular seni umarlar kī begleri (10) olasın. Beni sana veribidiler. Dur, gidelüm, mülķi zāyi" eyleme!" dēdi. Andan eyitdi: "È bānū-yı, cihān! Bu ne (11) yērdür? Bunda n-istersin? Ve bu yigit ne yigitdür?" dēdi. Rūh-efzā eyitdi: "È Meymüne-i Mevzüne[-i]³¹⁹ (B)u Cīn (12) melikinüñ oğlı-dur, pādīşāh-ı* rüy-ı zemīndür, 330 cānumuñ gönlümün ārāmı,-dur" dēdi. Meymüne: (13) "Bu yas icinde, bunun gibi demde sürür olmaz! Dur, gidelüm!" dēdi. "Mühimmātı, meşālihi gördüğünden (14) şonra gelesin, zevķ ēdesin!" dēdi. Andan Rūh-efzā döndı, şāha eyitdi: "È derdümün der- (15) mānı! Bil kī uşbu şānem benüm vezīrüm kızıdır. Beni isteyügelmiş-dür. Destürünıla varayım, memāliķ meşālihini (16) göreyim, tiz ķatuna gerü geleyim!" dēdi. *Rizvān-şād* elini [v(e)]³⁵¹ Rūh-efzānun boynına bıraķdı, öpdı, koçdı: (17) "Beni hırbā zindānına³⁵² salub unutma!" dēdi Ol~dem Rūh-efzā ana va'de-ler istimāletler vērđi, durdı, (18) gitdi, maķāmına vardı. Cün cinnīler *Rūh-efzā* geldügin bildiler, cümle ķullıķ ķemerini cānları bēl(l)erine (19) bağladılar, hıdmete meşğul oldılar. Meliķe tahtda oturub uluya ķiciye adl u bedl eyledi. (20) Hoş-vakt olub tahtda ķarār eyledi. Meger bu Menücihr* *Rūh-efzāyı*, cān <u> dilden severidi. Rūh-efzā (21) aña muķayyed olmazıdı. Meymüne Menücihri, severidi, ve ol Meymüneye baķmazıdı. Budefa Meymüne (30.a.) (1) seferden geliceķ doğru Menücihr ķatına girür, eydür kī: "Ben sana dēridüm: *Rūh-efzādan* sana vefā yoķdur", (2) [dēridüm]³⁵³ "bana inanmazıdun. Şimdiki-hālda bir insānıla baş hoş eylemiş-dür, ana senün ķaydun

344 F.45.b.4: id. | H.26.a.15. | L.42.a.2: sic.

345 F.45.b.6: alını*. |H.26.a.17. | L.42.a.4: ilini.

346 F.45.b.9. | H.26.a.20. | L.42.a.7: kadem-i cānıla.

347 F.45.b.10: Müsteri-nihādun gönli. | H.26.a.20. | L.42.a.8: id.

348 F.46.a.2-3. | H.26.b.4. | L.42.a.17: id.

349 F.46.a.6. | H.26.b.7. | L.42.b.4: sic.

350 F.46.a.6-7: Bu meliķ-zade Cin-dür ve padisah-ı ... . | H.26.b.6-7: id. | L.42.b.4: Bu meliķ-zade-icin-dür, pādīşāh-ı ...

351 F.46.a.12. | H.26.b.11. | L.42.b.9: sic.

352 F.46.a.12. | H.26.b.11. | L.42.b.10: hırmān zindānına.

yok" (3) dedi. Menücihr bu sözden müteğayyir oldu: "Garazun vardur, inanmazam" dedi. Meymüne eyitdi: "Kışsa'yı uzatma! (4) Dilersen, bu dem varayım, ol şāh(1)354 kī bu māh ana "aşıq-dur, getüreyim, gendü hālını gendü diliyle sana şerh (5) eylesün!" dedi. Menücihr: "Hoş ola!" dedi. Derhāl Meymüne Cīn şehrine sefer eyledi. Nīm-şebde şāh üzerine (6) girdi. Taht üstindeñ şāhı, cāme-hābıla götürdi, havāya düğdi. şabāh olınca anı şehristān-ı Şīşe (7) yétdişdürdi, doğru Menücihr katına iletdi. Menucihr cün şāhun cemālını kemālını gördi, mütehayyir çaldı: (8) "Bunu gören beni, n-etsün?" dedi,. Ammā gendüyi, ana göstermedi. Andan Meymüne Rızvān-şādi, uyardı. Durdı, otur{dı}. (9) Bir ārāste sarāyı, gördi, danladı. Andan bağıdı, *Meymüne*(yi) gördi, eyitdi: "Ē maḥdūme! Beni bu yere kim getürdi!" dedi *Meymüne* (10) eyitdi: "Melike sensüz bī-ḳarārdur. Beni veribidi*. Vardum, seni getürdüm. Melike-nün galebesi vardur. Ḳurtılıcaḳ (11) gelür, saña ḥidmet eder" dedi. Ammā ē husrev-i āfāk ve ē melik-i be-istihḳāḳ! Ne it(t)ifākıdur kī (12) vāki' olmuş-dur? Sen ādemī, Rūh-efzā cinnī, bu sevişmek nēte düşdi?" dedi. *Rızvān-şāz* ḥikāyeti (13) tamām söyledi. Menücihr ol sözleri, ḳulağ(ı)yıla işitdi. Andan *Meymüne* Menücihre eyitdi: "Gördünmi" (14) kī gercegem" dedi. *Menücihr* eyitdi: "Bu işün cāresi nedür?" dedi. Meymüne eyitdi: "Benümile vefāda bulnursan, (15) en bu yigidi, yitüreyim" dedi. Menücihr eyitdi: "Bu yigidün ne sucı var? Yok yere bunun gibi yegāne'yi yitürmek (16) revā olmaya!" dedi. *Meymüne* eyitdi: "Ol işi revā görmezisen, ayruḳ tarīḳ dutayım: yigid ölmesün, hem (17) *Rūh-efzāyı*, görmesün!"355 dedi. Menücihr eyitdi: "Bu <işe>336 benzemez degül" dedi. "Ammā gereḳdür kī melike bu işi (18) duymaya; duyacaḳ olursa, kimse-müz cevābına döymeye" dedi. *Meymüne* bu şarta mültezim oldu. Andan duḫter-i (19) vezīr *Rızvān-şādi*, ḳapdı, aldı vardı, ālemün bir bucağında bıraḳdı. Şehzāde gözin acdı, gendözün bir garīb- (20) -şekl kubbede gördi: dört ḳapısı, var. Durdı, bir ḳapuya vardı: "Daşra baḳayım!" dedi. Gördi, kī Ḳāfdan Ḳāfa (21) su dutmuş-dur. Sāhil görünmez. Ḳalan ḳapularda dahı hālı, eyle gördi. Te'emmül eyledi, gördi, kī muhīt içinde bir (30.b.) (1) [bir] ulu ḳaya: uzunı havāda elli arşun ola. Ve bir ḳubbe ol mil üzerinde yapılmış, ay ve* güneş sudan (2) doḡarlar, suya batarlar. Eyitdi: "İlāhī, gösterme beterler!" Andan pādīşāh bu cevri, bu ḳahr-ī dehri, bu āzār-1 (3) rüzegārı, bu meḳr-i cāmı, eyyām-ı bisiyārı görüb aḡladı, yüregini daḡladı. Andan gendüye geldi. Cāre-süz, (4) işde şabardan artuḳ ne cāre ola? Epssem oldu, oturdı. Nāḡāh gördi, kī bir bucaḳda bir sofra asılıb- (5) -durur: ici dolu ni'met; ve bir ḳüb var: içi dolu datlu su. Sevindi, birḳac gün anlaruñıla avındı. Bu (6) söz bunda dursuñ. Ol yaña dāye şabāh durduḳda Rızvān-şādi bulmadı. Sēzdügi yerleri (7) caldı, başarımadı, feryād eyledi. Hāḳ duyduylar: "N~oldı,

353 F.46.b.3: sic. | H.26.b.16: id. | L.42.b.16: sic.

354 F.46.b.6: sic. | H.26.b.18: id. | L.43.a.2: sic.

355 F.47.a.5-6: ... yigit ölmesün, Rūh-1 Efzāyı, hem görmesün. | H.27.a.6-7: ... murād buyısa ḳim Rūh-efzā Rızvānşādt, görmeye, ḥic görmesün. | L.43.a.16-17: ... Yigid ölmesün, Rūh-efzāyı, hem görmesün.

356 Cf. ms. 52.b.11, 63.b.17. || F.47.a.6: Bu <?> benzer - dedi. ... | H.27.a.7: Bu olur işdür, ammā ... | L.43.a.17: Bu <?> benzer, ammā ...

ola?" dēyü keyfiyet-i fikir êtdiler, *Rızvān-şāddan* (8) ümīd üzdiler. Bugez "Memleket bozulmasun" deyü fağfūr soyından bir yararcalarını beg êdindiler. Dāye kara- (9) -lara boyanub vardı, gērü zāvīsinde oturdı, mūcāvīr oldı. Taht öninde kül döşedi, anuñ üstünde (10) oturub işini ağlamağa düzdi. Bu esnāda bir gün *Rūh-efzā-yı*, Dil-rūbā çok hadem ü hašemile havz-hāne (11) kapusındañ girüb geldi. Dāye'yi ol hālda görüb ta'accüb êtdi, eyitdi: "Ê māder! Ne hāldur?" Dāye sāye gibi, kızun (12) ayağına düşdi, eyitdi: "Ê meliķe-i āfāk! [O1] vaqtdan berü kī gitdünüz, ben şehzāde'yi görmedüm. Anı bilürem, bir (13) gece taht üstünde yaturdı; uyandum, yerinde bulımadum. Ol vaqtdañ berü mātemde-yim" dēdi. Meliķe bu sözi, işidiceķ (14) ruḥ-ı ferruḥınuñ rengi döndi, endāmları, ditredi: "Ne dan iş olur, hay!" dēdi. Andan baş götürdi, Meymūneye (15) eyitdi: "Bu iş(i)³⁵⁷ kim êtmiş ola?" dēdi. Meymūne yer öpdi, eyitdi: "Ê bānū-yı, cihān! Ademīden cinnīden ķimün (16) ne işi vardur kī senünile bunun gibi, reng oynamaya?" dēdi. Ol~dem Rūh-efzā dāyeye eyitdi.: "Dur, benümile gel, (17) varalum, bu vākra'yı tefahhuş êdelüm, şehzāde'yi istemege meşgūl olalum!" dēdi. Meymūne meliķenün bu (18) ihtimāmındañ 'azīm üşendi, tenine lerce düşdi. Derhāl Rūh-efzā göcdi, bir cinniye buyurdı: dāye'yi arķa- (19) -sina götürdi, şehristān-ı Şīse getürdi. *Rūh-efzā* dāye'yi taht üstünde yanına aldı. Ammā hikāyeti (20) *Meymūne* Menūcihre şerh eyledi: "Meliķe bu işün tefişine meşgūl-dur" dēyü anlattı. (21) *Menūcihr Meymūneye* eyitdi: "Yaramazlıkda bulındun. Meliķe bizüm ķanumuzı ol sebebden su gibi. (31.a.) (1) yere dōķesi-dür" dēdi. Meymūne eyitdi: "Ķaydlanma! Ben şehzāde'yi ķimse bulacaķ yere biraķmayub-dururam. Ammā tedārūķ (2) êtmek gereķdür" dēdi. Menūcihir eyitdi: "Ne êdevüz?" dēdi. *Meymūne* eyitdi: "Atamı, dahı, ulu begleri, götür, Rūh- (3) -efzāya vëribi: 'Atan seni bana nāmuzād êdüb-durur. İmdi, rizā vër, niķāh olsun' dësünler. Rāzī (4) olursa, cinniye insī-deñ geķmiş ola, ķurtılavuz! Olmayacaķ olursa, ayruķsı tedbīr êdevüz" dēdi. Bu sözile (5) *Menūcihr* durdı, vezīr ķatına vardı. Vezīr *Menūcihre* 'izzet êtdi, yerin teķellūf êtdi, oturdılar. Andan Menūcihr (6) vezire eyitdi: "Ê büzürgüvār-ı rüzigār, Ê Aşaf-ı zamān! Bilürsin kī (a)m(m)um meliķ-i cin, *Sūfustāşād Beg* gendü (7) kızı, Rūh-efzā-yı, Bānūyı bana verübdurur. Gereķ-dür kī birķac ulularıla ol serv-i bülünde³⁵⁸ varasız, (8) bizüm sözümüzi deyesiz bitüresiz, bizüm dahı bu devletde işimüz bitmiş ola! Müddet-i medīddür kī bu (9) hevesde-yem." Vezīr Menūcihrün sözini "N~ola?" dēyü taķabbul etdi. Derhāl durdı, birķac eķābir-i cinnile (10) meliķe hāzeretine teveccüh êtdiler. Ve hāl budur kī dāye-yile meliķe her gün oturub saġu saġarlar, (11) odları söyünmeyüb-durur. Nāgāh ulular meliķe ķatına girdiler hīdmet êtdiler; yerlü yerinde buyruķ (12) oldı, oturdılar. Andan vezīr āġāz êtdi, söz acdı, şüret-i kışsa'yı meliķeye anlattı. Meliķe (13) kaķıdı, sīne-sinde ķīne varımış, izhar

357 F.47.b.9. | H.27.b.1 | L.44.a.4: sic.

358 F.48.a.8. | H.27.b.14: bülende. | L.44.b.1: bül(e)nde.

eyledi, vezîr üzerine çağırub eyitdi: "Hey, Menücihr ne itdür kî (14) bunun gibi, endîşe êde!" dèdi. Buyurdi: derhâl Menücihri, dutdılar, zindâna koydılar. Ol~dem vezîr, ulular (15) yêr öpdiler: "Fermân senün!" dèdiler. Hemândem *Meymüne* dil-i tengile ruhı bî-rengile Menücihr katına geldi, bir- (16) birinüñ gönlini sordı, biribirini melâmet êtdi. Âhir Menücihr eyitdi:

"Ê Meymüne!

İki işden birini (17) êtmek gereksin.

Yâ bunı kî babana dêyesin:

halkı düze, beni pâdişâh* êdineler;

yâ ol~kî emenesin,

Sulûkıyâr (18) cezîre-sine varasın.

Anda bir Bedre adlu cādū vardır.

Benümile ata oğul oğuşmış-dur.

Ve âferînişde (19) anuñ gibi, cādū yoğdur.

Cümle-i cihân

anuñ kahrı, pence-sinüñ mağhūrıdur.

Guşşam kışşa-sını (20) anuñ katında oқыyasın,

tā ol dostılığ bābındañ

dest-i imtiḥān-ıla benden bendi³⁵⁹ götüre,

işümi (21) bitüre,

şükḫrāne ben dahı cānumı rizāña fidā êdem,

göñlümi vefāna pîş-keş ceğem"

dèdi.

Meymüne(-i) Şüm- (31.b.) (1) -rüyü 360 fermân dutub durdı, ol *Sulûkıyâr* cezîre-sine gitdi. Yolda çok zahmetler ceğdi. Âhirülemr (2) *Bedre*'yi buldı, gördi: bir cirḳîn sevādlu 361 qarı; öñinde bir altun tennür durur odsuz; ve bir şişeye (3) kara toprak koymış, öñinde koymış, Tañrı kudretinden odsuz ol doprak kaynar; ve qarı, afsün oқыr, ol (4) şişeye ürer. Meymüne qarı katına vardı, hidmet êtdi, alkış eyledi, yêr öpdı. Bedre-i Cādū baş kaldurdı, (5) *Meymüne*'yi gördi, eyitdi: "Kimsin? Ne gişisin? N-eyleyügeldün?" dedi. *Meymüne* yüzün yere kōdı, eyitdi: Şehristān-ı Şîsden (6) gelürem. Beni sana oğlun Menücihr vèribidi. *Rūh-efzā*-yı Bānū anı giriftār êdüb-durur. Ḥazretünjüzden meded ü (7) ḥalāş umar" dèdi. Bedre-i Cādū cün bu sözi işitdi, durdı, *Meymüne*yile şehristān-ı Şîse gitdiler. (8) Ayağ tozıla Rūh-efzā sarāyına girdi. Gördi: dāye-yile oturub sağı sağarlar, Rızvān-şādı, ağlarlar. Bedre bānū (9) üzerine bir afsün oқыdı, ürdi. Bānū düşdi, 'ağlı, zāyil oldı. Ol-dem Bedre *Meymüne*ye eyitdi: "Var, (10) Menücihri, al gel!" dèdi. Menücihr geldi, Bedrenüñ ayağna düşdi, Bedre Menücihri, kaldurdı, taht üzerinde (11) kōdı. Andan *Meymüne*ye eyitdi: "Var, atanı, kalan a'yānı, eḳābiri, oқы, gelsünler!" dèdi. Geldiler. Bedre (12) eyitdi

"Ê kavm!

Bilün kî bundan böyle pâdişāhuñuz* *Menücihrdür*.

...

359 F.48.b.6: id. | H.28.a.2: bend-i düşmānı | L.44.b.15: id.

300 F.48.b.7: om. | H.28.a.3: Şüm-rüy. | L.44.b.16: om.

361 F.48.b.8. | H.28.a.4: şuratlu. | L.45.a.1: id.

Muhālefet édenüñ ben haḳ(ḳ)ından (13) gelürem,
[bu]³⁶² Rūh-efzāyi, aluram giderem,
ana n-édersem, édem!"
dédi.

Vezīr ü eḳābir hīdmet étdiler: (14) «"Ahluhu wa-mahalluhu wa» [vü] 363 fermānuñı ḳabūl etdüḳ" dédiler. Andan Bedre bā nū yı götürdi, cezīre-sine, Sulūḳıyāra, (15) getürdi. Bu yana *Menūcihr* beg oldı, Rūh-efzānun mālina milkine hūküm eyledi. *Meymūne*'yi (16) atasındañ diledi, aldı, evlendi, ḳām-ı dilile zindegānī etdi. Bu esnāda bir gün *Meymūnenün* gözi, (17) dāyeye doḳundi, öldürmege ḳaşd eyledi. *Menūcihr* eyitdi: "Bundañ ne gele, bunı bana baḳıḣla!" dédi. (18) *Menūcihr* buyurdi: dāye'yi bir zevraḳa ḳoydılar, deniz yüzine salı vėrdiler. Zevraḳı, yel oynatdı, zād (19) yoḳ, gemici yoḳ. Birḳac gündən ḣoñra dāye-nün zevraḳı, Rızvān-şād olduḳı ḳubbe ḳatına vardı. (20) Rızvān-şādun daḳı, suyu, azuḳı, düḳenmişidi. Hayātdan ümīdini üzüb ölümünü gözedüb oturub-dururdi. (21) Görđi, kī denizde bir zevraḳ gezer, icinde bir ḳarı, var, aḳlar: "N~édeyin seni oḳul Rızvān-şād?" (32.a.) (1) dėridi. *Rızvān-şād* yoḳarudın caḳırdı, kī: "Ne ḳıḣi-sin?" dėdi. Dāye yoḳaru baḳdı, *Rızvān-şādı*, görđi, bildi: (2) "Cānum oḳul!" dēyü dūşdı, bihüş oldı. *Rızvān-şād* hem dāye'yi bildi indı, suya girdi, yüzdi, vardı, zevraḳı, (3) dutdı, sıcradı, icine dūşdı. Dāye Rızvān-şādun ayaḳına dūşdı. Soruşdılar. Dāye Bedre-nün (4) haberin söyledi, *Menūcihr* beg olub *Meymūne* hātūn olduḳın söyledi, ve "Meni-cihr beni *Meymūne*den (5) ḳacurub suya saldı" dėdi. *Rızvān-şād* eyitdi: "Beni bunda *Meymūne* bıraḳdı" dėdi. Āḣir dāye eyitdi "Cān-ı (6) māder! Cün cā_n selāmet-dür, ḳam yoḳdur. Ceħd édüb zevraḳı necāt sāhiline bıraḳmaḳumuz gereḳ-dür" (7) dėdi. "Ayruḳ perī adın anmamaḳumuz gereḳ-dür. Ol lezzet bu mihnete, degmez" dėdi. Pes zevraḳı sürdiler. Birḳac (8) gündən ḣoñra bir neheng belürdi, zevraḳa, ḳaşd eyledi, ayaḳın yere berḳidüb ḳuyruḳını havāya ḳaldurdi, zevraḳı (9) urdı, daḳıtdı. Dāye vü şehzāde suya dūşdiler. Dāye garḳ oldı. Şehzāde yüzdi, bir tahta dutdı, ana bindi. (10) Ol tahta zevraḳ gibi yüzdi. Üc gündən ḣoñra ḳār cāna ḳardı, üstühvāna yetişdi, aḣlıḳ susuzlıḳ (11) ḳālib oldı. Dirliḳden ümīdini ḳesdi. Nāḳāh bu aralıḳda ḳıran görindi. Şehzāde sevindi. Yel muvāfiḳ (12) dūşdı, tahta ḳenāra sürüldi. Şehzāde sıcradı, ḳuruya dūşdı, yüzün yere ḳodı, şüḳir eyledi. Durdı, yürüdi, görđi, kī (13) bir ulu yol var, coḳ ādemī izi var, coḳ davar izi var. Ol yolu dutdı, ac yalın segirtđi, bir aḳac (14) dibinde bir bınāra érişdi. Armişdi, oturdi, sucuḳaz bulandurdi, icdi, otucuḳaz ceḳdi, yėdi. Andan yatdı, (15) uyıdı. Uyandı, görđi, kī bir cavḳ atlu üstün almışlar, dururlar. Aralarında bir yiḳit var:
bidevī biner, muḳraḳ eyerlü;
başında (16) külāh-ı zerrīn,
egninde ḳabā-yı, mülemma",
bėlinde ḳemer-i muraşsa".

-----
362 F.49.a.4. | H.28.a.14: sic. | L.45.a.13: id.

363 F.49.a.5. | H.28.a.15: om. | L.45.a.14: sic.

364 F.49.b.7-8: ... elem cāna ḳār ve üstühvāna yetişdi. | H.28.b.8: ... ḳār cāna ḳard (sic!) üstühvāna yetişdi... | L.45.b.16: ... ḳār cāna ḳard üstühvāna yetişdi.

Hadem ü haşem cevre-sinde dururlar. Rızvān- (17) -şād durdı, ol yigide hıdmet eyledi, senā kıldı. Ol yigit *Rızvān-şāddan* sordı, kī: "Ėcūvān-ı zībā- (18) liķā! Kıandansın? Ne gişi-sin? Kıancaru gitsen gereķdūr?" dēdi. "Bu ne hāl-ı şūrīde-dūr? Bize hāluñdan haber (19) vēr!" dēdi. *Rızvān-şād* hıdmet ēdüb eyitdi: "Kııssa-ı ğuşsa uzundur. Bu maķām anuñ şerhini taħammül ētmez. (20) Temekken³⁶⁵ <ü> mümkin olduğı yērde söyleyem!" dēdi. Ol-dem ol yigit *Rızvān-şādı*, yēdege bindürdiler.³⁶⁶ (21) Aldı, gitdi, bir ulu şehre yētdiler. Ol yigit ol şehrüñ begiymiş. Sarāyına kıondı, tahtında (32.b.) (1) oturdı, Rızvān-şādı, yanına aldı. Hovān getürdiler. Cün hön yendi, götürüldi.³⁶⁷ Ol şāh Rızvān-şāda (2) eyitdi: "E mihnet-zede! Eyyām-ı serğüdeştüni söyle, işidelüm! Ben ğarībleri, severem, başumdan çok işler (3) gecüb-durur" dēdi. *Rızvān-şāduñ* gönli hoş oldu, söze başladı, serğüdeştüni tamām şerh eyledi. Ta'accüb (4) ētdiler. Andan buyurdı: "Varsunlar, Ya'ķüb-ı Mu'azzimi getürsünler!" dēdi. Bir demden bir pīr geldi, meliķāne donlar (5) geymiş. Pādeşāh kıarşu vardı, "izzet eyledi, pīrün elin aldı, tahta gecürdi. Pīr eyitdi: "Beni nicün oķıtduñ" (6) dēdi. Meliķ eyitdi: "Üşbu laţif-nihād nāzenīni ğör aħı nece rüzigārun kıahrı elinde zebün olmışdur" (7) dēdi. Ya'ķüb *Rızvān-şāda* döndi, eyitdi

"Ė cān-ı peder!

Vaşf-ı hāluñı söyle, işideyim,

aña ğöre (8) iş ēdeyim!"

Şeh-zāde hikāyetini tamām söyledi.... Ya'ķüb-ı Mu'azzim bu mācerāyı, işidiceķ ğüldi, eyitdi:

(9) "Ė yigit! İşinün cāre-sini ben bilürem,

ēvmezisen, seni ğönül murādına yētürem,

düşmenlerüni yitürem!"

(10) dēdi.

Andan pīr durdı, *Rızvān-şād*, aldı, odasına ilettdi. Bihişt gibi, ārāste sarāyıdı. Şehzāde'yi (11) taht üzerine teķellüf etdi. Şehzāde taht üzerinde oturdı. Andan Ya'ķüb aña eyitdi:

"Ė şehri- (12) yār(-ı)³⁶⁸ Cīn

ve ē nāmdār-ı baaferīn!

Cün işüñi bitürmegi boynuma aldum,

ben~daħı saña _hā lumı şerh ēdeyim,

tā (13) baña inanasım,

hem ğönlüñi hoş dutasım,

bana i'timādun ola!"

dēdi.

Andan eyitdi:

|| Bil kī baña (14) Ya'ķüb-ı Yemenī dērler. 'Aden şehrinde nem. Çok mālum menālum, esbābum eshābum vardı. İşüm bāzir- (15) ğānlığıdı, deniz seferin

365 Ms. sic. Recte: temekķün? || F.50.a.3. | H.28.b.16: om. | L.46.a.11: tem(e)ķķün.

360 F.50.a.4: ... ol yigit buyurdı: Rızvān-şādı yēdege bindürdiler. | H.28.b.16: ... ol yigit şeh-zāde'yi ata bindürdi. | L.46.a.12: ... ol yigid Rızvānşādı, yēdege bindürdi.

367 F.50.a.6: om. | H.28.b.18: hön götürüldi... | L.46.a.14: hön getürdiler, yendi.

368 F.50.b.2: id. | H.29.a.4. | L.46.b.10: sic

coğ eğeridüm. Birgez deñiz seferin étdüm, coğ hovāca-lar muvāfaqat (16)
étdiler. Bir ulu cönge⁶⁹ girdük, hurrem u handān āsūde bir ay gitdük.

Bir gün kazā-yı, āsumānī (17) bulıt qopdı,
ra'd çağırdı, barq deprendi,
yağmur yağdı.
yél esdi,
deñiz oynadı
gemimüz sındı:
helāk (18) oldılar.

Benüm yélken ağacı kolayuma geldi,
bindüm,
beş gün gece gündüz deñizde gezdüm yürüdüm.

(19) Altıncı, gün bir cezīreye érişdüm:
ayağum kuruya degdi.
Şükr eyledüm.

Ol cezīrede biraz yürüdüm.

(20) Bir bīşe belürdi.

Vardum gördüm:

heb 'ūd <u> şandal ağacı,-dur.

Ortasında bir mürğüzār var,

(21) anuñ gibi mürğizār kimse görmiş degül.

Bu mürğizāruñ ortasında

yüz arşun boylu (33.a.) (1) bir ağac var;

coğ budaqlar bitmiş,

dibinde bir taht urulmuş,

üstünde bir gişi yatur.

Bir harīr cādır (2) üstinde örtülmiş,

bir kızıl altundan şandukca eli altında qonılmış.

Bir büyük yılan ol (3) tahtı, cevrinmiş yatur,

ağzında bir deste reyhān dutar,

ol gişiy(i) üşeler.

Bu hālı görüb mütehayyir (4) oldum.

Nāgāh bir yılan dahı belürdi,

bu yılanıla ceng eyledi.

Ben qorqđum vardum,

bir yerde busdum.

(5) Bu iki yılan quvvetile muşādeme étdüklerinden

bu şandukca qalkdı, geldi, ileyüme düşdi.

Derhāl (6) şandukca'yı qapdum:

"Bu muşāf-gāhda gānīmet baña bu yéter"

dédüm. Durdum, deñiz kenārına vardum,

şandukca'yı (7) acdum gördüm:

bir ulu tomar var, yazılmış icinde kī:

-----

369 F.50.b.6. | H.29.a.7. | L.46.b.15: gemiye.

"È Tañrı Ta'ālā fazlındañ bu şandukça (8) rûzi, kıldı. Bil kî bu taht üstünde yatan Aşaf ibn-i Berhiyâdur, Süleymân ibn-i Dāvuduñ vezîri³⁷⁰ Süley-mâ {nun} (9) pâdişâhlığı" iki nesnede-yidi. Bir yüzük-idi, bir Aşafıdı. Ve cün Süleymânun eceli yakın geldi, (10) Aşafa eyitdi: 'Mufârağat vaqtıdır. Yüzügüm hoş benden gitmek olmaz kî sana vërem. Ammâ [yüzü] (11) yüzügümdekî ism-i a'zamı imlâ edeyin. Yaz, sağa bunun berekâtında murâdlar haşıl ola' dedi. (12) Aşaf Sü[y]leymândan ol ulu adları, yazdı, bilesinde götürdi. Çok murâ(d)³⁷¹ buldı. Eceli yakın (13) gelicek bu cezîrede yerini* düzdü, ve bu derci dürece koyub kolu altında sakladı. Ve bu derc-i dürc (14) eline giren gişi bilsün kî bin-yedi,-yüz dürlü murâd u maşşud bu ad berekâtında hâsil (15) olur. Ednâsı dīv ü perî vü ded ü dām u âdemî müsaḥḥar olmağdur. Ve cāduların cādülüğü bu adları (16) okımağıla bātıldur. Ve bu adları okıyub* gendüye ürsün: suya ğarğ olmaz, oda harğ (17) olmaz." Cün bu tomarı okıdum, {mazmünını bildüm}, sevindüm şükür eyledüm, yüzümü doprağa kodum, eyitdüm: "È Dānā-yı, (18) binā! Hic kapuyı, üstüme yapmadun,³⁷² illā bin kapu karşıma acdun! Mālumı ni'metümi aldunısa, bana (19) bunun gibi, 'ivaż vërdün" dedüm. Pes ben ol nāmeḥā-yı mühini ezberledüm³⁷³ ve okıdum, üstüme (20) ürdüm, deñize ayak urdum. Tañrı kudretindeñ deniz ayağum altında bağlandı,. Yerde yürür gibi, (21) yürüdüm. Dördünci, gün bu şehre yetişdüm. Gördüm āsüde halk, herbiri bir işe meşğül. **(33.b.)** (1) Ben-dahi bir yer ihtiyâr êtdüm, dinlenmege oturdum. Nāğāh bir ğavğā kopdı, halk dük(ğ)ānların (y)a(p)dılar, şehrden (2) daşra geldiler. Mecmü'-ı halk başları acuk ağlaşurlar. Aralarında bir muhteşem var, palās geymiş (3) bir māh-peyker yigidün elin almış gider. Ol pîr her vaqt ol cüvānı yüzinde gözinde öper: "Cānum oğul, (4) n-edeyin?" {dēyüb} ağlar. Halāyık gürüh gürüh gelürler, ol pîre azā vëürler. Ta'accüb eyledüm. Elkışsa bu kavum bu (5) vaz'ıla deñiz kenārına geldiler. Gördüm, deñiz kenārında bir ālī şuffa (y)a(p)almış. Üstünde bir bezenmiş taht (6) var. Ol cüvānı ol taht üstünde kodılar, çok zārılığıla* döndiler. Ben gitmedüm süzüldüm kaldum. Ol (7) cüvān beni gördi, eyitdi: "Hey, neicün sen kanuna susarsın? Halkıla şehre necün gitmedün?" dedi. Ben eyitdüm: "E (8) cüvān! Ne hikāyet-dür?" dedüm. Eyitdi: "Meger bu şehirlü degülsin, hikāyet anuñcün bilmezsin" dedi. Ben eyitdüm: (9) "Haā!" dedüm.

"İmdi, bil-kî ol hüb-şüretlü, muhteşem pîr kî gördüñ,
atam-dur ve bu şehrüñ pâdişâhıdır*.

(10) Ve benden artuk oğulu yokdur.

Ve işbu derya icimde bir cezire vardur,

adı, *Sulūkıyârdur*.

Anda bir Bedre (11) adlı cadu 'avrat eglenmiş-dür

Bu derya sevāhilinde

ne kadar melik adlu husrev varısa,

-----
370 F.51.a.5: Aşafbin Birhiyâdur Süleymân bin Dāvudun vezîri... | H.29.a.17: Aşafdur Berhiyâ oğlı Dāvud-oğlı Süleymânun vezîri. | L.47.a.13-14: Aşaf bin Berhiyâdur Süleymân bin Dāvudun vezîri

371 F.51.a.9: murâdlar. | H.29.a.20: om. | L.47.b.1: murâd.

372 V.c.

373 F.51.a.14: ... ol nāmeḥā-yı, azîmi ezberledüm. | H.29.b.3: ... ol nām-ı mihîni, ezberledüm. L.47.b.8: ... ol nāmeḥā-yı, azîmi, ezberledüm.

anuñ belā- (12) sıyla mübtelādur.
Dükelini bir nefesde yudmağ elinden gelür.
Herbir meliğ
anuñıla bir dürlü müdāra (13) étmiş-dür.
Ve bu bizüm halk
şulhı anun üzerine muğarrer édüb-dururlar kī
ayda benüm gibi, bir ol begenecek (14) cüvān véreler,
ol mel'üne gele, anı bu yerde bula,
anuñıla yata, murādını ala,
andan sonra ol (15) cüvānı öldüre
pāralaya bişüre yéye.
Bu nev bet kur'a bizüm hānedāna düşdi.
Kalan hikāyeti hod üş gördün
(16) dedü.

Cün bu şikāyet hikāyetin tamām işitdüm: "Üşenme!" dedüm. "Cādūnuñ eli sana erişmez!" dedüm. (17) "Gönli karar dutsun" deyü ben-dahı kışşamı, söyledüm. Cüvān sevindi, eyitdi: "É bergüzide-i Hudā! Ben bicāreye (18) şafağat ét!" dedü. İstimālet vérdüm: "Tağrı onara!" dedüm. Biz bu sözdeyiğen dūd u sāl'ıka (p)e(y)dā (19) oldı, varduğca yakın geldi. Durdum, taht ardında gizlendüm. Nāmeḥā-ı mūhīn-i 374 Rabbul'ālemīn oğıdum. (20) Bürhān-ı nāmeḥā-yı Hudā-yı, pāk ol qaranulıklar, ol şāl'ıka-lar, ol yıldırım-lar, ceza'lar feza'lar (21) gitdi,. Bağam görem: bir zış qarı, taht öninde seğitmiş* durur, yünden cübbe geyür, yünden başı (34.a.) (1) örtüsü var. Elinde bir şışe dutar. İci dolu qara toprak. Küfriyātdan nesne oğır, şışeye ürer. (2) Ol şışeden dütün çıkar, bürük u şava'ik belürür. Ben Tağrının gereğlü adların oğıdum, qarı (3) üzerine haykırdum. Serāsīme oldı: "Ne garīb oldum!" dedü. Şışe elinden düşdi, sındı. Derḥāl (4) durdum, qarının sacına yapışdum, birğac depdüm. Feryād eyledi. amān diledi, meded istedi. Ben eyitdüm: "É (5) mel'üne! Ya'qūb-ı Mu'azzimden cān qanda qurtara-sın?" dedüm. Yalvardı, tazarru" tevāzu" eyledi: "Ayruğ bu (6) tarafa yörenmeyem!" dedü. Ben eyitdüm: "Dilersen kī seni salıverem, yoluna gidesin, benümile 'ahd eyle kī ayruğ bundan (7) böyle ādemī-zāddan kimseye mazarratun degmeye. Ve-illā gerü | seni dutaram : seni teshīr étmeğ kudreti bende vardur" (8) dedüm. Tağabbül Êtdi. Salıverdüm. Ol gitdi, ben şehzāde-nün elin aldum, şehre geldüm. Halk haberi duyub (9) qarşu geldiler. P(i)r pādīşāh* oğlını esen gördüğünleyn ferahdan öldi. Oğlan pādīşāh* oldı, ve beni (10) ata edindi, ve ha(z)ā(y)ini bana sımarladı, ve derḥōst éttdi, kī bu yerde qalam. Meger ezelde böyle calınmışdı (11) qalam. Bedreden qarqardı:

...

374 Ms. sic. || F.52.a.6: om. | H.29.b.21: mihin-i. | L.48.a.20: mehīn-i.

375 F.52.b.3: ... bu yerde qalam. Bedreden qarqaram, sen gidiceğ ... | H.30.a.8: id. |

L.48.b.13-14: ... bu yerde qalam. Bedre-den qarqardı ...

"Ben gidicek³⁷⁵ gëri gele!" dëridi. Hele qaldum, muqîm oldum. Ol vaqtdan (12) berü Bedre'yi öldürmedüğüme peşimānidum. Elḥamdülillāhi kim şimdiki ḥālda anuñ ḥıyāneti, zāhir oldı,. Sen (13) şehzā[ye]deye bunuñ gibi, fi'l işledi beḥudā-yı, Ḥudā kî yere oturmam, tā anı bulub qanın dökmezem! ||

(14) dëdi.

Cün *Rızvān-şād* Ya'kūb-ı Mu'azzim-i Yemenī-nün sözin işitdi, ayağına düşdi, eyitdi:

"Émüftî-yi, (15) eyyām
ve ê mürebbî(-yi) hās³⁷⁶ <u> "ām!
Eger işümi düzesin,
gamdañ ipümi üzesin,
yārumuñ bendin bozasın,
(16) qullaruna qul olam,
ne dërsen, ol olam"
dëdi-

Ya kûb derhāl durdı, Rızvān*-şāduñ elin (17) aldı, deryāya, geldiler. Ya'kūb ulu adları, Rızvān-şāda öğretdi. Ve ol öğrendi[y] vü oqıdı.³⁷⁷ Su yüz{inde} (18) yürüdiler. Sehel vaqtda Sulūkiyār³⁷⁸ cezāre-sine yetişdiler. Bedre evine doğru yürüdiler. Ya'kūb (19) gördi, kî Bedre evi öninde oturmuşdur. Öninde iki şışe durur. Āheste āheste (20) nesne oqır, ol şışe-lere ürer. Bir şışeden su çıkar, dañı bir şışeden od çıkar, havāda (21) dururlar, müterākım olurlar: āsar-ı 'ilvī³⁷⁹ peydā olur. Ya'kūb şüret-i hālî gördükde nām-ı Ḥudā (34.b.) (1) oqıdı, ürdi: «"Gā'a-l-haqqu wa-zahaqa-l-bātilu"» dëdi. Derhāl şışe-ler catladı, pāre pāre oldu, tılsım (2) düzeni bozuldı. Bedre başı, qaldurdı, baqdı, Ya'kūbıla *Rızvān-şādi*, gördi: dururlar. Yerinden durdı, (3) bulara yükündi", baş qomaq eyledi. Ne baş qomaq? Naqz-ı 'ahd edübdurur; 380

başın almağa<gelüpdururlar>.³⁸¹ Bedrenüñ başı (4) yerde-yiķen Ya'kūb derhāl Bedre-nünba(ş)ı üzerine oturdı, hancerile geysülerini ķesdi, [[anlaruñıla]] (5) anlaruñılaellerini bağladı, ve hancer ucıyla burunmı deldi, qıl gecürdi, eline aldı. Ol zārlik eyledi. (6) Ya'kūb eyitdi: "Hey mel'üne*! 382 Rūh-efzā(-yı) 383 Bānū qanda-dur?" dëdi. Bedre eyitdi: "Şol qarşudağı evde- (7) -dür" dëdi. Ya'kūb Rızvān-şāda buyurdı: "Var, qapuyı, sı(y)ı gir, yārunı al çık!" dëdi. Rızvān-şād vardı, (8) bānūyi, halāş edüb aldı, geldi. Bānū Bedre'yi ol ḥālda görüb sevindi. Rızvān-şāda eyitdi: (9) "Bunda neden düşdüñ? Bu "aziz ne gişi-dür?" dëdi. Rızvān-şād sergüdeştini tamām bānūya dëdi. Ol duḥter-i (10) nīķ-ahter

376 F.52.b.7: id. | H.30.a.11: mu'ti(-yi) hās. | L.49.a.1: id.

377 F.52.b.10: om. | H.30.a.13: ... ol öğrendi... | L.49.a.4: ... öğretdi, oqıdı: şu ...

378 F.52.b.10: Sulūki yar. | H.30.a.14: Salūkiyā. | L.49.a.4: Sulūki yar.

379 Ms. sic. || F.52.b.13: 'ulviye. | H.30.a.16: om. | L.49.a.7: 'ulvī.

380 F.53.a.2-3: id. | H.30.a.17-18: ... yükündi, baş qomaq. Ne baş qodı?Naqz-ı 'ahd etmişdür. | L.49.a.11: ... yükündi, baş qomaq eyledi. He bac komok? Naqz-ı 'ahd edübdurur.

381 F.53.a.3: sic. | H.30.a.18: om. | L.49.a.12: sic.

Ya'kübün ayağına düşdi, āferīnler okıdı. Ya'küb eyitdi: "É meliķe! Vaķt(-ı)³⁸⁴ (11) tavaķķuf yoķdur. İşimüz vardur, giderüz. Gel, seni maķarr-ı izzüñe ilede-lüm!" dēdi. Ol-dem Rızvān- (12) -şādı, Bed[[e]]re-nün²⁵⁵ üstüne yükletdi, mehārımı Rūh-efzā eline vērđi, şehristān-ī [[Şimse müteveccih]] (13) Şise müteveccih oldılar. Yolda Bedre hīra-lıķ éderidi, yürimezilenürdi", Y'aķüb degneg ile girşürdi. Elķıřsa (14) şehristāna ķi yētiřidiler*, doğru Menūcihr sarāyına ķondılar. Gördiler ķi Menūcihrile Meymüne (15) otururlar. Hışm odı. bānūnun dimāđi ķubbe-sine cıķdı, öđi yayındı. Menūcihr, *Meymüne* durdılar ķi (16) meliķeye yapışalar, aşağa alalar. Ya'ķüb bī-'uyüb³⁸⁶ Menūcihrün başına bir degeneg-ile urdi, ķi (17) düşdi, durmadı. *Meymüne*'yi hod derhāl bānū öldürdi. Bu esnāda "Şehzāde-ler geldi!" deyü şehre (18) hāber oldı. Ekābir-i cin geldiler, bānūnun ayağına düşdiler, "özürhōhlıķlar eylediler: "Bu olan (19) vaķāyi den haberümüz yoğıdı" dēdiler. Yolların arıtdılar: "İmdi, gönlümüz hoř oldı, ķi ce(z)ālarını buldılar" dēdiler. (20) Andan meliķe tahtında oturdı, Ya'ķūbi, tahta cıķardı: "Taht senündür" dedi. Ya'ķüb güldi, eyitdi: (21) "É meliķe! Begliķ saña ķutlu olsun! Evet dilerem ķi Bedre-i Cādūyı, bana bağışlayasın ķi iledem, (35.a.) (1) anı şöyle öldürem ķi 'ibret-i [[e]] 'ālemiyan ola!" dēdi. Meliķe: "Fermān senün!" dēdi. Hemāndem Ya'ķüb durdı, Bedrenün (2) mehārın eline aldı, gündünün vatan-ı iķāmetine gitdi. Anda varıcaķ buyurdı: meydānda od yandurdılar, Bedre'yi (3) ol oda saldılar. Isındı, halkun yüreķleri, sovidi, ibret-i ālemiyān oldı. Bu yana Rızvān-şād Rūh- (4) -efzāyıla pādiřāhlıķ* sürdiler. Bir ođlancuķlar(ı)*⁸⁷ oldı, bēslediler, ulaldı. Bir gün meliķ eyitdi: "É meliķe! (5) Hāķ Ta'ālā bizi coķ maķşūdlara yetişdürdi,. Bir maķşūdum dağı vardur. Benüm mālum mülķüm yadlar elinde (6) 'āriyet-dür. Gönlüm diler ķi varam, ölmedin ilümi görem!" dēdi. Rūh-efzā: "Fermān senün!" dēdi. Oğlanı (7) pādiřāh* eylediler. Rızvān-şādıla Rūh-efzā durdılar, leřķerile Cīn şehrine yöneldiler. Cün řāh-ı Çīn (8) Rı(z)vān-şād geldüğin işitdi, enbūh cemā'atıla istikbāl eyledi, hedīye-ler iletđi, yer öpdı: "Milķi (9) senünicün řaķladum. Cün selāmetile Eriřdün, mülķ meliķün-dür" dēdi. Rızvān-şāda bu hareķeti (10) hoř gördi, ve bu munşifı suyurgadı,³⁸⁸ nāyib éindi. Andan Rızvān-şād halkun ulularını ululadı, (11) nevāht étdi, ķici-lerini ķiciledi ri"āyet étdi, istimālet vērđi. Birķac müddet 'adlıla bedlile begliķ, (12) hātūnlıķ sürdiler. 'Aķıbet öldiler. Bu hikāyeti, yādegār ķodılar.

Ve bu hikāyetün bir fāyidesi oldur ķi (13) bildüķ <dünyā>³⁸⁹ güderāndur, ķimseye vefāsi[n]³⁹⁰ yoķdur. Aferīn ol giřiye ķi bu hikāyeti, gendü hālınun āyīne-sin (14) bula ve elini dūniyādan çeķe, hürri ola.

(R)ahmet-i Rabbul'ālemīn bu ķitābı (15) düzene yazana, oķıyana işidene, andan 'ibret dutana, dağı issine* olsun.

Āmin

-----

386 F.53.a.15. | H.30.b.6. | L.49.b.7: sic.

387 F.53.b.9. | H.30.b.13. | L.49.b.17: sic.

388 F.53.b.14: şayruğıdı. |H.30.b.19: om. | L.50.a.6: suyurg-adı.

389 F.54.a.4. | H.30.b.22. | L.50.a.9: sic.

Hikāyet-i pencüm

ez-ān[-i]*391Ferruḥ-şād, Ferruḥ-rūz, Ferruḥ-nāz«

(17) Rivāyet şöyledür kī Pārs iklīminde bir pādīşāh* varıdı. Pürhüner <i>nāmvar şehriyārıdı. Haḫ Ta'alā ana (18) bir oğul rūzi, kılmışdı, kim hüsende kemālda nazīri, yoğıdı. Adını Feraḫşād³⁹² komışlarıdı. Bu (19) Feraḫşād her gün atası ḫul[ul]luğına³⁹³ gelürdi, bir gün ḫul(1)ıḫdan hālī olmazıdı. Bir gün hükm-i (20) rabbānī Feraḫşād hasta düşer varımaz. Atası anı görmege geldi, gördi: hasta-dur, 'azīm (21) şūrīde vü hasta-hātır oldı. Buyurdı: tabībler hāzır geldiler, tā şehzādenün mu'ālece-sine (35.b.) (1) meşğul olalar. Ne ḫadar müdāvāt êtdilerse, nāfi" düşmedi. Āḫır tabī(b)ler it(t)ifāḫıla eyitdiler: "Oğlanun (2) hasta-lıḫı tabrī degüldür kī ḫābil-i 'ilāc ola, vehmī-dür. Ana gerü ana münāsib tedbīr gereḫdür" (3) dēdiler. "Pes vācib-dür kim bir sırdaş tavas(s)utiyla ³⁹⁴ şehzāde-nün za'fi, ne bābdan-dur, biline" (4) dēdiler. Pādīşāh* buyurdı: "Ferruḥ-rūzi, oḫısunlar!" dedi. Ve ol bir ulu begün oḫlıyıdı. Ḫüçükden şehzā- (5) deyile olurıdı, hem-sırrıyıdı. Oḫıdılar, geldi. Meliḫ eyitdi: "Ê Ferruḥ-rūz! Feraḫşād ḫatına var, bu bābda söz aç, (6) olakı gönli ḫayḫusı nedenidüğini sana dēye!" dedi. Ferruḥ-rūz: "Fermān-berem!" dēyüb durdı, Feraḫşād ḫatına vardı. (7) Feraḫşād anı gördi, münbasit oldı, eyitdi "Ê birāder! Beni göre-gelmedün, revāmıdur?" dēdi. Ferruḥ-rūz yüz yere ḫodı, (8) eyitdi : "Ê hudāvend! Bana dē kī hasta-lıḫun sebebi, nedür?" dēdi. Feraḫşād eyitdi: "Ê dost! Rāzumı (9) saḫlarısan, perdemi yırtmazısan, ḫıḫsa-ı ḫuşsa'yı sana arz êdeyim, gizlü rāzumı saḫa izhār ḫılayım." (10) Ferruḥ-rūz Feraḫşādun ayaḫına düşdi, eyitdi: "Esrārın cān gibi gönülümde saḫlayam, eyit!" dedi. Şehzāde (11) eyitdi:

|| E enīs-i ḫamḫūsār-ı rūzigār! Bil kī düşümde görürem: bir mürḫizārdayım. Anda bir manzara var, beḫāyet ḫüb. (12) Ve ol ḫaşarda bir şanem gördüm. Vālih olub baş yere ḫodum, alḫış êtdüm. İzhār(-ı)³⁹⁵ mahab(b)et êtdüm. Ol (13) dilber-i māh-peyḫer yēnin silḫdi, eyitdi: "Hey, gec! Baḫa baḫma, baḫa erenler

-----

391 Ms. sic. Cf. passim.

392 Feraḫşād: passim. (Cf. ms. 35.a.18. sqq.)

393 Ms. v. c.? || F.54.a.9. | H.31.a.5. | L.50.a.17: sic.

394 F.54.a.14: om. | H.31.a.10: mutavassıt ola. | L.50.b.5: sebebiyle.

395 F.54.b.11: id. | H.31.a.20. | L.50.b.16: sic.

vefâsi yokdur"³⁹⁶ dedi. Hizmet (14) etdüm: "Neden?" dedüm. "Erenlerde olmaduğında" dedüm. "Erenlerde <vefâ> ³⁹⁷ olmaduğın ne(den) bildün?" dedüm.³⁹⁸ Eyitdi: "Düşümde (15) gördüm, bir şayyâd geyik* duzağın kırdı, bir erkek geyik' dutuldu. Şayyâd gelmedin diři geldi. (16) Ol yaňa bu yaňa cabaladı, ayağın yere kağdı, 'ahir duzak yırtıldı, av kaçdı. İkinci, üçüncü, nevbet hâl böyle (17) oldu. 'Āhir diři geyek dutuldu. Erkek geyik hıc muķayyed olmadı. Şayyâd geldi, diři geygün (18) başın keşdi. Bana bundan ma'lüm oldu. kī hıc erkekte vefâ yokdur. Ben bilkül(l)īye erenler sevdā- (19) sından fariğ düşüb-dururam. Erenleri, vişālı, hevesin terķ edüb-dururam..³⁹⁹ Cün ol sözi (20) işitdüm, firāk kırkusında yaprak gibi diterdüm. Cün uykıudan uyandım, ol cāndan (21) nişān görmedüm. Işık benim üzerüme müstevli oldu, vesvese bana yol buldı, rencür u [m] mehcür (36.a.) (1) kıaldım: kımsiye hālümü dēyemezem, kırkaram kī cünūna, hamākata, nisbet edeler. Gamı gönlümde sağladım. (2) Lācerem* etden tendēn düşdüm. Şimdi, cān kırkusı-dur | dedi.

Ferruh rüz hidmet eyledi eyitdi
"Ē(3) şöre-i şehri ü dehr!
Gönlünü fariğ dut kī
Ekālimi gezem,
Maķsūduňa (4)erümeyince
oturmayım
dedi.

Andan Ferruh-rüz durdı, pādişāh* kıatına vardı, ne işitdi, ne dedi, hep (5) pādişāha* 'arza kıldı. Pādişāh* eyitdi: "Pes n-edevüz kī Feraşādun işi bite?" dedi. Ferruh-rüz (6) eyitdi: "Ē şehriyār-ı #ķāmķār!# Şehzādeye cāre eylemek böyle olur kī destür buyurasın, cihāni, - ben (7) bilesince - gezevüz: ye #ol ola-kī# gar(i)(b)lıkdań üşene, vāz gele, bir yerde otura, yā sa'adet (8) müsā'ade ede, istediğini bula ala gele" dedi. Melik bu sözi, maşlahat gördi, buyurdi: hazīne'yi (9) acdılar, çok māl verdiler, çok nöker kıoşdılar, tāli'-i meymūnda, ahter-i hümayūnda Feraşādı, vu (10) Ferruh-rūzi sefere gönderdiler. Birkaç gün yürüdiler, Gaznīn şehrine yetişdiler. Şherden (11) daşra bir yerde kıondılar. Gaznīn şāhi şehzādenün kıudümi, haberin işidiceķ hācibin vėribidi: "Hoş (12) geldünüz!" dedi. "Kıarşu kııkmadığumuza māni" varıdı, ma'zür buyurasız!" dedi. Feraşād hācibi nevā- (13) ht etdi: "Māni" nece māni?" dedi. Hācib eyitdi: "Pādişāhun bir ğarīb-şekl oğlı varıdı, ol (14) kıalmadı" dedi. Feraşāduń özi, göyindi: "Dirīđ, n-olaydı, işitmeyedük, yüregümüz

396 F.54.b.12: ... erenler vefâsı bende yokdur ... | H.31.a.20-21: ... bize erenler vefâsı yokdur | L.50.b.17: ... erenlerün vefâsı yokdur ...

397 F.54.b.13. | H.31.a.21. | L.51.a.1: sic.

398 F.54.b.13: "Erenlerde vefa olmaduğın neden bildün?" dedüm. | H.31.a.22: "Erenlerde olmaduğın ne bildün?" dedüm. | L.51.a.1: "Erenlerde vefâ olmaduğın neden bildün?" dedüm.

399 F.55.a.3-4: Erenler hevesin terķ edüb-dururam ... | H.31.b.2: Anların vişālının terķin Edübdururam... | L.51.a.6: Erenler vişāl hevāsın terķ Edübdururam ...

yanmayadı" dedi. (15) Hâcib cün döndi, melik hizmetine vardı. Melik "Şehzâde'yi gördünmi" deyü sordu. Hâcib (16) Feraşâdun kemâlâtını imkân oldukça söyledi. Melik ta'accüb eyledi. Şabâh durdı Feraşâd, (17) cemâ'atıyla şâh dergâhına teveccüh eyledi Şâh sarâyı, kapısına karşı çıktı, izzet-i tammıla (18) şehzâdenün önüne düştü, aldı, sarâya girdi. Taht üzerinde bile oturdılar. Şehzâde vü (19) şâh birbirindeñ özürler dilediler. Andan ta'âm geldi yendi. Andan şâh-ı Gaznîn şehzâdeye (20) eyitdi: "Ë ferzend-i dil-pedîr! Senün ferahuna mâtemden çıkmak revâdur" dedi. Andan yas (21) donların çıkardı, Feraşâdı, oğlu, yerine oğul-lığa kabûl eyledi. Andan buyurdi,: bezm düzdiler, (36.b.) (1) 'ayşe işrete meşgûl oldılar. Melik Feraşâdun harekâtın sekenâtın durmakta oturmakta, (2) her işde her bâbda begendi. Sanayidun ki şehzâdenün vücûdı, balcığını şâhuñ arzûsı kâlibine (3) dökdiler. Bir lahza Feraşâdsuz olmazdı. Bir gün Feraşâd esnâ-yı, sohbetde sormuş oldu, kî (4) sebab-i vefâta.400 Melik ağladı, eyitdi: "Anun ölümünün sebebi, garîb sebab-dür" dedi. Feraşâd eyitdi: (5) "Ë şehriyâr! Néceyidi?" dedi. Melik eyitdi:

|| Mülük-i 'âlem kızların ana arz eyledüm, kimse-sinün (6) vişâlına râğbet eylemedi. Meger bir cema'at anun katında *Kişmîr* melikünün kızınun vaşfın (7) eylemişler. Görmedin ana 'âşık oldu. Bu haber başa yetişdüğe ağır armağanlar düzdüm, bir faşih-zübân (8) gişiyle *Kişmîr* melikine risâle vâbidüm, kızını oğlumcün diledüm. Melik-i *Kişmîr* armağana (9) armağan katmış, gerü göndermiş, cevâb-nâme yazmış kim: "Kızımı karavaşlığa istesenüz, vereyidüm. Ammâ (10) şüret-i vâkr'a budur kî yetmiş-gez and içüb-dururam kî kızımı gücile kimseye vermeyem, rizâ- (11) sıyla vârem. İmdi, bu zâlîme-nün hîc er katına varmağa meyli, yokdur. N-eyleyeyim?" dedi. "Vü sebab olmuş (12) kim bu kız bir gece düşünde görür kî bir şayyâd geyik duzağın kırar. Bir erkek geyik dutulur. Dişisi (13) [dişisi] gelür, anı üç-kerre-degin 401 kırtarur. Dördünci kerretde402 diş, geyik* duzağa düşer. Erkek (14) geyik* gelüb meded vârmaz. Şayyâd gelür, diş giy(e)gi boğazlar. Bu sebebden kızum erenlerden (15) için üzmişdür. şüret-i (16) każîye budur. Vesselâm." Cün hikâyet oğlum ulağına degdi, nevâmîd oliban üzerine gam (17) müstevlî oldu. Ol kaygudan öldi. | dedi.

Şehzâde bu hikâyeti, işitdise, katı müteğayyir oldu. (18) Evvel403 ma'sûka kimdür, yeri kanda-dur bilmezidi,. Bugez kimdür, yeri kanda-dur bildise, kararî, kalmadı. Melik-i (19) Gaznîn cün bu âşufta-lığa vâkıf oldu, eyitdi: "Ë cân-ı peder! N~oldı, sana kî böyle deng ü şifte (20) ol-dun?" dedi. Şehzâde söyleyümedi. Ferruh-rüz ilerü geldi, şâha du'â kıldı, eyitdi: "Ë şehriyâr! (21) Bu şehzâde vü bizler404 hânü,-mândan ve mülük esbâbdan 405 cüdâ düşüb

400 F.56.a.1: ... sebab-i vefât, melik-zâde-nün. | H.32.a.2: ... sebab-i vefât-i melik-zâde. | L.51. b.17: ... sebab-i vefât-i melik-zâde.

401 F.56.a.10: üç-ker_(r)e. | H.32.a.10. | L.52.a.9: üçkerre degin.

402 F.56.a.10: dördüncide. | H.32.a.10: dördünci ker(r)etde. | L.52.a.9: dördinc(i)de.

403 Ms. sic. Recte: ol? | F.56.a.15: om. | H.32.a.14: evvel. | L.52.a.14: om.

404 F.56.b.4. | H.32.a.16: ... ve bizler... | L.52.a.17: biz.

āvare⁴⁰⁶ gezdüğümüz bu *Kiṣmīr* (37.a.) (1) meliği-nün kızı, düşü ucından-dur" dedi. Melik sordı: "Necedür⁴⁰⁷ hikāyeti?" dedi. Ferruh-rüz Feraḥşādun (2) düşü hikāyeti(n)i, ve ol sebebden esīr(-i)"⁴⁰⁸ bend-i "ışık olduğunu, ve ol ucdan (3) ğarıblığa düşüb taleb-kārılık étdüğünü bittamām meliğe dēyüvėrdi. Melik āh étdi: "Ne belālardur kī (4) [kī] bize her dem olur!" dedi. "Bir oğlu hezār nāz u na'imile besledüm. şa'ika-ı vākı'a anı şöyle eyledi. Bu şehzāde-i (5) māhi,-peyker⁴⁰⁹ kī oğlum mahabbeti, baña münkabil⁴¹⁰olub-durur, bu dahı bu belāya giriftārımış. N~edem? N~eyleyem?" (6) dedi. Andan Feraḥşāda eyitdi: "Ē cān-ı peder! şabar eyle! Ben işüni kayuram, tedbīr(-i)⁴¹¹ şāyibile ol (7) şaneme seni ergürem!" dedi. Feraḥşād yüz yere kōdı, āferin okıdı.Ol gün meclis 'āhir <oldı>.⁴¹² Yarındası, gün melik (8) Feraḥşādı, Ferruh-rūzi kātına okıdı, eyitdi: "Gece endīşeden yatmadum, Feraḥşādun işüni nece görelüm?" (9) deyü Ferruh-rūzıla danışdı. Ferruh-rüz eyitdi: "Bu işi ben başaruram. Ayruğ gişinün elinden gelmez" dedi. (10) "Şimdiyedek sergerdānligümuze sebep nişānı, bilmedüğümüzdia. Cün bu kadar söylendi, şoylandı,, şāh (11) baña destür vėrsün: varayım, ol şanemi bu şan'atıla getüreyim ki ta'accüb Ēdesiz" dĒdi. Melik bu sözleri, (12) begendi, eyitdi: "Ē Ferruh-rüz! Sen bu işi başarursan, pādişāhlıgümün* yarısı senün olsun!" dedi. (13) Ferruh-rüz hıdmet eyledi, du'ā kıldı. Andan hōn geldi, şarāb geldi. Ol gün yediler āsüde oldılar. (14) Yarındası, gün Ferruh-rüz silā geydi, yel ayaklu ata, bindi. Melik-ü şehzādeye vidā'[¹,]⁴¹³ eyledi. "Him(m)etünüz (15) bile olsun!" dedi. *Kiṣmīr* yolına girdi, vü gitdi. Birkaç gün yürüdi. *Kiṣmīr* kātına bir dilgīr mürğizāra (16) yetişi. Ol mürği,-zārda bir bāğ var. Ol bāğda, bir görkölü yüce kaşr var. Ve ol bāğun (17) kaposında bir yüce āğac bitmiş, dibinde hūb seki, vü latīf bınar var. Ferruh-rüz anı (18) gördükde indi, atını ota kōdı. Gendü seküde yatdı. uyıdı. Uy(a)ndı l, gördi, kī bir atlas cül-lü (19) geyik ol bāğun kaposındañ daşra geldi. Bileklerinde altun bilezükler, ayaklarında altun (20) ḥalḥāl-lar bezenmiş lu'bet bigi geldi, Ferruh-rūzun önünde ürkmėdin oturdı, ağladı. Ferruh-rüz ta'accüb eyledi. (21) Bir demden şonra bir bunun gibi geyik* dahı çıkdı, ol dahı, hemān hareketi gösterdi. Ferruh-rūzun (37.b.) (1) ta'accübi ziyāde oldı. Elkışsa on geyige-degin çıkdılar. Ferruh-rüz eyitdi: "Elbette üşbunların bir hāl-ları, vardur" dedi. (2) Bu endīşede-yiken nāğāh yoķaru manzaraya baķdı,, gördi, ki bir şanem durur, dībā-yı, zībā geyinmiş, yüzi, şu'le-sindeñ güneş (3) yüzi, tīre olmuş. Ol şanem-i māh-ruh Ferruh-rūza eliyle 'Gel' deyü işāret eyledi. Derhāl Ferruh-rüz durdı, 'azm-ı (4) [kaşar] kaşr étdi.⁴¹⁴ Ol-dem bu geyceķler geldiler, Ferruh-rūzun etegin ısırđılar, māni

405 F.56.b.4: milk-ü espābdan. | H.32.a.17: mülk ve esbābdan. | L.52.b.1: milk <i> espābdan.

406 F.56.b.4. | H.32.a.17. | L.52.b.1: āvāre.

407 V.c.

408 F.56.b.6. | H.32.a.19. | L.52.b.3: sic.

409 F.58.b.9: id. | H.32.a.21: māh-peyker. | L.52.b.5: id.

410 F.56.b.9. | H.32.a.21: ... buna müntakıl ... | L.52.b.5-6: ... buna münt(a)ķil ...

411 F.56.b.11. | H.32.a.22: sic. | L.52.b.7: id.

412 F.56.b.12. | H.32.a.23. | L.52.b.8: sic.

413 F.57.a.5: sic. | H.32.b.7: om. | L.52.b.16: sic.

414 F.57.b.1: ... 'azmı, kaşra eyledi. | H.32.b.16: ... 'azm-ı bağ ve" kaşr etdis | L.53.a.11-12: ...

düşmek şüretin gösterdiler. Ferruh-rüz (5) asarımadi.⁴¹⁵ eslemedi, icerü girdi. Ol şanem i(n)di, kaçır öninde Ferruh-rüzü karşıladı aldı, kaçra çıktı. Fer(r)uh-rüzü (6) taht üzerinde oturtdı. Andan ol şanem Ferruh-rüza hüb 'ibâretile söyledi: "Ne gişi-sin? Kandan gelürsin? (7) Kanda gidersin?" dedi. Ferruh-rüz eyitdi: "È perî-peyker, Müşterî-manzar! Garîb gişiyem. Bilâd-ı Acemdenem. Kişver-i Kişmîre (8) teşmîrüm vardır" dedi. Kız eyitdi: "Bugün bunda konuğumuz ol! Biz bu yerde yol üstünde konuğ [ş] maşlahatıçün⁴¹⁶ (9) otururuz" dedi. Andan durdı, bir eve girdi. Geldi, gèrü oturdu. Ardınca cāriyeler kullıkcılar* hōn getürdiler. Kız Ferruh- (10) -rüza "Yemek yen!" deyü teğellüf eyledi. Ferruh-rüz el taāma uzatdı, bir loğma aldı, ağzına koydu. Yudacağı vaqt (11) ol pürfitne çağırđı: "Hey, geyik* ol!" dedi. Kudret-i Hudā Ferruh-rüz bir geyik* şüretine girdi. Gönli (12) ādemî gönüli* gibi: her nesne'yi anlar bilür, ādemlik āletlerinden āleti yokdur. Derhāl durdı, dutdı, üstüne* (13) bir atlas cül bıraktı, bilezükler halhāl-lar dağdı, çıkardı, ol geyiceklere katdı. Ferruh-rüz cün bu vāqr'aya (14) oğradı, eyitdi: "Bun-dan yavuz n-ola? Ben geldüm kī bir üftāde-nün elin alam, bir ācizi 'aczindeñ kurtaram, (15) ben gendözüm[i] bunun gibi, belāya oğradum!"⁴¹⁷ dedi. Andan bildi, kī ol gördüğü geyicekler dahı ādemīlermiş. (16) Hele n-ētse olur? Ferruh-rüz bir nece gün ol geyiceklerle otladı, yürüdü. Bir gün bir gölge-cükde Ferrüh- (17) -rüz hālın fikir ēderek uydu. Uyandı, gördi, kibēş on atlu hātün gişiler dururlar. Aralarında bir şanem var, (18) bir bideviye binmiş, gendüyi, zer ü zīverile ğark ētmiş. Yanında bir ķedbānūsı var, berde'i ķatıra, biner. (19) Cün ol māh Ferruh-rüzü gölgede yatur gevşer gördi, tiz tiz germ germ ana bağdı. Andan döndi, (20) ķedbānūya eyitdi: "Èana! Bu garîb yigide n-ētmişler, gördünmi?" dedi. "Benüm ol bedfi'l kız ķardaşum (21) işi-dür. Evet ben bu yigidi, ķurtarayım!" dedi. Bir cāriyeye buyurđı: "Var, şol yatan geyicegi al, odaya gel!" dedi. (38.a.) (1) Bu sözleri, Ferruh-rüz[i] ⁴¹⁸ işitdi, sevindi. Elķışsa cāriye geyicegi aldı, gitdi. Biraz yürüdüler, bir mürġizāra yetişdiler. (2) Bir hurrem bāğ var, anda bir reff kaçır var. Ol māh indi, kaçra çıktı, buyurđı: geyicegi dahı, çıkardılar. Ol hūrî (3) altun taht üzerinde oturdu. Altun ķürsî ķodılar. Kēdbānū oturdu, andan buyurđı: geyicegi nazara getürdiler. (4) Ol-dem ol şanem bir cāriyeye buyurđı: "Var, fülān yerde fülān şīşe vardır. Getür!" dēdi. Vardı, bir şīşe (5) getürdi. İci dolu kızıl yağdı. Buyurđı: bir canağ yiyecek getürdiler. Ol yağdan bir pāre aldı, ta'āma (6) katdı, Ferruh-rüzün önine⁴¹⁹ ķodı. Ferruh-rüz ol taāmdan bir pāre sundı, ağzınla

415 F.57.b.3: om. | H.32.b.17: eslemedi. | L.53.a.13: esermedi.

416 F.57.b.6: konuğ maşlahatı için. | H.32.b.21: konuğ hizmeti, maşlahatıçün. | L.53.a.17: konuğ maşlahatıçün.

417 F.57.b.14. | H.33.a.5. | L.53.b.8: ... ben gendüm bunun gibi belāya oğradum.

418 F.58.a.6. | H.33.a.10. | L.53.b.16: sic.

419 V.c.

420 F.58.a.11: ağzına koydu. | H.33.a.15: id. | L.54.a.6: ağzına koydu.

Aldı 420 ceynedi. Yuda- (7) dururken ol mäh haykırdı: "Hey, âdemî ol bayağı gibi!" dedi. Sun'-ı Hudâ-yı, Ta'âlâ Ferruh-rüz bayağı gibi, âdemî (8) oldı. Kız Ferruh-rüza nazar eyledi. Ol hadd-ı kaddı, ol manzar-ı421 mahberi, ol cemâl-ı422 kemâlî görüb mütehayyir oldı. (9) Hemândem Ferruh-rüzi öz özcün inakladı. Andan eyitdi: "È cüvân-ı mäh-(p)eyker! Ne gişi-sin? Häluni başa dea!" dedi. (10) Ol nâm-dâr evvel âhîr hâlini sergüdeştini söyledi. Kız eyitdi: "È yigit! Cün sen hâluni bana dedün, ben (11) dahı hâlumi sana dëyeyim. Eger ben dëdügümü dutarısan, murâda maqşûda yetişesin" dedi. Ferruh-rüz hîdmet eyledi: "Cân u (12) dilden hükmünüze mutrüz" dedi. Kız eyitdi: "Bil u âgâh ol kî ol isteyügeldüğün kız melik-i Kişmîr (13) kıızıdur. Adı, Ferruh-nâzdur. Ben melik-i Kişmîr vezîrinün kıızıvam. Adum Mihir-efzâdur. Ol seni geyik eyleyen benüm (14) ulu kız kıardaşumdur. Adı Hüsn-ârâ-yı, Cādûdur. Ben olmasam, seni kimse anun elinden almazıdı. Ve şimdi - (15) kî-hâlde* eger bu işi duya, aramuza niçe melâletler düşe" dedi. Azîm minnetler eyledi, andan eyitdi "Dilersen (16) kî melike elüne gire, benümile 'ahd eyle kî benüm olasın, tâ ben cânımı fidâ edem, işüni bitürem, seni maqşûda (17) érürem!" dedi. "Olsun!" dedüm. Kız bu söze sevindi, 'ahd bağladı. Derhâl buyurdi: fahir donlar Ferruh-rüza (18) geydürdiler. Taht üstünde bile oturdılar yëdiler icdiler. Üc gündün sonra Ferruh-rüz (19) eyitdi: "E bânü-yı, cihân! Gönlümi fariğ eyle, ta ferâğ(-ı)423 bâlıla hîdmet edem!" dedi. Hemândem Mihr-efzâ durdı, (20) bir eve girdi, bir boğca râhibler donın çıkardı, nazarda qodı ve yeninden bir hoq(k)a çıkardı. Ol (21) hoq(k)adan bir şîşe kara yağ çıkardı. Cebindeñ bir hoq(k)a dahı çıkardı: ici dolu aq dopraq. Andan (38.b.) (1) Ferruh-rüza eyitdi: "È yâr-ı vefâdâr! Dilersen kî murâduna eresin, dëdügümü dut!" dedi. Ferruh-rüz eyitdi: "È (2) dil-ârâm! Ne söz buyurursañ, dutam, tecävüz etmeyem!" dedi Ol-dem Mihr-efzâ eyitdi:

|| Donunı çıkar! Bu [ba] (3) yağdan dürtün, andan bu ruhbân donını gey, bëlüne zün(n)âr bağla, ve bu aq topraqdan biraz kâğıdıla (4) bëlünde şakla, ve bu afsüni, oqi. Andan dur, işe başla. Şehr yaqındur, şehre var, qapuda keşikçiler vardur. (5) Seni göreler, qarşu geleler, kul(l)ıq edeler, eyide-ler: "ÈÈ râhib-i büzürgüvâr! Qandan gelürsin?" dëyeler. Sen (6) eyit kî "Keşiksem, Mağrib zemînden gelürem, tâki Keşâyâ-yı Azamı ziyâret edem!" de. Bu Keşâyâ dëdügüm (7) bir ulu put-dur kî bu halk ana daparlar. Ol gişi-ler seni ziyârete geldüğün işidicek aya- (8) guna düşeler, geldüğünü melike bildüre-ler. Melik seni ehren-i Müeb(b)ede424 sımarlaya. Bu Ehren[i]425 ol (9) Keşâyâ durduğı manastırın ulusı-dur. Ekbirler geleler, ta'zîmile seni şehre qoyalar. Ve ol (10) manastırda sana eyü menzil düzi vëreler. Andan Ehren sorısar: "Bunda nête oldio geldünüz!" dëyiser. (11) Ana dahı "Keşâyâ-yı <A'zam> ziyâretine426 geldüm" de. Ol-dem Ehren Meliki, dahı qalan ekbîr427 seni alalar, bir saraya

421 Ms. sic.

422 Ms. sic.

423 F.58.b.10: sic. | H.33.b.5: ferâğıla. | L.54.b.3: sic.

424 F.59.a.4: müibb(e)de. | H.33.b.13: mü'ebbide. | L.54.b.15: mü'ebb(e)(d)e.

425 F.59.a.5. | H.33.b.13. | L.54.b.15: sic. (Cf. ms. 38.b.18, 39.a.11.)

426 F.59.a.7: Keşâ (sic!) ziyâretine. | H.33.b.15. | L.54.b.17: Keşâyâ ziyâretine ...

427 F.59.a.7: Ol ehren Lve melik Lve qalan ekbîr ... | H.33.b.15-16: Ol-dem ehren ve melik dura-lar ... | L.55.a.1: Ol ehren ve melik ve qalan ekbîr seni alalar ...

(12) varalar kī anuḡ gibi şerīf u zarīf maḡām kimse gördügi yokdur. Zībā perde-lerden, ebrīşüm tanāblardan (13) dahı bī-had teḡellūfātđan gecdüķde bir handeķe varasız. Yigirmi, arşun ėni, var, bir cezīre ihāta (14) eylemiş. Bu handeķün ici dolu sudur, odsuz ḡaynar. ḡandeķünḡ o(r)tasında pulād tahta-larından (15) ferş döşenmiş-dür. Ol dahı odsuz ḡizarub-durur. Ol vaķt Ehren-i Mübed⁴²⁸ sana eydiser: "Ėyegāne-i* (16) zamāne! Coķ zahmet ceķdüň, bu yere bir nīyet üzerine geldün. Bundaň öte gecilmez. Kesāyā (17) şol perde-nün ardında-dur. Üşbundan dapu <ḡıl>, dön!"⁴²⁹ deyiser. Sen eyit: "İraq yerden bunda [[n]] (18) anunicünmi geldüm kī Kesāyā-yı, A'zamı" İraqđan ziyaret ėdem?" Ehren sana ol dem dėyiser kī: "Hevā-yı, nefside (19) ma'būd görilmez. Evvel ḡişi gendözinden el yumaķ ḡereķ, andan ma'būdını, istemek ḡereķ, ve bu ḡaynar sudan (20) gecüb ve ol ḡızmiş ferşde yürüyüb anı varub bulmaķ ḡereķ!" dėyiser. Sen dėmek ḡereķsin kī "Diyār-ı ḡarbdan doḡru (21)⁴³⁰ nīyetile geldüm" de. Hemāndem na'ra vur, ḡüstāh(āne) var, ayaḡun⁴³⁰ üzerine sal! Ve bu dürtündüḡün yaḡun hāşiyeti, (39.a.) (1) oldur kim suya batmayasın. Ve cün Ḳesāyā ḡatına gecesin, bir gün ḡullıķ eyle, andan dön, Ehren ḡatına (2) var. Sana İ'tiķādları, muḡkem ola, dahı yėḡreķ menzil vēreler. Ehren seni oḡul ėdine. Birḡac gün olasın, (3) ḡaşduḡ ol olsun kī bu aķ topraķđan Ehrenün burunına üresin; ḡoķusın duyduḡınlayın (4) öle, meliķ deyri sana sımarylara, [[müyed]] <mü'ebbed-i>⁴³¹ mübedān olasın, tamām Hindüstān vilāyetinün ḡiblesi ola sın. (5) Bu maḡāma yėtişdüḡünden sonra meliķ saḡa bir hācet arz ediser. Ḳazāsına mültezim ol. (6) Bir oḡlı vardur, hastadur. Cihān tabībleri, anun müdāvātından acz gösterüb-dururlar. Sendeň cāre (7) istedüķde duru, gel, oḡlanun üstüne var, öḡretdüḡüm afsūni, oķı. Oḡlan gey olsun, ve düķeli, halk senünile (8) cān ḡarışdursunlar, muḡibbün mürīdün olsun-lar. Andan sonra ḡadāḡatunıla amel eyle. Öḡretmek hācet degül || (9) dėdi.

Ferruh-rüz bu ta'līmleri, Mihrefzādan du(y)ıcaķ āferīn oķıdı, du'ā ḡıldı, durdı, gendözünü ḡeşş şūretine (10) koyub şehre yöneldi. Şehre varduķda müveķķel-ler "Ne ḡişisin*?" dėyü teftiş ėtdiler. Ferruh-rüz eyitdi: "Mübed (11) ḡişiyem, Maḡrib ilinden hān-ümān terḡ ėdüb Kesāyā-yt, A'zam ziyaretine gelüb-dururam." Derḡāl (12) meliķe haber ėtdiler. Meliķ Ehreni, ḡalan mübedleri hāzır eyledi. Durdılar, Ferruh-rūzi ḡarşulayu- (13) ḡıķdılar. Aldılar, anı 'izzetile şehre givürdiler, deyrde bir ḡoş maḡām gösterdiler. Ḳondı. Andan aldılar Ferruh- (14) -rūzi, ol ulu sarāya, vardılar. Ḳandeķi ve ferşi gösterdiler: "Öte yaķada cez(ı)rede bir perde var. Ė tālib (15) muḡliş! Matlūbun anun ardında-dur" dėdiler. Ehren eyitdi: "İşbundan dapu ḡıl, dönelim!" dėdi. Ferruh-rüz (16) güldi, eyitdi: "Ė ulu! Erenlere haķāret nazarıyla baķma! Ben Maḡribdeň üşbuna-deḡin üşbu denlü iş-icünmi geldüm? (17) Ma'būdumi, gözümile görmeyince gönlüm ḡoş olmaz" dėdi. Ehren eyitdi: "Renc-süz ḡeņç

428 Ms. sic. (Cf. 38.b.15. sqq. passim.) || F.59.a.11. | H.33. b.19. | L.55.a.6: mü'ebbed.

429 F.59.a.13: işbundan tapun, dön. | H.33.b.21: üşbundan tapın, dön. | L.55.a.8: işbundan tapun, pun. (Cf. ms. 39.a.15.)

430 F.59.b.2: sic. | H.34.a.1-2. | L.55.a.13: ... ḡüstāh-vār ayaḡun ...

431 F.59.b.7. | H.34.a.6. | L.55.b.1: sic.

ele girmez, gişi gendüdeñ (18) geçmeyince ma'büdinı, görmez" dedi.
 Ferruh-rüz toykarāne⁴³² haykırdı. Ayağını ol kaynar suya qodı, kuruda yürür
 (19) gibi, yürüdi, geçdi,, ol kızğün ferşi, basdı,, kılına ziyān gelmedi. Melik ü
 Ehren ü qalan halk mebhüs (20) medhüş oldılar. Ferruh-rüz vardı, perde'yi
 qaldurdı, Kesāyānun tahtı, ön(i)ne⁴³³ vardı. Gördi, kī bir put-dur. Āzerī (21)
 iki gövher(-i) şeb-cırāğ* gözleri yerinde ⁴³⁴ ornanmış, başında la'l-i* <u>
 kâniden⁴³⁵ bir tāk qonmuş, pīrūze bir kemer (39.b.) ((1) beline bağlanmış, gövdesi
 kızıl altundan. Ferruh-rüz bunu göricek baş yere qodı, bir gün bir gece başı.
 yerden qaldurmadı. (2) Ehl-i Kişmīr dükelı, mu'tekid oldılar: "Bunun gibi ulu
 gişi mübedlerden bunda geldügi yoqdur" dediler. Andan sonra (3) Ferruh-rüz
 durdı, gerü cema'atdın-yana gecdi. Ayağına düşdiler, başına üşdiler: "Bizi
 yarlığa!" [dE] dediler. Andan bir dahı (4) gökceq sarāya iletdiler, dürlü dürlü
 hizmetler étdiler. Ehren her vaqt qatında tereddüd éderidi. Bir gün Ehren (5)
 uyukladı, Ferruh-rüz aq doprağı, ana yiyletdi. Ehren uyandı, ol-qadar
 ahsurđı, kī cānı, çıqđı, cehennemedeq (6) gitdi. Melike haber oldı. Geldiler,
 Ehreni gömdiler. Ferruh-rüzdan ehren-liq umdılar, Ferruh-rüz çeķindi; becid
 (7) oldılar yalvardılar. Ferruh-rüz eyitdi: "Bu manastırda bunca pīş-qadem
 keşiş vardur. Ben çöcün gişi bulardan (8) taqaddüm édemezem" dedi. Melik
 buyurđı, cümle geldiler, ayağına düşdiler: "Sen müte'ayyin-sin. Bizüm dahı haq
 isbātumuz (9) varısa, sana bağışladuq. Yoq deme, içümüzden [hme] cıqma!⁴³⁶
 Nazarun üstümüzden hālī olmasun!" dediler. Ferruh- (10) -rüz yasını sundı,⁴³⁷
 manşıbı, qabül étdi. Deyrūn manastırın maşālihiñi zabt eyledi. Fāriğ <olup>⁴³⁸
 mu'azzez mükerrem (11) oturđı. Her gün melik gelüridi, Ferruh-rūzi ziyāret
 éderidi, elin öperidi. Bir gün melik Ferruh-rūza (12) eyitdi: "E rāhi(b)-i
 büzürgüvār!⁴³⁹ Cān-ı şīrīnümnden sevgülüreķ bir oğlum vardur. Zamāndur kī
 rencürdur. Ne-qadar kī (13) Hindüstānda tabīb-i hādıķ ve cogī(-i)⁴⁴⁰ şādıķ
 varısa, getürdüm, kimse cāre édemedi. Bu işde dermānde vü (14) 'āciz
 qalub-dururam. İmdi, dilerem kī şıdķıla bir du'ā kılasın, olakī nefesün
 bereķātında Kesāyā-yı (15) Azam oğluma şifa vère" dedi. Ferruh-rüz eyitdi:

"Qayd yème! Devān indi"

dedi. Melik sevindi, buyurđı: hāş (16) yèdegi

Ferruh-rūza ceķi vérdiler. Bindi, melike sarāya vardı. Oğlanun başı ucında
 oturđı. Bir iplik (17) getürtdi. Ol ipliği on yerde dügdi. Andan afsünini oķıdı.

-----
 432 F.60.a.8: turuqiyāne. | H.34.a.19: ... bir qatı haykırdı. | L.56.a.2: durdı, qayāne (sic!) hay-
 kırdı.

433 V.c.

434 F.60.a.11-12: gövher cırāğ gözleri yerinde (sic!). | H.34.a.21. | L.56.a.5-6: iķi, gevher-i
 şeb-cırāğ gözleri yerinde. 435 Cf. ms. 4.a.2.

436 F.60.b.8: ... içümüzden gitme ... | H.34.b.4: om. | L.56.b.1: id.

437 F.60.b.9: ... şundı. | H.34.b.5: om. | L.56.b.2: şundı.

438 F.60.b.10: olup. | H.34.b.5: om. | L.56.b.3: oldı.

439 F.60.b.11: id. | H.34.b.6. | L.56.b.4: sic.

440 F.60.b.12: hāzıķ tabībler, vücūd-ı şādıķ heķimler. | H.34.b.7: řabīb-1 hāzıķ ve cāzū-yio
 çāre-sāz ... | L.56.b.5-6: Hindüstānda tabīb-i hādıķ ve cogī-yi şādıķ.

441 Ms. sic. || F.60.b.14-15: ... du'ana, (sic!) 'indi ... | H.34.b.9: ... ben ol işi bir du'ayıla başa-
 ram ... | L.56.b.8: id.

Karşu bir bir düğümü, şeşdi. Āhîr düğüm (18) şeşildiginleyin oğlan kalkdı, silkindi, ten dürüst oldı. Bu āvāze cihāna yayıldı, Ferruhrūza 'itikād (19) 'āzīm ziyāde oldı. Bu haber Ferruh-nāza yetişdi. Ferruh-nāz dahı, heves étdi. kī rāhib-i a'zamı göre, (20) naşihatın işide. Durdı, cāriyelerile hādimlerila deyr kapusına geldi. Rāhibe haber étdiler, katına (21) girmege destūr dilediler. Ferruh-rūz destūr vermedi, eyitdi: "Mesih bana sımarlayub-durur: 'Olmaya kī melik (40.a.) (1) kızını katuna girmege koyasın' dēyüb-durur. Korkaram, girmesün, beni görmesün!" dēdi. Bu haber Ferruh-nāza yetişicek (2) melül düşdi, <cāriye>⁴¹² véribidi, sebeb sordı. Ferruhrūz eyitdi: "Meger bu kız Tañrıya muti degülimiş, erenlerden kaçarmış, (3) batālet yolında yürümüş, günāhlara garķ olurmış. Mesih buyurdı: 'Ol benüm milletümden degül, sen-dahı (4) anı ümmet édinme!' dēdi" dēdi. Ferruh-nāz saht düşdi, mahrüm-lıgıla eşdi, sarāyına qarışdı. Melike nün} (5) hirmānı haberi. <melike>vardı. Hem ol melül oldı, durdı, Ferruhrūz katına geldi: "Kızuma niycün yol vèrmedün?" (6) dēdi. Ferruhrūz eyitdi: "Ol maķāmda degülem kī buyuruksuz ne dilersem, édem. Kılca ayağımı egri basarsam, beni Kesāyā (7) oda yaķar" dēdi. Andan Mesih sözün söyledi, eyitdi: "Mesih baņa eyitdi: 'Şol kız günehķārdur' - eyitdi: - "Ē (8) cihāndan bu vaķtadeķ ķimse étmedügi işe şüru" éder, erenleri düşmen dutar, yaramaz işini terķ étmeyince ana (9) yarlıgılamak yokdur" dēdi". Andan eyitdi: "Ē melik! Kızun tevbe éderse, tevbesi kabül olursa, Mesihdeñ baņa (10) 'Anı kabül ét' dēyü işāret éderse, hıdmetķāram, kullık édem. Ve-illā ben Mesih buyruğına muhālefet édemezem" (11) dēdi. Melik dahı ol işden vaz geldi. Andan Ferruhrūz melike eyitdi: "Ē şehriyār-ı nāmdār! Benümicün (12) bir iş gör!" dedi. Melik eyitdi: "Kılunum, ne buyurursın, buyur!" dēdi. Ferruhrūz eyitdi: "Sarāyun qarşusunda - buyur! - benümicün (13) bir refi meni manzara düzsünler; bünyādi, muhķem olsun, vaz'ı hüb gelsün. Cābük-dest ü rüşen- (14) -dil ü tīznazar naķķāşlar ceme" eyle, ol manzarun der ü dīvārını, nigāristān-ı Cīn gibi münakķaş eylesünler!" (15) dēdi. Melik derhāl ustādlar(a)⁴⁴⁵ mi mārlara buyurdı: ol işe meşğül oldılar. Sehel zamānda bir hüb dillķeş (16) mevzün sarāyı, yasadılar. Andan Ferruhrūz naķķāşların ustādına eyitdi: "Üşbu d(ı)vārda bir érkeķ (17) geyik yaz, duzağa düşmiş olsun. Dişi-si gelüb ipin ceyneyüb dutsaķı kırtarmış olsun. (18) Üc yerde böyle yaz. Bir yerde dahı yaz kī dişi geyik duzağa düşmiş, érkeķ geyik gelüb (19) anı kırtarmağa muķayyed olmamış. Avcı gelmiş, dişi geyigün başın ķesmiş. Dahı bir yerde bir çeşme yaz, kıra - (20) nında ağ kırılmış. Ve ol érkeķ geyik ol āğa düşmiş olsun." Ustād Ferruhrūz dēdüginleyin (21) ol şüretleri. yazdı, yaraşdurdı,. Andan Ferruh-rūz göcdi, manzaraya vardı, anda qarār eyledi. Her gün Ferruhnāz (40.b.) (1) manzara-nun yöresini degzinürdi, girmege görmege yol bulmazıdı. Bir gün Ferruhnāz aşāğadın yoķaru baķub ķoşķi (2) temāşā éderken nazarı ol duzaķlara düşdi. Ta'accüb étdi, eyitdi: "Bu benüm düşüm-dür. Ammā ben sanurıdum kī (3) érkeķ geyik dişi-sine muķayyed

442 F.61.a.8: sic. | H.34.b.16. | L.57.a.1: om.

443 F.61.a.11. | H.34.b.18. | L.57.a.4: om.

444 F.61.a.14: ā'. | H.34.b.21: Ē. | L.57.a.8: āy.

445 F.61.b.7: id. | H.35.a.4. | L.57.a.17: ... ustādlara mi"mar lara.

olmadı, cān kırtardı. Ol bīcāre ĥod ayruķ yerde giriftār olub- (4) -dururmuş. Benüm ol endişem hatāyımış" dedi. Gendözini melāmet eyledi, inşāfa geldi. Meger ol ĥālda (5) Ferruhrüz bir gizlü yerden Ferruhnāzun temāşasın temāşā éderidi. Fer(r)uhnāzun vaz'ındañ hareķetindeñ nedāmet (6) anladı, sevindi, epsem oldu. Andan Ferruhnāz mütefeķķir ü müteġayyir odasına vardı. Bu yaña Ferruhrüz meliķi, (7) manzaraya oķıdı, eyitdi: "Ē şehriyār! Üşbu dem uyurdum, Mesīhi, düşümde gördüm, baña eyitdi: 'Ē mübed! Meliķ-i Kişmīre (8) benden selām eyle! Eyit kī seni Tañrıdan diledüm. Yarlıġadı: uzun ömür, çok memleķet, çok ni'met sana (9) baġışladı. Bu sebebedeñ kī kızun niye(t)ini döndürdi, ve gönlinde, gizlediġi yavuz işine peşimān oldu'. (10) Ve bana buyurdi, kī: 'Imdiden ġerü bānūyi, esirge, ķatuna yol vēr, ġirsün!' dedi. Imdi, üş seni oķıdum, hāli, sana anlatdum. (11) Bu beşāret ĥaberini var vēr!" dedi. Meliķ-i Kişmīr şādān olub bānū sarāyına vardı, ol hāli ana dedi. Kız (12) medhüş oldu, eyitdi: "Ē baba! Mübed rāst söyler. Ben ol sevdādan gecdü, ol bīhūde fikri (13) dimāġumdan çıkardum" dedi. Andan kız u ata durdılar, Ferruhrüz ķatına geldiler. Ferruhrüz buları, nevāht eyledi, ve kıızı, (14) ümīdivār eyledi. Eyitdi: "Ē māh-ruh! Üstünde şükṛāne-ler var. Mesih saña feryād erişdi, #yoĥsa# şeytān (15) seni helāķ éderidi" dedi. "Bundan böyle ġereķ-dür kī sözümdeñ çıkımayasın, maşlahatun anda-dur" (16) dedi. Ferruhnāz Ferruh-rūza eyitdi: "Ne dērsen, dutam muĥālefet étmeyem" dedi. Elin öpdi, odasına ġitdi. Pes her ġün (17) Ferru(h)-nāz ķatına ġelürdi, öġüt, naşīhat işidürdi. Bir ġün Ferruh-nāzıla Ferruh-rüz ĥalvet oturdılar, (18) Ferruhrüz eyitdi: "Ē meliķe! Bu ġece düşümde Mesih, gördüm. Eyitdi: "Meliķeye eyit: İmiden ġerü ol bī(c)āre- (19) -sini esirgesün, anı ķimdüġini bilmek ardınca olsun. Gendü murāda ērsün, ol bīcāre'yi hem murāda (20) ērürsün!" dedi" dedi. Ferruhnāz bu sözi, işidiceķ ta'accüb etdi: "Bu hāl(d)an benüm ĥaberüm yoķdur. Ol dedüġün (21) ne ġişi-dür?" dedi. Ferruh-rüz eyitdi: "şabr eyle! İsāyıla şohbet édiceķ soram bilem" dedi. Kız: "Siz <bilürsüz>"⁵¹⁶ dedi, durdi, (41.a.) (1) odasına ġitdi. Ammā bin dürlü endişeyle ġitdi. Ol ġün ol ġece şabr eyledi, Ērtesi ġerü Ferruh-rüz ķatına ġeldi, (2) eyitdi: "Ē rāhib-i vāhib! Mesih görüb cevāb aldunmı?" dedi. Ferruhrüz eyitdi: "Aldum. Eger ġüş-T447 hüşı bana dutarsan, (3) dēyeyim" dedi. Kız balıķ gibi, ĥamüş, şedef bigi bī-hüş oldu, 'işķıla sözi, dinlemeġe yöneldi. Ferruhrüz eyitdi: (4) "Mesīh eyitdi, kī: 'Pārs ilinde bir şehriyār-ı ķāmuķār-1 ķāmurān-1 ķāridān⁴⁴⁸ vardır. Anun bir oġlı vardır. Hīc (5) ana anun ġibi oġlan doğurduġı yoķdur. Adı, Ferahşāddur. Meger ol şehzāde-i āzāde düşde ĥayāl nazarıyla (6) cemāl-i449 bāķemālunı cān āyīne-sinde ġörmüş, bin cān u dilile senün şifte-i vişālun olmış. Rüz der- (7) süz, şeb derteb şabri, ķarārı ķalmamış-dur. Ĥudā-yı, tāķ⁴⁵⁰ taķdīr eyle étmiş-dür kī

...

446 F.62.b.7. | H.35.b.7. | L.58.a.17: sic.

447 Ms. sic.

448 F.62.b.11: ķāmķār (ķār)dān. | H.35.b.11: ķāmrān ķārudān (sic!). | L.58.b.4: ķāmķār ve ķār-dān.

449 Ms. sic.

450 F.62.b.14: Ĥudā-yı, Ĥaķ taķdir etmişdür ... | H.35.b.13-14: Ĥüzā-yı, tāķ taķdir ile etmişdür ... | L.58.b.8: Ĥüzā-yītāķ taķdīr etmişdür...

sen anun çifti, (8) olası!" [dédi] dedi. Kız ol tarrārun sözündeñ mütehayyir oldı.⁴⁵¹ Anun söziyle heves Arasına, tefeḳḳür (9) Niline garḳ oldı, ve Furāt-ı ifāta⁴⁵² ve Ḳırr-ı hasenāta⁴⁵³ ğüta kıldı, bir sâ'at sâḳit oldı. Andan baş (10) ḳaldırdı, eyitdi: "E mübed-i bisiyārdān! Beni vesvese pīlinün ayağına bıraḳdun. Aḳlum gözini diḳdün, (11) şabrum hirmenini yandurdun. Cün yolumu gösterdün, beni menzile eşişdür" dedi. Ferruh-nāza Tersā d(ı)(n)ince (12) yétmiş and vèrdi: "Sırrı ḳimseye dèmeyesin" dèyü, "dahı, benümile gitmeḳde taḳşir ètmeyesin!" deyü. Cün (13) kız bu andları, icdi, Ferruhrüz rāz daḡarcuḡını acdı, hālını vāḳra-sını tamām şerh eyledi. Ol dilber acebe ḳaldı, (14) eyitdi: "İmdi, tizceḳ gitmeḳ gereḳdür" dedi. Ol tedbırde oldılar. Kızun bir dāyesi ve bir lālāsı varıdı, (15) anları düzdi, gendüye yār ètdi. Dört at, dört silāh hāzırladılar. Lālā şeherdeñ daşra atları dutar (16) durdı. Dāye-yile Ferruh-nāz geldiler, Ferruh-rüzi, aldılar, şeherden cıḳdılar, atlara bindiler gitdiler. şabāh (17) oldı, bir mürġizāra yetişdiler: bir tarafında bir hurrem bāḡ, icinde bir muḳkem ḳoşḳ. Bir bıḡār üstünde (18) ḳondılar yemeḳlendiler. Ferruh-rüz bu ḳaşrı, baḳaraḳ bildi,: Hüsn-ārā-yı, Cādū ḳaşrıdur. Müteġayyir oldı, endā- (19) mina lerze düşdi. Ferruhnāz eyitdi: "N-oldun?" dedi. Ferruh-rüz eyitdi: "E bānū-y(ı) cihā(n)!⁴⁵⁴ Yavuz yÈre gelmişüz: bu Hüsn- (20) -ārā-yı, Cādū maḳāmi-dur. Beni bunda geyiḳ eyledi. Eger Mihrefzā-yı, Ḳişmīri ri'āyeti "ināyeti olmasa, (21) ayruḳ ādemī olmazıdum" dedi. Bānū eyitdi: "Pes tedbır n-ola?" dedi. Ol cüvān-ı ḳārdān eyitdi:

"Cün bu vartaya düşdük,

(41.b.) (1) gendözümüzdeñ el yuyalum,
üşbu ḳaşra bir depinelüm.
Eger cādūyı, uyur bulursavuz,
başını kesdük,
‘ālemi (2) şerrindeñ ḳurtarduk.
Emr āḫir olursa,
dileḳ Taḡrımun, n~èdelüm?"
dedi.

Ferruhnāz bu sözi, begendi. Derḡāl Ferruhrüz (3) eline bir ḳılıc aldı, ḳaşra yürüdi. Gördi: ādemī-zāddan ḳimsene yoḳ. Ammā gördi, kī bir ev var, ḳapısı baḡlu, (4) icinde⁴⁵⁵ nāle-i zār⁴⁵⁶ gelür. Ferruh-rüz ḳıflı, bozdı, icerü girdi. Bir taḡt üzerinde bir güzel kız bendlü (5) yatur, boy(n)ında ğul, ayaḡında demür, ḳol(l)arı, hām icinde, başı, dizinde aḡlar. Ferruhrüz cün ol mihnet- (6) -zede'yi gördi, ḳatına vardı, eyitdi: "È māh-ı dīdār! Ne gişi-sin? Seni bunda ḳim bıraḳdı?" dedi. Ol şanem başın (7) ḳaldırdı, Ferruhrüzün cemāl-ı cihān-ārāyın(ı)⁴⁵⁷ gördi, na'ra vurdı, aḳlı gitdi. Ferruhrüz gördi, kī bu ol

...

451 F.65.a.1. | H.36.b.18. | L.60.b.6: om.

452 F.62.b.15: om. | H.35.b.15: āfāta. | L.58.b.10: āfitāba.

453 F.62.b.15: om. | H.35.b.15: Ḳırr-i hasarāta. | L.58.b.10: Ḳerr-i hasarāta. (Cf. S.1019: Ḳur.)

454 F.63.a.11. | H.36.a.1. | L.59.a.5: sic.

455 F.63.b.2: içinden. | H.36.a.6: id. | L.59.a.10: içinden.

456 F.63.b.2: nāle ü zārī. | H.36.a.6: nāle-i zār. | L.59.a.11: nāle ve zārī.

457 F.63.b.6: sic. | H.36.a.9: id. | L.59.a.15: cihān-ārāyini....

Mihr-efzā-yı (8) Kişmīridür k" bunça ihsānın görmüş-dür. Ferruh(rüz)⁴⁵⁸ āh étđi, ol şanemün başını dizi üstine aldı, (9) ağladı. Cün ol şanemün ağlı (b)aşına geldi, Ferruhrūza eyitdi: "È cān-ı cihān! Bunda n-istersin?" dēdi (10) Ol eyitdi: "Sen n-istersin? Mihr-efzāyt eyitdi: "Sana ihsān étđüğümü, dahı meliķ-oğlunun hoşlığına (11) sebep olduğumı işitmiş. Meger bu cādū-yı la'in ol sebebedēn sīne-sinde ķīne saklamış, ardınca⁴⁶⁰ (12) olmuş. Bir gün beni ğafil buldı, dutdı, getürdi, 'Hemşire-dür, şefaķat édeyim' dēmedi, beni bu ağır bende (13) giriftār eyledi. Zamāndur bu azāb icinde giriftāram" dēdi. Sen-dahı bunda yanlış geldün. Dur, (14) tīz git, sana dahı ziyān gelmesün!" dēdi. Ferruh-rüz eyitdi: "È cān-ı "azīz! Seni bu hālda görüb ne gidesiydüm? (15) Ammā bana anı dē ķī hīc bu işe cāre varmı-dur?" dēdi. Kız eyitdi: "Başarıcı" ğişi olsa, cāre bulunaydı" dēdi. (16) Ferruhrüz eyitdi: "Endīşe-i cān dāmen-gār olacaķ dem degül. Bir ğişi terķ-i cān édiceķ düřvār (17) iş ana āsān olur. N-etmek gereķdür, eyit!" dēdi. Mihr-efzāy⁴⁶¹ eyitdi: "Kařr öñinde bir bāğce-i hurrem vardur. (18) Ol bāğce ortasında bir şuffa vardur. Ol şuffada {bir taht vardur. Kız kardaşum Hüsn-ārāy ⁴⁶² ol} taht üzerinde yatub uyımaga meşğül-dur. Yastuğı (19) öñinde bir şandukca vardur. Elünden gelürse, var, kimse duymadın ol şandukca'yı al gel! (20) Bendümün miftahı, anda-dur. İşümüz bitsün! Ve-illā cihān halkının bunda zaferi, yoķdur" dēdi. N-eylerse, eyledi,, (21) şandük(c)a'yı, Mihr-efzā katına getürdi. Bendi, acdılar. Mihr-efzā durdı, Ferruhrüzün ayağına düşdi, andan eyitdi: **(42.a.)** (1) "Bileme gel, kız kardaşuma, gör, n-éderin" dēdi. Durdılar, Hüsn-ārā-yı, Cādū üzerine vardılar. Ferruhrüz yaşındı, Mihir- (2) -efzā Hüsn-arānunun üstüne düşdi. Ol uyandı. Sarmaşdılar ķürmek-leşdiler, ğāh ol anı basdı, (3) ğāh ol anı basdı. Derhāl Ferruhrüz ķemīnedeñ durugeldi, ardından Hüsn-ārāya bir kılıc urdı, (4) yere düşürdi, hancerile başını ķesdi. Mihr-efzāy[10]⁴⁶³ hurrem oldı. Ferruhrūza āferīn okıdı. Andan durdılar, (5) baş ellerinde bāğdan çıķdılar. Bānū-yı(1) Kişmīr⁴⁶⁴ katına geldiler. Mihir-efzā Ferruhnāzı göriceķ yer öpdı, hıdmet (6) eyledi. Ferruhnāz anı ķocdı, nüvāht eyledi. Ol-dem Mihir-efzā Ferruh-nāza eyitdi: "Ma'lüm oldı, ķī erķeķ (7) geyiķ ķör fırsatı⁴⁶⁵ olıcaķ taķřir etmezimiş. Bu yigide Tañrı hayr vērsün!" dēdi. "Bu olmasa, bana halā(ř) mümķin (8) degüldi," dedi. Bu ķeleci Ferruhnāza hoş geldi, řüķr eyledi. Ferruhrüz durdı, kaşrı bulduratdı. Naķd u cins bulduğın (9) çıķardı. Cārvālar coğıdı, yükletdiler. Andan serğüdeştelerini kızlara söyleşü söyleşü gitdiler. Ol (10) yana meliķ-i ķişmīr řabāh olıcaķ ādetince kızını görmege vardı, bulunadı. "Rāhib katında ola" dēdi. Geldi, anı (11) dahı, bulunadı,. Sordı,, kimse hāldan bilür bulunadı. Evine vardı, mütefeķķir otururķen bir cāriye - bu işi bilürimiş - (12)

...

458 F.63.b.7. | H.36.a.11. | L.59.a.16: sic.

459 F.63.b.9: Mihir-efzā. | H.36.a.12: Mihr-efzāy. | L.59.b.1: Mihr-efzā.

460 Ms. sic. || F.63.b.11. | H.36.a.14. | L.59.b.3: arduınca.

461 F.64.a.11: Mihir-efzā. | H.36.a.19: Mihr-efzāy. | L.59.b.9: id.

462 F.64.a.3: om. | H.36.a.20: Hüsn-ārāy. | L.59.b.11: om.

463 F.64.a.11. | H.36.b.3. | L.60.a.2: sic.

464 F.64.a.12. | H.36.b.4. | L.60.a.3: Bānū-yı, Kişmīr.

465 Lectio: - gör! - ? || F.64.a.14: geyiķ fırsat bulıcaķ. | X.36.6.5: om. | L.60.a.5-6: ... geyiķ fırsatı bulıcaķ.

geldi, meliğe haber verdi. Meliğ bu sözi işidiceğ ğazaba geldi, birkaç ulu begi ağır leşkerile kaçanlar (13) ardınca veribidi : "Dutun getirün: cezalarını véreyim!" dèdi. Ceri gelmeğde, bular yap yap gitmeğde. Bir menzilde (14) Ferruh-rüz göci ğonmışıdı". 466 Cārvālar šahrāya şalınmışıdıa, cemā'at müsterih-leridi. Nāğāh Kışmīr tarafından (15) toz belürdi. Derhāl durdılar, cārvāları dērşürdiler yükletdiler. Sürildi. Gendüler silāh-lanub atlarına (16) bindiler, gelen yağıya karşı durdılar, gerd-i rāh bī-tevağğuf cenge başladılar. Mihr-efzā afsūn okırdıo, düşmen (17) cerisine ürerdi. Elkışsa bu bir er, iki kız ol enbūh leşkeri, dağıtdılar. Ammā Kışmīr nāhiyetindeñ ceri (18) peyāpey gelüridi, yığılurlar gĒrū depinürlerdi. Elhāşıl (F)erruhrüzün hālı yavuz oldı. Yüz Hağ(ğ)a dutdı, eyitdi: "è (19) cāre-i bīcāre-ğān ve è destegīr-i dermāndegān! Meded ü 'ināyet sendeñ bize meded eyle, anlara Ğesāyā-yı (20) Bātıl yardım eylesün" dèdi. Ol yigidün du'āsı okı icābet hedefine erişdi. Hemāndem Gaznīn cihetindeñ (21) bir toz belürdi, toz icinde bir süvār görindi. Pūlāda ğarğ olmuş, davar sürenlere sormış, hikāyetini bilmişimiş. Doğru { geldi }⁴⁶⁷ (42.b.) (1) muřāf-ğāha girdi, çağırdı: "Ē Ferruhrüz! Er gibi ol! Ğorğma! Ferāhşād-i Ğīne-hōh benem*" dèdi. Ğoyına (2) ğurt girür gibi girdi, ol leşkeri alağ-bulağ eyledi, dağıtdı. Ve bu Ferahşād geldüğine sebeb olıdı: görđi, kī Ferruh- (3) -rüzün haberi, gecikđi. Tāğatı tāğ oldı, şabrı, ğalmanı, Gaznīn meliğindeñ av bahānesine destür (4) diledi, Kışmīr yolında haber [denlemege]⁴⁶⁸ dinlemege yüz dutdı. Olıdı, kī i(t)ifağ-ı hasen düşüb geldi, , erişdi, bu er- (5) liğleri gösterdi. Ol dem Ferruh-rüz Ferruhnāza Ferruh-şād geldüğün bildürdi. Meliğe hurrem oldı, Ferruhşādun (6) ğuş(1)şindeñ huruşından ta'accüb eyledi. Ferruhrūza eyitdi: "Dèdügün ğercegimiş" dèdi. Filcümle iki (7) tāyife biri-birini almanı. İki gün iki gece ceng eylediler. #Ücünce# gün gerü Gaznīn tarafından galebe toz (8) belürdi. Megerği meliğ-i Gaznīn şehzāde'yi sormış. "Avdan gelmedi" dèmiřler. Ğümāna düşüb ağır leşkerile [[?]] (9) atlanmış, belüren olımuş. Cün geldi, hālı bildi, Ğışmir cerisine depdi. Evvel hamlede ğamusını pāyumāl eyledi: (10) öleni öldi ğurtıanı ğacdılar. Şahrā yüzi, yağı-dan hālī ğalıcağ Ferruh-rüz Ferruh-nāz[a],⁴⁶⁹ Mihr-efzāy⁴⁷⁰ ve dāye vü (11) lālā meliğ ğatına geldiler. Yer öpdiler ğidmet eyledi. Meliğ buları nüvāht ètdi, şādumān (12) oldı. Andan meliğ Ferruh-rüzdan özürler dilerdi, ğeyfiyet-i ahvāldan sordğ. Ferruh-rüz ne kī evvel (13) āhir başındañ gecmişıdi, söyledi. Meliğ ta'accüb eyledi. Andan durdılar, Gaznīn şehrine yöneldiler. Pādişāh* (14) buyurdı: şehri bezediler.

-----
466 F.64.b.7. | H.36.b.10: Ferruhrüzi, güci ğonmışıdı... | L.60.a.14: Ferruhrüz güc ğonmışıdı.

467 F.65.a.1. | H.36.b.18. | L.60.b.6: om.

468 F.65.a.6. | H.36.b.21. | L.60.b.11: sic.

469 F.65.a.13. | H.37.a.4. | L.61.a.1: sic.

470 F.65.a.14: Mihr-efzā. | H.37.a.4: M(i)hrefzāy. | L.61.a.1: Mihr-efzā.

471 Ms. sic.

Şehir halkı vazı ü şerif cümle karşı çıktılar. Ol cem'Tyeti, dağıtmadın (15) on gün muttaşıl düğün eylediler. Ferruhnāzı Ferruḡşāda Mīhr-efzāy, Ferruhrūza niḡāh eylediler. Düğün (16) dağılduğdan sonra meliḡ erḡān-ı şudūr-i 471 ayānı oğıdı. Anların nazarında Ferruḡşādun elin (17) aldı, tahta geḡürdi. Mülḡi esbābı hep ana sımarladı. Gendü bir ḡuşe'yi ihtiyār étđi, āferideḡār tā'atına (18) meşḡül oldu. Vu Ferruḡşād Meliḡ ḡüb sīretler gösterdi, dād u dihiş ḡapusın açdı. Düḡeli, <halkı>⁴⁷² (19) anuḡ dostdārı oldılar. Bir nevbet hāl bunun üzerine geĉdüğinden sonra Ferruḡşād atasını anasını (20) göresi geldi.. Ferruhrūzi, yerinde nāyib ḡodı, fermān-deh-ligi eline vėrdi. Gendü Ferruhnāzi (21) aldı, yüz Fār s iḡlīmine dutdı. Geldi, gördi: ata ana bunun firāḡındañ ölmüşler, mülḡi, muhabat⁴⁷³ (**43.a.**) (1) ḡomışlar. ḡavm 'Ferruḡşād geldi,' deyü umarımış. Cün haber-i ḡudūmi, işitdiler istiḡbāl étđiler, rev- (2) naḡ-ı tāmmla şehre givürdiler. Pādişāhliḡ* tahtında oturdı, meliḡ işine meşḡül oldu. Ferruhnāzdan (3) çok oḡlancuḡları, oldu. Çok yıllar pādişāhliḡ* ol hānedānda bāḡi ḡaldı. "Aḡıbet cümle geĉdiler, bu (4) cihān(-ı) ⁴⁷⁴ murdār-ı ḡaddār-ı bī-vefāyı ayruḡlara ḡodılar. Ve bu hiḡāyet anlardan yādegār ḡaldı. Hezār (5) āferin bu hiḡāyeti yazana #oḡıyana# dinleyene vü şāhib-i ḡitāba⁴⁷⁵ olsun.

Āmīn.

...

472 F.65.b.7-8: sic! | H.37.a.11. | L.61.a.10: halk.

473 F.65.b.11. | H.37.a.14. | L.61.a.13: id. (Cf. W. 1, 139.).

474 F.65.b.15. | H.37.a.17. | L.61.a.17: sic.

475 Ms. sic. (Passim.)

Hikāyet(-i) şeşüm

ez-ān[-i]⁴⁷⁶ vezīr bā-duḥter-i melik[i] <ve> cādū«

Hikāyetde gelmiş-dür kim bilād-ı Horasānda bir pādīşāh varıdı,. Bāāferīndi, ulu şāhenşāhıdı, bī-ķarīndi. Bu (8) melik bir gün ḥavāş(ş)ıla bostān-sarāyda oturmuşdı. Herīfān-ı 'ākıl, nedīmān-ı fāzıl her bābdan söz (9) söylerlerdi ve her cinsden hikāyet ederlerdi . Bu esnāda melik vezīre eyitdi,: "Ē büzü(r)güvār! Bir sözüm var, (10) ana cevāb vēr!" dēdi, "Coķ zamāndan berü ögümden {üşbu} gecer kim acaba olamı kim ādemī-zād cidd ü cehdi, ķazā-yı, (11) Ḥudāyı döndüre?"⁴⁷⁷ dēdi. Vezīr-i rüşen-zāmīr güldi,, andan eyitdi : "Ē şehriyār! Herķi bir sevdāyı, sevdā ēdine, (12) pāyı,-māli, gam ola, şöyle-ķi ben oldum" dēdi,. Pādīşāh-ı deryādil, ebrdest:⁴⁷⁸ "Nēce ķışşan vardur? Eyit, (13) dinleyelüm!" dēdi,. Vezīr eyitdi,:

III Şāhā! Ben Belḥ re'isinün oğlıyam. Atamun bī-nihāyet mālı varıdı. (14) Ben doğduğumda beni hasīb <ü> nesīb dāye-lere sımarladı. Adumı Ferruh-zād ķodılar. Dāyeler beni mihr-i dille, (15) şafaķat-ı cānıla beslediler. Ulaldumısa, atam beni meķtebe verdi,, cümle hūnerleri, hāşıl eyledüm. Bilād-ı (16) Horāsānda *ilmile hilmile*, cemāl u ķemālıla, ḥürmet ü hişmetile⁴⁷⁹ tayumı görmezlerdi,. Tā atam dünyādan gecdi,, (17) nesi varısa baņa ķaldı. Atamun yasin dutdum, sonra yēķdil dostlarıla, āķıl herīflerile érte gece (18) şohbete meşğül oldum. Bir gece gülşen sarāyumda yaturdum, düşümde görürem ķi göķden bir ejdehā başın (19) sarkıtdı, ķi anun hey'eti, heybeti, hīc ademī-zād vehmine fehmine şıgmaz. Yaķamdan yapışdıa, beni yerden (20) ķapdın, havā yüzinde beni biraz vaķt gezdürdi, andan beni - anda havāda bir od denizi varımış - beni (21) ana bıraķdı⁴⁸⁰ ol od diledi ķi beni yandura. Bir yel geldi beni od icindeñ ķapdı, bir ulu dağa (43.b) (1) bıraķdı. Ol dağ üstünde

476 Ms. sic. Cf. passim.

477 F.66.a.7-8: cid ü cehdile ādemi ķazā-yı, Hudāyı, döndere. | H.37.b.2: cidd ü cehdile ķazā-yı, Huzāyı, döndere. | L.61.b.9-10: ... ķim ādemī cehd ü ciddile ķazā-yı Huzāyı, döndüre.

478 F.66.a: ... deryādil ve ebridest ... | H.37.b.3. | L.61.b.12: ... deryādil ebrdest ...

479 Ms. sic. || F.66.a.14. | H.37.b.7. | L.61.b.16: hişmetile.

480 F.66.b.3-4. | H.37.b.10-11: ... andan beni - anda bir od denizi varımış - beni ana ķodı. | L.62.a.4: ... andan - havāda bir od denizi varımış - beni ana bıraķdı.

hayrân-vâr dururdum. Nâgâh gördüm bir yılan bir delükden çıktı, başa kaçd (2) eyledi. Ben korkusunda kaçdum. Nâgâh gördüm, ay geldi,⁴⁸¹ kaçdı. Andan gördüm, dağ bucağındañ bir arslan (3) çıktı, ayı vu beni yutdı. Bu korkunc düşden korkdum, bir rüşen-zamîrlu mu'abbir okıdum. Geldi, başa eyle (4) işaret etti, kim birkaç gün bir halvet yerde oturam, halkıla karışmayam. "Bu düş ahvâlun nâmuvâfîkîn ⁴⁸² (5) gösterür" dedi. Mu'abbir sözinden endîşenâk oldum, gendözümde eyitdüm: "Bu kaçâyı, benden savayım" dedüm. (6) Şehir öninde bir nezine⁴⁸³ vü hurrem bâğum varıdı. Ortasında bir hûb kaçır varıdı. Yaluñuzca bî-hadem ü haşem (7) ol bâğa vardum. Girdüm, kapusını icerüden muhkem basurdum. şuffada biraz oturdum. Melâlet geldi, durdum, (8) bâği yörendüm. Bâğ icinde bir mürgizâr gördüm: bin dürlü gül-i rengîn anda bitmiş. Anda bir kuş gördüm. Bin dürlü (9) nağş-1 tâvusî⁴⁸⁴ be-emr-i küddüsî anuñ a'zâsında eczâsında mevcüd, ulu kuşıdı. Anuñ (10) gibi ulu cânavar kımsene gördüğü yok.

Gönlüme düşdi, kî
bu kuşu dutam,
yalunuzlıkda anunıla eglenem.
Bir uzun ip (11) buldum,
bir ucında sırtmac bağladum,
bir ucını bëlüme bağladum,
kuşa dâne dökdüm.
Kuş dâne yerken
sırtmac (12) ayağına gecdi..
İpi çekdüm kî
kuş katuma gele,
dutam.
İp berkindi.
ve cün ol kuş ipi duydı,
kalkdı .
(13) Bir ayağımı yere berkitdüm.
Fâyide etmedi:
kuş kuvveti, beni yerden kapdı.
Diledüm kî
anı bëlümden şeşem.
Yüksek (14) kalkdı
"Düşem, {ölem}"

-----
481 F.66.b.7: bir ayı geldi. | H.37.b.13: ay gelür. | L.62.a.7: ay geldi.

482 F.66.b.10: id. | H.37.b.15: ahvâlun nâmuvâfağatın. | L.62.a.9: id.

483 F.66.b.11: tezyîne. | H.37.b.17: nezîh. | L.62.a.12: neziye.

484 F.66.b.14: nağş-1 tâvusî. | H.37.b.19: reng-i tâvusî. | L.62.a.16: nağş-1 tâvusî. (Cf. ms. 28.a. 2.)

dédüm,
şeşmedüm,
ipe berķ yapışdum,
gendözüme, eyitdüm:
"Sen kıandanıdun,
seyyādlık kıandanıdı?
(15) Şeherden çıkdun,
(t)ā kıazā ve kıaderi def edesin.
Bu dem zīreķ kıuş gibi, iki ayağundan dutıldun"
(16) dédüm.

Bu endīşede-yiķen aşığa baķdum: 'ālem bana bir deniz gibi, görindi; gözüm yumdum, zikre meşgūl oldum, gönlümü (17) ölüme bağladum. Nāgāh anı bilürem kı ayağum bir āğac budağına doķındı. Gözüm acdum, gördüm kı bir ulu cezīreye (18) varmışuz. Coķ dürlü yemiş āğacları, var; arasında bir yüce āğac bitmiş. Ol āğac başında ol kıuşun (19) yuvası, varımış; gelmiş, anda kıonmış. Ben aşığa salınmışam, āğac budağına ayağum doķındığı olımış. Cün hālı (20) eyle gördüm, arkuncaķ ipi bēlümünden şeşdüm, āğacdan aşığa indüm, cezīrede yürüdüm. Hīc görmedüğüm yemişler (21) buldum yēdüm. Sovuķ binarlar, nāzūķ yerler coķ, ammā mūnis ve gamgūsār yoķ. Mūteħayyr olup-dururdum. Gece (44.a.) (1) erişdi,. Ol kıuş bir kıatı ünile cağırdı, andan ucdı, gitdi. Bundan şonra denizden bir acāyib cānavarlar çıkdılar, (2) cezīreye dağıldılar. Ol cānavarlardan kıorķub çıkdum, kıuşun yuvasında oturdum. Erteyedek gözüme (3) uyķu girmedi. şabah oldı, gördüm kı deniz yüzünden bir ulu gemi gelür, icinde galebe halk var, ve bir taħt (4) üzerinde bir ay gibi, oğlan oturur. Geldiler, işķele vurdılar, ol māh-peyķer oğlanı gemiden cıķardılar, taħtını (5) ol āğac dibinde kıodılar düzdiler kıoşdılar, dībā-yı, zībā-yıla bezediler. Andan oğlanı, ol taħt üzerinde (6) oturtdılar, birķac şandūķ azuķ taħt öñinde kıodılar. Andan ol halk oğlana ĥidmet ētdiler: "Atan (7) buyurduğı yērine geldi, biz imden gerü giderüz" dēdiler. "Gönlünü ĥoş dut, neķbet gecince şabar eyle, gerü gelevüz, (8) seni maķarr-ı "izzūñe iledevüz" dēdiler. Döndiler, gemilerine bindiler gitdiler. Ođlan taħt üzerinde yalunuzca kıaldı,. (9) Ben yoķarudan aşığa anı teferrüc ederdüm. Baķdı, beni gördi, kıorķdı. Durdum, kıatına indüm ĥidmet eyledüm: (10) "Benden kıorķma!" dēdüm. Ĥālümü bildürdüm: yārenler olduķ. Ol-dahı hālın söylediğ. Eyitdi: "Bu denizde bir (11) ulu cezīre vardur, tūlı "arżı elli fersengdür. Ol cezīrede bir ulu pādişāh vardur, benüm atam- (12) -dur. Doğduğumda mūneccimler tāli'üm dutdılar ĥüķm ētdiler kı sa'at-ı ma'dada⁴⁸⁵ vücūda, geldüm. Ammā (13) on-iki yaşı giriceķ bir buru vardur, andan ĥalāş olursa, ayruķ gam u elem yoķdur" dēdiler. Bu hadda- (14) -degin beni terbīyet ētdiler. Bu hālda atamun öğine mūneccimler sözi, düşer. Buyurdı,: beni bunda getürdiler kı bunda (15) ādemī oğramaz, on gün neķbet gecince bunda olam. Ol gelen halk atamun begleri -idiler. Ve gelseler, (16) beni alsalar gereķdür" dēdi Ben eyitdüm: "E şehzāde! Buyurursañ, kıul(l)ıgında olayım" dēdüm. Eyitdi:

485 F.67.b.14: sa'at-ı sa'idde. |H.38.a.22. | L.63.a.11-12: sa'at-ı sa'dde.

486 F.68.a.6. | H.38.b.5: sic. | L.63.b.3: id.

"Hey, ne sözdür! (17) Ben seni görmesem, hoş ölürdüm. Hoş ola, bilemüzde ol!" dedi. Gece gündüz hizmetin eyledüm. Baña yavlağ (18) yağıdı, bir lahza birbirümüksüz ārām yoğudu. Dokuz güne-degin hoş-vağıtıduğ. Dokuz(u)nc(1) gün buyurdı: "şandukdan (19) bir elma çıkar, soy[1], 486 yeyeyim" dedi. Elmayı, soyıdum, bıcağ ucıyla sunuverdüm. Diledi ki arkuñçağ ağızla (20) bıcağ ucındañ ala. Tağdır-i ra bbā nī: buna bir ağısurmağ gelür, bıcağ dimāğına batar, dimāğına yĖter, der- (21) hāl ölür. Cün bu vākr'a('y1)⁴⁸⁷ gördüm, başuma toprağ koydum ağıladum zārılık eyledüm, Ol gün ol (44.b.) (1) gece yemedüm icmedüm, melül-liğden gözüm acmadum. Erte oldı, gördüm: deniz yüzinde hareket belürdi. Gördüm: (2) bir gemi gökçeğ aletleriyle bezemişler, icinde halk var: donanmışlar, rengāreng donlar geymişler, (3) çalıcı-larıla⁴⁸⁸ rağkāşlarıla şādılıklarıla şehzāde'yi almağa geldiler. Meliğ-i Deryābār oğlın görmege bile gelmiş. (4) İškele vurdılar çıkdılar, tahtıdın yana yürüdiler geldiler, gördiler beni: donum yırtuğ doprağ üzerinde (5) yaturam. Oğlanı gördiler: taht üzerinde ölüb yatur. Meliğ-i Deryābār feryād eyledi, ol halkdan gurv (6) kopdı, donları cāğ étdiler. Andan meliğ baña eyitdi: "Ė harām-zāde bed-fil! Senün bu tıfl-ı mihr- (7) cihri⁴⁸⁹ ne işün varıdı? Bu bī-günāhı necün öldürdün?" dedi Vücüdüm hirmenine necün od kodun?" (8) dedi. Ben eyitdüm: "E şāh! Ol Ma'būd hağ(ğ)ı ki vücüdünün bidāyeti, vü nihāyeti, yoğdur, şadhezār hancer-i ābdār (9) cānuma yüregüme sancılisa, yegidi, andan ki bu nāzenünün etegine toz konaydı!" dedüm. Andan ahvālümü, ol yere nece (10) düşdüğümi şerh eyledüm. Gönüli mutma'in olmadı. Buyurdı: beni bağıladılar. Eyitdi: "Sen oğlumı öldürmiş çıkacak olursan, (11) göresin saña n-edem. Suçsuz çıkacak olursan, hoş kurtılāsın" dedig. Andan buyurdı: cināze'yi ve beni gemiye koydılar, dil- (12) -biryān gözgiryān⁴⁵⁰ birkaç gün gitdiler, bir kenāra yetişdiler. Ol yere halk-ı 'azim pādīşāhı* karşılayugelmişler, (13) rengāreng donlar geymişler, mutriblar her tarafda calarlar, rağkāş-lar oynarlar. Cün hāldan duydılar, nağşlarını (14) yoydılar:⁴⁵¹ şādileri gam(m)a mübeddel oldı. Andan cenāze'yi a'nāğ-ı ricālila şehre iletdiler, beni bendlü bile yetdiler. (15) Görenler "Şehzāde'yi bu öldürmiş" deyüb yüzüme tükürdüler: hār u hāşāğ, kazūrāt-ı nāpāğ başuma döğkerler. Bu hālila (16) beni sarāya iletdiler, bir evde hābs étdiler, cenāze'yi hağ(ğ)ına kodılar. On gün yas dutdılar, on günden sonra (17) meliğ gĖrü beni hāzır Étdürdi: "Ey Tanrıdan korğmaz zālīm! Cigerküşemi necün öldürdün?" dĖdi. Ben gĖrü sucsuz- (18) lıgümü 'arž eyledüm: mağbül düşmedi Döndi, beglerine eyitdi: "Nedelüm bunı?" dedi. Eyitdiler: "Destür vĖr, pāre pāre édelüm!" dedi. (19) Meliğ eyitdi: "Revāmi ola? Olağı sucsuz ola, yoğ yere öle" dedi "Ye ne buyurursın?" dediler. Meliğ eyitdi : "Ben bunı adel (20) terāzūsına koyaram, günehğārisa, bī-günāhisa, anda malüm ola" dedi. Derğāl bindi, beni yetdiler, deryā (21) kenārına geldüğ. Görürem: kenārda bir sivri.

487 F.68.a.8. | H.38.b.7: sic. | L.63.b.5: id.

488 F.68.a.11: çalıcılar. | H.38.b.9. | L.63.b.8: çalıcılarla.

489 F.68.a.15. | H.38.b.13: mihr-i c(e)hriyle. | L.63.b.13: mihir-cehriyle.

490 F.68.b.6: çeşm-i giryān. | H.38.b.18: dīde-i giryān, dil-biryān. | L.64.a.2: dil-biryān, göz-giryān.

491 F.68.b.8: nağşlarını yudılar. | H.38.b.20: ferahlarını yudılar. | L.64.a.5: nağşlarını yuydılar.

yüce münâre gibi, kıaya bitmiş, depesinde bir pülâd direk berkinmiş. (45.a.) (1) Ve ol direkden bir yoğun zencir asılmış, suya yakın yerde üç dört şah olmuş. Şâhlar ucına demürden (2) bir ulu sac gibi, nesne berkitmişler, terâzû ayası gibi, olmuş. Mîzân-ı adl dedükleri olmuş. (3) Bundan sonra bir uzun tanâb bu sacun kenârına bağlanmış; tanâbun bir ucı kıuruda bir ağaca (4) bağlanmış. Hâcet olıcağ sacı, çekeler: kenâra gelürümüş, icine sucluyı, kıoyarlar, salı, vèürlerimüş Kıaya dibi (5) kıöfüzümüş, 492 anda varıcağ mühlik⁴⁹³ gelüb anı anda helâk êdermiş. Sucsuz gişi nesne olmazımüş: (6) çekeler çıkarurlarımüş. Şâh ol maķâma varduķda bana eyitdi : "Ê bedbaht! Doğru söyle: oğlumı senmi (7) öldürdün? »Râstî rasti"⁴⁵⁴ dedi. Feryâd ages eyledüm. Eyitdi : "Durudur. Ben senün yalanunu râstünü bulayın!" (8) dedi. Buyurdi : sacı kenâra çekdiler, bir fili hezâr hîle-yile icine kıoydılar, salı vèrdiler. Sac yèrine varıcağ {suya} (9) batdı, gèrû cıķdı : pîl pâre pâre olmuş, su yüzinde yüzer. Meger bu pîl bir pîlün sucsuz yère dişiyile kıarnın (10) deşmiş öldürmüş, isleri da'vî-leşmişler. Ol-dem şâh-ı Deryâbâr eyitdi : "Hâ, sen-dahi sucluyısan, (11) söyle ölürsin!" dedi, "Fermân şâhun!" dedüm. Buyurdi: ipi çekdiler, terâzû keffesi kenâra geldi, icinde oturtdılar, (12) tanâbi salı,vèrdiler. Maķarradeķ gitdüm. Géce érişdi, halk gitdiler. Ben anda dün yarusına-degin zâr u (13) sergerdân oturdum, kelime-i şehâdet dilüme, yön⁴⁹⁵ ölüme dutub-durdum. Nâgâh gördüm: deniz hareket êtdi, bir şahş (14) baş kıaldurdi,. Aceb şüret, boyı kıaya berâberi oldu, henüz göbegi sudaydı. Ol gişi el uzatdı, beni yerümden (15) kıapdı, aķlumı zâyil eyledi. Gendözüme geldüğümdede gördüm: bir geminün icinde bir taht üstinde oturaram; ol (16) gişiden eser ü nişân yok. Baķdum, ol gemi icinde bir taht gördüm: altunlu nâsinclerile bezenmiş, üstinde (17) bir şahş uyur; üzerine bir câderşeb örtülmüş, başı ucında altun şam'idanıla kıâfûrî müm durur, ayağı ucında (18) bir zen ve iki ğulâm yaturlar. Mütefeķķir ü mütelhayyir oldum, ilerü vardum, câdır kıaldurdum. Gördüm: bir bî-nazîr güzel kı (19) vaşfa sığmaz. Hemânâ kı gördüm, gönlüm elden vardı,: bu düķeli belâ vu kıazâ kı gördüm, kıamu gözümde gönlümden (20) cıķdı. Bu şanemden bir büse oğurlamaķ hevesi üzerüme ğalib oldu. »"Her ci bādâbād"« deyüb lebi, ol (21) piste-veş "unnâb-reng nüş-fürüş rutab-leb üzerine havâle eyledüm. Leb lebe olduķda [şad] (45.b.) (1) şadme-i lebden uyandı, doğru oturdi, beni gördise, yenini yüzi üzerine kıodı, yaşındı,. Ben yerümden durdum, kıarşusına gecdüm (2) hîdmet eyledüm. Ol hürî(-yi)⁴⁵⁶ hulle-püş bana eyitdi: "Ê ğül-i ravza-ı cüvânî! Ne gişi-sin? Bunda nece oldu, düşdün? (3) Be-vefâ-yı, cüvânmerdî, havz yöresine yörenme, ırâķdan hâlünü bana râset¹⁹⁷ ve dürüst de!" dedi. Ben hep vâķr'amı serğüdeştümü (4) dedüm. Ta'accüb etdi², eyitdi : "Bu 'aceb hiķâyet, ammâ benim hiķâyetüm bundan aceb-dür" dedi,. "Ĝüş-ı hüşü bana dutarsan, ben~dahı

492 F.69.a.6: kıörükazımüş (sic!) | H.39.a.8: om. | L.64.b.2: kıöfüzümüş* (sic!).

493 F.69.a.7: id. | H.39.a.7: om. | L.64.b.2: id.

494 Cf. ms. 23.a.14, 67.b.18-19.

495 F.69.b.2: om. | H.39.a.14: yüz. | L.64.b.13: id.

496 F.69.b.14: id. | H.39.b.1: hürî-yi,. | L.65.a.7: id.

497 Cf. ms. 47.b.10.

498 F.70.a.3: om. | H.39.b.4: biyâr tâ çih-dârî. | L.65.a.12: sic.

499 F.70.a.5: kıulağumda. | H.39.b.4. | L.65.a.13: kıulağumdur.

(5) gendü mihnetümi beyân edeyim!" dëdig. Senâlar eyledüm, hîdmetkârlıgım kabûl ëtdüm: "Ë cãn-ı dildârî, biyâr(-ı)⁴⁵⁸ tâcih-dârî!" (6) dëdüm

Ş(i)'r

Kulağumdur⁴⁹⁹ şadef bigi güher-cîn,

Kaçan la'lun nisâr ëde-durur⁵⁰⁰ çîn

Ol serv-i hubân-ı cihân (7) eyitdi:

|| Bu diyâr-ı bihârda bir hurrem cezîre vardur, anda bir ulu şehr vardur, adı Deryâbârdur. Anda bir pâdişâh-ı* (8) kişvergîr, nâmdâr-ı bî-nazîr var. Anun câhinun gâyeti,, sipâhinun nihâyeti, yokdur. Müddet-i medîd bir oğlancuğ (9) ârzüsında-yıdı,. hudâ-yı, haķîm nice intizârdan şonra beni rûzi, eyledi,. Cün bendeñ atama haber vërdiler, delü (10) tirilimiş, melül oldu,. şonra eyitdi,:

"Bizüm dilegümüzden Hudâ dilegi a'lâdur!" dËdi. Buyurdı: beni bËslediler.

Ulaldum. (11) Bu arada nâgâh atama heves-i şikâr düşer. Şahrâda şikâra meşgûl olur. Taķdîr-i ilâhî bir aceb-şekl kulan belürür, (12) anı kovagider, yoldaşdan cüdâ düşer. Gece Êrişür, kulan gendüyi, bir bîşeye bırağur. Atam bîşe ķenârında (13) atdan iner oturur. Dünün bir bahşını gecdüğinden şonra bîşenün bir tarafındañ görür kî od işir. (14) Ol~dem atam durdı , oda yürüdi : "Eve-dür,⁵⁰¹ ķonayım, Êrte yoluma yönelüm" dëdi,. Vardı, gördi,: bir deyrdür, ulu (15) şuffası var, şuffa öninde od yanar. şuffa ķenârında bir siyâh-ı tebâh-ı

zebânî-manzara, dîv-mahber bir tağâr (16) şarâbı ķomiş, bir dümpâyı, yüzmiş, büyük-ligince şîşe sancmış: cevürür, gâh şarâbdan (17) icer, gâh ķebâbdan yËr.

Ķarşusunda [[e]] bir ay gibi, avrat iķi eli bağlu, yüregi dağlu oturur, (18) bir yaşar ca oğlancuğ ol avratun öninde ağlar. Bu şüreti, daşra-dın görür ta'accüb ëder oturur: (19) "Göreyin, ne hâdis olur?" dËr. Cün ol siyah yëmekden icmekden farig düşdi, eyitdi : "E şanem-i (20) mâh-peyķer! Beni sergerdân ve

gendözünü bend ü zindân icinde neye düşersin? Serķeşligi ķo, benim vefâma (21) baş ķoş! Ve-illâ senünile bir mu'âmele-süz mu'âmele ëderem kî "âlem halkı 'ibret dutalar!" dëdi. 'Avrat eyitdi: (46.a.) (1) "Ë dîv-i 'ifrit-rüy-ı⁵⁰²

zebâniye-hüy[12]! ⁵⁰³ Ne ķadar vaķtdur kî beni üşbunda ģabs ëdüb-durursın eķzersin⁵⁰⁴ râm (2) ëdemezsin?" dëdi. Siyâh eyitdi : "İki hafta." 'Avrat eyitdi

"Bu müddetde dest-i şehvetün dâmeni, "işmetüme yetişdimi?" (3) dëdi,. Siyâh eyitdi: "Yok" dëdi. 'Avrat eyitdi,: "On yıl dest-i sitemünü üzerümde müstevli görürsem, saña râm olma- (4) yısaram!" dëdi,. "Ne itsin, ne donuzsın!" dëdi.

Siyâh ol mâhun sözindeñ âşüfte olub ķılıc eline alub (5) 'avratun sacına yapışdı, gendüye ceķdi, ķaşd étđi, ki boğazlaya. Ol hâlda atam bir oķ siyâhun sîne[sie]-

(6) -sinde ķor. Hemândem siyâh cãn cehenneme simarlar. Andan atam deyre girdi,. Ol ģâtün atama senâ oķıdı,. Atam (7) eyitdi : "E düģter! Ne ģişi-sin, bu

ķara ne ķaradur, eline neden düşdün?" dedi

Ol 'avrat eyitdi:

500 F.70.a.5. | H.39.b.4. | L.65.a.14: Êde dËrer. (Cf. S. 511).

501 F.70.a.15: obadur. | H.39.b.11: Atam durdın, oda yürüdi . Yaķıcısı var ola; gece anunıla olam .... | L.65.b.6: obadur.

502 F.70.b.8: 'ifrit-rüy-ı. | H.39.b.18. | L.65.b.14-15: ifrit-rüy.

503 F.70.b.8. | H.39.b.18. | L.65.b.15: sic.

504 Cf. YTS 80.

505 F.71.a.2. | H.40.a.4 | L.66.a.6: sic.

506 Passim.

|| É büzürgüvār(-) rūzi {gār}! (8) Deryā kenārında şahrā-nişin haşem vardır. Ol haylun emīri benüm erüm-dür. Üşbu öldürdüğün siyāh-1 <bedh'āh>505 (9) atamun sārbanı-dur. Meger bir gün beni görmüş, "ışkum sevdāsı[n] 506 süveydā-yı, diline düşmüş, benüm arduca*807 (10) oldu,. Bir gece beni bir yerde oğlancuğıla halvet buldı, oğurladı, qahrıla bu maqāma getürdi. Bu gece qaşd olıdı, kı (11) beni öldüreyidi,. Taqrı, seni benüm feryāduma vèribidi,. Ol zālīmün zulmı elini ben mazlūmun dāmenindeñ kısa eyledi, Il (12) dedı

Atam ol hātūn gişinün kışsa-ı guşsa-sını dinlediyse, özi göyündi, ol mah-ruhi, ol oğlancuğı (13) deyrden cıqardı, atına bindürdi, gendü atı yètdi. Gıtdiler, dārūlmü(l)k-de qondılar. Ol hātūna atam #sarāyında# yer- (14) cügez vèrdi, anı <ve> oğlancuğı508 bèslediler: "Issi cıqa, issine vérevüz" dediler. Hic taleb-gār belürmedi,. Eyle olsa, (15) atam ol oğlancuğı oğul-lıga götürdi, vü besledi. Cün ulaldı, şulbı oğuldan yegreç sevildi. [Andan atam (16) öldi 509 Andan atam ol oğlancuğı veli-'ahd edindi510 pādīşāhlığı* anun dest-i taşarrufında qodı,, gendüsi kınc-i (17) "uzletde münzevī oldu. Ol bizüm perverde-müz oğlan birkaç gün kı pādīşāhlık ètdi, azdı, müfsid hemnişinler (18) söziyle atam melik-i Deryābārı, ezdi. Andan şonra bana qaşd eyledi. Ben dünle dāyemile bir iki hıdmetqārıla durdum, (19) atamun vezīri evine düşdüm. Ol beni cemā'atcuğumıla dünle üşbu gemiye qoydı,, bu denize salı verdi : "Sen yabanda (20) bulun, ben bu harām-zāde-nün işini kayuram, andan seni isteyem!" dedı. Üşde on gündür bu deryā-yı, bī-pāyānda (21) sergerdān yürürem. Ādemī cinsindeñ seni gördüm. Vāqr'am budur |I| dedı

Ben ol dil-dār sözinden (46.b.) (1) mebhü(t) oldum. Andan eyitdüm: "Buyurursanız, qul(l)ıgunuzda olayın!" dedüm. Kıız bana āferin okıdı: "Hoş ola!" dedı,. Andan dāye('yi)511 vü (2) qul(l)uqcılar(1) uyardı,, beni gördiler danladılar. Anlar dahı hālümü bildiler. Andan kııza eyitdüm: "E māye-i rāhat(-)512 cān! Sen kıızsın, (3) ben cüvān. Hevā-yı, nefis iķimüzde dağı gālīb: sen beni, ben seni tālib. Şer tarīkince yürürsevüz, yaramaz olmaya: hem (4) sen nıķūqār, hem ben rāst-qār olam!" dedüm. Kıız eyitdi : "Nèce edelüm?" dedı. Ben eyitdüm: "Maşlahat oldur qim gendözünü (5) bana 'avratlıga vèresin, gece gündüz ben dahı, sana qul(1)ıķ edem!" dedüm. Duqter: "Fermān senün!" dedı. Ol cemā'at (6) icinde icāb u qabūl-ı şerī vāqı" oldu, er ü avrat olduq. On gün dahı ol denizde yürüdük. On- (7) -birinci gün denizün kıranı belürdi,. Ol kıranda bir ulu Zengī-ler şehri, varımış. Halkı merdüm-ħø(r)lar-ımış. Bizi gördiler, (8) gemi-lerile bize qarşu geldiler. Ben durdum, silāh geydüm, bānū vu dāye vü hādım ü qenizeq hem silāh geydiler. Gemi başında (9) durduq, ol bī-devletlerle

507 Ms. sic. || F.71.a.3: arduca. | H.40.a.5. | L.66.a.8: arduca.

508 F.71.a.8: id. | H.40.a.10: zeni, ve tifi . | L.66.a.13: sic.

509 F.71.a.9: sic. | H.40.a.13: Andan ol oğlan-cuğun anası öldü, (sic!). | L.66.a.15-16: Andan anam (sic!) öldi.

510 F.71.a.10: Andan atam oğlanı veli-'ahd edindi. | H.40.a.12-13: Andan atam ol oğlancuğı veli-'ahd edindi. | L.66.a.15-16: Andan anam öldi (sic!), atam ...

511 F.71.b.1. | H.40.a.20. | L.66.b.7: sic.

512 F.71.b.4. | H.40.a.21. | L.66.b.8: sic.

ceng eyledük. Bir demden sonra Zengî-lere Zengî-lerden meded yetişdi. Bizüm elümüzde (10) dahı çok Zengî öldi,, ammâ galebe katı oldu,. Melik-i Deryâbâr kıızı bânüyıla "Üş ölürüz" deyü vida"-laşduğ. (11) Barmağında yeşimden iki yüzügi varıdı. Birni bana teberrük vèrdi: "Diri qalacağ olursan, kumârlıgımı göresin, (12) beni anasın" dèdi. Yüzügi aldum, barmağuma geydüm, gerü cenge meşgûl olduk. Şöyle oldı, kî tedârûke (13) cäre qalmadı,. Bu esnâda emr-i ilâhî bir kıızıl bulıt peydâ oldı,, yağmur yerine od yağdurdı,, bürük u şavâ iğ ne-qadar (14) deniz yüzinde gemi vü gemici varısa, heb yandurdı. Biz iğimüz yeşb513 berekâtında yanmaduğ kırtulduğ. Bir tahta elüme girdi, (15) üstine bindüm, kıızı dürişdüm, yanuma aldum. Mevc aldıs, bizi bir tarafa bırağdı. Ol arada birkaç Zengî hâzırımışlar, (16) bizi dutdılar, cezîre melikine iletdiler. Gördüm taht üzerinde bir qara oturur, ölen cemâ'atı, anub (17) göğsin ötürür. Bizi, gördiler, eyitdi : "Hey itler! Siz kımlersiz kî sizün şümlıgünüzden benüm oğlum nice bin (18) sipâhiyile şâ'ika odına yandılar" dèdi. Ben hıdmet etdüm, Teyitdüm : "E şehriyâr-ı kâmgâr! Biz bâzirgânlaruz*. (19) İğimüz qardaşlaruz. Oğlun öldüğünde bizüm günâhumuz yokdur" dèdüm. Söyleyüdururken bir tarafdandan perde götürü- (20) ldig, el(l)i ola kenîzek çığdı,. Yüzleri donları yırtuğ, aralarında bir pîl gibi, qara qarı, kim ölen oğlanun (21) anasıdı,. İblîsden zışt(t)er, lâ(f)îsden dürüş-ter. Nevha-künân melik-i Zengibâr katına geldi. şalâbetile (47.a.) (1) çağrdı,, eyitdi,: "Ol iki harâm-zâde kı oğlum anlarun şümlıgındañ öldi,, qanı?" dèdi,. Melik-i Zengbâr bizi gösterdi. (2) Eyitdi,: "Buları, baña vèr! Bir alâmetile öldüreyin kı havâ kuşları,, deniz balığları, anlar içün sağı sağalar" dèdi. Ol~dem melik-i (3) Zengibâr bizi qarısına vèrdi: ipümüzden ceğdiler, bir sarâydan bir sarâya iletdiler, bizi bir eve koydılar. Bir demden (4) sonra qapu acıldı,. "Cellâd geldi," deyü cândan ümîd üzduğ: gördüğ] ol qara qarıyımış. Geldi, berâberümüzde oturdı,. (5) Eyitdi,: "Hey, hâlunuzu, gördünüzmi?" dèdi,. Ne deyelim, ne sözüümüz var? Andan eyitdi, "Size olmu hoş gelür kı sizi (6) öldürem, yâ olmu hoş gelür kı öldürmeyem, mâl u ni'met vèrem salı vèrem, gidesiz?" dèdi. Ben eytdüm: "Bize ol (7) hoş gelür kı salı, vèresin." "Ne bahs, ne söz" dèdi,. Eyitdi,: "Eger sizi, size gereğise, iği-nüz dahı vefâdârlıgım (8) bendinde olun!" dèdi. Ol-dem ben ol zene âferîn okıdum, eyitdüm: "<E>514 hâtün-ı dârülmülk-i kâmurânî ve è nâdire-i (9) cihân-ı şâdumânî! Ol ârzü kı sen bizden tevağqu" èdersin, olacağ nesne degüldür" dèdüm. "Neden?" dèdi. (10) Ben eyitdüm: "Bizden hatâ vücüda gelmedin qaşd eyledünüz kî bizi, öldüresiz. Eger bunun gibi, işde bulnavuz, (11) melik bizi pâre pâre èder" dèdüm. Cün bu sözi, işitdi, güldi,, eyitdi : "Sizden baña murâd hâşıl olacağısa, (12) ben tedbîr èdem ki ol qorğudan emîn olasız" dèdi. Ben eyitdüm: "Fermân sizündür" dèdüm. Cün zenile (13) mu'âhede bu tarîkile vâkı" oldı,, durdı, gitdi,. Bir demden gördüğ kî erinün başını kesmiş getürdi,, (14) önmüzde qodı. Eyitdi: "Sizün dostlıgınızda üşde melik-i Zengibâr başını kesdüm. Ayruğ size (15) bundañ qorqu yokdur" dèdin. Ta'accüb ètdüğ, andan ol zibniye yüzlüye ben eyitdüm: "Hoş ètdün, ammâ (16) [ammâ] bu geçe şabur

...

513 F.72.a.2: yeşim. | H.40.b.11: yeşmin hevâtim bereketinde. | L.67.a.6: yeşm berekâtında.

514 F.72.b.6. | H.41.a.4. | L.67.b.7: sic.

Étmeğ gereksin, tā görevüz kī érte şehri halkı meliğ öldüğün biliceğ fitne
étmeyeler, biz (17) refāhīyetde* olavuz, murādunı cān gibi kenārunda kılavuz.
Eger fitne vü qaşd āzār édeler, ol işe (18) cāre-i dīger düzevüz" dedüm. Zen bu
sözi, kabūl étđi,. Meliğ(-i)⁵¹⁵ Zengibārın sarāyı, şehristān-ı Zengibār- (19) dan
münfaşıl-ıdı,. Dīvāri, seng-i hārādanıdıa, kapusı[n]⁵¹⁶ demürdenıdı, muhķem
bağluyıdı,. Zen bizi, bendden (20) [bendden] cıķardı,. Hıdmetinde qaşr üzerinde
oturduğ, her bābdan hıķāyetler perdāhat eyledüğ. (21) Anadeğ ķim şabāh oldı,
meliğün başı ķesildüğü duyıldı, halāyıķdan grıv[e]⁵¹⁷ ķopdı, (47.b.) (1)
Derhāl bin sipāh-ı siyāh pulāda garķ olub sarāya yürıdiler. Biz kapuyı, ihtiyāt
étduğ, silāh (2) geyduğ, ķemān-ı ķeyāni ⁵¹⁸ elümüze aldüğ, "uķķāb-per-i tır
zahmıyla halka iķāb eyledüğ. Ķomaduğ kī Zengī- (3) -lerden kī biri, sarā ķatına
gele. Cün gece oldı, halk ārām eyledi,, ol zene ben eyıtdüm: "Endişe-süz iş (4)
işledün. Bunun gibi, fitne ķobdı,. Tedbīrümüz oldur ķı kara-lara sitize etmedin
giriz édevüz" dedüm. (5) Meliğ: "Sarāyun denizdin yanında bābüssır vardur.
Denizde gemiler müheyyādur, sarāyun mevcüdinı gemilere (6) dolduralum,
revān olalum!" dedı, "Sultānum, eyle édelüm!" dedı. Meliğ-i Zengibārın
hazīnesini acduğ, icinde varını [da] (7) daşduğ, gemilere ķoyduğ, üçümüz bir
nice inak-ca-larılā³¹⁹ tāli'-i sa'dumuzda, ahter-i hümāyūnumuzda gemiye bindüğ,
(8) yēlķen açduğ. Muvāfiğ yēl bizi, ķapdı, tır pertāvī gibi doğru sürdi,. Sabāh
olınca bir cihāndan bir cihāna var- (9) duğ şüķür étduğ. Ol dem meliğ-i
Zengibār bana eydür: "E cüvān-ı māh-rüy! Sa'ādet müsā'id oldı, iķbāl (10) yüz
gösterdi : ol ķavmun belāsından ķurtılduğ. Vaķt-dur ķi birbirmüzi, görevüz"
dedı. Ben eyıtdüm: "Rāset 20 buyurdunuz! (11) Coğ meşak(ķ)at gördünüz.
Vaķt-dur kī āsāyiş olasız" dedüm. Yoldaşuma yāruma eyıtdüm: "Bu 'acüze'yi
bendden (12) halāş étmegümüz gereğdür. Üstümüzde coğ hağ(ķ)ı, vardur"
dedüm. Durdum, iki eline ben yapışdum, iki ayağına yoldaşum (13) yapışdı:
[[salduğ]] denize salduğ. Bir iki batdı, cıķdı,: cān cehenneme sımardı.
Helālūma eyıtdüm: "Bu zen-i bedf'ı (14) hevā-yı, nefsilere erin öldürdi,
mağşūdina dahı yėtişmedi. Bunun gibi, gelen geline⁵²¹ deniz gibi güyegü
revādur" dedüm. (15) Andan bir gün bir gece gemi sürdüğ, on günlük yer
yürıduğ, āhır bir ķenāra cıķduğ. Gemiye, muhķem bağladuğ, (16) bir mürğizāra*
érdüğ ķi bihiştden nağzter. Ortasında sultān bınarı gibi bir ulu müdevver, 'amığ

515 F.73.a.2. | H.41.a.13: sic. | L.68.a.1: om.

516 Passim.

517 F.73.a.5. | H.41.a.17. | L.68.a.4: sic.

518 F.73.a.6: ķemān-ı (sic!) ķepāni (sic!) (ķeyānı?). | H.41.a.18: ķemān-ı ķeyāni (ķeyānı?).

L.68.a.6: ķemān-ı ķeyāni (ķeyānı?).

519 Cf. YTS 115.

520 Cf. ms. 45.b.3: rāset ve dürüst. || F.73.b.2: om. | H.41.b.3. | L.68.a.16: rāset.

521 F.73.b.6: id. | H.41.b.6: bunun gibi geline. | L.68.b.3: id.

522 F.73.b.9: ... berāverde, şuyı ķardan şovuğ, ... | H.41.b.9: ... 'amığ taşıla çevrilmiş, içinde şuyı bahr-ı zehār gibi mevc urur, ... | L.68.b.6: ... berāverde şovuğ, ...

523 F.73.b.10: ... zāhīracugumuzı, ķi baķīye varıdı ... | H.41.b.10: zahīra-cuğum(u)zı. | L.68.b.

8: zahīra-cuğumuzı, ķi baķīye varıdı ...

şahrıla (17) bir āverde, sovuq bmar:522 balıqları hareketde bī-hisāb u bī-'aded. Ve ol bınarun ķenārında bir āğac bitmiş: (18) sāye-si şahrāya düşmiş gider. Ol gölge-nün bir ķenārında oturduķ. Zahīra-cuġumuz(1) 523 ķībakīye [va] (19) varıdı, yedük uyıduķ. Evvel ben uyandum, baķdum gördüm: yüz ola, atlu şaf baġlayub ķoşun olub alayı düzüb- (20) -dururlar. Aralarında bir ay gibi, oġlan şādvār melikāne donlar geyür; durmuşlar, bize baķarlar. Cün ol (21) enbūh-ı gürühi, gördüm, durdum, melik-i Deryābār kızin uyardum. Cün kız durdı,, ol oġlanı, gördi, müteġayyir (48.a.) (1) oldı, bī-reng ķaldı,, "N~oldı, sana?" dedüm. Eyitdi : "Şol oġlan ne oġlandur, bilürmisin?" dedi "Ol atamı depeleyen oġlan (2) budur" didi,. "Ne yavuz yere gelmişüz" dedi,. Ben eyitdüm: "Fāriġ ol! Ol seni bu libāsda bilmez" dedüm. Andan ol oġlan (3) ilerü geldi,, bana eyitdi,: "Ne gişilersiz? Ķandansız?" dedi. Ben durdum, ġidmet eyledüm, muvāfik senā oķıdum, andan (4) eyitdüm: "İki ķardaşcuķlaruz; atamuza gemide vāķra oġradı, ķalan bāzırgānlarıyla maşūķ oldılar. Bize Tanrı (5) halāş vėrdi,, bu yere düşdüķ" dedüm. Oġlan cün benüm lehce mi feşāhatımı gördi, eyitdi : "Sana bāzırgānlıġun (6) liyāķatı, yok. Bu ten ü tüvānıla lāyıkun oldur ķi hidmetķārum olasın, ġidmetümi ėtmek gereķsin" dedi. Ben baş (7) ķodum: "Begenürsenüz, ķulunuz ķulı-yuz" dedüm. Derġāl buyurdı: iķimüzi iķi yėdege bindürdiler, gitdüķ, sarāyda (8) ķondurdılar. Ķonduk. Ol-dem eyitdüm: "E mihriyār! Gemi-müz su ķenārında baġludur, icinde-ķi ķumāş bize (9) gereķlüdür, žāyi olmaķ revā degül" dedüm. Mu'temedlere buyurdı2: cārvālar iletdiler, ol bizüm gemideķi ni'metlerümüzi, (10) daşıdılar, ķatumuza getürdiler, sarāyda bize bir oda vėrdiler. Gündüz hidmetde olurıduķ, gece odaya geliceķ (11) sarmaşurduķ uyurduķ. Bir zamān bu 'ādetümüz müstemir oldı. İt(t)ifāķ-ı ġarīb bir gece bu melik oġlan düş (12) görür. Ķorķunc düşidi : ķorķar, bī-ķarār olur, sarāyı gendözin eglemek üçün yörenür, hālumuza muttali" (13) olur. Görür: ben ü ol şanem mey ü şir gibi, ķarışmışuz. Bilür ķi ben erem, yoldaşum evdeşüm-dür. Müteġayyir olur, ķapuyı, üzerümüze (14) yapar u ķilidler gider. Derġāl vezirini oķır, eydür: "E vezir-ü524 rüşen-zamir! Üşbu hidmetümüzde olan iki (15) ġarīb ķardaşların ġarīb hāl-ları varımış, bilürmisin?" dedig. Vezir eyitdig: "Buyurun, işidelüm!" dedi,. Oġlan eyitdi,: (16) "Düş gördüm ķorķdum, gözüme uyķu gelmedi. Durdum, sarāyı, degzindüm, bularun odasına geldüm gördüm: do- (17) laşub yaturlar. Bildüm haķīķat: 525 biri, erdür, biri, avratdur. Bular bana: 'Ķardaşcuķlaruz' dedilerdi. Şimdi, bular yalan (18) çıķdılar, bulardan üşendüm. Gereķdür ķi anların ķatına varasın, hāl-larını bilesin, beni fāriġ-dil ėdesin!" debet. Biz (19) yaturuz, hāldan haberümüz yok. Nāġāh uyķudan durdum, ķapuya yöneldüm. Ķapuyı, daşra-dın baġlu buldum, fūrümānde (20) oldum. "Aceb ne ķüstāh-iķi 526 bu hareketi, ėtdi,?" dėyü ķaşd etdümise ķi ķapuyı, yıķam, daşra-dan ün ü ses (21) işitdüm: ķapu acıldıa, vezir icerü girdi. Vezirün ayaġına düşdüķ. Oturdı, oturduķ. Eyitdi,: "E ferzendler! Yaticāķ (48.b.) (1) ķapunuzı yapub yatsanız, nedi,? Melikümüz gelmiş, sizi, yatur görmüş, bilmiş ķim er ü

524 F.74.a.13: vezir russen-amir. | H.42.a.3-4. | L.69.a.9: veziri russen-amir.

525 F.74.b.1. | H.42.a.6. | L.69.a.12: Haķīķat bildüm.

526 F.74.b.5: ķüstāh-ivi. | H.42.a.9. | L.69.a.16: ķüstāh-niķi. (Cf. ms. 16.b.20, 25.b.2, L.118. a.14, 195.b.9.)

'avratsız. İmdi, bu bir yavuz pâdişâhdur", (2) zulmü gâyetde-dür. Bizüm bir nîkû-sîret pâdişâhumuz' varıdı,. Bunı yerden götürdi,, melîk eyledi. Bu harâm-zâde (3) ol pâdişâhi* ziyâna vèrdi. Biz bunun zulmü altında "âcizüz. Ol melîkün bir kıızı, varıdı,. Bu harâm-zâdenün (4) elinden cihânda mâh gibi, âvâre oldı. Ben hemîşe anı isterem bulımazam. Ulularumuzıla ahd êdüb-dururam kî anı (5) bulduğumlayın bu bedbahtı kem ü kâset êdevüz,⁵²⁷ ol kıızı atası yérine pâdişâh* edinevüz kî bu zâlimün zulmıyla (6) dirilmek olmaz" dèdi,. Hemândem melîk-i diyâr⁵²⁸ kıızı durdı, vezîr kâtına geldi,, eyitdi: "E yegâne-i zamâne! Ben ol (7) kıızam ki atam sizün pâdişâhunuz-ıdı," ve olam kî bu harâm-zâde-den kaçurub deryâya şaldunuzdı," dèdi. Andan (8) başındañ ne sergüdeşt geçdüğini, erini gemide uyanub bulduğımı hişkâyet eyledi,. Vezîr cün bildi, ki [[kıız]] (9) kıız ol kıızdur, başı, yère kòdı, eyitdi,:

"É melîke!

Ben seni hovâhânam.

Sen evde fâriğulbâl ve muntazımulhâl (10) otur,
bu nâehl sizün âzadunuz bendinde-dür.

Evvel varayım,

anı, ol işden yığayım,

ve bu gèce uluları ceme" êdeyim,

(11) hâldan haberdâr êdeyim,

hem bu gèce anı bükelüm,

şabâh seni sa'âdet ü iğbâlıla tahta gecürelüm"

dèdi

Durdı, (12) (pâdi)şâh* kâtına gitdi,, eyitdi,: "É şehriyâr-1 kâmuğâr! Hâtır-u "âtır⁵²⁹ müşev(v)iş dutma! Vardum, hâl-larını bürhânıla (13) bildüm. Andan kî bularun biri, erdür, biri avrat-dur, şek yok, eyle-dür. Ammâ ere eyitdüm kî pâzişâha* necün (14) yalan söyledün?" dèdüm. Eyitdi,: "Bu benüm câriyem-dür, er donına koydum, 'Dinde çardaşumdur' dèdüm, 'Kimsenün (15) nazarı düşmesün' dèdüm. Bu dürüg-ı maşlahat-âmîz râst-ı fitne-engîzden yègdür" dèdi, dèdi.⁵³⁰ "Pâdişâha* (16) anların cihetindeñ hîc endîşe revâ degül" dèdi. Melîk vezîr sözinden fâriğ-dil oldı, şarâb istedi : {icdiler}. (17) Vezîr ol yana uluları, oğıdı, danışdı,, kıız sözünü bulara söyledi. Cümle sevindiler, eyitdiler: "Melîkimüzi görelüm!" dèdiler. (18) Vezîr dün icinde bizi evine oğıdı. Begler düğeli geldiler, vezîr evinde melîklerine baş kòdılar. Kıız eyitdi: "E (19) cüvânmerdler! Atamun üzerünüzde hağları, vardur. Ol huğüki yérine getürdün!" dèdi,. Düpdüz gîrîv êtdiler, (20) silâh-lanub oğlanun <sarayına>⁵³¹ girdiler, halkı tamâm kırdılar. Gendüyi, elü bağlu kıız kâtına getürdiler. Buyurdiş: kum

527 F.74.b.12: kem kâset Êde-vüz ... | H.42.a.15: ... kâst Êdevüz ... | L.69.b.7: kem kâset Êde-vüz ... (Cf. S. 1046: kâm u kâst.)

528 F.74.b.13. | H.42.a.16. | L.69.b.8: Deryâbâr.

529 F.75.a.1: hâtır-ı atırunuzı". | H.42.a.21: hâtır-i âtrı | L.69.b.14: hâtır-ı atırı.

530 F.75.a.9: dÈdüm. | H.42.b.1: dÈdi... | L.70.a.1: dÈdüm.

531 F.75.a.15. | H.42.b.5. | L.70.a.6: sic.

(21) döktdiler, nat döşediler, nat üzerinde başın aldılar. Andan kız atası yerine oturdu, hazāyin u defāyin kapusin acdı: (49.a.) (1) uluya kıciye ol kadar ni'met bağısladı, kī doydılar. Filcümle kız elinde milķ qarār dutdı. Bir gün (2) bu meliķe mahfil düzdi, halkınun serefrāzlarını oķıdı, eyitdi : "Eulular! Hāķ müstahaķ(ķ)a yetişdi, (3) zālimler gendü sezālarını buldılar. İşler intizārumda-dur. Ammā ben bir avratam, yerüm bucaķ yaraşur. Cün (4) pādiřāhlık* "uhde-si üstümde-dür, her eyü yavuzıla, yad u bilişle hem-sahun olmağum gereķdür.⁵³² İffetümdeñ (5) bu nesne'yi revā görmezem. Maşlahat anı görürem ķi erümi yerümde koyam, ben perde ardında oturam. Ne dērsiz?" (6) dēdi. Ulular baş ķodılar: "Pādiřāhumuzsın*, fermān senün!" dēdiler. Meliķe beni elümden dutdı, tahta (7) gecürdi, tāc-1 husrevi başuma geydürdi, ķemer-i cihāndārı bēlüme bağladı. Meliķ oldum. Adla bedle meşğül (8) oldum. Müddet-133 medīd hür ü abīd birle datlu dirildüm. 'Aķıbet bana heves-i vatan oldu, "avratumdan (9) destür diledüm. Eyitdi: "Azm-ı sefer muşammim-ise,³³⁴ ben-dahı senünile bile giderem, bunda sensüz ne işüm (10) vardur?" dēdi. Vezīr-i nīķ-sīreti oķıdum, niyābetümi ana vērdüm, çoķ ni'metile yola girdüm. Gemi-müz deryāda (11) helāķ oldu: bu hātünıla bir iķi ķul(1)uķıciyla zevraķda bulınduķ ķurtulduķ, bu şehre yetiřduķ. Sen (12) ķerem eyledün, bizi, dopraķdan ķaldurdun, bizi azīz eyledün, vezāret mesnedini bana vērdün. Ben (13) hemīře eydürüdüm: "Bir sebep olsa, meliķe sergüdeştümi dēsem" deridüm. Bu dem murādumı buldum |III dēdi.

(14) Hemāndem meliķ-i Gaznīn buyurdu,: bu hiķāyeti, deftere yazdılar. Her vaķt oķıdurıdı dinlerdi, naşihat- (15) -larını anlarıdıa. "Aķıbet bu cihān-ı fanīden gecdiler, mālı mülķi esbābı (16) ayruķlara sımarladılar. řadhezārān aferīn bu ķitābun mü'ellifine ķatibine oķıyana dinleyene.

...

532 F.75.b.6-7: ... her eyü yavuzıla ve yavuz bilişle hem-sahun olmaķ gereķdür. | H.42.b.10: her eyü yavuzıla, yad u bilişle hemsahuni olmağum gereķdür. | L.70.a.12: ... her eyü yavuzıla, yad <u> bilişle hem-sahum olmağum gereķ-dür. (Cf. S. 1510: ham-suķhun.)

533 Ms. sic.

534 F.75.b.12: muşannam-ise. | H.42.b.14: muşamimise. | L.70.b.1: muşsam(i)m-ise

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SÖZLÜK ve DİZİN⁵²

---

⁵² Bk. S.11.

**FEREC BA‘DE’Ş-ŞİDDE’ NİN BUDAPEŞTE NÜSHASININ (1b-
49a)
DİZİNİ VE SÖZLÜĞÜ**

A

abīd < Ar. Kullar, köleler.

a. 49a/08

ac Aç kalmış, yiyecek bulamayan

a.+dı 25a/03

ac- Kapamanın aklı.

a. 6b/20, 12b/21, 25a/09,

a.-a 25b/13

a.-acağıcün 23a/13

a.-amadı 22b/05

a.-ar 20a/04,

a.-dı 2a/01, 2b/21, 5a/08, 6b/17, 6b/21,

7b/14, 13a/01, 15b/02, 15b/07, 22b/03,

27b/18, 30a/19, 31a/12, 41a/13, 48b/21,

49b/04

a.-dılar 26b/07, 36a/09, 41b/21,

a.-duķ 47b/06

a.-dum 33a/07, 43b/17,

a.-duņ 33a/18

a.-ı 22b/11

a.-ıcaķ 25b/07,

a.-madum 44b/01

a.-ub 28b/12

acaba < Fa. 1. Meraķ ifade eden edat.

a. 43a/10

2. Aciz, kuvvetsiz,

a. 16a/11 a. 39a/06

aclıķ/ġ < Et Açlık durumu.

a. 32a/10,

a.+m 11a/14

a.+dan 11a/07, 24a/06, 25a/11, 5

acuk/açuk 1. Kapanmamış

a. 6a/02, 33b/02,

aç- 1. Kapamanın aklı.

a.-ar 9a/15,

a.-ayım 23b/17,

a.-dı 7b/02, 11b/19, 15b/04,

a.-duķ 47b/08

adel < Ar. Adalet.

a. 44b/19

ademī-zād < Ar.+Fa. İnsandan doğmuş

a. 43a/19

adl < Ar. Adalet.

a. 18b/15, 29b/19,

a.+(mīzāniadl) 45a/02

a.+(terbīyetiadl) 27b/20

a.+ı 2a/02,

a.+ıla 10a/09, 27b/18, 35a/11,

adlu Adlı, isimli

acāyib < Ar. Garip,

a. 44a/01,

Aceb < Ar. Hayret

a. 17a/02, 24a/16, 45b/04, 45b/11

a. +dür 21b/10, 45b/04,

a. +e 41a/13

acı Bir yerin acıması, rahatsız etmesi.

a.+sından 7a/19

acığ İnsan olmayan,

a.+ı 24a/02

acız/aciz/acz < Ar. 1. Koca kararı

a. 21b/19, 22a/07, 26a/06, 26a/14

ağla- Göz yaşı dökmek

a.-dı 6a/08, 8a/10, 9a/18, 20b/06, 20b/06,

23a/12, 25a/10, 30b/03, 36b/04, 37a/20

a.-r 9a/20, 9b/03, 18a/08, 19b/21, 31b/21,

33b/04, 41b/05, 45b/18

a.-ya 18a/10

a.-yalar 230a/12

ağlaş- Göz yaşı dökme eylemini birlikte yapmak

a.-dılar 6a/06, 6a/19, 9a/02, 25a/01

ağruğ 1. Ağırlık, yük.

a.+ı 12a/11

2. Çok, fazla.

a. 12a/05

ağü Zehir.

a.+lar 20a/04

ağyār < Ar. Yabancılar.

a.+dan 15a/08

a. 31a/18, 33b/11, 33b/11

afsm < Fa. Büyü.

a. 31b/03, 31b/09, 42a/16,

a. +ı 38b/04, 39a/07

ağ İnce iplişk örgüsü, tuzak

a. +a 40a/20

ağar Büyük, fazla,

a. 7a/01, 8a/10

ağır 1. Ağır, tartıda çok çeken.

a. 4b/13, 7a/17, 10b/14, 16a/12

17/7, 19a/14, 25b/14, 36/07,

41a/12, 42a/12

ağşam < Sogd. gecenin ilk saatleri

a.22a/6

ağ/ağ/ağ Beyaz

a. 26b/16, 38a/21, 38b/03, 39a/03,

a.+lar 3a/19

ağal < Ar. Azlık.

a. 4a/01, 27a/02

ağıd- getirmek

a.-ayım 17b/11

ağlık Beyazlık.

a.+da 15b/06

al- Tutup bulunduğu yerden ayırmağ.

a. 5b/02, 5b/10, 7a/13, 7b/159,9a/13,

13b/09, 16b/01, 17a/18, 17b/06, 24a/8

31b/10, 34b/07, 37b/21, 41b/19

a.-alar 7a/12, 25b/17, 34b/16, 38b/11

a.-alum 7b/13, 16b/15, 20b/11,

ağz 1. Yüzdeki maruf organ.

a.+ı 16b/21

a.+ıla 44a/19

a.+ına 7b/03, 8b/16, 37b/10

a.+ınla 38a/06

a.+um 3a/06

3. Bir kişi tarafından söylenme.

a.+ında 20b/12, 20b/15

ahd < **Ar.** 1. Verilen söz, va'd. 2. Yemin

a. 34a/06, 38a/16, 38a/17, 48b/04,

a.+(naklıahd) 34b/03

a.+ı(ahdıba'ıdden) 27b/12

aḥvāl < **Ar.** Durumlar

a.+ı 6a/14, 25b/03

a.+ımı 21b/11,

a.+umı 44b/09,

aḥsur- Hapşırmaç.

a. 35a/18

aldan- İnanmaç

a.-a 25a/06

alın Yüzün üst kısmı.

a.+da 15b/02

alqış Hayır dileği, dua.

a. 12b/07, 12b/14, 27a/10, 28b/07,

31b/04, 35b/12,

a'lā < **Ar.** Daha iyi

a.+dur 45b/10

altun Bir cins metal.

a.+dan 3b/04, 3b/11, 3b/12, 5b/21,

a.-am 5b/04, 12a/03, 18a/02, 23b/09,

a.-ayım 8b/14,

a.-dı 3a/02, 3a/03, 3a/15, 3b/03, 3b/18

4a/06, 4a/07, 4a/14, 4b/06, 4b/12, 4b/14,

5b/13, 6a/11, 7a/14, 7a/15, 8b/13, 8b/16,

8b/20, 9a/06, 9a/07, 9b/13, 11b/19,

13a/20, 13b/18, 13b/21, 14b/06, 16a/03,

18a/17, 22a/09, 22a/13, 22b/09, 26a/17,

26a/17, 26a/18, 27a/10, 27a/11, 28b/06,

29a/15, 30a/19, 30b/19, 31b/16, 32a/21,

32b/01, 32b/05, 32b/10, 34a/17, 34b/05,

34b/08, 35a/02, 36a/18, 37b/05, 37b/10,

38a/01, 38a/05, 38a/06, 41b/03, 41b/08,

alaḳ bulak Altüst, karmaşık

a. 42b/02

alay < **Yun.** Muharebe hattı, saf.

a.+ı 47b/1

a.-dı 39b/05

anāk < **Ar.** Enseler.

a.+ı(anākırıcālıla) 44b/14

anber < **Far.** Bir çeşit güzel balınadan çıkan

güzel hoşulu madde ve ondan yapılan hoşular

a. 15a/21, 28a/21,

anberī < **Far.** Amber ihtiva eden

a. 4b/10

and Yemin.

a. 23a/03, 36b/10,

a.+lar 17a/10

a.+ları 41a/13

33a/02, 39b/01

a.+lar 21a/14,

amān < **Ar.** Yenilene gösterilen merhamet,

a. 34a/04,

amel < **Ar.** Bir kişmenin yaptığı iş.

a. 21b/17, 39a/08

amīk < **Ar.** Derin

a. 47b/16,

ammā/amma < **Ar.** Fakat.

a. 1b/11, 2a/06, 2a/09, 4b/16, 6a/15,
8b/02, 9b/04, 10a/15, 11a/20, 12a/09,
13a/10, 13b/05, 13b/20, 14a/17, 15a/05,
16a/19, 17b/01, 17b/14, 18b/20, 19a/04,
20a/05, 20b/08, 21a/04, 21b/02, 22a/01,
22a/15, 22a/16, 22b/16, 23a/20, 25b/09,
27b/11, 27b/16, 29a/03, 29b/09, 30a/08,
30a/11, 30a/17, 30b/19, 31a/01, 33a/10,
36b/09, 40b/02, 41a/01, 41b/03, 41b/15,
42a/17, 43b/21, 44a/12, 45b/04, 46b/10,
47a/15, 48b/13, 49a/03,

ammu < **Ar.** Amca.

a.+m 31a/06,

ana < **Et.** Anne.

a. 13a/07, 21a/20, 21b/05, 24b/13,
28b/07, 28b/13, 37b/20, 41a/05, 42b/21,

ara- Bulmaya çalışmak.

a.-dılar 13a/04

aralġ Ortalık, orta yer.

a.+a 18a/09

aralġ Zaman dilimi.

anlar Onlar.

a. 2a/13, 7b/06, 12a/12, 20b/21, 21a/18,
24a/05, 46b/02, 47a/02,

a.+a 9a/01, 14a/21, 26a/09, 26a/10,

a.+dan 13a/15, 27b/06, 43a/04

a.+dur 13a/15

a.+ı 5a/12, 10b/01, 21b/10, 26b/05,

a.+uġ 4b/17, 6b/12, 9a/16, 9b/21, 14a/17,

20b/18, 22a/01, 42b/16, 47a/01, 48a/18,

a.+uġıla 10b/01, 30b/05, 34b/04

aġ- Hatırlamak, aklına getirmek.

a.-asın 19a/11, 46b/12,

a.-ub 27a/15, 46b/16

aġla- Anlayış, anlamak, bilmek.

a.-dı 40b/06,

a.-dılar 20b/09

a.-r 37b/12

aġmamaġ Anmak fiilinin olumsuz şekli.

Söylememek, dile getirmemek.

a.+umuz 32a/07

ar- Yorulmak.

a.-mıġdı 32a/14, 52b/12, 7b/05

Ara Arada, zamanda.

a.+da 45b/11, 46b/15,

a.+muza 38a/15

arġ < **Ar.** En, genişlik

a.+ı(tūluarġı) 44a/11

arġań < **Ar.** Enine, enliğine, genişliğine.

a. 3a/11

as-/aġ- 1. Asarak idam etmek.

a.+da 4b/18, 32a/11,
ard Arka.
a.+ınca 13b/02, 19b/15, 19b/15, 37b/09,
40b/19, 41b/11, 42a/13,
arķuncaķ yavaŗa sessizce
a. 3b/15, 43b/20,
armaĝan Hediye.
a. 36b/09,
a.+a 36b/08
a.+ı 21b/2
a.+lar 21b/06, 36b/07
arŗun/arŗın Bir uzunluķ ۆlçüsü.
a. 30b/01, 32b/21, 38b/13
artuķ/artuķ Azın aķsi, fazla
a. 16a/18, 17a/12, 23b/01, 27b/16,
30b/04, 33b/10,
a.+dur 23a/02
artuķcı Çoķ fazla, aşırı.
a. 8a/02,
artur- Çoĝaltmak, büyütmeķ.
a.-dı 19b/14,
arızı < **Far.** İstek, dileķ, heves.
a.+yı 14b/10
arż < **Ar.** Sunma; yüksek bir maķama
bildirme.
a. 7a/07, 7b/15, 7b/16, 10a/21, 17b/19,
20b/19, 35b/09, 36b/05, 39a/05, 44b/18
a.+a 15b/18, 36a/05
aŗŗab/aŗŗab < **Ar.** 1. Sahipler.
a.+ı(aŗŗabiķikāyāt) 70a/09
aŗ Piŗmiŗ yemek

a.-a 9b/17,
2. Bir Şeyi aŗaĝıya sarķacak bir biçimde bir
yere iliŗtirip sarķıtmaķ
a.-a 6a/05, 6a/13
a.+m 12a/01, 12a/01, 12a/02, 28b/14,
43a/15, 43a/16, 45b/12, 45b/14, 46a/05
46a/06, 46a/06, 46a/12, 46a/13, 46a/15
46a/15, 46a/16, 46a/18,
a.+muŗ 43a/13, 43a/17, 44a/14,
a.+ŗ 29b/08, 31a/03, 44a/06
a.+sı 8a/13, 14a/12, 27b/16, 35a/19
35a/20, 48b/05, 48b/21, 49b/02,
a.+sınca 7a/17
a.+sını 42b/19
a.+sinuŗ 6a/03, 49b/09,
a.+ya 15a/08
atāyā/atā < **Ar.** Hediyeler
a.+da 2a/14
a.+ŗuz 14a/10
atlan- Ata binmeķ.
a.-avuz 12a/06
a.-dı 26a/05,
a.-dılar 10b/07
a.-dum 12a/07
a.-miŗ 42b/09
a.-ub 8b/11,
aţlas < **Ar.** Bir ķumaŗ cinsi.
a. 37a/18, 37b/13,
ābdār/ābidār < **Fa.** Parlayan
a.+(ŗanceriābidār) 7a/05
a.+(ŗanceriābidār) 8a/07

- a.+ına 6b/19
- aşağa** < Osm. Altta, alçak yerde.
- a. 6b/06, 6b/14, 8a/17, 8b/03, 13a/09,
13b/02, 15a/03, 16b/21, 17a/17, 24a/10,
24b/18, 28a/07, 34b/16, 43b/16, 43b/19,
43b/20, 44a/09
- Ata** Baba.
- a. 7a/20, 18a/01, 31a/18, 34a/10, 40b/13
42b/21,
- a.+m 12a/01, 12a/01, 12a/02, 28b/14,
43a/15, 43a/16, 45b/12, 45b/14, 46a/05,
46a/06, 46a/06, 46a/12, 46a/13, 46a/15,
46a/15, 46a/16, 46a/18, 48b/07
- a.+ma 45b/09, 45b/11, 46a/06
- a.+muş 43a/13, 43a/17, 44a/14, 44a/15,
46a/09, 46a/19
- a.+muza 48a
- a.+ı 29b/08, 31a/03, 44a/06
- a.+ı 31b/11
- a.+sı 8a/13, 14a/12, 27b/16, 35a/19,
35a/20, 48b/05, 48b/21, 49b/02,
- a.+sınca 7a/17
- a.+sındañ 31b/16
- a.+sını 42b/19
- a.+sını 6a/03, 49b/09
- a.+ya 15a/08
- aşlas** < Ar. Bir kumaş cinsi.
- a. 37a/18, 37b/13,
a.+(Şıbiatlas) 13b/17
a.+ı(cülliatlasırengini) 28a/03
- a.+(hanceriābdār) 44b/08
- a.+ıla(tīgiābdārıla) 13a/08
- ābnus/ābñus** < Fa. Abanoz denilen sert ve siyah bir ağaç .
- a.+dan 5b/21
- āc** < Ar. Fildişi.
- a.+dan 4b/01
- āciz** < Ar. Kuvvetsiz, zayıf.
- a. 8b/15, 10a/08, 11b/07, 19b/17,
27b/13, 28b/10, 39b/14,
a.+i 37b/14
- ādāb** < Ar. Töre; yol
- a.+ını 4b/13
- ādemilīk** < Ar.+Tü. İnsanlık.
- a. 37b/12
- ādemīgāh** < Ar.+Fa. insanın oturduğu yer.
- a. 28b/15
- ādemizād** < Ar.+Fa. insanoglu
- a. 5b/08, 43a/10
a.+dan 29a/03, 34a/07, 41b/03
- āfāk** < Ar. Ufuklar
- a.+(husreviāfāk) 30a/11
a.+(meliķciāfāk) 30b/12
- āferideķār** < Fa. Yaratıcı, tanrı
- a. 42b/17
- āferiniş** < Fa. Yaratılış ve bütün mahluklar.
- a.+de 31a/18
- āfet** < Fa. Felakete uğramış.
- a. 9b/08
- āfitāb** < Fa. Güneş.

- āb** < **Far.** 1. Su.
a.+ı(ābıḥayāt) 13a/13
- āgāz** < **Far.** söze başlamak.
a. 16b/07, 28b/20, 31a/12, 45a/07
- āh** < **Ar.** Nida, sızlamak
a. 7a/06, 8a/09, 11b/11, 12a/16, 17b/19,
22b/15, 23b/10, 29b/04, 37a/03, 41b/08,
- āheste** < **Far.** Yavaş, acelesiz.
a. 34a/19, 34a/19
- āhi-çeşm** < **Far.** Ceylan gözlü.
a. 28a/01
- āhîr** < **Ar.** Son, nihayet
a. 9a/03, 11a/08, 11a/14, 11b/17, 15a/01,
15b/12, 23b/15, 28a/04, 31a/16, 32a/05,
35b/01, 35b/16, 35b/17, 37a/07, 38a/10,
39b/17, 41b/02, 42b/13, 47b/15
a.+ile(vechiāhîrile) 17b/14
a.+ine deḡ 28b/21
- āhîret** < **Ar.** Öbür dünya.
a. 2b/03
- āhîrül-emr** < **Ar.** En nihayet, sonunda.
a. 10a/17, 31b/01
- ākıbet** < **Far.** Son, netice.
a. 10b/07, 35a/12, 43a/03, 49a/08
- ākıle** < **Ar.** Akıllı.
a. 28a/17
a.+yidi 21b/16
- ālemiyān** < **Ar.** Aleme mensup olanlar,
insanlar.
a.+(ibretiālemiyān) 35a/01, 35a/03
- a.+(eḫrāsıyābıāḫitāb) 4b/11
a.+(āḫitābıḫıṣṣergīr) 22b/02
- ā m** < **Ar.** Umuma ait, umum
a. 2a/15, 20a/05, 34a/15,
a.+(ḡulüvviām) 7a/12
a.+uḡa(in‘āmiāmūḡa) 5a/03
- ārām** < **Far.** Dinlenme, sıhhat
a. 13a/18, 44a/18, 47b/03
a.+(ārāmıcāna) 13a/18
a.+ıdur 29b/12
- ārāste** < **Far.** Süslenmiş, bezenmiş.
a. 2a/01, 4a/17, 30a/09, 32b/10
- ārāyide** < **Far.** Süslenmiş, süslü
a.+yi 14b/09
- ārī** < **Fa.** Evet.
a. 2b/19
- ārız** < **Ar.** Arz, sema.
a.+ı 47a/09
- ārızı** < **Far.** Dilek, istek
a.+sı 36b/02
a.+sındaydı 45b/09
- āsān** < **Far.** Kolay
a. 41b/17
- āsār** < **Ar.** Belirtiler, işaretler
a.+(āsārıilvī) 34a/21
- āsīr** < **Ar.** Gökyüzü
a.+(serīriāsīr) 22b/02
- āsumānī** < **Far.** Göğe, semaya mensup
a.+(ḫazāyīāsūmānī) 8a/15, 32b/16
49b/07

a.+a 2a/01
ā'la-yı illiyīn Sema ve cennetin en yüksek
maşamı.
a.+e 14a/15
ā'yān < Ar. İleri gelenler
a.+ı 31b/11
āşude < Far. Rahat
a. 32b/16, 33a/21, 37a/13
āşık < Ar. Seven, aşka tutulan.
a. 36b/07
a.+ı(āşıkışādık) 11a/13
āşinā < Far. Bildik, tanıdık.
a. 2a/08
āşuftalığ < Far. Şaşkınlık
a.+a 36b/19
āteşdānī < Far. Ocağcı.
a.+ler 25a/21
ātıfet < Ar. Lütüf, hayırhahlık, sempati.
a.+üñüzdeñ 5a/10
ātır < Ar. İtirlı, güzel koku.
a.+ı(hātırūātırı) 48b/12
a.+ına(hātırıātırına) 20a/09
a.+ıñuz(hātırıātırıñuz) 2b/04
āvān < Ar. Yardımcılar, hizmetçiler.
a.+ı 3a/20
āvāralıg < Fa.+Tü. İşsizlik, başboşluk,
aylaklık.
a.+a 18a/09
āvāz < Fa. Yüksek ses
a.+ıla 12b/21

āşaf < Ar. Hazret-i Süleyman'ın sadık ve
dindar veziri.
a. 33a/12
a.+a 33a/10
a.+ı(āşafızamān) 31a/06
a.+ıdı 33a/09
a. 39a/20
āzim/āzīm < Ar. Çok büyük
a.+em 49b/04
av Avlanan hayvan, Tuzağa düşürülmek
a. 27b/21, 28a/04, 28a/05, 28a/10,
29a/01, 35b/16, 42b/03
a.+dan 42b/08
a.+dur 24b/12
a.+ı 23b/21, 28a/03, 28a/07
a.+lar 23b/02
avām < Ar. Basit halk, aşağı tabaka.
a.+dan 2a/15
avān < Far. Zorba
a.+ıdı 7a/17
avın- teselli bulmak, oyalanmak.
a.-asın 19a/11
a.-dı 30b/05
a.-dılar 8b/17
avla- Tuzağa düşürmek, oyuna getirmek.
a.-r 23b/02
Avrat Kadın, zevce
a. 16b/15, 20b/13, 20b/20, 21b/11,
24b/13, 25a/01, 26b/03, 33b/11, 45b/17
46a/07, 46b/06

a.+ındañ 26b/10	a.+am 49a/03,
āyā < Far. Veya, ve yahut.	a.+dan 21a/13, 22a/14, 26a/20
a. 17b/10	a.+dur 48a/17, 48b/13
āyīn < Far. 1. Dini merasim.	a.+ı 16b/06, 16b/11, 21b/01, 21b/06,
a.+i(āyīnipādeşāhān) 5a/20	22b/18, 24b/09, 24b/12, 26a/12,26a/15
āzād/āzad < Far. Serbest	a.+ıla 21a/05
a. 3a/11, 5a/06, 10a/05	a.+ına 27a/19
āzār < Far. İncitme, kırılma, teğdir.	a.+ını 26a/09, 26a/14
a. 47a/17	a.+sız 48b/01
a.+ı(āzārırūzegārı) 30b/02	a.+um 20a/18
āzerī < Far. Ateşli.	a.+umıla 19b/20
avratlıg Zevce, eş.	ayağ/ayag Üstünde durulan uzuv.
a.+a 14b/01, 16a/07, 16a/19, 46b/05,	a. 7b/03, 21b/20, 27a/12, 29a/15
‘acaba /‘acabā Aceba; garip Şeyler.	a.+ı 4b/09, 18a/19, 19a/04, 45a/17
a. 21b/09	a.+ın 3a/01, 22a/10, 27a/08, 32a/08
‘aceb < Ar. 1. Hayret verici.	a.+ına 9a/18, 9a/20, 18a/16, 26b/10,
a. 45a/14	28a/03, 30b/12, 31b/10, 32a/03, 34a/14
2. Soru edatı Geçlinde kullanılmaktadır.	34b/10, 34b/18, 35b/10, 39b/03, 39b/08,
a. 6b/16, 48a/20	41a/10, 41b/21, 43b/12
‘acem < Ar. İranlılar, İran.	a.+ında 41b/05
a.+denem(bilādi‘acemdenem) 37b/07	a.+ından 8a/20
‘acüz < Ar. Koca kararı.	a.+ını 8b/01, 27b/05, 39a/18
a. 21a/17, 21b/04, 21b/09, 22a/03,	a.+um 19a/12, 32b/19, 33a/20, 43b/17,
24a/20, 24b/03, 24b/06, 24b/09, 26a/07,	a.+umı 20a/20, 40a/06, 43b/13
26a/08	a.+uğa 38b/07
‘acüze < Ar. Koca kararı.	a.+uğdan 43b/15
a. 21b/01, 24b/02	a.+uğu 38b/21
‘aden Hikayede geçen bir şehir.	ayāl < Ar. Zevce.
a. 32b/14	a.+ı 10a/21, 15a/12
‘adl < Ar. Adalet.	a.+ıdur 13b/06, 14a/10

a.+a 49a/07	a.+muḡ 20b/11
ʿaḳd < Ar. Muḳavele.	Ayān Önde gelen.
a. 16a/16	a. 28b/16, 28b/19
ʿavratlīg Zevce, eş .	a.+ı(ayānıdevleti) 9b/14
a.+a 14a/18	a.+mı 18a/19
ayş < Ar. Hoş hayat, safā	ayb < Ar. 1. Utañ veren
a.+a 8a/06	a. 13b/04, 15a/21, 15b/01
ʿayyār < Ar. Hileḳar, dolandırıcı.	2. ḳötü özellik, eḳsikliḳ.
a.+ ı(ʿayyārıḥūnhore) 11b/19	a.+ıla 16b/14
ʿazīz < Ar. Sevilen	a.+ıyla 16a/11
a.+lere 16b/01	ayıbla- < Ar. Ḳınamaḳ
ʿazīm < Ar. Çok büyük, muazzam.	a.-yacaḳ 27a/07
a. 6a/20, 38a/15	ayıl- Sarhoşluḳtan ḳendine gelmeḳ
aya 1. El içi.	a.-dılar 221a/11
a. 15b/05	a.-ıcaḳ 24a/03
2. Bir Ğeyin içi.	aylaḳ < Türkm. “ Boş gezen, iĞsiz.
a.+sı 45a/02	a. 24a/09

B

baça < Fa. Işık ve hava deliĝi	baḡs < Ar. Mevzu, ḳonu
b.+dan 23a/02, 24a/10, 24b/19	b. 47a/07
b.+dın 24a/10	baḡil < Ar. Hasis, açgözlü.
b.+sın 16b/21	b. 5b/08
b.+ya 22b/06, 22b/18, 23a/11, 23b/18,	b.+dür 4a/16
25a/02, 25a/10, 25b/07, 26b/07	b. 7b/10, 29a/21
baĝısla- < Fa.+Tü. Teberru etmeḳ, hediye etmeḳ.	b.+ı 17b/02
b.-dum 18b/04	b.+ı(baḡtımēnī) 28a/14
baĝ < Fa. Meyve baḡçesi.	b.+um 18a/01
b. 7b/09	b.+uḡa 28a/19
baĝdad < Ar. İraḳtaḳı bir şehrin ismi.	baʿīd < Ar. Uzaḳ.
b. 6b/06	b.+den(aḥdıbaʿīdden) 27b/12

bağla- Çözmenin aksisi.

b. 38b/03

b.-dum 43b/11, 43b/11, 43b/17

b.-r 20a/03

b.-sunlar 13a/09

b.-yam 36a/03

b.-yan 23a/13

b.-yub 26a/16, 47b/19

bağlan- 1. Kapanmak.

b.-dı 33a/20

b.-mış 39b/01, 45a/03, 45a/04

bağlat- Bağlama işini yaptırmak.

b.-dı 12b/19

bağlu Bir bağ ile tutturulmuş olan.

b. 8b/09, 41b/03, 45b/17, 48a/19, 48b/20,

b.+dur 48a/08

b.+yıldı 47a/19

bahā < Far. Fiat, kıymet.

b. 7b/15, 16a/12

b.+sın 16a/14

b.+ya 7a/02

bahāne < Fa. İleri sürülen sözde sebep

b. 19b/17, 24a/01

b.+sine 42b/03

bağālet < Ar. Batıl itikadlara inanç.

b. 40a/03

bāāferīn < Far. Öğülesi.

b.+(nāmdārībāāferīn) 32b/12

b.+di 43a/06

bābüsır < Ar. Gizli kapı.

bağiye < Ar. Geri kalan, artan

b. 47b/18

ba'dehu < Ar. Ondan sonra.

b. 1b/11

barğ < Ar. şimşek.

b. 32b/17

basur- sıkıca kapatma

b.-dum 43b/07

başir < Ar. Her Şeyi gören

b. 2a/06

başar- 1. Bir işi muaffakiyetle bitirmek

b.-ımadı 30b/07, 49b/01

b.-mazısa 25a/12

b.-uram 37a/09

b.-ursay 37a/12

2. **EAT** idare etmek anlamına

gelmektedir.

b.-uğ 19a/20

başıra ur- Başına vurmak.

b.-dı 3b/15

batman < Far. Bir ağırlık ölçüsü.

b. 24a/07, 24a/07, 24a/08, 24a/09,

24a/09, 24a/09, 25a/04, 25a/04,

25a/14, 26a/01, 26a/01, 26a/02

bāñuvān Güzeller

b.+um(bāñuyībāñuvānum) 2b/09

bār < Far. Yük

b.+da(şuffaibārda) 9b/13

bārī < Far. Artık, öyleyse

b. 17a/13

- b. 47b/05
- bāġ** < **Far.** Üzüm bağı, bahçe, baġ.
b. 37a/16, 38a/02, 41a/17, 43b/08
b.+a 43b/07
b.+da 37a/16
b.+dan 42a/05
b.+ı 7b/11, 43b/08
b.+ına 8a/12
b.+larıla 1b/08
b.+uġ 37a/16, 37a/19
- bāġce** < **Far.** Sebze ya da çiçek ve ağaç yetiştirilen yer.
b. 22a/21, 41b/18
b.+de 22a/21, 26b/05
b.+i(bāġceiġurrem) 41b/17
b.+ye 22b/05
- bāķī** < **Ar.** 1. Daimi, kalıcı.
b. 5b/10, 10a/11, 18b/16, 43a/03
2. Geri kalan, artan.
b. 6b/15, 21a/11
- bāġu** < **Fa.** kadın, hatun, hanım.
b. 16b/17, 31b/06, 31b/08, 31b/09,
34b/06, 34b/08, 34b/17, 40b/11, 41a/21
b.+nuġ 34b/15, 34b/18
b.+ya 34b/09
b.+yı 31a/07, 31b/14, 34b/08, 40b/10,
42a/05
b.+yı(bāġuyıbāġuvānum) 2b/09
b.+yı(bāġuyıcihān) 29b/10, 30b/15,
38a/19, 41a/19
- b.+(bārīta`ālā) 10a/17
- bātezvīr** Dedikodu ile, iftira ile.
b.+(ġocagānıbātezvīr) 25b/15
- bāṭays** Yemek yeme
b.+(ayşıbāṭays) 12b/19
- bāṭıl** < **Ar.** Doğru olmayan
b. 2b/08, 42a/19
b.+da 2a/06
b.+dur 33a/16
- bāṭın** < **Ar.** İnsanın içi, kalbi.
b.+a 5b/20
- bāzergān** < **Far.** Tütcar.
b.+uġ 6b/21, 7b/07
- bāzırgānlıġ(-ķ)** < **Far.+Tü.** Bezirgan, tüccar.
b.+uġ 48a/05
b.+idi 32b/14
- bāzī** < **Far.** Oyun, alay.
b.+ye 16a/12
- bavurçu** < **Moġ.** Aşçıbaşı
b.+lar 3a/21
- bay** 1. Zengin.
b. 6a/01
b.+dur 1b/06
- baġaġı** Önceki
b. 4a/14, 4b/15, 24b/10, 26a/14, 38a/07
- baylıķ** Zenginlik.
b. 19a/02
- bece** < **Far.** Yerinde.
b. 15a/17
- becid** < **Far.** Israr

- b. 39b/06
- bedel** < **Ar.** Verme, hediye etme, feda etme.
- b. 10a/16
- bed-fiāl** < **Far.** Yaramaz.
- b. 12b/01
- b.+(vezīribedfiāl) 5b/11
- bed-fi'āl** < **Far.** Yaramaz.
- b. 17a/03
- bed-fil** < **Far.** Kötülük yapan.
- b. 13a/03, 37b/20, 44b/06
- b.+(zenibedfil) 47b/13
- bed-hāh** < **Far.** Her işin fenalığını isteyen.
- b.+(siyāhibedhāh) 46a/08
- bed''ahd** < **Far.** Ahdi bozan, sözünü tutmayan, döneç.
- b.+(güyendeibed''ahd) 29a/16
- bedr** < **Ar.** Dolunay, ayın on dördü.
- b.+e 31b/08
- b.+i(bedrimünir) 6b/14
- bedre** < **Far.** 1. Kесе.
- b. 19b/09
2. Hikayede geçen bir cadının ismi.
- b. 31a/18, 31b/09, 31b/10, 31b/11, 31b/14, 33b/10, 34a/18, 34a/19, 34b/02, 34b/06, 34b/13,
- b.+den 34a/11
- b.+nüñ 31b/10, 32a/03, 34b/03, 34b/04, 34b/12, 35a/01
- b.+yi 31b/02, 34a/12, 34b/08, 35a/02
- bed-ter** < **Far.** Daha kötü.
- b.+inüñ 7b/10
- b.+iymiş 32a/21
- b.+leriidiler 44a/15
- b.+lerine 44b/18
- b.+lerüme 12a/02
- b.+lerümi 12a/10
- b.+ün 5b/07, 35b/04
- beglig/begliğ** Bey sıfatı, bey idaresi
- b.+i 29b/09
- b.+ine 18b/08
- b. 12a/02, 34b/21, 35a/11
- begāyet** < **Far.** Çok, son derece.
- b. 14b/20, 19b/18, 27a/17, 35b/11
- behrelü** < **Far.+Tü.** Payı, hissesi olan.
- b. 1b/14
- behremān** < **Far.** Çok kıymetli bir çeşit yakut
- b.+dan 3a/18
- beḥudā** < **Far.** Allah aşkına.
- b. 17b/04, 24a/04
- b.+yı 34a/13
- beistiḥkāk** Haqsız kazanma.
- b.+(melikibeistiḥkāk) 30a/11
- beḳā** < **Ar.** 1. Mecazi anlamda diğer taraf, ölüm sonrası hayat
- b.+ya(dāribeḳāya) 29b/08
- belā** < **Ar.** Felaket
- b. 25a/07, 45a/19
- b.+(besteibendibelā) 29a/13
- b.+lar 7a/12
- b.+lardur 37a/03

b. 10b/18	b.+sındañ 47b/10
beg < Et. Evin, ailenin erkek başı, zevç	b.+sıyla 33b/11
b. 5b/06, 8a/03, 8a/12, 30b/08, 31b/15,	b.+ya 37a/05, 37b/15
b.+i 9b/11, 9b/16, 42a/12, 188b/15	belāġ < Ar. Olgunluk.
b.+inden 9b/08	b.+da(bāġibelāġda) 15b/09
b.+ine 5b/03, 5b/05, 5b/06	b.+da(bāġibelāġda) 15b/09
belh Afganistan'ın kuzeyinde bir şehir.	20b/07, 20b/08, 20b/13, 20b/16, 20b/19
b. 43a/13	20b/20, 21a/02, 21a/09, 21b/01, 21b/04
belkī < Fa. Bilakis, daha doğrusu.	21b/06, 22a/01, 22a/05, 22b/18, 24a/16,
b. 18a/02	24b/09, 24b/12, 26a/09, 26a/12, 26a/14,
belür- Zuhur etmek, ortaya çıkmak.	26a/15, 26b/13, 27a/19, 27b/04, 27b/04,
b.-di 4b/02, 11a/11, 11b/20, 28a/01,	b.+(ustādbennā) 18b/19
28b/01, 29b/07, 32a/08, 32b/20, 33a/04,	b.+(zenibennā) 21b/20, 22a/05, 22a/06,
42a/15, 42a/21, 42b/08, 44b/01, 46b/07	22a/07, 22a/09, 22a/10, 22b/05, 23b/15,
b.-en 42b/09	25b/01, 26a/17, 26a/18, 26b
b.-medi 46a/14	b.+dan 21a/06, 21a/14, 24a/20
b.-mişin 3a/05	b.+dañ 21b/15
b.-ür 34a/02, 45b/11	b.+dur 24b/07
bem Bir Şehir adı.	b.+lar 19b/02, 28a/13
b. 18b/19, 21a/14, 26a/05, 27a/18	b.+ları 19a/14, 19a/14
b.+den 24a/15	b.+nuñ 21a/07, 21b/10
b.+den(şehribemden) 24a/19	b.+ya 19a/10, 19b/09, 19b/15, 20a/14
b.+e(şehribeme) 25a/19	20b/06, 20b/12, 20b/16, 23a/06
bend < Fa. Bağ, zincir	b.+yı 20a/01, 20a/07, 20a/13, 20a/14,
b. 5b/21, 45b/20	20b/10, 20b/15, 21a/12, 21a/13, 23a/14,
b.+den 26b/17, 47a/19	23b/14, 24b/15, 26a/11, 27a/21
b.+deñ 47b/11	b.+yı(bennāyibīgünāh) 20a/17
b.+e 13b/02, 26b/15, 41b/12	b.+yı(zenibennāy) 27a/16, 27b/02
b.+i 8a/20, 31a/20, 41b/21	beñze- Görünüşü aynı veya ona yakın olmak
b.+i(besteibendibelā) 29a/13	b.-mesün 18a/15

b.+i(esiribendişık) 37a/02	b.-mez 14b/02, 17a/03, 30a/17
b.+in 34a/15	berekât < Ar. Karamet
b.+inde 25b/05, 47a/08	b.+ında 33a/11, 33a/14, 39b/14, 46b/14
b.+indedür 48b/10	bergüzide < Far. Seçilmiş, seçkin
b.+ümünğ 41b/20	b.+i(bergüzideihudā) 33b/17
b.+ünğ 10b/18	b.+i(bergüzideiyezdān) 2a/10
bendlü < Far.+Tü. Bağlı, bağlanmış	berhordār < Far. Mesut, mutlu.
b. 41b/04, 44b/14	b.+am 15b/11
beni-âdem < Ar. Adem oğulları, insanlar.	beri Buraya, bana doğru.
b.+(fermāndihibenīâdem) 2b/06	b. 17b/06
bennā < Ar. İnşaat ustası, kalfa.	berkin- Yapışmak, taķılmak
b. 19a/02, 19a/04, 19a/09, 19a/12,	b.-di 43b/12
b.-miş 44b/21	bil'aceb < Ar. Çok acayip, çok tuhaf
berri/berri < Ar. Karaya ait.	b. 21b/08
b.+(hayavānıberri) 28a/10	bınar Pınar, topraktan çıkan suyun ağızı.
beser < Far. Baş üstünde.	b. 28a/05, 37a/17, 47b/17
b. 15a/20, 21b/04	b.+ı 47b/16
besle- İnsan evladını büyötmek, insan evladının	b.+lar 43b/21
hayatta kalmasını sağlamak.	b.+unğ 47b/17
b.-di 46a/15	bırağ- Elde tutlan şeyi salıvermek.
b.-diler 27b/14, 43a/15	b.-ırlar 23b/05
b.-düm 37a/04	b.-ub 25a/07
beşāret < Far. Müjde.	b.-ur 9b/03, 18a/01, 45b/12
b. 40b/11	b.-uram 36b/15
beşāset < Ar. Güler yüzlölük.	bibi/bibi/bibü Hanım, hala.
b.+ler 22a/09	b.+m 22b/15, 25a/11, 25b/19
böz Doğuma parçası.	b.+mi 22b/09
b. 7b/13, 7b/14	b.+münğ 25b/12
bevefā < Far. Vefasız.	b.+nje 23a/06
b.+yı 13a/18	b. 22b/13

b.+yı(bevefâyıcüvânmerdî) 18a/11, 45b/03	b.+m 23b/20 b.+müñ 23b/19
beyân < Ar. Bildirme.	bidāyet < Ar. Başlangıç
b. 13b/14, 21a/08, 27b/09, 28b/10, 28b/16, 28b/18, 45b/05	b.+i 44b/08
beze- Süslemek.	bidevi/bidevî < Ar. Arap atı.
b.-di 8a/05	b.+ye 37b/18 b. 32a/15
b.-diler 9b/19, 18b/07, 27a/11, 27a/19, 28a/15, 42b/14, 44a/05	bigi Gibi.
b.-mişdür 16b/17	b.+ 37a/20, 45b/06 b.+dür 12a/01
b.-mişler 44b/02	bihişt < Fa. Cennet.
b.-r 15a/10, 15a/10	b. 32b/10 b.+den 47b/16
b.-yeler 19b/19	b.+dür(reşkiñürbihiştür) 17a/06 b.+ini 1b/09 b. 17b/10
bezen- Süslenmiş	biñār < Ar. Denizler.
b.-miş 33b/05, 37a/20, 45a/16	birbiri Karşılıklı olarak bir diğeri
bezm < Far. Ziyafet.	b.+müzle 22a/03 b.+nden 36a/19 b.+ne 14a/04 b.+nüñ 31a/16
b. 3b/04, 36a/21	bieregü Bir kimse, birisi
b.+da(diyārıbiñārda) 45b/07	b.+den 19a/13
bilād < Ar. Memleketler, şehirler	birgez Bir defa
b.+ı(bilādı'acemdenem) 37b/07	b. 32b/15
b.+ı(bilādıñorasānda) 43a/06	bisāt < Ar. Kılımlar, halı.
b.+ı(bilādıñorasānda) 43a/15	b. 20a/02 b.+ı 26b/21 b.+ı(bisātınbisātı) 4b/06
bildür- Bildirmek, haber vermek.	
b.-diler 19b/02, 25b/03 224a/12	
b.-düm 44a/10	
b.-eler 38b/08	
b.-em 6b/11	
b.-mediler 15a/08	
b.-üñ 19b/01	

bile Beraber, birlikte anlamını zarf olarak verir.

b. 5a/12, 7a/10, 7b/15, 12b/18, 16a/04,
16a/11, 17b/05, 18b/02, 22b/13, 23a/16,
23b/09, 36a/18, 37a/15, 38a/18, 44b/03,
44b/14

b.+me 42a/01

b.+müzde 44a/17

b.+since 4a/16, 23b/20, 26b/07

b.+sinde 33a/12

b.+sindedür 25b/13

bilezük Køl halkası.

b.+ler 37a/19, 37b/13

bilış Tanıdık.

b.+le 49a/04

bilışmeg/bilışmek Tanışmak.

b.+e 5a/16

bilkülkiye/bilkülkiye < Ar. Cem'an; hepsi birden.

b. 28a/16, 35b/18

billür < Ar. Gayet parlak ve seffaf taş

veya pek saf ve temiz beyaz cam, kristal.

Farsçası „bilür“dur.

b.+dan 3a/18

b.+(kâdiribicm) 21b/18

biçare Çaresiz, biçare.

b. 10b/17

bîdâr < Far. Uyanık, dikkatli.

b. 28a/12

biâded Sınırsız, sayısız.

b. 47b/17

b.+ı(bisâtızemîn) 4a/12

bitamâmihi < Ar. Tamamıyla, hepsi.

b. 15a/01, 17b/07

biti Yazılmış şey, mektup

b. 5b/03, 5b/05, 14b/03, 20b/12, 21a/04,

b.+de 20b/17

b.+yi 20b/16

bittamâm < Ar. Tamamıyla

b. 37a/03

bîcân < Fa. Cansız.

b.+(şüretibîcân) 3b/15

bîcâralıg(-k) < Far. Çaresizlik,

b.+a 18a/10

bîcâre < Far. Çaresiz; zavallı

b. 11b/07, 15b/13, 16a/21, 16b/12,

20a/17, 23b/04, 29a/06, 40b/03

b.+den(bîgünâhibîcâreden) 6b/18

b.+sini 40b/18

b.+ye 28b/10, 33b/17

b.+yi 6a/12, 40b/19

bîcehd < Ar. Çalışma, çabalama ile.

b.+(cüyendeibîcehd) 29a/16

bîcın < Far. Eşsiz

b. 20a/14

bîhadem Far.+Ar. Hizmetçi,.

b. 43b/06

bîkâr < Far. İşsiz.

b.+ıdı 18b/20

bîkarâr < Fa. Yerinde durmaz

b. 48a/12

bīdevlet < Far. Bedbaht, uğursuz.	b.+dur 30a/10
b. 97b/11	b.+ıdı 8a/13
b.+lerile 46b/09	bīnā < Far. basiretli
bīdedeb < Far. Edepsiz, kıstah.	b.+(dānāyībīnā) 33a/17
b. 12a/19	bīnaẓīr < Far.+Ar. Benzeri olmayan
bīgāne < Far. Yabancı.	b. 45a/18
b. 2a/08,	b.+(nāmdāribīnaẓīr) 45b/08
bīgūnāh < Far. Günahsız, suçsuz.	bīnihāyet < Far. Nihayetsiz, sonsuz.
b.+(bennāyībīgūnāh) 20a/17	b. 3a/10, 43a/13
b.+(miskīnībīgūnāh) 26b/12	b.+dür 1b/05
b.+a 27a/20	bīpāyān < Far. Hudsuz
b.+ı 44b/07	b.+da 46a/20
b.+ı(bīgūnāhibīcāreden) 6b/18	bīraḥm < Far.+Ar. Merhametsiz
b.+ısa 44b/20	b.+(zālimībīraḥm) 6b/17
bīhūde < Far. Boşuna.	bīreng < Far. Renksiz.
b. 40b/12	b. 48a/01
bīḥad(d) < Far. Sayısız.	b.+ile(ruḥībīrengile) 11a/16, 31a/15
b. 38b/13	bīṣ < Far. Artık, ziyade
bīḥāşıl < Far. Kazançsız	b. 2a/19
b. 18a/02	bīşe < Far. Orman, mekeliğ
bīḥayā < Far. Utanmaz.	b. 32b/20, 45b/12
b.+lar 26b/12	b.+nüj 45b/13
bīḥisāb < Far. Hesapsız, sayısız.	b.+ye 45b/12
b. 28b/13, 47b/17	bīuyıb < Far.+Ar. Kusursuz.
bīḥuş < Far. Kendinden geçmiş,	b. 34b/16
b. 22a/20, 32a/02, 41a/03	bīve < Far. Dul kadın.
bīhūmāl < Far. Benzeri mevcut olmayan.	b. 10a/16
b. 17b/20	bīyār < Far. Yarsız, dostsuz.
bīḥaber < Far. Habersiz.	b.+lara 25a/21
b.+ı(biyārıtācihdārī) 45b/05	budağ Ağaç dalı
biz Ben kelimesinin çoğulu.	

- b. 6b/02, 9a/04, 12a/05, 13b/19, 16a/08,
18a/20, 21a/01, 21a/05, 21a/13, 24a/11,
29b/03, 33b/18, 37b/08, 44a/07, 46b/14,
46b/18, 47a/16, 47b/01, 48a/18, 48b/03
b.+den 7b/06, 12b/12, 47a/09, 47a/10
b.+e 5a/12, 5a/21, 6a/15, 8b/21, 10a/03,
12a/13, 15a/05, 19a/18, 19a/19, 20a/08,
21a/21, 21b/14, 24b/06, 25a/08, 25b/11,
27a/13, 28b/17, 29b/03, 32a/18, 37a/04,
42a/19, 46b/08, 47a/06, 47b/20, 48a/04
b.+i 5a/03, 5a/15, 16b/13, 19a/21,
21a/16, 24a/11, 25a/05, 25a/07, 25b/04,
28b/05, 29a/17, 35a/05, 39b/03, 46b/07,
46b/15, 46b/16, 46b/17, 47a/01, 47a/03,
47a/03, 47a/10, 47a/11, 47a/19, 47b/08
b.+ler 36b/21
b.+üm 3a/01, 5a/11, 7b/21, 19a/17,
25a/06, 30b/21, 31a/08, 31a/08, 33b/13,
33b/15, 39b/08, 45b/10, 46a/17, 46b/09,
46b/19, 48a/09, 48b/02
b.+ümile 7b/08
- boğ-** Havasını keserek öldürmek.
b.-dı 7b/03
- boşal-** Boş hale gelmek, içindekiler
kalmamak.
b.-maya 4a/11
- bucağ(-k)** Kışe.
b.+ına 9a/03
b.+ında 14b/17, 30a/19
b.+ındañ 43b/02
- b.+ına 43b/17, 43b/19
- bula** Abla.
b.+lara 12a/06
- bulandır-** Karıştırmak.
b.-dı 32a/14
- buldurat-** Bir binayı baştan başa aramak
b.-dı 42a/08
- bulut** Buğu veya duman
b. 32b/17
- burc** < **Ar.** Kule duvarında kule
b. 11b/06
- buyuruksuz** Ferman, emir olmadan
b. 40a/06
- buyur-** Emretmek
b. 13a/08, 16b/03, 40a/12, 40a/12
b.-a 21a/19
b.-asın 18b/10, 36a/06
b.-asız 36a/12
b.-asız 36a/12
5b/20, 5b/21, 6a/04, 6a/07, 7b/08, 7b/13
0a/07, 10a/08, 13a/04, 13b/16, 14b/05
15a/06, 16a/15, 16a/17, 18b/06, 19a/15
19a/19, 19a/21, 19b/03, 19b/05, 19b/06,
20a/14, 20b/07, 20b/08, 21a/13, 22a/05
26b/20, 27a/17, 27a/19, 27b/04, 27b/14
28a/11, 28a/13, 28b/05, 30b/18, 31a/14
31b/18, 32b/04, 34b/07, 35a/02, 35a/21,
35b/04, 36a/08, 36a/21, 37b/21, 38a/02,
38a/03, 38a/04, 38a/05, 38a/17, 39b/08,
39b/15, 40a/03, 40a/15, 40b/10, 42b/14

b.+da 24b/17, 30b/04

b.+dan 25b/02

b.+dañ 24b/19

bük- Egmeğ.

b.-elüm 48b/11

bülünd < **Far.** Yüksek, uzun boylu

b.+e(servibülünde) 31a/07

büniyād < **Far.** Temel.

b.+ı 28b/08

bür- Sarmak, kendinden önce gelen bir

kelimeyle birlikte örtüyle başını örtmek

anlamı kazanmıştır.

b.-di 16a/01

bürhān < **Ar.** İspat.

b.+ı(bürhānıfirāsetile) 4a/09

b.+ı(bürhānıñmāmeñāyihudāyıpāk) 33b/20

b.+ıla 48b/12

b.+ını 28b/16

bürük < **Ar.** şimşekler.

b. 34a/02, 46b/13

büzüğüvār < **Far.** Büyük muhterem.

b. 43a/0

cabala- Uğraşmak, didinmek.

c.-dı 35b/16

cadır < **Far.** Kadınların başlarına bürüdükleri

örtü.

c. 205a/13

c.+ın 16a/01

cağır- Bağırmağ; seslenerek celbetmeğ,

gelsin diye haber yollamağ.

44a/14, 44a/18, 44b/10, 44b/11, 45a/08

45a/11, 45b/10, 48a/07, 48a/09, 48b/20

C

canağ Yayvan çukurca kap

c. 35a/08

cābecāh < **Far.** Yer yer, perde perde.

c.3b/08

cābüğ < **Far.** 1. Çevik, atik, becerikli.

c.28a/12

cābüğ-dest < **Far.** becerikli

c. 40a/13

cāder şeb < **Far.** Yatağ çarşafı

c. 45a/17

cağu < **Far.** Sihirbaz, büyücü

c. 31a/18, 31a/19, 33b/11, 42a/01,

c.+larıñ 33a/15

c.+nuñ 33b/16

c.+yı 41b/01, 41b/11

cağ < **Far.** Yırtık.

c. 44b/06

cāmdān < **Far.** Esvap ve çamaşır koymaya

yarayan sandığ, dolap, gardırop.

c.+dan 15a/06

cāmeñāb < **Far.** Yere veya bir taht üzerine döşnen

Yatağ.

c.+ıla 30a/06

c.+lar 4b/08

cānān < **Far.** Sevgili, yar

c.+ıdı(serçeşmeicānānıdı) 13a/12

- c.-dı 12a/18, 32a/01, 32b/17, 37b/11,
42b/01, 44a/01, 47a/01
c.-ub 26b/08, 31a/13
- cal-** 1. Elle vurmağ, perişan etmeğ.
c.-dı 23a/03, 177a/10, 229a/03
2. Birisini aramağ için etrafa bakmağ.
c.-dı 30b/07
3. Bir müziğ aletini çalmağ; ondan ahenğli ses
Çıkarmağ
c. 10b/14
- cāşnī** < **Far.** Çeşni, lezzet, tat.
c. 22a/13, 26a/17
- cāyegāh** < **Far.** Yer.
c.+dur 20a/21
c.+uma 20a/16
- cāzib** < **Ar.** Çeğkici, cezbedici.
c. 14a/05
- cavğ** < **Ar.** Topluluğ. Not: “cavğ cavğ”
şeklinde ikileme yapılarak takım takım
anlamı kazandırılmıştır.
c. 32a/15
- cefā** < **Ar.** eziyet.
c.+sın 19a/21
- cegerbiryān** < **Far.** Ciğeri yanık.
c. 11b/05
- cehān** < **Far.** dünya.
c.+ı(şāyisteicihāniyāncehānriyāset) 4b/19
- cehd** < **Ar.** Çalışıp çabalama.
c. 10b/19, 22b/04, 32a/06,
c.+i 43a/10
- cān-güzār** < **Far.** Candan geğer olan,
c.+uğ 4b/05
- cānib** < **Ar.** Yön, taraf
c.+indendür 14a/17
c.+indeñ 10a/17
- çāresüz** < **Far.+Tü.** Çözümsüz
c. 17a/17, 24a/08, 30b/03
- cāsūs** < **Ar.** Gizli haberler öğrenereğ
veya sırları çözereğ haber veren
c.+(cemālībāğemālunı) 41a/06
c.+(cemālīğemālī) 38a/08
- ceng** < **Far.** Savaş, vuruşma.
c. 10b/07, 23b/21, 33a/04, 42b/07,
c.+e 42a/16, 46b/12
- cerāğatlu** < **Ar.+Tü.** Yaralı.
c. 10b/08
- ceri** Ordu, askerler.
c. 42a/13, 42a/17
c.+sine 42a/17, 42b/09
- cerīme** < **Far.** Para cezası
c. 19a/20
- cevābnāme** < **Ar.+Far.** Yazılı cevap
c. 36b/09
- cevāhir** < **Ar.** Kıymetli taşlar veya taş.
c.+den 3b/04, 3b/12
- cevānmerd** < **Far.** Mert yaradılışlı
c.+üğ(bulğāsımıcevānmerdüğ) 6b/07
- cevr** < **Ar.** Zulüm, eziyet.
c. 2a/02
c.+i 30b/02

cellād < **Ar.** İdam cezasını meydana getiren kişi.

c. 21b/10, 47a/04

cem < **Ar.** Toplama, bir araya getirme işi.

c. 28a/13

c.+i(şem"icemiümem) 2b/04

cemāl < **Ar.** Yüz güzelliği.

c. 11a/12, 43a/16

c.+(servihūbyāricemāl) 17b/09

c.+da 19a/01

c.+ı(cemālībākemāl) 4a/17

c.+ı(cemālīcihānārāyını) 41b/07

c.+ını 4a/18, 30a/07

c.+uñı 29a/08

cezm < **Ar.** Kararlılık, karar.

c. 6b/12, 21b/17

cıbuğ Çubuk.

c.+ıla 3b/15"

cūd < **Ar.** Eliaçıklık, cömertlik.

c.+uñuz 14a/10

cıkarugetür- Çıkarıp getirmek.

c.-diler 13a/04

cırāğ < **Fa.** Fital, mum.

c. 6b/14

c.+larıla 1b/08

cūyende < **Far.** Arayıcı, araştırmacı.

c.+i(cūyendeibicehd) 29a/16

cidd < **Ar.** Emek sarf etme, uğraşma, gayret.

c. 43a/10

ciger-sūhte < **Far.** Yanmış, tutuşmuş gönül.

c. 12b/02

cevür- Döndürmek

c.-di 18a/03

c.-ür 45b/16

ceyne- < **Çağ.** 1. Çiğnemek.

c.-di 38a/06

2. Kemirmek, kemirerek koparmak.

c.-yüb 40a/17

cezire < **Ar.** Ada.

c. 28b/13, 33b/10, 44a/11, 45b/07

c.+de 32b/19, 33a/13, 39a/14, 43b/20

44a/11

c.+i(cezireihāta) 38b/13

c.+sine 31a/18, 31b/01, 31b/14, 34a/18

cinniye < **Ar.** Cin'in dişisi, kadın cinni.

c. 30b/18, 31a/04

cinnī < **Ar.** Kötü ruh, cin.

c. 30a/12

c.+den 30b/15

c.+dür 28a/10

c.+ler 29b/18

c.+lerden 28b/13

cins < **Ar.** Soy, nesil, tür

c. 42a/08

c.+den 43a/09

c.+i 26a/03

c.+indeñ 46a/21

coğ Sayı, nicelik, değer, güç

c.+ıdı 5b/08, 42a/09

coğru- Sinmek.

c.-mışlardı 25b/09

ihān-ārā < **Far.** Dünyayı süsleyen.

c.+yı(şanemicihānārāyı) 14b/09

c.+yını(cemālicihānārāyını) 41b/07

cihāndār < **Far.** Dünyaya hükmeden

c.+ı(kēmericihāndārı) 49a/07

cihāniyānī< **Far.** Dünyevi, dünyada oturan insan.

c.+(şâyisteicihāniyānīcehānriyāset) 4b/19

cihet < **Ar.** Yan, taraf.

c.+den 19a/07, 20a/19

c.+inden 10a/15, 13b/03, 23a/10

c.+indeñ 42a/20, 48b/16

c.+ünden 14a/18

cilbāb < **Far.** Uzun peçe.

c.+ı(cilbābıhayāyı) 17a/20

cin < **Ar.** Gözle görülmez, latif cisimlerden

ibaret bir yaratık

c.+(bāñuyıcin) 29a/01

c.+(eķābiricin) 34b/18

c.+(meliķicin) 28b/12, 31a/06

4b/10, 5a/01, 5a/14, 5b/05, 6b/03, 7a/01,

7a/04, 7a/05, 7a/19, 7a/20, 8a/13, 9a/01,

9b/07, 10a/02, 10a/04, 12a/20, 12b/09,

12b/14, 13a/15, 13a/16, 13b/09, 14a/02,

14b/09, 15b/01, 17a/16, 17b/14, 18a/18,

19b/03, 21a/18, 22b/02, 22b/17, 24a/13,

24a/15, 24b/18, 24b/19, 25a/17, 25b/02,

26a/02, 26a/03, 26a/12, 26a/15, 27a/19,

27b/15, 29a/01, 29a/10, 29a/20, 29b/18,

30a/07, 31b/07, 32a/06, 32b/01, 32b/12,

33a/09, 33a/17, 33b/16, 34a/14, 35a/07,

corlu Dert

c. 23b/14

cöng < **Far.** Bir çeşit büyük gemi

c.+e 32b/16

cuval < **Far.** Büyük torba.

c. 9a/17

c.+ın 9a/07

cübbe < **Ar.** Uzun geniş yenli

c. 33b/21

c.+yi 14b/16, 14b/17

cüdā < **Far.** Ayrılmış, uzak kalmış.

c. 20b/13, 36b/21, 45b/12

cül < **Ar.** Çul, Genellikle kıldan

yapılmış kaba dokuma

c. 37b/13

cüllü < **Far.+Tü.** At çulu olan.

c. 37a/18

cün < **Far.** Gibi, mademki, çünkü, nasıl

c. 1b/17, 2b/04, 2b/16, 4a/03, 4a/18,

çağ-çağ- Söylemek, iletmek.

ç.-duğın 23b/15

çāh < **Far.** Kuyu, derin kuyu.

ç. 8a/08

çāşnī < **Far.** Tadımlık.

ç. 3a/19

çitağ Koylü, kaba adam

ç.+lar 25a/07, 25a/15

çoğ- Toplanmak, birbirine soğulmak

ç.-mişlar 3a/11

çöcün Çok gezen kimse, yabancı

35a/09, 35b/19, 35b/20, 36a/15, 36b/16,
36b/19, 37a/10, 37b/13, 37b/19, 38a/10,
39a/01, 41a/11, 41a/12, 41a/21, 41b/05,
41b/09, 42b/09, 43a/01, 43b/12, 43b/19,
44a/21, 44b/13, 45b/09, 45b/19, 46a/15,
47a/11, 47a/12, 47b/03, 47b/20, 47b/21

cünin < **Far.** Böyle, bunun gibi.

c.+a 36a/01

cünüb < **Ar.** İbadete mani olan bedeni

halde bulunan.

c. 23a/02

cüvân < **Ar.** Genç ve yakışıklı erkek.

c. 9b/02, 11a/18, 12b/12, 33b/07, 33b/08,
33b/14, 33b/17, 46b/03

c.+ı 33b/03, 33b/06, 33b/15

c.+ı(cüvânıķārdān) 41a/21

c.+ı(cüvânımāhpeyķer) 18a/06, 38a/09,

c.+ı(cüvânımāhrüy) 47b/09

c.+ı(cüvânızībālīķā) 32a/17

cüvānamerd < **Fa.** Cömert.

c. 11b/07

cüvānbaht < **Fa.** Mutlu, asil cömert.

c. 9a/14

cüvānī < **Fa.** Gençlik.

c.+(gülıravzāıcüvānī) 45b/02

D

daķīķa < **Ar.** 1. İncelik, marifet.

d.+larını 13a/10

da'vīleş- Hesaplaşmak.

d.-mişler 45a/10

ç. 39b/07

çuval < **Far.** Büyük torba

ç. 9a/10

dağ Yüksek tepe.

d. 10b/11, 13a/02, 43b/01, 43b/02,

d.+da 7a/03,

dağarcuğ Büyük torba.

d.+ını 41a/13

dağı De, dahi.

d. 25a/11, 31b/20, 46b/03

dağıd- Dağılmasına sebep olmak

d.-ur 20a/03

dağıl- parçalanarak yayılmak.

d.-avuz 24a/12

d.-dılar 44a/02

d.-duķdan 42b/16

daħi da, de ve bile anlamında kullanılan

edat.

d. 11b/18, 17b/14, 38a/02, 45a/10,

daħıl < **Ar.** Türedi, sonradan görme.

d.+dür 4a/16

daķ- Taķmak.

d.-ar 15b/16

d.-dı 37b/13

daşra Dışarı, dışarısı.

d. 3b/10, 3b/18, 4a/10, 4a/14, 4b/06,

8b/10, 14b/13, 20a/20, 24b/13, 27a/10,

28b/01, 30a/20, 37a/19

dam Yapıları dış etkilere korumak için

yapılan, yapının üst kısmı.

d. 16b/21

daniş- Müşavere etmek.

d.-am 14a/19

d.-dı 37a/09, 48b/17

d.-dılar 63b/08, 179b/14

d.-madnı 4a/15

dañ- Hayret etmek.

d. 30b/14

dap- Tanrıya kulluk etmek, hizmet etmek.

d.-arlar 38b/07

dapa Çekiştirilen kimse, alay mevzuu. “

d.+sı 18a/02

dapu- Tapmak, ibadet etmek.

d. 38b/17, 39a/15

dapucı Hizmetçi.

d.+lardur 5a/06

dart- Çekmek, sürüklemek

d.-ub 11b/06

daşag Köstek.

d.+m 25b/14

daş Katı, sert bir madde.

d. 5a/04, 7a/21

d.+ına 14a/03

d.+ında 11a/09

d.+lar 7a/18

d.+mış 7b/01

daşı- Ağır bir şeyi bir yerden başka bir yere götürmek.

d.+dan 26b/02, 48a/20

d.+dın 8b/21, 12b/21, 27b/04, 45b/18,

d.+dur 27a/03

datlu < Et. 1. Güzel tadı olan.

d. 30b/05

2. Hoş.

d. 49a/08

datlucağ Hoşça.

d. 17b/13

dām < Far. Tuzak, ağ

d. 33a/15

d.+a 29a/02

dāmen < Far. Etek baskısı, etek.

d.+i 46a/02

d.+i(dāmenipākıla) 10a/01, 26b/16

d.+indeñ 46a/11

dāmengir < Far. Eteğinden tutan köstek

d. 41b/16

dānā < Far. Çok bilgili, çok okumuş.

d. 2a/09

d.+(feylesofidānā) 4a/09

d.+dur 19b/12

d.+yı(dānāyibīnā) 33a/17

dār < Ar. Ev, yer, yurt.

d. 9b/17, 27a/20

d.+a 9b/17

d.+da 2b/13

d.+ı(dārıbeqāya) 29b/08

d.+ı(dārıdünyāda) 2a/09, 20a/18

d.+ı(dārıdünyāda) 17a/11

d.-dılar 48a	d.+ı(dārīfenādan) 29b/08
d.-duḡ 47b/07	d.+ı(dārīgurırdan) 27b/17
dārū < Far. İlaç.	ded < Far. Et yiyen yabancı hayvan
d. 22a/20, 22b/03	d. 33a/15
d.+dan 5b/17	def < Ar. Öteye itme, savma
d.+sı 5b/15	d. 26b/06, 43b/15
d.+yı(dārūyıhuşber) 22a/18, 26b/01	d.+leri 3b/09
dārülmülk < Ar. Başşehir, başkent	defāyin < Ar. Altın ve saire gibi gömülmüş
d.+de 46a/13	kıymetli şeyler.
d.+i 29a/18	d. 48b/21
d.+i(hātunıdārülmülkiḡāmūrānī) 47a/08	defter < Ar. Dikilmiş kağıt parçası.
dāsītān < Fa. Destan, epope, hikāye.	d.+e 49a/14
d. 26b/16	degeneg Elde taşınacak incelikte düzgün ağaç
dāver < Far. Doğru, insafı olan	d.+ile 34b/16
hükümdar, vezir veya hakim.	degin Bir işin, bir durumun sona erdiği
d.+i(dāverimaḡlīmān) 16a/06	zamanı veya yeri gösterir
dāye < Far. Dadı, sütüne.	d. 5a/04, 5b/15, 7a/09, 12b/10, 23b/17,
d. 8a/05, 8a/15, 8b/17, 28a/20, 28b/04,	37b/01, 39a/16, 44a/18, 45a/12
28b/06, 28b/09, 28b/20, 29a/05, 29a/07,	degir- Ulaştırmak, ulaştırmak
29a/09, 29a/10, 29a/13, 29b/01, 30b/06,	d. 24b/09
30b/08, 30b/11, 32a/01, 32a/03, 32a/03,	degirmilik Değirmi olma durumu
32a/05, 32a/09, 32a/09, 42b/10, 46b/08	d.+de 15b/06
d.+i(dāyeigirānmāye) 28b/01	degme Her, herhangi bir, gelişi güzel
d.+i(dāyeipürmāye) 28b/16	d.+de 12b/06
d.+ler 27b/14, 43a/14	degür- Eriştirmek, yetiştirmek, ulaştırmak
d.+lere 43a/14	d.-di 3a/14, 7b/14, 21b/19, 22a/04
d.+nün 8a/18	d.-diler 20b/16
d.+nün 28b/06, 31b/19	d.-esin 49b/06
d.+si 28a/17, 41a/14	d.-medin 21b/11
d.+sine 8a/14	d.-ür 49b/10

- d.+sini 9b/11
- d.+ye 8a/03, 30b/16, 31b/17
- d.+yi 8b/12, 9a/06, 28b/07, 30b/11,
30b/18, 30b/19, 31b/18, 32a/02, 46b/01
- d.+yile 31a/10, 31b/08, 41a/16
- dāyim** < **Ar.** Devam eden, ebedi.
- d. 6a/05
- d.+ā 4a/11
- dehşet** < **Ar.** Şaşkınlık
- d. 14b/09
- del-** Deliğ açmak, deliğ duruma getirmek.
- d.-di 34b/05
- delālet** < **Ar.** Gösterme, yol gösterme,
kılavuzluk, alamet olma; iz, işaret.
- d. 3a/09, 19a/16
- d.+ile 1b/10
- delil** < **Ar.** Yol gösteren, kılavuz.
- d. 29a/21
- delük** Dar, küçük açıklık.
- d. 7b/02, 16b/21
- d.+den 8b/10, 43b/01
- dem** < **Far.** Soluk, nefes, içki, an, vakit.
- d. 13b/08, 25b/17, 27a/15, 28a/11,
29a/04, 29a/16, 30a/04, 37a/04, 40b/07,
41b/16, 43b/15
- d.+de 29b/13, 231b/16, 1124b/02
- d.+den 4a/13, 12a/09, 22a/12, 25a/01,
25b/07, 29a/12, 32b/04, 37a/21, 46b/09,
47a/03, 47a/13
- demsāz** < **Far.** Samimi; samimi dost.
- degzin-** Devretmek, çevrilmek
- d.-düm 48a/16
- d.-ürdi 40b/01
- dehān** < **Far.** Ağz
- d. 3b/02, 17b/03
- dehr** < **Ar.** Zaman.
- d. 36a/03
- d.+i(ķahrīdehri) 30b/02
- d.-ürlerdi 42a/18
2. Girmek.
- d.-elüm 41b/01
- depren-** Kıvıldamak.
- d.-di 6b/17, 32b/17
- depret-** Hareket ettirmek, kıvıldatmak
- d.-di 28a/07
- d.-diler 3b/08
- der** < **Far.** Kapı.
- d. 40a/14
- derc** < **Ar.** Dürülü yazı
- d.+i 33a/13
- d.+i(dercidürc) 33a/13
- derd** < **Far.** Üzüntü; hastalık.
- d.+e 8a/10
- d.+üme 15b/18
- d.+ümüñ 29b/14
- d.+ümüze 28b/17
- d.+üñ 2b/10, 18a/11
- dergāh** < **Far.** Tekke
- d.+ma 36a/17
- derhāl** < **Far.** Hemen, o anda; çabucağ

d.+(cāriyeidemsāz) 4b/01	d. 2b/18, 2b/20, 3a/09, 3a/14, 3a/17,
d.+lar 3b/07	4b/07, 5a/17, 5b/11, 5b/18, 6a/16, 6b/14,
deng < Far. Hayran, şaşkın, ahmak,	8a/10, 10b/14, 10b/20, 12b/15, 13a/06,
d. 36b/19	13b/02, 13b/20, 14b/05, 16a/14, 16a/17,
eñle- Haber sormak, haber toplamak,	16b/02, 17a/07, 20a/02, 20b/14, 23a/08,
tecessüs etmek.	24b/15, 26a/06, 26b/06, 26b/20, 28a/06,
d.-yü 24b/12	30a/05, 30b/18, 31a/09, 31a/14, 33a/05,
deñlemeg Haber sormak, haber toplamak,	34a/03, 34a/16, 34b/01, 34b/04, 34b/17,
d.+e 42b/04	37b/03, 37b/12, 38a/17, 39a/11, 40a/15,
deñlü Qadar.	41b/02, 42a/03, 42a/15, 44a/20, 44b/20,
d. 39a/16	47b/01, 48a/07, 48a/14
deperen- Çabalamak, hareket etmek.	derhost < Far. Derhast: rica, niyaz.
d.-di 17a/02	d. 34a/10
derinceg Baş örtüsü, çarşaf gibi sarınılan üst	d.+i(destişehvetün) 46a/02
giyim.	destānsāz < Far. Yalan Çeyler anlatan
d.+ini 15a/20	d.+dur 23a/21
dermān < Far. İlaç, çare.	destār < Far. Baş örtüsü.
d. 15b/18, 28b/17	d.+ı 14b/17
d.+ını 2b/10, 28b/16	deste < Far. Tutam.
dermānde < Fa. Çaresiz, ümitsiz, bitkin.	d. 20a/19, 33a/03
d. 11b/07, 16b/15, 29a/06, 39b/13	d.+i(desteişmşadı) 19b/21
d.+yidüm 29a/19	d.+i(desteişmşādıtāze`yi) 20b/02
dermāndegān < Far. Çaresizler, acizler.	d.+sin 19a/10
d.+(destegīridermāndegān) 42a/19	destegīr < Far. Elinden tutan, yardım eden
dermānsuz < Fa.+Tü. Çaresi olmayan, ilacı	d.+i(destegīridermāndegān) 42a/19
olmayan, çözümsüz.	destibūs < Far. El öpme.
d. 8a/10	d. 12a/03
dermiğ	d.+uğa 29a/21
d. 28b/19	destqār < Far. El işi, iş
derteb Topluca.	d.+ı 28b/21
d. 41a/07	d. 6b/10, 9a/17, 15a/11, 15a/12, 17b/15

dervîş < **Far.** Fakir, dilenci.

d. 15a/18

d.+leri 11b/01

deryâ < **Far.** Deniz.

d. 33b/10, 33b/11, 44b/20, 46a/08

d.+ya 34a/17, 48b/07

deryâbâr < **Fa.** Çok büyük deniz, okyanus.

d.+(meliķideryâbâr) 44b/03, 44b/05,
46b/10, 47b/21

d.+(şâhıderyâbâr) 45a/10

d.+dur 45b/07

d.+ı(meliķideryâbârı) 46a/18

deryâdi < **Far.** Deniz kadar cömert.

d. 43a/12

dest < **Far.** El.

d. 3b/02

d.+i(destiimtiḥânıla) 31a/20

d.+i(destisitemüñi) 46a/03

d.+ñindi 39b/15

devletsüz < **Ar.+Tü.** Talihsiz, mutsuz.

d.+lerün 27a/07

devletsüzlük < **Ar.+Tü.** Talihsizlik,

mutsuzluk.

d.+ünüz 26b/13

deyr < **Ar.** İslami olmayan mabet.

d. 39b/20

d.+de 39a/13

d.+den 46a/13

d.+dür 45b/14

d.+e 46a/06

19a/16, 20b/17, 21a/05, 22a/07, 24a/18,

25a/18, 28b/04, 36a/06, 37a/11, 39b/21,

39b/21, 42b/03, 44b/18, 49a/09, 49b/01,

49b/02, 49b/02

d.+insuz 14a/12

d.+umsız 18b/01

d.+uñıla 5a/04, 29b/15

deşturlan- < **Far.+Tü.** Ayrılmaya müsaade almak

d.-dı 9a/05

deş- Delerek içini açmak

d.-miş 45a/10

deşil- Deşme işi bir yeri kırmak.

d.-di 7b/02

dêril- Derilme işine konu olmak

d.-di 10a/10

dêyüvêr- Deyivermek.

d.-di 17b/07, 21b/14, 24b/03, 37a/03,

devâ < **Ar.** İlaç; çare

dilber < **Far.** Sevimli, kadın.

d. 41a/13

d.+i(dilberimâhpeyker) 35b/13

dilbiryân < **Far.** Yanmış gönül, kalp.

d. 44b/11

dildârî < **Far.** Sadık sevgili ile ilgili.

d. 45b/05

dileg Arzu, emel.

d.+i 45b/10

d.+ünji 28b/19

dilen- Dilencilik etmek.

d.-e 11a/08

d.+i 39a/04	d.-ürdi 13b/10
d.+ünj 39b/10	d. 11b/02
deyü Diye; cümle içinde zarf olarak görev alır.	dilgîr < Far. Dehşet veren, çok üzücü
d. 7b/09	d. 37a/15
dib Kök.	dilhoşlık < Far.+Tü. Memnunluk.
d.+i 45a/04	d.+lar 27a/21
d.+inde 10b/11, 32a/14, 33a/01, 37a/17,	dilhâh < Far. Gönül isteği, gönül dileği.
d.+ine 7b/04, 12b/13	d.+lar 28b/03
dihîş < Far. Verme, veriş, bağışlama	dilrîlig < Far.+Tü Yigit,
d. 42b/18	d.+i 27a/03
dik- 1. Toprağa yerleştirmek; (uzun bir şeyi veya bir kimseyi) dik durdurmak, kırmak.	dilkeş < Far. Hoş, alımlı
d.-diler 9b/17, 27a/20	d. 3a/17, 40a/15
2. Yönelmek.	dilnûvâz < Far. Gönül okşayan
d.-dünj 41a/10, 237a/05	d.+(şanemidilnûvâz) 4b/04
dikdireş Direnme, direktme, inadetme.	d.+(ferzendidilpedîr) 36a/20
d. 2b/08	dilrübâ < Far. Gönlü çalıp götüren.
dilârâm < Far. Sevgili.	d. 29b/02, 30b/10
d. 38b/02	d.+(mâhıdilrübâ) 29a/15
d.+ı(dilârâminâkâm) 4b/17	d.+(şanemidilrübâ) 11a/11, 14b/
dilbend < Far. Sevgili, aşka bağlı	dilsitân < Far. Gönlü alan ve zapteden
d. 27b/11	güzel, kendine meftun eden
dilteng < Far. Kalbi sıkıntılı, müteessir, meyus.	d.+a 11a/13
d. 25b/04	dilşâd < Far. Gönlü sevinçli.
diltenglig < Far.+Tü. Kalbi sıkıntılı, müteessir, meyus olma durumu.	d. 29b/01
d.+ini 18a/11	dirîne < Fa. Eski, emekdar.
	d.+m(hakkıhidmetidirinem) 18b/09
	dirlik Hayat, ömür
	d.+den 26b/14, 32a/11
	dibâ < Far. Altın ve gümüş işlemeli
	d.+larla 16b/17

dimāġ < Ar. Beyin.

d. 17a/01, 25b/10

d.+ı 34b/15

d.+ına 44a/20

d.+umdan 40b/13

diñ- Sona ermek, bitmek, durmak.

d.-di 8b/17

d.-dükde 12b/15

d.-düklerinden 25b/06

diñi Dinleme; gizli olarak dinlenen söz.

d. 21b/11

diñlenmeg İstirahat etmek.

d.+e 33b/01,

dipsüz < Et. Dibi olmayan çok derin.

d. 23b/06

diraht < Far. Ağaç.

d. 5a/10, 5b/01, 9b/05

d.+(hevâydiraht) 4b/16

d.+ı 3b/17

direk Ağaç ve saireden yapılan uzun ve kalın destek.

d. 44b/21

diril- Tekrar hayata kavuşmak, canlanmak.

d.-di 10a/09

d.-düm 49a/08

d.-elüm 9a/04, 17b/13,

dirġ < Fa. 1. Ah vah.

d. 36a/14, 180a/17, 180a/18, 1124a/16

2. Reddediş, esirgeyiş.

d. 28b/19

didār < Far. Yüz, çehre

d.+(māhidīdār) 41b/06

d.+a 29a/05

d.+dan 12a/17

dīde < Far. Göz

d.+(ñuridīde) 29a/17

d.+i(dīdeihākīkatumıla) 2b/11

d.+i(dīdeinemgīnile) 12a/10

dīnār < Ar. Eski bir altın para.

d. 16a/15, 16b/02, 19a/20, 20a/15,

dīv < Far. Dev, cin, şeytan

d. 17a/07, 33a/15, 45b/15

d.+i(dīviiifrūyızebāniyehūyı) 46a/01

d.+i(dīvimürdeile) 17a/04

dīvāne < Far. Deli.

d. 7a/06

dīvār < Far. Yapının yanları

d.+a 7b/01, 8b/04

d.+da 40a/16

d.+ı 7a/21, 8a/20, 8b/01, 47a/19

d.+ını 40a/14

diyār < Ar. Memleket, ülke.

d.+(melikidiyār) 48b/06

d.+ı(diyārıbiḥārda) 45b/07

d.+ı(diyārıgarbdan) 38b/20

diz < Far. Kale

d.+de 16b/07

dizdār < Far. Kale kumandanı.

d. 16b/07

doğun- Çarpışmak; temas etmek.

d.-dı 31b/17, 43b/17

don Elbise, üst baş, kılık kıyafet.

d. 14b/14, 24b/01

d.+ın 1b/07, 6a/18, 6b/01, 38a/20

d.+ına 48b/14, 176b/17

d.+ını 11b/20, 14b/16, 38b/03

d.+lar 4b/13, 32b/04, 38a/17, 47b/20,

d.+ları 9b/12, 15a/07, 44b/06, 46b/20

d.+larıyla 6a/17

donan- Giyinip kuşanmak, süslenmek.

d.-dı 219a/18

d.-dılar 129a/20

d.-mışlar 44b/02

d.+uğu 13a/08, 38b/02

donat- Giydirmek, yeni giysiler hediye etmek.

d.-dılar 16b/16

doğuz Mâruf vahşi veya ehli hayvan.

d. 25b/14

d.+sın 46a/04

dostdâr < Far. Seven, dost.

d.+ı 42b/19

dostlık < Far.+Tü. Dost olma durumu.

d. 31a/20

dög- Bir seri vuruşlara tabi tutmak.

d.-di 6a/12

d.-sünler 2a/13

döşe- Sermek.

d.-di 2b/21, 4b/08, 30b/09
gelen.

dözen Ev barç

d.+ile 19b/09

duhter < Far. Kız, kerime.

d. 46a/07, 46b/05

d.+i 14b/03, 14b/08, 23b/11

d.+i(duhtericünahter) 12b/18

d.+i(duhterigüahteri) 14a/14

d.+i(duhterihandân) 14b/18

d.+i(duhterimâhrüyü) 17a/06

d.+i(duhterinikahter) 16a/01, 34b/09

d.+i(duhterinikahterden) 18b/15

d.+i(duhterivezîr) 30a/18

d.+üj 16b/18

d.+üjüzüj 14a/11

durigel- Gelmeye devam eden

d.-di 26b/06

duş Yön, cihet, istikamet

d. 12a/16, 15a/13

d.+a 8b/18, 25b/08

d.+da 4b/20

d.+dayıdı 49b/17

d.+uma 11a/03

duıl- Tutulmak

d.-duj 43b/15

d.-ur 36b/12

dutsak Mahpus, esir.

d. 25a/11, 25b/20

d.+ı 27a/18, 40a/17

d.+laruğ 26b/08

dağlu Dağ insanı, bir dağ köyünden

döy- Tahammül etmek, dayanmak, sabretmek. d.-emedi 8b/02 d.-emezem 6b/19, 23b/06 d.-meye 30a/18	d. 45b/17
daşra Dışarı, dışarısı. d. 8b/02, 9a/09, 18b/06, 33b/02, 36a/11, 41a/15	dañ Hayret, Şaşma d. +a 4a/05, dañla- Hayret etmek d.-dılar 46b/02 d.+dan 9b/06, 35a/14
daflucağ Hoşça. d. 19a/02	dünle Geceleyin. d. 24b/16, 46a/18, 46a/19
doğur- Çocuk dünyaya getirmek, yavru çıkarmak. d.-duğı 41a/05	düpdüz Dümdüz d. 48b/19
don Elbise, üst baş, kılık kıyafet. d. 2b/15 d.+ını 5b/19 d.+lar 15a/07, 28b/03, 44b/02, 44b/13,	dür- Kıvrıp tomar gibi kendi üzerine sarmak. d.-di 4b/06 dürc < Ar. Mücevher kutusu, mahfaza. d.+(dercidürc) 33a/13 d.+i(dürciağıkrenge) 15a/17
dūd < Far. Duman, tütün. d. 33b/1	dürec < Ar. Dürc: Mücevher kutusu, mahfaza. d.+e 33a/13
düg- Havaya uçmak. d.-di 30a/06	dürig < Far. Dürug: yalan. d.+ı(dürigmağzdur) 20b/04 d.+ı(dürigmaşlahatāmiz) 48b/15
düg- Dügümlemek. d.-di 39b/17	dürtün- Yağ vs. sürtünmek. d. 38b/03 d.-dügün 38b/21
dügüm ipliğe vurulan boğum. d. 39b/17 d.+i 39b/17	dürüst < Far. Doğru, yanlışsız ve eksişsiz d. 22a/20, 39b/18, 45b/03
dükel Tam, bütün, eksişsiz. d.+i 15a/10, 16a/11, 16b/14, 19b/05, 19b/08, 27b/10, 39a/07, 39b/02, 42b/18, 45a/19, 48b/18	dürüştter < Far. Daha sert, daha haşin, daha kırıcı d. 46b/21 düş Rüya d. 43b/04, 48a/11, 48a/16 d.+de 41a/05

d.+inden 23a/02, 25a/07	d.+den 43b/03
d.+ini 33b/12	d.+i 37a/01, 37a/02
d.+inüñ 28a/18	d.+inde 9a/21, 36b/12
düken- Sona ermek.	d.+ümde 35b/11, 35b/14, 40b/07
d.-mişidi 31b/20	40b/18, 43a/18
dümpây < Far. Koyun kıyruğu.	düşnâm < Far. Sövgü, küfür
d.+ı 45b/16	d.+lar 8a/08
düniyâ < Ar. Kıire-i arz.	düşvâr < Far. Müşköl.
d. 2b/19	d. 41b/16
d.+da(dârüdüniyâda) 2a/09, 20a/18,	dütün Duman.
d.+dağı 15b/15	d. 34a/02
düvüm < Far. İkinci.	eger < Far. Şayet eğer
d.+(vezirüdüvüm) 24b/20, 25a/02,	e. 2a/17, 2a/20, 3a/06, 12b/08, 15a/03,
25a/03, 25a/04, 25a/10, 25a/10, 25a/13,	15a/03, 15a/04, 15a/04, 15a/05, 15b/21,
25a/16, 25a/17	16a/10, 17b/06, 17b/09, 19a/06, 19a/08,
düzgin Tertibat, tanzim.	20a/11, 21a/10, 21a/19, 21a/21, 21b/03,
d.+i 28a/16	21b/05, 23a/14, 23b/08, 23b/12, 26b/17,
ebrdest < Far. Güçlü, kuvvetli bulut.	26b/19, 29a/06, 34a/15, 38a/11, 38a/15,
e. 43a/12	41a/02, 41a/20, 41b/01, 47a/07, 47a/10
ebrüşüm < Far. İpek iplik.	egerçi < Far. Gerçi, her nekadar.
e. 38b/12	e. 20a/04
ecel < Ar. Kışinin kâderine bağı ölüm zamanı.	egid- Duymak, işitmek
e.+i 33a/09, 33a/12	e.-ürmisin 25b/21
eczâ < Ar. Kıısımlar, unsurlar.	egil- inhiraf etmek, sapmak.
e.+sında 43b/09	e.-di 27a/14
ed- Yapmak, kılmak	egir- Yünü büğüük iplik haline getirmek.
e.-düñ 6a/15	e.-mezise 25b/20
e.-eridi 2a/09	e.-ürse 25b/20
e.-esin 13a/08	eglemeg Durdurmak, geciktirmek.
	e. 8a/16

- e.-eyim 1102b/15
- edā** < **Ar.** Ödeme; yerine getirme, icra, bitirme.
e. 13b/20, 57a/14
- edeb** < **Ar.** Terbiyeli davranış, kıbalıktan içtinap.
e. 10a/19
- edebsüzlig** < **Ar.+Tü.** Terbiyesizlik.
e.+i 27a/03
- ednā** < **Ar.** En aşağı, en düşük.
e.+sı 33a/15
- edüg** Köylü çizmesi.
e.+ine 7a/05
- efrāsiyāb** < **Far.** Hikayede geçen kişi ismi.
e.+ı(efrāsiyābīāfitāb) 4b/11
- efsānehāne** < **Far.** Mitolojik hikāye
e.+sinüñ 28b/20
- ehrenliq** < **Far.+Tü.** Yabancı bir dinde yüksek rütbeli bir rahip olma durumu.
e. 39b/06
- ejdehā** < **Far.** Yılanımsı korkunç bir masal canavarı.
e. 43a/18
- ehrenliq** < **Far.+Tü.** Yabancı bir dinde yüksek rütbeli bir rahip olma durumu.
e. 39b/06
- ejdehā** < **Fa.** Yılanımsı korkunç bir masal canavarı.
e. 43a/18
- eķābir** < **Ar.** Büyükler, üst tabaka
- eglen-** Vaķit geçirmek, oyalanmak.
e.-em 43b/10
- egn** Ense
e.+inde 32a/16
e.+ine 13b/17
e.+ünje 13b/09
- egri** Doğru olmayan, düz olmayan.
e. 27a/02, 40a/06
- egrilig** Yamukluk.
e.+ine 27a/02
- ehren** < **Far.** Yabancı bir dinde yüksek rütbeli bir rahip
e. 38b/10, 38b/11, 38b/18, 39a/01, 39a/02, 39a/15, 39a/17, 39a/19, 39b/04 39b/04, 39b/05
e.+i 38b/08, 39a/12, 39b/06
e.+i(ehrenimıbed) 38b/15
- elĥaf** < **Ar.** lutuflar, ihsanlar.
e. 3b/03, 15a/07
- emen-** Zahmet çekmek.
e.-esin 31a/17
- emīn** < **Ar.** Güvenilir, emniyetli
e. 11b/18, 47a/12
- emīr-zāde** < **Ar.+Far.** Hüķümdar oğlu,
e.+ye 7b/15
- enbūh** < **Far.** Kıbalalık, sayısız.
e.+ı(enbūhıgürıhı) 47b/21
- encām** < **Ar.** Son, bitiş.
e.+dur 7a/08
e.+umuz 7a/08

insanlar, ileri gelenler; devlet büyükleri.

e. 16a/18, 31b/13, 38b/11

e.+i 9b/14, 31b/11

e.+i(eķābiricin) 34b/18

e.+i(eķābiricinnile) 31a/09

e.+ler 38b/09

eķnāf < **Ar.** Taraflar, civarlar.

e.+ından 3b/16

eķsūk Namevcut, noķsan.

e. 15b/15, 16a/17, 19a/04

eķālīm < **Ar.** Dünyanın mıntıkaları, memleketler, diyarlar.

e.+i 36a/03

eķze- Elde etmeğe alıřmaķ.

e.-rsin 46a/01

elem < **Ar.** Acı, sıkıntı, dert, ķeder.

e. 44a/13

elĥāřıl < **Ar.** Sözüün kısası, velhasıl.

e. 42a/18

elķıřřa < **Far.** Sözüün kısası.

e. 13b/01, 22a/08, 22b/17, 33b/04,

34b/13, 37b/01, 38a/01, 42a/17

ervāĥ < **Ar.** Ruhlar, canlar.

e.+uĥ 1b/04

ervīye Hikāyede geen isim.

e.+yidi 173b/12

erzānī < **Far.** Layıķ görölme, liyaķat.

e. 18b/10, 132a/02

esāvir < **Ar.** Kadın bilezikleri.

e.+i(esāvirisemīn) 28a/02

endīře-nāķ < **Far.** Kaygılı.

e. 43b/05

e.+ı(enmāĥımülevvenile) 19b/18

enüg/enük Et yiyen hayvanların yavrusu.

e.+ini 17a/07

enzeh < **Ar.** Çok hoş.

e. 3b/03

enzef < **Ar.** Tertemiz

e. 3b/03

epsem < **ağ.** Sessiz, ses ıkarmayan,

e. 20b/06, 24b/17, 30b/04, 40b/06

er Adam, erķek; ķoca, eş

e. 9a/11, 13a/02, 13b/04, 16b/15, 36b/11,

42a/17, 42b/01, 46b/06, 48b/01, 48b/14

e.+e 36b/15, 48b/13

e.+i 21b/02, 24b/07

e.+ini 14b/18, 48b/08

e.+ümden 23a/11

e.+ümdür 46a/08,

erlik Mertlik, erķeklik, yiğitlik.

e.+leri 42b/04

eşük Eşilmiş, ķazılmış, delinmiş.

e. 11b/15

ēdin- Yapınmaķ

e.-di 2a/02, 23a/03, 34a/10, 35a/10,

e.-diler 30b/08

e.-e 39a/02, 43a/11

e.-eler 31a/17

e.-em 23b/13

esbāb < Ar. Vasıtalar, lazımlar	e.-evüz 48b/05
e.+dan 36b/21, 216b/19, 246a/11	e.-me 40a/04
e.+ı 5a/16, 5b/20, 25a/17, 42b/17,	e.-miş 22a/11
e.+ımı 17b/18, 27b/01	e.-mişdi 2a/05
e.+um 32b/14	ègen Çok, oldukça.
esen Sağ salim, rahat, mes'ut, sihhati	e. 8a/21
yerinde.	èr- 1. Erişmek
e. 34a/09	e.-di 18a/04
esirge- Korumak, himaye etmek	e.miş 11a/08
e. 6b/18, 40b/10	e.-miş 11a/08
e.-sün 40b/19	e.-ürem 38a/17
e.-yesin 29a/06	e.-ürmeyince 36a/04
e.-sün 40b/19	e.-dük 47b/16
e.-yesin 29a/06	2.Yetişmek.
e.+i(esribendişğ) 37a/02	e.-sün 40b/19
esnā < Ar. Bir işin yapıldığı an, sıra.	e.-ürsün 40b/19
e.+da 3b/10, 5b/15, 9a/19, 12b/19,	èrgür- Ulaştırmak.
17b/03, 18a/05, 29b/04, 30b/10, 31b/16,	e.-em 37a/07
34b/17, 43a/09, 46b/13, 49b/16	èrte 1. Yarın
esrār < Ar. Gizler, sırlar.	e. 6b/10, 6b/12, 45b/14, 47a/16
e.+uğu 35b/10	2. Ertesi
eşhāb < Ar. Ashab: Sahipler.	7a/16, 27b/11, 43a/17,
e.+um 32b/14	3.sabah
eşbāh < Ar. Uzağtan görülen karaltılar.	E.44b/01
e.+uğ 1b/04	èv- Acele etmek
eşref < Ar.en şerefli.	e.-erler 7a/12
e. 3b/03	e.-erler 7a/12
èvedü Acele.	e.-meziseğ 32b/09
e.+yile 26b/06, 29a/10	eylük iyilik.
	e.+lerini 24b/10

evānī < **Ar.** Sofrada kullanılan kaplar.

e.+si 3a/20
17a/10

evdeş kararı.

e.+inden 17a/20
e.+ümdür 48a/13

evkāt < **Ar.** Vakitler.

e. 24a/14

evşāf < **Ar.** Sıfatlar.

e.+ı(evşāfihikmetden) 1b/14

evvel < **Ar.** Birinci, önce.

e. 8b/14, 11b/18, 11b/21, 13a/12, 15a/01,
28b/09, 28b/10, 36b/18, 38a/10, 38b/19,
42b/09, 42b/12, 47b/19, 48b/10
e.+(vezīrievvel) 24b/19, 24b/21, 25a/04,
25a/05
e.+den 13a/09

eyd- Söylemek.

e.-iser 38b/15
e.-ür 2a/17, 9a/12, 9a/21, 9b/01, 9b/02,
9b/03, 9b/04, 9b/04, 14b/16, 18a/09,
20a/04, 26b/09, 30a/01, 36b/15, 47b/09
e.-ürsin 13b/05, 14a/17

eyegü < **Çağ.** Kaburga kemiği.

e.+den 27a/02

eyle Öyle.

e. 1b/17, 8a/21, 12b/10, 14b/05, 17b/01,
17b/15, 18b/05, 18b/11, 22a/04, 24a/18,
28a/04, 30a/21, 41a/07, 43b/03, 43b/20,

eyled- Yaptırmak, ettirmek.

e.-esin 27b/20

eymān < **Ar.** Yeminler

e.+ı(eymānımuğalazayla)

eymen- Korkmak

e.-diler 19b/14

eyrele- < **Et.** Atın sırtına eyer koyup
Bağlamak

e.-diler 14b/06

eyü iyi.

e. 2a/07, 2b/20, 3a/02, 6a/15,7a/02,
13b/15, 14b/08, 16b/19, 18a/17, 18b/03,
18b/17, 20a/01, 20a/01, 26a/16,
27b/20, 38b/10, 49a/04, 49b/02
e.+lere 5a/21, 9b/18
e.+yem 15a/03

eyvān < **Far.** Kasır, köşk

e. 3a/10, 11a/08, 19b/07

eyyām < **Ar.** Günler

e. 34a/15
e.+ı(eyyamı bisiyāri) 30b/03
e.+ı(eyyamı ser güdeştüñi) 32b/02

ezel < **Ar.** Başlangıcı olmayan geçmiş zaman.

e.+de 34a/10

ezrak < **Ar.** Mavi

e.+(serīriezrak) 4b/11

F

fağfır < **Far.** Fagfur: Eskiden Çin imparatorlarına verilen unvan

f. 27b/09, 27b/13, 27b/17, 30b/08,

faşîh-zübân < **Ar.+Far.** güzel dilli.

F. 36b/07

fâhîr < **Ar.** Şaşaalı, gösterişli.

f. 4b/08, 28b/02, 38a/17

fâriğ < **Ar.** 1. Boş

f. 3b/02, 10b/04, 11b/04, 17a/19,

26b/13, 35b/19, 45b/19

2.rahat

19a/07, 25a/05, 36a/03, 38a/19, 39b/10,

48a/02

3.terketmiş

29a/17

fâriğul-bâl < **Ar.** huzur içinde.

f. 48b/09

fayda/ fâyde < **Ar.** Kar, menfaat.

f.+sı 18b/16

f.+si 10a/12

fażal Hikâyede geçen kişi adı.

f. 2b/12, 3b/18, 6a/16, 6a/18, 6a/21,

6b/02, 10b/07, 10b/08, 11a/01, 11a/03,

11a/05, 11a/12, 11a/12, 11a/14, 11a/14,

11b/10, 11b/14, 11b/17, 13b/02, 13b/11,

13b/14, 14b/20, 18a/07

fecî < **Ar.** Yüreğ parçalayıcı.

f. 6b/05

fehm < **Ar.** Anlayış.

ferâğ < **Ar.** Boş.

f.+ı(ferâğıbâlıla) 38a/19

ferâgat < **Ar.** huzur.

f. 22b/01

f.+um 19a/08

ferbih < **Far.** Şişman,

f. 15a/19

fer' < **Far.** Parlaklık

f.+i 1b/11

ferrüh / ferruh < **Far.** Uğurlu

f.+muğ(ruħıferrıħımuğ) 4a/01

f.+muğ(ruħıferruħımuğ) 30b/14

f.+uğı(ruħıferruħuğı) 3a/13

ferzend < **Far.** Oğul

f.+i(ferzendidilpedır) 36a/20

f.+ler 48a/21

2. uzay.

f.+lar 33b/20

fezâyl < **Ar.** feziletler

f.+in 19b/11

f.+inden(cümleifezâylinden) 2a/03

fil < **Ar.** Davranış.

f. 34a/13

fil-cümle < **Ar.** umumen

f. 17a/02, 25a/19, 42b/06, 49a/01

fırâğ < **Ar.** Ayrılık.

f. 35b/20

f.+mdań 42b/21

f.+uğda 9b/06

f.+ine 43a/19, 49b/10
fellāh < Ar. Çiftçi, özellikle Mısır çiftçisi.
f. 11a/02
ferah < Ar. Sevinç.
f.+dan 34a/09
f.+uğa 36a/20
fuḫahā < Ar. Fıkıh alimleri
f. 16a/18
furşat < Ar. fırsat
f. 5b/17, 15b/18, 20a/01
f.+ı 42a/07,
fürümānde < Far. Kaygılı
f. 48a/19
f.+yidi 18b/21
fürüş < Ar. ev eşyası.
f. 45a/21
fütürsuz < Ar.+Tü. Önem vermeyen
f. 16a/21

G

garaz < Ar. Gaye.
g.+ı 16a/10
gāh < Far. Bazen.
2b/13,
g. 42a/02, 42a/03, 45b/16, 45b/17
gecür- Bir yerden bir yere geçmesini sağlamak.
g.-di 16a/04, 26a/16, 32b/05, 34b/05,
g.-elüm 48b/11
g.-em 21a/12, 124a/05, 233b/20
g.-miş 28a/03
gendözi Kendisi.
g.+n 30a/19, 48a/12

firāş < Ar. Döşek, yataç.
f.+(sübâtıfirāş) 1b/07
fireng < Far. Avrupalı.
f. 8b/12
fitne < Ar. Kargaşalık.
f. 47a/16, 47a/17, 47b/04
g.+ı 2a/12, 45b/20, 46b/04,
g.+üze 13b/04
geñez Kolay.
g.+in 26a/13
ger < Far. Eger
g. 27b/20, 27b/21
gercek Doğru
g.+den 18a/15
g.+deñ 6b/11
gerd < Far. Toprak.
g.+i(gerdirāh) 42a/16
gereg /gerek Mutlaka, muhakkaḫ
g.+idi 22b/07
g.+ise 47a/07
g. 2b/10, 2b/12, 2b/12, 2b/13,
2b/14, 2b/15, 5a/21, 16b/08, 17b/12
23a/17, 23a/17, 23b/08, 25a/09, 26a/04,
38b/19, 38b/19, 38b/20
g.+dür 6b/08, 10b/10, 14a/14, 16b/08
17b/08, 20b/12, 21b/08, 22a/16, 22b/10,
22b/13, 24a/02, 24a/04, 24b/05, 26a/04,
30a/17, 31a/02, 31a/07, 32a/06, 32a/07,
32a/18, 35b/02, 40b/15, 41a/14, 41b/17,

g.+nden 38b/19	44a/16, 47b/12, 48a/18, 49a/04, 49b/01
g.+nden 20a/14	g.+sin 31a/17, 38b/20, 47a/16, 48a/06
g.+ne 25a/10	gereklü Lüzumlu.
g.+ni 2a/09, 2b/16, 6b/05, 8a/05, 15a/10,	g. 34a/02
23a/03, 24a/21, 24b/18, 25b/02, 26a/07,	g.+dür 48a/09
40b/04	g.+sini 27b/15
gendözü Kendisi.	germ < Far. Sıcağ.
g.+mde 43b/05	g. 22a/12, 37b/19, 37b/19
g.+me 43b/14, 45a/15	geşt < Far. gezme.
g.+mi 13a/10, 15b/12, 15b/18, 36b/15,	g. 8a/17
37b/15	gênlik Genişlik.
g.+müzden 41b/01	g.+de 3a/11
g.+ni 39a/09	gêrceg Doğru, hakiki.
g.+em 30a/14	g.+lerini 34b/04
g.+imiş 42b/06	gez Kez, defa.
g.+ise 20a/11	g. 8b/15, 36b/10, 51a/14, 19b/13
gËrü Arkaya doğru.	gezlik < Far. Bıçağ.
g. 3b/10, 4a/06, 4a/07, 4a/07, 4a/08,	g.+lerle 3a/21
4b/15, 5a/01, 6a/12, 6a/12, 6b/17, 7a/19,	gülgîr < Bulg. Küçük hamur teknesi.
8a/11, 10a/01, 10a/10, 12b/03, 12b/04,	g.+dür 23a/21
12b/11, 13a/21, 22b/18, 22b/19, 23a/04,	girân-mâye < Far. Kıymetli.
23a/11, 23a/12, 23b/18, 23b/18, 24b/09,	g.+(dâyeigirân-mâye) 28b/01
25b/17, 26a/06, 26b/06, 27a/10, 27a/11,	girev < Far. Rehin.
29b/16, 30b/09, 34a/07, 34a/11, 35b/02,	g.+de 16b/07
36b/09, 37b/09, 39b/03, 40b/10, 41a/01,	giriftâr < Far. yakalanmış.
42a/18, 42b/07, 44a/07, 44a/07, 44b/17,	g. 7a/01, 13b/02, 25b/04,
26b/14, 31b/06	40b/03, 41b/13
44b/17, 45a/09, 46b/12	g.+am 41b/13
gËyür - Giydirmek.	g.+ımış 37a/05
g.-di 2b/03	girîz < Fa. Kaçma
gevher < Far. Cevher, mücevher.	

g.+ile(dürrügevherile) 4a/17	g. 47b/04
gevşe- gerginliği bozulmak.	girşür- Acele ettirmek
g.-r 37b/19	g.-di 34b/13
gey Çok, pek.	gişilig insanlık
g. 6a/15	g. 22b/19
geyceğ giysi.	g.+ümden 15b/11
g.+ler 37b/04	g.+ler 5a/03
geyceğ/ geyceğ/ gezig/ geşik Bilnen av hayvanı.	g.+i 49b/11
g.+i 36b/14, 37b/21, 38a/01, 38a/02, 38a/0	g.+inden 26a/19
g.+ler 37b/15	göbeg/ göbeğ Yağ bağlamış kırm.
g.+lere 37b/13	g. 15b/07
g.+lerile 37b/16	g.+i 45a/14
g.+e 37b/01	gökçek < Çağ. Güzel,sevimli.
g.+ünj 40a/	g. 8a/04, 25b/18, 39b/04, 44b/02
g. 35b/15, 35b/15, 35b/17, 35b/17,	gölgeciğ < Et. Küçük gölge.
36b/12, 36b/12, 36b/13, 36b/14, 37a/19,	g.+de 37b/16
37a/21, 37b/11, 37b/11, 38a/13, 40a/17,	göm- defnetmek
40a/18, 40a/18, 40a/20, 40b/03, 41a/20, 42a/07,	g.-diler 39b/06,
Göndür- Göndermek.	geysü Giyecek.
g.-di 9b/16, 12a/05, 14b/13, 24b/16,	g.-mez 30a/21
g.-düm 12a/15	görkölü gösterişli
g.-übdurur 14b/14	g. 37a/16
gönen- sevinmek.	göster- Gördürmek
g.-mişem 23b/11	g. 23b/21, 26a/14
gönl gönül	g.-di 6b/01, 14a/14, 18b/15, 22a/09,
g.+erine 22a/01	26a/19, 26b/03, 37a/21, 42b/05, 42b/18,
g.+i 19a/09, 25b/10, 32b/03, 33b/17,	47a/01, 47b/10
35b/06, 37b/11	g.-diler 3b/08, 37b/04, 39a/13, 39a/14
g.+in 8a/16	g.-düm 12b/05
	g.-dünj 41a/11

g.+inde 3b/18, 4b/07, 13b/14, 16a/11, 17b/21, 24b/04, 40b/09	g.-em 29a/08
g.+inden 4a/05, 4b/03, 4b/16	g.-esin 29a/07
g.+indeñ 19b/02	g.-eyim 3a/09, 23b/21
g.+ine 16b/13	g.-me 30b/02
g.+ini 31a/16	g.-medi 15b/14, 30a/08
g.+iñe 20b/06	g.-übdururlar 39a/06
g.+üm 10b/02, 10b/02, 11b/18, 12a/09, 12a/21, 18a/09, 20a/19, 21a/20, 29a/18, 35a/06, 39a/17, 45a/19	g.-ür 43b/05
g.+ümde 36a/01, 60b/17	g.-ürsem 10b/19
g.+ümden 45a/19	götrül- Kaldırılmak
g.+üme 43b/10	g.-içek 3a/20
g.+ümi 6a/05, 29a/03, 31a/21, 38a/19, 43b/16	götür- Kaldırmak.
g.+ümün 29b/12	g. 31a/02
g.+ümüz 34b/19	g.-di 3b/18, 4b/11, 5a/17, 9a/01, 9a/07 15a/20, 16b/19, 17a/19, 17a/20, 21a/14 27a/14, 30a/06, 30b/14, 30b/19, 31b/14, 33a/12, 46a/15, 48b/02
g.+ümüzde 12b/12	g.-diler 3b/02, 6a/03, 22a/21, 25a/20,
g.+ün 12b/09, 15a/01, 15a/04, 18a/13, 19a/07, 32b/13, 36a/03, 44a/07	g.-eler 2a/18
g.+ünüz 19b/01	g.-elüm 5a/04
görin- Kendini göstermek.	g.-en 9a/10
g.-di 10a/08, 11a/12, 32a/11, 42a/21, 43b/16	g.-ür 4a/15, 9a/14
göyne- Yana yakıla ağlamak.	göyin- Yanmak.
g.-r 23a/19	g.-di 6b/19, 17a/21, 36a/14, g.-erem 9b/07 g.-medi 24a/14, 28a/04 g.+dañ 36a/07
göz-giryān < Tü.+Far. Ağlayan göz.	ğarīb-şekl/ ğarīb-üşşekl < Ar.+Far. Güzel şekilli
g. 11b/05, 44b/12	g. 3b/06, 36a/13
güristān < Far. Mezarlık.	ğarīm < Ar. Alacaklı kimse.
g.+i(muvaffakığarīmikāzīybağdād)13b/12	

g. 6b/01	ğark < Ar. suya batma.
g.+da 13a/11, 123b/06, 123b/13	g. 32a/09, 33a/16, 37b/18, 40a/03
g.+dın 6a/03, 11b/04	41a/09, 42a/21, 47b/01
ğabğab < Ar. Gerdan.	Ğafil < Ar. Çevresinden ve gerçeklerden habersiz
g.+da 15b/03	olan.
ğaddār < Ar. Acımasız.	g. 12a/09, 41b/12
g.+ı(cihānımurdarığaddārıbıvefāyı) 43a/04	ğalib < Ar. Üstün gelen.
ğaflet < Ar. Gafillik.	g. 32a/11, 45a/20
g.+den(hābığafletden) 24b/18	ğaliye-müy < Ar.+Far. Saçları mis gibi kıoan.
ğalaṭ < Ar. Hata.	g.+ı 10a/20, 17a/06.
g. 26a/14	ğāṣiye < Ar. At eyerinin altına örtülen sırmalı
ğalebe < Ar. kalabalık.	eya şerit süslemeli
g. 11b/05, 26a/06, 42b/07, 44a/03, 46b/10	g.+sini 2a/18, 27a/05
g.+si 30a/10	ğavğā <Far. Kavga kelimesinin eskiden kullanılan
g.+sinden 4b/17	asıl şekli
ğam < Ar. Keder.	g. 33b/01
g. 4a/14, 13b/15, 15a/05, 32a/06, 36b/16,	ğavr < Ar. En dipteği yer.
43a/12, 44a/13	g.+ına 2a/21
g.+dañ 34a/15	ğaybet < Ar. meydana bulunmama.
g.+ı 36a/01	g.+i 26a/02
g.+ı(ğamımetā'ın) 29a/03	ğıriv < Far. Bağırma
g.+ıla 12a/17	g. 44b/05, 48b/19
ğamgīn < Ar.+Far. üzgün.	ğıṭa < Ar. Örtü
g.+(dilıgāmğīn) 12a/10	g. 41a/09
ğanīmet < Ar. Savaşta düşmandan alınan savaş esirleri	ğul < Ar. Demir halkası.
g. 33a/06	g. 41b/05
ğaraz < Ar. Gāye, amaç.	ğulām < Ar. Erkek köle
g. 6b/02	g. 4a/06, 4a/12, 4b/17, 5a/10, 7b/16
g.+uñ 28b/16, 30a/03	9a/13, 9b/05, 9b/21, 45a/18
ğariblik < Ar.+Tü. Zavallılık	g.+a 4a/06, 4a/07, 9a/13, 10a/05

- g.+1 5a/21, 9b/19
- ğur** < **Far.** Yaban eşegi.
- g.+1(ğurişirefgen) 29a/01
- ğurhâne** < **Far.** Mezar.
- g.+nünj 6a/09
- g.+si 6a/04
- g.+ye 6b/01, 6b/13, 7a/05, 7a/05, 7a/08
- ğurür** < **Ar.** Kendini büyük görme, kibir.
- g.+dan(dāriğurürdan) 27b/17
- ğuşşa** < **Ar.** Endişe.
- g.+(kışşaiğuşşa) 32a/19
- g.+m 31a/19, 72b/19
- g.+njı 18a/11
- g.+sındañ 17b/21
- g.+sını(kışşaiğuşşasını) 46a/12
- g.+yı(kışşaiğuşşayı) 35b/09
- ğusül** < **Ar.** Cünüplükten kurtulma.
- g. 25b/08
- ğuş** < **Far.** Kulak.
- g.+1 1b/14, 17b/06, 41a/02, 45b/04,
- g.+mı 4a/19
- g.+larında 27a/06
- guyā** < **Far.** Sanki.
- g. 14a/04
- gülşen** < **Fa.** Güllük, gül bahçesi.
- g. 20a/21, 43a/18
- gümān** < **Far.** Zan, sanma.
- g.+a 9a/13, 21a/04, 42b/08
- günah/günāh** < **Far.** Allah'ın emirlerine aykırı görülen iş.
- g. 11b/17
- gürsāk** < **Far.** Kurt bacaklı.
- g. 28a/01
- gürüh** < **Far.** Topluluk.
- g. 33b/04, 33b/04
- güyegü** damat.
- g. 16a/08, 47b/14
- güzīn** < **Far.** Seçkin, beğenilmiş.
- g.+idi 27b/10
- ## H
- haā** Evet
- h. 9b/02, 9b/04, 16a/13, 17b/13, 33b/09,
- harāmī** < **Ar.** hırsız
- h.+ler 6b/12
- haykır-** Bağırma.
- h.-dı 38a/07, 39a/18
- h.-dum 34a/03
- hedāyā** < **Ar.** Hediyeler
- h.+yı 5b/04
- hedef** < **Ar.** Nişan alınacak yer.
- h.+ine 42a/20
- helāk** < **Ar.** Mahvolma.
- h. 32b/17, 40b/15, 45a/05
- h.+uğa 13a/16
- hele** < **Far.** madem, mademki.
- h. 21b/02, 22a/19, 24a/13, 24b/12
- 34a/11, 37b/16
- hemān** < **Far.** Hemen, derhal.
- h. 8b/19, 8b/19, 16b/08, 23a/12, 24b/21
- 25a/02, 25a/03, 25a/03, 25a/19, 26a/05,

g. 13b/05	26a/06, 27a/18, 37a/21
g.+1 13b/06	h.+dem 3b/15, 6b/04
g.+lara 40a/03	hemāndem < Far. Çabucağ o anda.
günāhkarılığ < Far.+Tü. Günahkar olma durumu.	h. 4b/05, 14b/19, 16b/09, 18b/11, 31a/15
g.+ıla 26b/17	35a/01, 38a/09, 38a/19, 38b/21, 42a/20
günāhsuz < Far.+Tü. Dini suç işlemeyen kimse.	46a/06, 48b/06
h.+lerini 19a/13	hemhîrfet < Ar
hemîn < Far. Bu bile.	h. 12b/21
h.+lerini 19a/13	heykel < Ar. Taş ve benzeri gibi şeylerden yapılan büyük insan.
h. 20a/18	h. 12a/08
hemîşe < Far. Her zaman.	hezār < Far. Bin
h. 17a/21, 18b/20, 23b/01, 48b/04	h. 1b/09, 4b/14, 5a/20, 11a/13, 14b/09,
hem-saḥun < Far. Dost.	16a/03, 37a/04, 43a/04, 45a/08
h. 49a/04	hezārbār < Far. Bin kere.
hem-sırr < Far. Sırdaş.	h. 7a/16, 24b/11
h.+ıydı 35b/05	hidāyet < Ar. Hağ yoluna kılavuzlama.
hemşîre < Far. kız kardeş.	h.+ile 1b/10
h. 24a/01	hilm < Ar İnsanın tabiatından olan yavaşlık.
h.+lerinüj 25b/16	h.+ile 43a/16
henız < Far. Henüz: Şimdiye kadar.	himmet < Ar. Gayret.
h. 21a/03, 45a/14	h.+ine 2a/17
hercî < Far. Her şekilde.	h.+ünjüz 37a/14
h. 10b/18	ḥabs < Ar. Bir yere kapayıp dışarı çıkarmama.
hercî-bādābād < Far. Ne olursa olsun.	h. 19a/21, 21a/12, 44b/16, 46a/01,
h. 45a/20,	h.+a 21a/13
herze < Far. Saçma	h.+da 21a/12
h.+ler 8a/07	ḥadd < Ar. 1. Yanağ.
herze-gū < Far. Saçma sözler söyleyen.	h. 12a/08
h.+dur 15b/15	2. Zaman

hevā < Ar. Heves.

h. 25b/05.

h.+(ḥastartīḡihevā) 29a/13

h.+yı 47b/14

h.+yı(hevāyıdiraḥt) 4b/16

h.+yı(hevāyinefs) 46b/03

h.+yı(hevāyinefsile) 38b/18, 47b/14

heybet < Ar. azamet.

h.+i 43a/19

h.+ile 2b/18

h.+indeñ 13a/05

heybetlü < Ar.+Tü. Azametli.

ḥamākat < Ar. ahmaklık, beyinsizlik.

h.+a 36a/01

ḥamle < Ar. saldırış.

h.+de 42b/09

ḥammāl < Ar. taşıyıcı.

h. 9a/11, 16b/17

h.+a 16b/16

h.+ı 9a/13

ḥarāmzāde < Ar.+Fa. Hırsız.

h. 13a/05, 44b/06, 47a/01, 48b/02,

h.+den 48b/07

h.+ler 26b/12

h.+nüñ 46a/20, 48b/03

h.+yi 7b/03

ḥareket < Far. Davranış.

h. 27a/17, 44b/01, 45a/13

h.+de 47b/17,

h.+deñ 22b/16

h.+adegin 44a/13

3. Sınır

h.+a 20a/05

ḥakāret < Ar. Küçük düşürme.

h. 39a/16,

ḥakḳā < Ar. Vallahi.

h. 15b/04

ḥalāvet < Ar. Şirinlik.

h. 15b/10

h.+inden 4a/04

ḥall < Ar. Çözme

h.+ı(ḥallḥakd) 16a/17

ḥācib < Ar. kapıcıbaşı.

h. 36a/13, 36a/15, 36a/15

h.+i 36a/12

h.+in 36a/11

ḥādīs < Ar. Yeni.

h. 45b/19

ḥādise < Ar. Olay.

h.+dür 22b/04

ḥānümān < Far yuva

h.+ımı 2b/01

ḥāşiyet < Ar. Hizmetkarlar.

h.+i 26a/02

ḥāzim < Ar. Hazmeden

h.+em 49b/04

ḥayā < Ar. Utanç

h.+dan 16a/04

h.+yı(cilbābıḥayāyı) 17a/20

ḥayme < Ar. Çadır

h.+i 35a/09, 37a/21, 48a/20	h.+yi 12a/11
harem < Ar. Herkesin girmesine müsadde edilmeye, saygıdeğer ve kıtsal yer.	hikāyet-nāme < Ar.+Far. Yazılı
h.+inde 14a/16	h.+dür 1b/11
h.+üme 13a/05	himāyet < Ar. korunma.
harir < Ar. İprek.	h.+ler 2b/14, 12a/04
h. 33a/0	hişmet < Ar.
harq < Ar. Yanma	h.+ile 43a/16
h. 33a/16	hile < Ar. Aldatma.
hasen < Ar. iyi.	h.+yile 45a/08
h.+(itifākīhasen) 42b/04	hokka <Ar. Cam veya topraktan yapılan küçük kap
haşem < Ar. Maiyet.	h. 38a/20, 38a/21
h. 10a/08, 32a/16, 43b/06, 46a/08,	h.+dan 38a/21
h.+ile 17b/16, 30b/10	hullepūş < Far+ Ar Cennet örtüsü.
hacet < Ar. İhtiyaç.	h. 12a/21, 45b/02
h. 27b/11, 39a/05, 39a/08, 45a/04	huş < Far. şuur
h.+i(hācetihişmet) 1254a/07	h.+ı 1b/14, 17b/06, 41a/02, 45b/04
h.+idi 15a/10	huşber < Far. Akılı bozan/ alan/ getiren.
huşyar < Far. akıllı.	h.+(dārūyīhuşber) 22a/18, 26b/01
h. 28a/13	ı.+ı(ışlāhimefāsīd) 2b/07
hubyar < Far. sevgili.	I
h.+ı(servihūbyārīcemāl) 17b/09	ısuz sahipsiz, ısız.
huri < Far. Cennt kıızı	ı. 8b/13
h.+lerini 145b/06	ışı- ışık vermek.
getirme	ı.-r 45b/13
h.+si 15b/20	İ
hücre < Ar. Küçük oda.	ibadet < Ar. Allahın emirlerini yerine
h. 2b/20, 2b/21,	i.+e 18b/14
	ibret < Ar. Kötü bir olaydan alınan ders.
	i. 1b/13, 20a/17, 26b/18, 35a/15, 45b/21

h.+de 16b/18	icābet < Ar. izin
h.+i(hücreiḥaşda) 14b/07	i. 49b/02
h.+i(hücreiḥaşşa) 8a/04	icerü içeri.
h.+sini 16b/17	i. 3b/21, 4b/07, 7a/06, 11b/20, 12a/16,
h.+ye 8b/09, 15a/15	12b/16, 13a/02, 14b/07, 14b/13, 14b/18
ḥükemā < Ar. Hakimler.	15a/16, 19a/16, 26b/07, 26b/08, 28b/05,
h.+yı(hükemāyükalā) 1b/12,	28b/05, 28b/06, 29a/13, 29a/14, 37b/05,
hüner < Far. Ustalık	41b/04, 48a/21
h.+leri 43a/15	i.+den 27b/04, 43b/07
h.+lerinden 26a/07	i.+ kıler 25a/20
maḳca < Et. Az çok güvenilir kimse.	İcün/ içün için.
ı.+larla 47b/07	i. 1b/03, 2a/09, 2b/10, 2b/12, 3a/01,
maḳla- Temin etmek, moral vermek; itimat	3b/20, 6b/13, 7a/13, 8a/16, 9a/16,
göstermek.	13a/14, 16b/13, 21a/04, 22b/14, 23b/01,
ı.-dı 38a/09	24a/01, 24b/04, 24b/08, 27a/08, 35a/09,
ıḡrıṣ- < Osm. haykırışmak.	37b/08, 38a/09, 40a/11, 40a/12
ı.-ur 8b/04	i. 8b/12, 47a/02
ır- < ET Ayırmak.	idrāk < Ar. Anlayış.
ı.-madı 28a/08	i.+ından 10a/07
ıraḳ < ET Uzak.	iffet < Ar. namus.
ı. 38b/17	i.+ümden 49a/04
ı.+dan 29a/04, 38b/18, 45b/03	ifrürü < Ar.+Fa Şeytan kadar korku yüzü.
ırz < Ar namus, Şeref.	i.+ı(dīvīifrürüyzebāniyeḥūy) 46a/01
ı.+larına 15a/09	ihānet < Ar. Hayınlık, kötülük.
ıssı Sıcaklık.	i.+ile 20b/03
ı. 6a/10	ihtimām < Ar. Özenle iş görme.
ıslāḥ < Ar. İyileştirme.	i.+ındañ 30b/18
iḥsān < Ar. İyilik etme.	imdi şimdi
i. 28b/17, 41b/10	i. 5a/04, 10a/01, 14a/13, 15a/02, 16a/01,
i.+ı(nebātıiḥsānı) 1b/03	21a/10, 23b/13, 24a/07, 28b/15, 29a/02,

- i.+ın 41b/08
- iḥtiyāṭ** < Ar. Tedbirli.
i. 47b/01
- iḥzār** < Ar. Hazırlama.
i. 3b/06, 9b/14
- iḥlāṣ** < Ar. Gönülden gelen dostuluk.
i.+uḡ 27a/05
- iḥtiyār** < Ar. Seçme.
i. 2a/09, 10a/21, 14a/17, 18b/14, 33b/01,
42b/17
- iḡkrām** < Ar. aygı gösterme.
i. 12b/11, 21a/16
- iḡbāl** < Ar. Baht .
i. 29a/20, 47b/09
i.+ıla 48b/11
- iḡlīm** < Ar. Ülke, diyar.
i.+e 238b/12
i.+inde 35a/17
i.+ine 42b/21
- ilām** < Ar. Bildirme.
i. 14a/21
- ilen-** Beddua etmek.
i.-ü 25a/10
- ilerüḡi** Önceki.
i. 24b/16
- illā** < Ar. Bilhassa.
i. 33a/18, 40a/10, 41b/20, 45b/21
- imāme** < Ar. Sarıḡ.
i.+yi 14b/16
- imāret** < Ar. faḡirlere ve gelip giden yolcu ve
31a/03, 33b/09, 34b/19, 36b/11, 39b/14,
40b/10, 41a/14, 48b/01
- imḡān** < Ar mümkün olma
i. 36a/16
i.+ı 28b/10
- imlā** < Ar. söyleyip yazdıрмаḡ.
i. 33a/11
- imtiḡān** < Ar. Sınav.
i.+ıla(destiimtiḡānıla) 31a/20
- inbisāṭ** < Ar. Neşe
i. 4a/12
i.+ı(bisāṭinbisāṭı) 4b/06
- infi'āl** < Ar. Kızgınlık
i. 22b/15
- inḡār** < Ar. ḡabyıl ve tasdiḡ etmeme.
i. 2a/09
- inṣāf** < Ar. Adalet gösterme.
i.+a 40b/04
i.+ı 2a/02
- intizār** < Ar. Beḡleme
i.+dan 45b/09
- iḡildü** < Et. Acı ve üzüntü ifāde eden ḡesik ḡesik
sesler ḡıḡarmaḡ
i. 10b/17
- isbāt** < Ar. Delil
i.+umuz 39b/08
- islü** < Moḡ
i. 17a/02
- issi** Sahibi.
i. 20b/20, 46a/14

misâfirlere yemek vermek üzere kurulmuş aş evi.	i.+nüñ 9a/17
i. 19a/14	istād < Far. Ayakta kalmış.
i.+e 12a/14	i. 25b/17
istihfāf < Ar. Küçümseme.	izzet < Ar. Yücelik.
i.+lar 17b/09	i. 19a/17, 29a/15, 31a/05, 32b/05
istihzā < Ar. Alay etme .	i.+i(izzetitammıla) 36a/17
i. 18b/03	i.+ile 8a/05, 9b/11, 17b/01, 39a/13,
i.+yı 15a/05	i.+ler 26a/16
istikşāf < Ar. keşfetmeye çalışma.	i. 13b/14
İstimālet < Ar. Meylettirme.	i. 7b/06, 18a/16, 20b/18, 33b/18, 35a/11
i.+ler 27a/19, 29b/17	ķandan Nereden.
İşret < Ar. İçki içme.	ķ. 17b/17, 37b/06, 38b/05
i. 4b/16, 14b/12, 21a/05	ķāmķār/ ķāmurān < Far. isteğine ulaşmış.
iştiyāk < Ar. özleme.	ķ.+(pādişāhıķāmķār) 27a/01
i. 29a/04	ķ.+(şehriyāriķāmķār) 36a/06
itāb < Ar. azarlama.	
i. 24a/18	ķānī < Ar. Kanaat eden,
itiķād < Ar. inanma.	ķ.+(la`lıķānī) 4a/02
i. 39b/18	ķ.+ deñ(la`luķānī) 39a/21
i.+ları 39a/02	ķāravān-sarācı < Far.+Tü. Kervansarayı işleten
itimād < Ar. Güvenme.	Kişi.
i. 20a/05, 53b/01, 67b/15, 67b/21,	ķ. 2b/17, 2b/19
i.+mı 2b/11	ķār-dān < Far. iş bilir
i.+uñ 32b/13	ķ.+(cūvānıķārdān) 41a/21
itiş- Birbirini itmek.	ķāyināt < Ar. Evren
İ.-dı 4a/14	ķ.+da 4b/04
itifāk < Ar. anlaşma.	ķazā < Ar. Olacağı ezelden Cenab-ı
i. 2a/10, 6b/12	Haķ tarafından taķdir olunan Ğeylerin
ittihād < Ar. Birleşme.	vuķua gelmesi
i.+umuz 201b/02	ķ. 43b/15

ivaż < Ar. Bedel.

i. 33a/19

izhār < Ar. Gösterme.

i. 18b/02, 24a/11, 31a/13, 35b/09,

i.+ı(izhārımaḥabbet) 35b/12,

i.+ı(izhārımuḥabbet) 20b/10

i.+ı(izhārışevkiḳāzib) 14a/05

Ḳ

ḳelimāt < Ar. Sözcükler.

ḳ.+a 7b/17

ḳ.+ı 18a/12

ḳem < Far. eksik.

ḳ. 2a/19, 48b/05

ḳemāl < Ar. Olgunluk

ḳ. 7a/02, 11a/12

ḳ.+(rüyümürgizārıḳemāl) 17b/09

ḳ.+da 15b/09, 19a/01, 35a/18

ḳ.+ı 15a/16

ḳ.+ı(cemālīḳemāl) 38a/08

ḳ.+ı(ḳemālīdānişinden) 10a/20

ḳ.+ı(ḳemālīḳiyāsetile) 4a/09

ḳ.+ıla 43a/16, 73b/19

ḳ.+ını 4a/18, 30a/07

ḳemālāt < Ar. İnsanın bilgi ve ahlak

bakımından olgunluğu.

ḳ.+ını 36a/16

ḳemend < Fa. Uzakta bulunan bir şeyi

tutup çekmek üzere atılan ucu ilmekli ip,

ḳ. 13b/01

ḳemer < Fa. kayış.

ḳ.+yı 43b/05

ḳeffe < Ar. Terazi gözü.

ḳ.+si 45a/11

ḳelām < Ar. Söz.

ḳ.+da 14a/05

ḳeleci Söz

ḳ. 8b/07, 42a/08

ḳ. 2a/01, 2a/15, 2b/04, 5a/09, 17a/18

ḳ.+(ābıḳerem) 11a/10

ḳ.+(ehliḳerem) 2a/09

ḳ.+de 2a/14

ḳ.+ı 1b/05, 20a/05,

ḳerret < Ar. Defalar

ḳ.+de 36b/13

ḳeşîş < Far. Rahip

ḳ. 39a/09, 39b/07

ḳeyāni < Far. Büyük hükümdara mahsus.

ḳ. (ḳemāniḳeyāni) 47b/02

ḳeyfiyet < Ar. Nitelik

ḳ.+ı(ḳeyfiyetifiḳir) 30b/07

ḳeyvān < Far. Zuhul gezegeni, satürn

ḳ. 3a/10

ḳ.+a 11a/08

ḳici Küçük

ḳ. 6a/02,

ḳ.+lerini 35a/11

ḳ.+ye 29b/19, 49a/01

ḳifāyet < Ar. Yetişme

ḳ.+in 19b/11

ķ. 39a/21	ķiŗver < Far. iklim
ķ.+i(ķemerichāndāri) 49a/07	ķ.+i(ķiŗverikiŗmire) 37b/07
ķ.+i(ķemerimuraŗŗa) 32a/16	ķūŗiŗ < Far. abalama
ķ.+ini 29b/18	ķ.+indeń 42b/06
ķemiŗ- Koymaķ.	ķadd < Ar. Boy.
ķ.-di 4a/14	ķ. 11a/12
ķenizeķ < Far. ķiŗiķ Cariye.	ķ.+ı 15a/16
ķ. 5a/10, 9b/05, 9b/21, 22b/12, 25b/01,	ķ.+ı(haddıķaddı) 38a/08
46b/08, 46b/20	ķ.+ıla 12a/08
ķ.+e 26b/20	ķ.+ımı 4a/18
ķer < Far. Sağır.	ķadem < Ar. Ayak
ķ.+idi 2a/06	ķ.+i(ķademicānıla) 29a/21
ķerem < Ar. Asalet.	ķahr < Ar. ok ķederlenme.
ķ.+ı 31a/19, 32b/06	ķ.+lar 7a/12
ķ.+ıla 18a/09, 46a/10	ķ.+lara 23a/06, 24a/12
ķaķ- vurmaķ.	ķ.+sına 39a/05
ķ.-dı 26b/02, 35b/16	ķ.+ya 7a/07, 13b/06, 17a/17
ķamer < Ar. Ay.	ķ.+yı 43a/10
ķ. 15b/03	ķ.+yı(ķaŗāyiāsumānı) 8a/15,
32b/16	
ķamu Bütün.	ķaŗiye < Ar. Husus, mesele.
ķ. 8b/15, 10a/19, 27b/10, 45a/19	ķ.+ler 14a/02
ķancarı Nereye, neresi.	ķıęırdıcı seslenici, ağırıcı.
ķ. 8b/07, 21b/12, 23b/08, 32a/18	ķ.+lar 27a/20
ķanda Nerede, nereye.	ķımārbāz < Ar.+Far. umarıcı.
ķ. 7b/04, 15b/17, 16b/04, 17a/05, 21a/07,	ķ.+ları 17a/08
24b/04, 26b/04, 34a/05, 37b/07	
ķandan Nereden.	ķıraę Kıyı, ķenar
ķ. 22b/12, 22b/12, 23b/08	ķ. 32a/11
ķanı Hani, nerede.	ķ.+da 46b/07
ķ. 8a/01, 8b/09, 19a/13, 23b/18, 47a/01	ķ.+ı 46b/07
	ķ.+ında 40a/19

kankı Hangi.

ķ. 4b/19, 4b/20, 13b/19, 21a/07, 21a/07

karavaş Et. Cariye.

ķ. 22a/10, 22b/12, 23a/15, 28b/03

ķaşır < Ar. Kusurlu.

ķ. 10a/08, 132b/21

ķ.+ıdı 27b/13

ķāzilķuzā < Ar. En büyük kadı, kadıların başı.

ķ. 14a/01

ķayur- ilgilenmek .

ķ.-a 1255b/15

ķ.-am 37a/06, 46a/20

ķazurāt < Ar. Pislik.

ķ.+ı(ķazurāt-ı nāpāk) 44b/15

ķazā < Ar. Olacağı ezelden Cenab-ı Haķ tarafından taķdir olunan şeylerin vuķua gelmesi.

ķ. 25a/07, 45a/19

ķubbe < Ar. Yarım ķüre şeklinde olan binā

ķ. 6a/13, 30b/01, 31b/19

ķ.+de 30a/20

ķ.+sine 34b/15

ķudret < Ar. Güç.

ķ.+larıla 5b/21

ķ.+i 34a/07

ķ.+inden 31b/03

ķ.+indeñ 33a/20

ķudüm < Ar. Uzaķ bir yoldan gelme.

ķ.+ı 36a/11

baķış.

ķıyaki Müthiş.

ķ. 5b/15

ķomağ/ķ Bıraķmak

ķ. 34b/03, 34b/03

ķon- ķonaklamak.

ķ.-arlar 14a/20

ķ.-ayım 45b/14

ķ.-dı 7a/15, 18a/04, 18a/06, 21a/15,

24a/20, 24b/01, 26a/06, 32a/21, 39a/13,

ķ.-dılar 7b/10, 8a/12, 10b/05, 10b/12,

34b/14, 36a/11, 41a/18, 46a/13

ķ.-duğın 7b/12

ķ.-duķ 48a/08

ķ.-ubđurursız 4b/20

ķ.-ubdurur 10b/14, 21b/05

ķ.-mış 39a/21

2. Kūş

ķ.-ayıdı 44b/09

ķ.-mış 43b/19

ķüstāhlıķ/ģ < Far.+Tü edepsizlik.

ķ.+um 22a/16

ķ. 20a/08

ķ.+da 20a/15

ķüşā < Far.

ķ.+larıla 5b/21

ķüştinī < Far. Öldürülmeye layık.

ķ. 2b/05

ķüttāb < Ar. yazıcılar

ķ.+a 27b/15

lahza/lahza/lahza < Ar. Göz ucu ila

q. +1(haberikudımı) 43a/01 26a/18	1. 3a/13, 6b/07, 14b/21, 17b/03,
qulan Orta Asya menşeli yabânî at q. 28a/01, 28a/05, 45b/11, 45b/12	36b/03, 44a/18,
qulunc < Ar. Bağırsağ ağrısı. q. +1 15b/15	la'in < Ar. Koyulmuş. 1. 41b/11
qüfriyât < Ar. küfre sebebolan işler, sözler. q. +dan 34a/01	la'l < Ar. 1. Kırmızı ve değerli bir süs taşı 1. +1(la'lıkânî) 4a/02 1. +uq 45b/06
qühen < Ar. Yıpranmış. q. +(uqalâyıkühen) 1b/17	la'net < Ar. Allah'ın mağfiretinden mahrumluk. 1. 20b/20, 23a/05
qüllî/qüllî < Ar. Umumi, bütün. q. 4b/04	la'tif < Ar. hoş. 1. 1b/11, 2b/20, 28a/05, 37a/17
qünc < Far. Köşe, bucaq. q. +i(künciuizletde) 46a/16	la'tifnihâd < Ar.+Far. Güzel huy. 1. 32b/06
qüniz < Ar. Hazine. q. +ını 28b/18	lâbüd < Ar. Lazım. 1. 24b/05, 25b/04
qülâh < Far. Askerler ve her tabakadan halk tarafından asırlar boyunca giyilmiş olan. q. +1(qülâhımuraşsa) 4a/02 q. +1(qülâhızerrîn) 32a/16	lâcerem/lâcirem < Ar. şüphesiz 1. 36a/02,
qür < Ar. q. +1(qürrihasenâta) 41a/09	lâgar < Far. zayıf, 1. +uq 15a/19
qürsî < Ar. Sandalye. q. 38a/03	Lâ havl < Ar. Bir sıkıntı, bir bela vukuunda sabrın tükendiğini göstermek için söylenir. 1. 24a/03,
qüstâh < Fa. edepsiz, saygısız. q. 28b/09, 48a/20	lâlâ < Far. Bir çocuğu gezdiren, oyalayan uşak. 1. 41a/15, 42b/11 1. +sı 41a/14
L	M
lâya'kil < Ar. Dalgın. 1. 20a/07, 23a/0	ma'anî < Ar. Manalar. m. +dür 1b/13
lâyık < Ar. Yaşışan.	ma'arifet < Ar. uzmanlık.

l. 16a/19, 19b/12	m.+den(eşnāfima'arifetden) 1b/14
l.+(senāyılāyık) 19b/03	mağmūm < Ar. kederli
l.+uñ 48a/06	m. 18a/04
l.+uñdur 16a/08	mahber < Ar. divit.
leb < Far. Dudağ.	m.+i(manzarīmahberi) 38a/08
l. 45a/21	maḥabbet < Ar. Sevgi
l.+den(şadmeilebden) 45b/01	m.+(izhārīmaḥabbet) 35b/12
l.+e 45a/21	m.+i 37a/05
l.+i 45a/20	m.+ile 20b/13
lerze < Far. Titreme.	m.+üñ 12b/12
l. 30b/18, 41a/19	m.+üñden 17b/13
leşker < Far. Asker.	maḥbıs < Ar. Hapishane.
l. 28a/08	m. 24b/17
l.+i 7a/14, 42a/17, 42b/02	m.+ı 23b/04
l.+ile 7a/08, 7a/12, 8a/10, 8b/11, 9b/16,	m.+lardur 19a/14
35a/07, 42a/12, 42b/08	maḥbūb < Ar. Sevilmiş.
leṭāfet < Ar. hoşluk.	m.+um 15a/04, 16a/11
l.+de 15b/05	maḥfil < Ar. Toplantı yeri.
l.+ile 12a/08, 29a/15	m.+ine 13b/18, 15a/13,
l.+indeñ 3b/0	maḥlūc < Ar. Atılmış pamuk.
libās < Ar. Giysi.	m. 25b/06
l.+da 48a/02	maḥmūl < Ar. yüklenmiş.
liyākat < Ar. Layık olma.	m. 15a/11
l.+ı 48a/06	maḥrūm < Ar. İstedigini elde edemeyen
lu'bet < Ar. Herkesi hayrete bırakan şey,	m. 12a/17
hal.	maḥrūmlıg < Ar.+Tü. Bahtsızlık
l. 37a/20.	m.+ıla 40a/04
luṭf < Ar. Hoşluk.	maḥz < Ar. Halis, katıksız.
l. 2a/01, 13b/18	m.+dur(dürīgīmaḥzdur) 20b/04
l.+ı 2a/03	maḥber < Ar. Hoçka

l.+ıla 14a/21, 23b/02	m. 45b/15
l.+uñ 16a/06	m.+ini 4a/19
l.+uñdan 28b/17	maḥdum < Ar. Hizmet edene nispetle efendi veya hanım.
m.+ı(maḥdumibüzürgüvāruñ) 5a/13	m.+a 36b/18
maḥdume < Ar. Kız evlat.	ma'zıl < Ar. Azledilmiş.
m. 30a/09	m. 11a/21, 11b/01, 18b/05
maḥfī < Ar. Gizli, saklı.	ma'zur < Ar. özürü olan
m. 15a/08, 28b/02	m. 5a/10, 5a/13, 14a/09, 27a/04, 36a/12,
maḥsıs < Ar. mahsus.	manşib < Ar. Mevki.
m. 1b/10	m. 18b/05
mahyār Hikayede geçen kişi ismi.	m.+ı 39b/10
m.+uñ 18a/16	m.+ı(manşibışerītda) 15a/18
maḥdem < Ar. Geliş.	manzar < Ar. Bakılan.
m.+i(maḥdemimeymınıla) 14a/13	m.+ını 4a/19
maḥhır < Ar. Mahkûr: Ğahrolmuş.	m.+uñ 40a/14
m.+ıdur 31a/19	maraz < Ar. Hastalık.
maḥşūd < Ar. Ğasdolunan.	m.+uñ 28b/16
m. 28b/18, 33a/14	maşhara < Ar. Soyтары.
m.+a 38a/11, 38a/16	m. 17a/08, 23a/03
m.+ı 15b/16, 23a/18	maşālih < Ar. İşler
m.+ına 47b/14	m.+ini 39b/10
m.+lara 35a/05	maştaba < Ar. Peyķe
m.+um 35a/05	m.+da 11a/15
m.+uñ 36a/03	maḥlub < Ar. talebedilen.
m.+uñı 36a/03	m.+umsın 15a/05
ma'bid/ma'būd < Ar. Ğendisine ibadet olunan,	m.+uñ 39a/15
tapılan. Allah.	mācerā < Ar. Cereyan eden
m. 38b/19	m. 20a/11
m.+ını 38b/19, 39a/18	m.+yı 2b/06, 17a/15, 32b/08
m. 44b/08	m.+yı(mecmūimācerāyı) 16b/11

- m.+umı 39a/17
- ma'da** < **Ar.** gayri.
m.+da(sa'atima'dada) 44a/12
- ma'kıl** < **Ar.** Akla uygun.
m. 6b/08
- ma'lüm** < **Ar.** Bilinen.
m. 21b/14, 1232a/14, 21b/16, 23a/09,
35b/18, 42a/06, 44b/20
- ma'sûk** < **Ar.** Sevilen (erkek).
m.+ı 29a/02, 29a/04
m.+ı(mâhıdırübâ) 29a/15
m.+ı(mâhıdîdâr) 41b/06
- mâhrûğ** < **Ar.+Far.** Ay yanağı.
m. 40b/14
m+(şanemimâhrûğ) m. 37b/03
m.+ı 46a/12
- mâni** < **Ar.** Engel.
m. 19a/06, 36a/12, 36a/13, 36a/13,
37b/04
- mâtem** < **Ar.** Hüzün, keder ve musibet
zamanındaki ağlayış.
m. 5b/20, 201a/08
m.+den 36a/20
m.+deyim 30b/13
- mâye** < **Far.** para.
m.+ı(mâyeineşât) 4a/12
m.+ı(mâyeirâhaticân) 46b/02
m.+ı(mâyeizerimen) 17b/12
- mažarrat** < **Ar.** Zararlar.
m.+uğ 34a/07
- mâder** < **Far.** Anne, ana.
m. 24b/05, 30b/11
m.+(cânımâder) 28a/17, 32a/05
m.+ı(mâderimihrubân) 21b/21
m.+ı(mâderimihrubânî) 29a/02
- mâh** < **Ar.** Güzel, sevgili
m. 11b/03, 29a/11, 29a/12, 29b/04,
29b/05, 30a/04, 37b/19, 38a/02, 38a/07
m.+a 17b/08
- mebnî** < **Ar.** dayalı.
m.+dür 1b/13
- mecâl** < **Ar.** Güç
m.+a 14b/02
m.+ı 10b/09
- mecmü'-ı** < **Ar.** Bütün.
m.+ı(mecmühalk) 33b/02
- Medded/ meddet** < **Ar.** imdat.
m. 25a/11, 31b/06, 34a/04, 36b/14
42a/19, 42a/19, 46b/09
m.+ı(meddetimedîd) 27b/12
- medh** < **Ar.** övme.
m. 2a/12
- medhuş** < **Ar.** şaşırılmış.
m. 4a/19, 39a/20, 40b/12
- mefâsid** < **Ar.** Fesatlıklar
m.+(ışlâhımefâsid) 2b/07
- mefhar** < **Ar.** övünme.
m. 2a/15
m.+ı(mefharısefer) 2b/16
- meflûk** < **Ar.** miskin.

mażbū < Ar. ele geçirilmiř.	m. 17b/11
m.+dur 15a/11	
mażhar < Ar. Bir Őeyin grndđ, ortaya	mefred < Ar. byk.
ıktığı yer.	m. 11b/09
m. 2a/15	m.+ile 5a/16
mażleme < Ar. Zulm.	mehār < Ar. dizgin
m. 28a/18	m.+ın 35a/02
meāl < Ar. Anlam.	m.+ını 34b/12
m.+ını 20b/09	mehcr < Ar. terk olunmuş,
mebādā < Far. Sağın.	m. 35b/21
m. 22a/17, 24a/11	mehel < Ar. Sre
mebħut < Ar. Hayrette ĸalmıř.	m. 27a/09
m. 3b/14, 46b/01	mehmm < Ar. Endişeli.
meblağ < Ar. Para.	m. 18a/04
m. 16a/21	mehr < Ar. Mhir
m.+i 16a/20	m. 16a/17
meķer < Ar. Hile.	men' < Ar. Yasaķ etme
m. 17b/07	m.+(māyeizerimen) 17b/12
meķķār < Ar. hileci.	m.+(sāyeiserimen) 17b/12
m.+(tarrārimeķķār) 12b/06	menzil < Ar. ĸonak.
melālet < Ar. sıķılma.	m. 19a/12, 38b/10, 39a/02
m. 43b/07	m.+de 26a/06, 42a/13
m.+den 6b/06	m.+e 41a/11
m.+ile 2b/03, 20b/09	m.+mz 14a/13
m.+inj 205a/10	menzilgāh < Ar.+Far. Menzil yeri
m.+ler 38a/15	m.+da 12a/06
melāmet < Ar. Ayıplama.	m.+ımış 18a/06
m. 31a/16, 40b/04	merd < Fa. Adam
meliķāne < Ar.+Far. Hķmdara	m. 6a/01
m. 32b/04, 47b/20	mesll < Ar. ĸınından ćıķarılmiř.
	m. 17b/21

meliğe < **Ar.** Kadın hükümdar; Padişah

karısı.

m. 29a/07, 29a/09, 29b/07, 29b/08,
29b/19, 30a/10, 30a/17, 30b/13, 30b/20,
30b/21, 31a/10, 31a/10, 31a/11, 31a/12,
34b/10, 34b/20, 34b/21, 35a/01, 35a/04,
38a/16, 40b/18, 42b/05, 47b/05, 48b/09

m.+i(meliğeizengibār) 47b/09

m.+nüñ 30a/10, 30b/17, 40a/04

m.+ye 31a/12, 34b/16, 40b/18

melül < **Ar.** bıkmış.

m. 2b/05, 11b/13, 20a/10, 28b/18,

40a/02, 40a/05, 45b/10

mel'ün < **Ar.** 1. Lanetlenmiş.

m. 8b/13

m.+ı 9b/17

mel'üne < **Ar.** Bk.mel'ün"

m. 33b/14, 34a/05, 34b/06

memduh < **Ar.** övülmüş.

m.+sın 2a/12

miftāh < **Ar.** Anahtarlar.

m. 23b/18, 23b/19, 25b/13

m.+ı 23a/15, 23b/16, 41b/20

m.+ı(miftāhıfütühırıh) 5a/02

m.+ın 22b/13

m.+uñ 1b/04

mihān < **Far.** Büyüklükler, ulular.

m. 14a/10

mihmān < **Far.** misafir.

m. 3a/19, 3b/01

mest < **Far.** Sarhoş.

m. 4b/08, 20a/07, 20b/10, 28a/07,

mestlik < **Far.+Tü.** sarhoşluk

m. 22b/03

m.+de 21a/06

metā' < **Ar.** Satılacak mal

m.+ı 7b/16

m.+ın(gamımetā'im) 29a/03

mevc < **Ar.** Dalga.

m. 46b/15

mevzun < **Ar.** tartılı.

m. 27b/12, 40a/16

mey < **Far.** şarap.

m. 48a/13

meyl < **Ar.** Sevmek

m. 10b/02

m.+ı 27b/16, 36b/11

meymın < **Ar.** Uğurlu.

m.+da(tālimeymında) 36a/09

m.+ıla(mağdemimeymınıla) 14a/13

miyānsarāy < **Far.** Avlu.

m.+a 13b/02

mizāc < **Ar.** Huy

m.+ına 7b/11

muabbir < **Ar.** tabir edilmiş.

m. 43b/03, 43b/05

muallağ < **Ar.** Asılmış

m. 28a/06

mu'anber < **Ar.** Anberleşmiş

m. 12a/13, 28a/18

- m.+ı(mihmānıazīz) 5a/08
- mihrcihr** < **Ar.** Cennet yüzü.
- m.+ile(tıflımihrcihri) 44b/06
- mihrübānī** < **Far.**şefkatle.
- m.+(māderimihrübānī) 29a/02
- miḥnet** < **Ar.** Sıkıntı.
- m. 9b/08, 10a/10, 22b/12
- m.+e 32a/07
- m.+ümi 45b/05
- miḥnetābād** < **Ar.+Far.** Gam, keder dolu olan yer, dünya.
- m.+a 25b/01
- miḥnetābād** < **Ar.+Far.** keder dolu olan yer.
- m.+a 25b/01
reisleri.
- miḥnetzede** < **Ar.+Far.** Sıkıntıya uğramış.
- m. 32b/02
- m.+yi 41b/05
- miḥk** < **Ar.** Birinin tasarrufu altında bulunan şey.
- m. 49a/01, 68b/06
- m.+i 35a/08
- m.+ine 31b/15
- mīzān** < **Ar.** Terazi.
- m.+ı(mīzāniadl) 45a/02
- m.+ıla 16a/15
- muḥaqqar** < **Ar.** Tahkır olunmuş.
- m. 5a/12
- muḥaqqıq** < **Ar.** Tahkik eden, sorgulayan.
- m. 2a/04
- muḥīt** < **Ar.** etrafını çeviren,
- mu'aṭṭal** < **Ar.** Tatil edilmiş.
- m. 12a/13, 28a/18
- mu'aṭṭar** < **Ar.** güzel koku
- m. 3b/16, 12b/14, 16b/17, 28a/21
- 28b/03
- mu'āhede** < **Ar.** andlaşma.
- m. 47a/13
- mu'ālece** < **Ar.** ilaç yapma
- m.+sine 35a/21
- m. 10b/15
- mubālağa** < **Ar.** Abartı.
- m. 2a/20,
- m.+yı 19b/13
- mubedān** < **Far.** Ateşperestlerin
- m.+(mü''ebbedimubedān) 39a/04
- mufaşşalañ** < **Ar.** Ayrıntılının çoğulu.
- m. 26b/11
- mufāraḳat** < **Ar.** Ayrılık.
- m. 33a/10
- muğalaza** < **Ar.** Düşmanlık
- m.+yıla(eymānımuğalazayıla) 17a/10
- muğannī** < **Ar.** şarkıcı.
- m.+ler 3b/07
- muğraḳ** < **Ar.** Garḳ edilmiş.
- m. 32a/15
- muraşşa** < **Ar.** Kıymetli taşlarla bezenmiş.
- m. 3b/10
- m.+(ķemerimuraşşa) 32a/16
- m.+(ķülāhımuraşşa) 4a/02
- murād** < **Ar.** Arzu

m. 28b/12	m. 22b/14, 23b/13, 33a/12, 33a/14,
muḥkem < Ar. sağlam kılinmış.	m.+a 38a/11, 40b/19, 40b/19
m. 6a/09, 8a/18, 10b/07, 10b/13, 23b/05,	m.+dan 27b/16
24b/18, 25b/01, 27a/10, 39a/02, 40a/13,	m.+ına 32b/09
41a/17, 43b/07, 47a/19, 47b/15	m.+ındañ 1b/05
muḥsin < Ar. ihsan eden.	m.+ını 33b/14
m. 2a/0	m.+lar 33a/11
muḥterem < Ar. ihtiram olunmuş.	m.+larda 27b/10
m. 2a/04	m.+umı 23a/17
muḥteşem < Ar. ihtişamlı.	m.+uğa 13b/15, 38b/01
m. 2a/04, 11a/19, 33b/02, 33b/09	murdār < Far. Kırlı.
muḥliş < Ar. Halis.	m. 23a/03
m. 39a/15	muşādeme < Ar. Çarpışma
muḥaddime < Ar. Başlangıç.	m. 33a/05
m.+deñ 20b/09	muḥī < Ar. itaat eden
muḥarrer < Ar. Kararlaştırmış.	m. 40a/02
m. 27b/01, 33b/13	muḥma'in < Ar. içi rahat,
m.+iķen 12a/06	m. 44b/10
muḥayyed < Ar. Bağlı	muḥrib/muḥrib < Ar. çalgıcı.
m. 9a/09, 15a/05, 20b/18, 27a/18,	m.+lar 44b/13
29b/21, 35b/17, 40a/19, 40b/03	muḥḥali < Ar. bilgi.
m.+iķen 12a/12	m. 20a/01, 48a/12
muḥbil < Ar. iķballı.	mūr < Far. Karınca.
m. 23a/01	m.+dur 17a/11
muḥīm < Ar. İķamet eden, oturan.	m.+ı 1b/04
m. 10a/16, 34a/11	muvaḥaḥat < Ar. Uzlaşma
munis < Ar. Cana yakın, sevimli.	m. 26a/20
m. 43b/21	muvaḥfiķ < Ar. Muvaffaķ eden.
munşif < Ar. insaf eden.	m. 2a/04
m.+i 35a/10	muvaḥfiķ < Ar. Uygun

mübeddel < Ar. değişmiş,	m. 14a/03, 32a/11, 47b/08, 48a/03
m. 44b/14	
mücāvir < Ar. komşu.	mühlik < Ar. Helak eden
m. 30b/09	m. 45a/05
mücedded < Ar. Yeni.	mühmel < Ar. ihmal edilmiş.
m.+e 18b/08	m. 19a/04
mücerred < Ar. tecrid edilmiş.	mükerrem < Ar. saygıdeğer.
m. 3b/19	m. 39b/10
mücevef < Ar. Tecvif olunmuş.	mükrim < Ar. ikrām eden
m. 3b/13	m. 3b/19
müdārā < Far. Yüze gülme.	m.+(āzādeimükrim) 3a/14
m. 21b/08, 33b/12	mülemma < Ar. parlağ.
müddet < Ar. Zaman vaķit.	m. 4a/02, 32a/16
m. 35a/11	mülevves < Ar. ķirli.
m.+de 19a/06, 19b/07, 46a/02	m. 13a/08, 20a/03, 20a/08, 26a/13,
m.+dür 28b/15	mülhaķ < Ar. ilhaķ edilmiş.
müdebbir < Ar.	m. 12a/06
m.+üñ 23a/01	mülhid < Ar. Allah'ı inķar eden
müdeķķik < Ar. Tetķik eden.	m. 23a/06
m. 2a/04	m.+e 23a/14
müebbed < Ar. sonsuz.	münaķķaş < Ar. Naķşedilmiş.
m.+e(ehrenimüebbede) 38b/08	m. 40a/14
müferrih < Ar. Ferahlık veren.	münaķid < Ar. Taraflarca resmen ķabul edilmiş
m.+ler 3a/18	m. 14a/20
müfsid < Ar. ifsad eden.	münbasiť < Ar. gönlü aķık.
m. 46a/17	m. 35b/07
m.+ler 26a/11	münfaşıl < Ar. ayrılan
müfti < Ar. Fetva veren.	m.+ıdı 47a/19
m.+yi 34a/14	mün'im < Ar. ikrām etmeyi seven.
	m. 3b/19
	münir < Ar. ışık veren

mühim < Ar. önemli.	m.+(bedrimünîr) 6b/14
m. 21b/13	
mühîn < Ar. alçaq.	müntesir < Ar. yayılan.
m.+i(nâmeḥâyımühîni) 33a/19	m. 3b/16
m.+i(nâmeḥâyımühînrabbul'âlemîn)	müntesîr < Ar. yayılmış.
33b/1	m. 3b/16
mürekkeb < Ar. Terkip edilmiş.	m.+yi 34a/15
m.+idi 4b/01	m. 4a/20
müretteb < Ar. Tertip olunmuş.	müttehid < Ar. ittihad edilmiş.
m. 4b/01, 4b/16	m. 14a/20
mürgizâr/mürğizâr < Far. Kuş yatağı	müyesser < Ar. kolaylıkla olan.
m. 32b/21	m. 18b/12
m.+a 10b/05, 37a/15, 38a/01, 41a/17,	müzevvere < Ar. Tezvir olunmuş.
47b/16,	m. 20b/15
m.+da 37a/16, 60b/17, 63b/18	müzeyyen < Ar. süslenmiş.
m.+dayım 35b/11	m. 1b/08, 12b/16, 13b/19
mürüvvet < Ar. yiğitlik.	nafaqa < Ar. geçimlik.
m. 3a/05	n. 9a/16
müsaḥḥar < Ar. Büyülenmiş.	nağzter < Far. Daha güze
m. 33a/15	n. 47b/16
müsâ'ade < Ar. İzin.	naḥîf < Ar. Zayıf
m. 29a/20, 36a/08	n. 13b/11
müstaqar < Ar. İstiḳarar bulunan.	naqd < Ar. Akçe
m.+da 15a/08	n. 26a/03, 42a/08
müstaqar < Ar. kesintisiz.	naqqâş < Ar. nakışklar yapan usta.
m.+da 15a/08	n.+lar 27b/13, 40a/14
müsterîḥ < Ar. rahat bulan.	n.+laruḡ 40a/16
m.+leridi 42a/14	naqş < Ar. Resim
müstevlî < Ar. İstila eden.	n. 28a/14
m. 4a/15, 14b/10, 19b/20, 29b/07,	n.+ı 21b/16
	na'ra < Ar. Yüksek sesle bağırma.

35b/21, 36b/17, 46a/03

müierref < **Ar.** şereflendirilmiş.

m. 6b/03, 13b/19, 14a/13

müşfiḳ < **Ar.** Şefḳatli.

m. 2a/04

müşḳ-büy < **Far.** güzel ḳoḳan,

m. 28b/11

müte'accib < **Ar.** Taaccüb eden.

m. 3b/01, 5a/14, 9a/20, 10a/20, 28a/08

müterāḳim < **Ar.** biriḳmiş.

m. 34a/21

mütereddid < **Ar.** ḳararsız.

N

nāḳām < **Far.** Maḳsadına erişememiş.

n. 11a/14, 14b/17

n.+(dilārāmnāḳām) 4b/17

nāle < **Far.** İneleme.

n. 4b/02
42b/16,

nāmdār < **Far.** Ünlü.

n. 38a/10

n.+(āzādeināmdār) 5a/19

n.+(ḥudāvendināmdār) 27a/01

n.+(şehriyārınāmdār) 40a/11

n.+ı(nāmdārıbāāferin) 32b/12

n.+ı(nāmdārıbīnazir) 45b/08

n.+yi 5b/05, 20b/13, 20b/15, 20b/19

nāmeḥā < **Far.** Nameler.

n.+yı(bürhānınnāmeḥāyıḥudāyipāḳ) 33b/20

n.+yı(nāmeḥāyımühini) 33a/19

n.+yı(nāmeḥāyımühinirabbul'ālemin) 33b/19

n. 38b/21, 41b/07

nābeḳār < **Far.+Ar.** işsiz

n. 13a/03

n.+(vezirinābeḳār) 5b/15

nācār < **Far.** Çaresiz

n. 11a/14, 25a/13

nāgāh < **Far.** Vaḳitsiz

n. 6a/21, 6b/16, 9a/19, 12b/04, 12b/19,
13a/07, 15a/13, 16b/17, 17a/02, 22b/15,
23b/19, 28b/01, 28b/05, 30b/04, 31a/11
32a/11, 33a/04, 33b/01, 37b/02, 42a/14
43b/01, 43b/02, 43b/17, 45a/13, 45b/11,

n.+da 12a/09, 38a/20

n.+da(şem'inazarda) 26b/21

n.+ı 17a/10, 40b/02, 48b/15

n.+ına 3a/02

n.+ında 3b/14, 14b/15, 26a/16,

n.+ını 28a/08

n.+ıyla 39a/16, 41a/05

n.+uḳ 39b/09

n.+uḳuz 5a/10

nazif < **Ar.** Temiz.

n. 2b/20

nazire < **Ar.** Örneḳ

n.+si 19a/02

n.+sini 4b/05, 12a/08

nebāt < **Ar.** bitḳi.

n.+ı(nebātiḥsāni) 1b/03

nedāmet < **Ar.** Pişmanlıḳ.

n. 40b/05	n. 40b/05
nāmuzād < Far. Nişanlı.	nefāyis < Ar. Nefis
n. 31a/03	n.+den 5b/0
nāmvār < Far. Nam sahibi.	n.+deñ 3b/04
n.+(pürhünerināmvr̄) 35a/17	nefis < Ar. Peç hoş.
nāmvār < Far. Nam sahibi.	n. 9b/12
n.+(pürhünerināmvr̄) 35a/17	nefs < Ar. Ruh
nār < Ar. Ateş.	n.+(hevāyinefs) 46b/03
n.+(āferīnendeinār) 17a/11	n.+ile(hevāyinefsile) 38b/18, 47b/14
nāsinc < Far. Doğuma.	n.+ini 11a/08
n.+lerile 45a/16	n.+ümile 26a/04
nāyib < Ar. Vekil.	n.+üñ 12b/06
n. 35a/10, 42b/20.	neheng < Far. Timsah.
n.+lerümi 12a/10	n. 16b/21, 32a/08
nāzenīn < Far. narin yapılı.	nehrevān < Ar.+Far. Nehir başkan
n.+i 32b/06	n. 12a/01
n.+üñ 44b/09	neḡ-bet < Ar. Talihsizlik
naẓar < Ar. göz atma.	n. 44a/07, 44a/15
n. 22a/11, 28a/16, 38a/08	nemgīn < Ar.+Far. Nemli
nerdübān < Far. Merdiven.	nihād < Far. Tabiat
n.+dan 24b/18	n.+ına 5a/15
nerm < Far. Yumuşak.	nihānhāne < Far. Saklanılacak yer.
n.+(nānīnerm) 11a/10	n.+i(nihānhāneiḡaybdañ) 21b/08
nermreḡ < Far.+Tü. Yumuşakça.	niḡāb < Ar. Peçe
n. 28a/01	n.+ını 9a/14
nesīb < Ar. Soylu, soyu temiz.	ni'met < Ar. iyilik,
n. 10a/11, 43a/14	n. 10a/07, 10b/04, 12a/04, 14b/04
nesnecük şey küçük şey.	30b/05, 40b/08, 47a/06, 49a/01
n. 21a/18	niḡ-aḡter < Far. Mutlu.
nēce Nice, nasıl.	n.+(duḡterinīḡaḡter) 16a/01, 34b/09

- n. 3b/20, 5a/18, 10b/13, 14b/04, 17b/07,
17b/19, 24b/02, 25b/16, 27a/09, 29a/08,
32b/06, 36a/13, 37a/08, 37b/16, 43a/12,
n.+dür 2b/01, 8a/21, 9b/07, 10b/17, 37a/01
n.+sin 14b/20, 100b/18, 1230a/15
n.+siz 25b/08
n.+ye 209b/15, 223a/04, 240a/01
n.+yidi 36b/05
- nev** < **Far.** Yeni.
n.+ile 4b/10
- nevā** < **Far.** Ses, sada.
n.+lar 3b/07
- nevāhī** < **Ar.** Yanlar.
n.+sinde 6b/12
- nevāmīd** < **Far.** Ümitsiz.
n. 36b/16
- nevbet** < **Ar.** Sıra.
n. 8b/15, 13a/21, 21b/02, 21b/16, 23b/05,
23b/05, 33b/15, 35b/16, 42b/19,
- nevha** < **Ar.** Ölüye sesle ağlama.
n. 6b/02, 11b/05
- nezāhet** < **Ar.** Temizlik, paklık.
n.+i 21a/04
- nigāristān** < **Far.** Puthane.
n.+ı(nigāristāncīn) 40a/14
- nuqalā** < **Ar.** Nakleden.
n.+yı(nuqalāyısahun) 1b/17
- nuql** < **Ar.** çerez.
n. 20a/02
n.+ı 20a/03
- n.+den(duhterinīkahterden) 18b/15
- nīk-baht** < **Far.** Bahtı iyi
n. 28b/06
- nīk-ı sīret** < **Far.** İyi niyetli
n. 48b/02
- nīk-nihād** < **Far.** Yaradılışı
n. 27b/14
n.+(pādeşāhnīknihād) 18b/09
- nīm-suht** < **Far.** Yanmış,
n. 11b/13
- nīm-şeb** < **Far.** Gece yarısı.
n.+de 30a/05
- nizā** < **Ar.** Tartışma.
n.+ı(nizāmürtefa) 16b/01
- nizār** < **Far.** Ayrık
n. 15b/17
- noqşan** < **Ar.** Eksiklik
n. 15b/03
- nöker** < **Far.** hizmetçi.
n. 36a/09
n.+ile 24a/19
n.+leri 24a/11, 25a/16
n.+lerle 10b/06
n.+lerini 10b/08
- O**
- oğullıg** evlatlık.
o.+a 36a/21, 46a/15
- oğurla-** Çalmaç.
o.-dı 46a/10

nur-zāt < Ar.+Far. nurlu kişi.

n. 28b/11

nüş < Far. İçki.

n. 4a/06, 45a/21

nüzhe < Ar. Kıanuna benzer bir saz.

n.+ye 4b/17

od Ateş.

o. 12b/12, 34a/20, 35a/02, 43a/20,
43a/21, 43a/21, 44b/07, 45b/13, 45b/15,
46b/13

o.+ı 34b/15

o.+ına 46b/18

o.+ında 29a/04

o.+ınıñ 25b/10, 110a/12

o.+ları 31a/11

oğlancuğ/oğlancuğ/oğlancuğ/oğlancuğ

Küçük çocuk, evlat.

o.+ı 46a/12, 46a/14, 46a/15, 46a/16,

o.+ıla 46a/10

oğra- raslamak.

o.-dı 37b/14, 48a/04

o. 45b/08, 45b/18

o.-duğ 7a/07

o.-dum 8a/10, 17a/17, 23a/06, 37b/15

o.-madumıdı 22b/11

o.-maz 44a/15, 216b/17

o.-missin 221b/1

o.-yavuz 24a/1

oğrı Hırsız.

oğsa- Okşamak,

o.-yalum 10b/01

oğı- Çağırmak

o. 31b/11, 38b/04, 39a/07, 42a/20,

o.-dı 5a/14, 13a/19, 13b/20, 14b/13

15a/14, 15a/16, 16a/02, 17b/08, 18a/16,

20b/16, 21b/16, 24a/03, 29b/01, 31b/09,

34a/17, 34b/01, 34b/10, 37a/07, 37a/08,

39a/09, 39b/17, 40b/07, 42a/04, 42b/16,

46a/06, 46b/01, 48b/17, 48b/18

o.-dılar 13b/20, 16a/02, 16b/05, 20b/15,

o.-dum 12a/11, 33a/17, 33a/19, 33b/19,

34a/02, 40b/10, 43b/03, 47a/08, 48a/03,

o.-maduğ 18a/20

o.-r 31b/03, 34a/01, 34a/20, 48a/14

o.-rıdı 23b/04, 42a/16

o.-sunlar 35b/04

o.-ya 1b/14,

o.-yalum 20b/10

o.-yana 18b/17, 27b/07, 35a/15, 43a/05

o.-yasın 31a/20

o.-yub 33a/16,

o.-yudururken 22a/07

oğad Doğru

o. 6b/10

oğar- iyi kılamak.

o.-a 33b/18

oğatca Güzel Geçilde.

o. 7a/04, 25b/20

o. 13a/20

oğruluk Hırsızlık.

otağ/otāğ Büyük ve süslü çadır.

o.+da 196b/08

o.+lardur 5a/06

otcuğaz Küçük bitkiler.

o. 32a/14

Ö

ög- yüceltmek.

ö.-diler 205a/21

ö.-eridi 2a/09

ö.-ersin 74b/21

ö.-sünler 2a/13

ölü Hayatı sona ermiş bulunan.

ö. 5b/17, 11b/12

ölüyaz- Ölmeye yaklaşmak.

ö.-dum 12b/10, 140a/05

öğ 1. Önce.

ö. 20a/16, 24b/07

ö.+ince 13a/02, 27a/11

ö.+inde 4a/21, 8a/09, 14b/19, 16a/16,

16b/11, 21a/09, 28b/06, 28b/07, 30b/09,

31b/02, 31b/03, 33b/21, 34a/19, 34a/19,

37a/20, 37b/05, 41b/17, 41b/19, 43b/06,

44a/06, 45b/15, 45b/18,

ö.+ine 4a/03, 18a/06, 36a/18, 38a/06,

39a/20

ö.+müzde 47a/14

öğdin Önce.

ö. 14b/02

ornan- yerleşmek.

o.-miş 39a/21

ö. 38b/16, 39a/14

ötür- Geçirmek.

ö.-di 6a/08

ö.-ü 17a/20, 17a/20

ö.-ür 46b/17

öz Nefs

ö. 38a/09, 38a/09

ö.+degi 3b/11

ö.+i 6b/19, 10b/17, 13a/17, 20b/06

36a/14, 46a/12

ö.+üm 23a/19

özge Başka,

ö. 27b/09

özr < Ar. kusur, eksiqlik.

ö.+ler 5a/04, 36a/19, 42b/12

palās < Far. Aba.

p. 33b/02

p.+ı 14b/15

p.+ın 14b/17

paslu paslanmış.

p. 17a/02

pādeşāhāh < Far. Padişah, hükümdar

p. 2a/20

pādeşāhān < Far. Padişahlar.

p.+(āyīnipādeşāhān) 5a/20

p. 10a/11, 18b/13

pāk < Fa. Temiz

ö.+kilerünj 4b/03	p. 13a/12, 13b/16, 28a/19
öñdün Önce.	
ö.+kî 13a/20	p.+ıla(dāmenipākıla) 10a/01, 26b/16
öreg iplik.	pākîze < Far. leşesiz
ö.+ümi 26b/08	p. 15a/06, 19a/10, 28a/20
öreke < yun. Eğirilmekte olan yün ve ketenin	p.+dür 21b/01
tağıldığı ucu çatal değnek	pārala- < Farr.+Tü. Parçalamak
ö. 26a/01	p.-ya 33b/15
öte Sonra.	pāre < Far. Parça
p. 5b/17, 7b/13, 7b/14, 34b/01, 34b/01,	peyāle < Far. Piyale: kadeh
38a/05, 38a/06, 44b/18, 44b/18, 45a/09,	p.+ye 5b/17
45a/09, 47a/11, 47a/11	peyāpey < Far. Birbiri ardınca.
pārs < Far. Fars iklimi.	p. 42a/18
p. 35a/17, 41a/04	peydā < Far. Açık
pārsā < Far. Sofu.	p. 33b/18, 34a/21, 46b/13
p. 19a/01, 26a/19, 27a/12.	peygām < Far. Haber
p.+(zenipārsā) 26b/15	p.+ı 3a/14, 22a/04
p.+dur 20a/19, 50a/16, 191a/13, 213b/04	peyker < Far. Yüz
p.+lara 26b/19	p. 28b/02
pāsubānlık < Far.+Tü. nöbetçilik.	pit < Far. Put: yemek.
p. 8a/15	p. 22a/05
pāymāl < Far. Ayak altında kalmış,	pisar < Far. Oğul.
p.+ı 43a/12	p.+i(şāyisteipisirimāhyār) 14a/16
pāzişāh < Far. Padişah, hükümdar.	piste < Far. Fıstık
p. 26a/21	p. 15b/19, 17b/03
p.+a 48b/13	pisteveş < Far. Dudağ gibi.
peder < Far. Baba.	p. 45a/21
p.+(cānipeder) 32b/07, 36b/19, 37a/06	pil < Far. Fil
pençere < Far. Pencere.	p. 45a/09, 45a/09, 46b/20
p.+ye 8a/20	p.+inünj 41a/10

perākende < Far. Dağınık.

p. 25a/17

perdāhat < Far. Hazırlama.

p. 47a/20

perīpeyker < Far. çok güzel.

p. 37b/07

perīruh < Far. Peri yanaıklı.

p.+uñ 11b/03

pervā < Far. İlgi.

p.+sında 18a/08

perverde < Far. Beslenmiş.

p.+müz 46a/17

pes < Far. Öyleyse

p. 6a/06, 7b/19, 14b/10, 26a/16, 32a/07,

r33a/19, 35b/03, 36a/05, 40b/16, 41a/21

pürāb < Fa. Çok sulu.

p. 8a/08

pürbāde < Far. Çok şaraplı.

p.+i(pürbādeila'lıfām) 27a/11

pürhüner < Far. Becerikli, marifetli.

p.+(biseripürhüner) 4b/20

p.+i(pürhünerināmvar) 35a/17

pürmāye < Far. Akıllı.

p.+(dāyeipürmāye) 28b/16

rabbul'ālemīn < Ar. Allah.

r.+(nāmeḥāyımühīnirabbul'ālemīn) 33b/19

r.+(raḥmetirabbul'ālemīn) 35a/14

rağbet < Ar. arzu

r. 19a/05, 36b/06

p.+üñ 45a/09

pīr < Far. Yaşlı

p. 3a/04, 3a/06, 3a/08, 8b/06, 8b/07

8b/19, 8b/20, 8b/21, 11a/15, 11a/18

11a/19, 18b/09, 32b/04, 32b/05, 32b/10,

33b/03, 33b/09, 34a/09

pīşkeş < Far. hediye

p. 27a/16, 31a/21

pulād < Far. Polat, çelik

p. 38b/14

p.+a 47b/01

pulcuğaz < Far.+Tü. Küçük, az para

p.+ın 9a/07, 9a/17

pürāb < Fa. Çok sulu

p. 8a/08

R

rāvīyān < Ar.+Far. Rivayet edenler

r.+(rāvīyānıḥikāyet) 27b/09

rāy < Ar. fikir.

r. 25b/15

r.+ma 2a/05

r.+mı 2a/05

rāz < Far. Sır,

r. 41a/13

r.+umı 35b/08, 35b/09

rāzī < Ar. Rıza gösteren

r. 14b/01, 25b/21, 31a/03

r.+i 24b/14	r.+vüz 16a/08
rahīm < Ar. Merhametli.	ravza < Ar. bahçe
r.+dür 1b/05	r.+ı(güliravzaıcüvânī) 45b/02
rahmeullāh < Ar. Allahın acıması,	r.+ı(hürīyiravzaışādī) 29a/13
r. 27b/07	r.+sımun 15b/19
raḳḳāş < Ar. Oynayan.	rebīb < Ar. Üvey oğul.
r.+lar 44b/13	r.+idür 14a/10
r.+larıla 44b/03	red/redd < Ar. geri verme.
ra'd < Ar. Göğ gürlemesi.	r. 5a/13, 20a/08
r. 32b/17	refī < Ar. yüce
rāh < Far. Yol.	r. 38a/02, 40a/13
r.+(gerdirāh) 42a/16	r.+(sarāyirefī) 11a/17
rāhib < Ar. Evlenmez papaz.	r.+(tahtirefī) 28a/14
r. 42a/10	refref < Ar. Döşek
r.+e 39b/20	r. 3b/04
r.+i(rāhibiazamı) 39b/19	rehber < Far. Yol gösterici
r.+i(rāhibibüzürgüvār) 38b/05, 39b/12	r. 29a/21
r.+i(rāhibivāhib) 41a/02	reis/reis < Ar. başkan.
r.+ler 38a/20	r. 7b/14
rām < Far. İtaat eden	r.+e 7b/14
r. 46a/01, 46a/03, 110b/20, 139b/12,	r.+inden 7b/13
rāst < Far. Doğru.	r.+inüj 43a/13
renc < Far. Ağrı	riḥ < Ar. Ruh: can
r. 16a/09	r.+(miftāhıfütıḥırıḥ) 5a/02
rencır < Far. Sıkıntılı	rızā < Ar. memnunluk.
r.+um 35b/21	r. 15b/20, 16b/03, 16b/04, 31a/03,
rencsüz < Far. Zahmetsiz.	r.+ḡa 31a/21
r. 39a/17	r.+sıyla 36b/10
rengāreng < Far. Çeşit çeşit.	ribāt < Ar. Konağ
r. 44b/02, 44b/13, 115b/13	r.+da 9a/06

rengīn < **Far.** Renkli.

r.+(güliirengīn) 43b/08

r.+i(cülliatlasirengīni) 28a/03

rengrez < **Fa.** Boyacı.

r. 15b/13, 16a/04, 16a/05, 16a/07,

16a/08, 16a/11, 16a/13, 16a/14, 16a/16,

16a/16, 16a/18, 16b/04, 16b/05, 16b/10,

16b/11, 16b/13, 17a/07, 17a/10, 17a/13,

17a/14, 17a/15, 17a/18

r.+e 16b/05

r.+i 16a/02, 17a/07

r.+üç 16b/02, 16b/03

resm < **Ar.** çizme

r.+e 6b/09

revā < **Far.** Yakışır.

r.+(şāyisteicihānīyānīcehānīriyāset)4b/19

r. 2a/19, 13a/07, 13b/04, 19b/13, 24b/10,

28a/18, 30a/16, 30a/16, 48a/09, 48b/16

r.+dur 8b/01, 19a/04, 27a/05, 36a/20,

47b/14

r.+mı 44b/19

r.+mıdur 35b/07

revān < **Far.** Yürüten

r. 47b/06

r.+ıdı 11a/20

revnaḳ < **Ar.** Parlaklık.

r.+a 19a/06

r. 41a/06

rūzedār < **Far.** Oruçlu.

r.+dur 11b/01

ricāl < **Ar.** Erkekler.

r.+ıla(anāḳıricālıla) 44b/14

rifat < **Ar.** Büyük ve yüksek rütbe.

r.+da 3a/10

risāle < **Ar.** Mektup.

r. 36b/08,

risālet < **Ar.** Peygamberlik.

r.+ile 1b/10

rivāyet < **Ar.** Söylenti

r. 1b/17, 35a/17

r.+(nāḳilānırivāyet) 27b/09

r.+dür 10a/15

riyāset < **Ar.** Reislik.

r. 18b/07

ruhbān < **Ar.** Evlenmeyen papazlar.

r. 38b/03

rū < **Far.** Yüz.

r.+sını 4a/18

rūşen < **Far.** Aydın

r. 1b/08, 43b/03

rūşendil < **Far.** Gönlü aydınlık

r. 40a/13

rūy < **Far.** Tunç.

r.+ı(pādişāhırūyızemīndür) 29b/12

S

saḳīm < **Ar.** Yanlış.

s. 10a/16

sal yollamaḳ.

rūzegār < Far. Zaman.	s. 38b/21
r.+ı(āzārırūzegārı) 30b/02	s.-arlar 23b/06
rūzi < Far. Rızık	s.-dı 2b/21, 26b/21, 32a/05
r. 1b/10, 18b/15, 35a/18	s.-dılar 35a/03
rūmuz < Ar. Gizli işaret.	s.-duķ 47b/13, 47b/13
r.+uņ 28b/18	s.-ı 10b/19, 13b/07, 28a/04, 31b/18,
rūsvā < Fa. Rezil.	34a/06, 34a/08, 45a/04, 45a/08, 45a/12,
r. 17a/21.	salġ/salıķ haber
rūsvāġ/rūsvālık < Fa.+Tü. Rezillik.	s.+ın 26a/08
r.+ı 15b/15	sa'dd < Ar. Saatler.
saadet/sa'adet < Ar. Mutluluk.	s.+umuzda(tāliisa'dumuzda) 47b/07
s. 2a/02, 2a/05, 14a/13, 36a/07, 47b/09,	salġanat < Ar. Bir ũlkede sultanın eġemen olması.
48b/11	s. 27b/18
s.+ile 21a/18	sanc- Saplamak.
s. 29a/20	s.-mış 45b/16
sac- dökmeķ.	sarā < Far. Saray
s.-ar 20a/04	s. 47b/03
s.-dı 2a/02, 2b/21, 27b/19	sarķuķ gevřeķ.
saġ- Aġlamak, aġıt yakmak.	s. 17a/01
s.-alar 47a/02	sarmaş- Sıkıca sarılmak.
s.-arlar 31a/10, 31b/08	s.-dılar 42a/02
saġu Aġıt.	s.-urduķ 48a/11
s. 31a/10, 31b/08, 47a/02	sābık < Ar. geķen.
sahā < Ar. Meydan.	s.+(berķarārisābık) 12b/03
s.+(ma'denisaġā) 2b/04	sāc < Ar. Hindistan'dan gelen ķerestesi
s.+da 2a/14	ķoķ sert ve deġerli bir aġaķ.
sahāvet < Ar. Cömertlik.	s. 5b/21
s.+i 3a/07	s.+dań 4b/01
sah̄t < Far. Ķatı.	sāķit < Ar. Susan
s. 40a/04	s. 41a/09

sakf < **Ar.** Tavan

s.+ına 25b/10

sārbān < **Far.** Deveci.

s.+ıdur 46a/09

sāye < **Far.** Gölge.

s. 30b/11

s.+i(sāyeiserimen) 17b/12

s.+si 47b/18

sebāt < **Ar.** kararından vazgeçmeme.

s. 28a/09

sefer < **Ar.** Yolculuk

s.+(mefharisefer) 2b/16

s.+den 30a/01

s.+e 10b/02, 24b/07, 36a/10

sehel < **Ar.** kolay.

s. 19b/07, 34a/18, 40a/15

selāmet < **Ar.** endişe ve korku uzak olma.

s.+dür 32a/06

s.+ile 27a/19, 35a/09

semīn < **Ar.** Pahalı.

s.+(esāvirisemīn) 28a/02

senā < **Ar.** Övme.

s. 14a/03, 15a/17, 21a/05, 32a/17,

46a/06, 48a/03

s.+sına 27b/20

seng < **Far.** Taş.

s.+i(sengiḥārādandı) 47a/19

serçeşme < **Far.** Çesme başı.

s.+i(serçeşmeicānāndı) 13a/12

sergüdeşt < **Far.** Serüven.

sākī < **Ar.** İçki dağıtan.

s.+(hışmısākī) 21b/09

s.+i(serīriāsīr) 22b/02

s.+i(serīriezraḳ) 4b/11

setir < **Ar.** namuslu.

s.+ini 27a/15

sevādlu < **Ar.+Tü.** Karartılı, siyah.

s. 31b/02

sevegen Çok seven.

s.+idi 15a/15

sezā < **Far.** Uygun.

s. 2a/20

sıret < **Ar.** Suret: Görünüş.

s. 25a/19

s.+ini 4a/19,

silāḥlan- < **Ar.+Tü.** Silah kuçanmak.

s.-ub 42a/15, 48b/20

sipāh < **Far.** ordu.

s.+1(sipāhısiyāh) 47b/01

s.+ınuḡ 45b/08

sipās < **Far.** şükretme.

s. 1b/02

sitemkār < **Far.** Zulüm ve haksızlık eden.

s.+enüḡ 15b/13

sitize < **Far.** Kavga

s. 3b/20, 47b/04

sīm < **Far.** Gümüş.

s. 10a/16

s.+den 23b/03

sīne < **Far.** yürek.

- s. 48b/08
s.+ini 13b/14, 15a/01, 27b/06, 32b/03,
34b/09, 38a/10
s.+ümi 45b/03
s.+üj(eyyāmısergüdeştüj) 32b/02
- serheng** < **Far.** yasaqçı.
s. 8b/12
- serîr** < **Ar.** Taht.
- soyqa** elbise.
s.+sından 23b/21
- sög-** küfretmek.
s.-dün 23a/14
s.-erdi 2a/09
s.-ersin 25b/12
- söyün-** Sönmek.
s.-meyübdurur 31a/11
- suâl** < **Ar.** Soru.
s. 4a/08
- sulhıyâr** Metinde geçen bir yer ismi.
s. 31a/17, 31b/01, 34a/18
s.+a 31b/14
s.+dur 33b/10
- sunuvêr-** Hemen söylemek.
s.-di 5a/08, 11a/11
s.-düm 44a/19
- şudâ** < **Ar.** Rahatsızlık.
s.+ından 20b/14
- şulbî** < **Ar.** kendi evladı.
s. 46a/15
- şulh** < **Ar.** Barış.
- s. 15b/07
s.+(sürürisîne) 29a/18
s.+sinde 31a/13, 41b/11, 46a/05
- şîr** < **Far.** Tok.
s. 27b/15
- sivüm** < **Far.** ikinci
s.+(vezîrisivüm) 25a/18, 25b/21
s.+i(vezîrisivümi) 25b/01, 25b/06,
- şabla** Tokat.
ş.+lar 29b/04
- şahnâ/şahne** < **Ar.** emniyet memuru
ş.+lar 3b/07
- şād** < **Far.** Sevinçli.
ş 10b/01, 10b/01
- şādān** < **Far.** Keyifli
ş. 40b/11
- şādılığ/şādılığ** < **Far.+Tü.** Sevinç.
ş.+lar 9b/19
ş.+larla 44b/03
- şādumān** < **Far.** Sevinçli.
ş. 10a/06, 19b/02, 42b/11
- şāgird** < **Ar.** şakird: Çırağ.
ş+hem 7b/18
ş.+i 21a/15
ş.+imisin 7b/18
- şāhensāh** < **Far.** Padişahlar padişahı
ş.+ıdı 43a/06
ş.+i(ferrişāhensāhi) 26a/15
- şāh** < **Far.** Budak.
ş. 45a/01

s.+ı 33b/13	ş.+lar 45a/01
sübāt < Ar. hastanın dalması.	şākir < Ar. Şükreden.
s.+ı(sübātıfirāş) 1b/07	ş. 24b/01
sürür < Ar. tahtlar.	şāyed < Far. Olabilirki.
s. 29b/13	ş. 7a/12, 8a/21, 24b/04, 28a/19
s.+a(sarāyısürūra) 27b/17	şeb < Far. Gece.
s.+dm(sarāyısürürdm) 29a/10	ş. 14b/11, 41a/07
s.+ı(sürürisīne) 29a/18	şecere < Ar. Soy ağacı
süst < Far. Gevşek.	ş.+nün 3b/17
s. 22b/18	ş.+yi 3b/17
süveydā < Ar. Kılptekı gizli günah.	şehādet < Ar. şahitlik
s.+yı 46a/09	ş.+ (kelimeıGehādet) 45a/13
süzül- sessizce, kayar gibi ilerlemek.	şehirlü < Far.+Tü. Şhirde oturan.
s.-düm 33b/06	ş. 33b/08
şehristān < Far. Büyük Ğehir.	ş.+ini 4b/13
ş. 28b/13	şerif < Ar. Ulu
ş.+a 34b/14, 60a/10	ş. 1b/11, 6a/01, 38b/12, 42b/14
ş.+ı(büzürgüvārışehristānıkiyāset) 4b/18	şermesārılığ < Far.+Tü. utanç.
ş. ı(şehristānışisdeñ) 31b/05	ş.+ıla 26b/16
ş.+ı(şehristānışise) 30b/19, 31b/07	şerr < Ar. Kötülük
ş.+ı(şehristānışise) 30a/06	ş.+indeñ 22b/03, 41b/02
ş.+ı(şehristānzengibārdan) 47a/18	şeş- Çözmek,
şehriyār < Far. Padişah.	ş.-di 8a/20, 10b/20, 39b/17
Ş. 5a/19, 10a/02, 29b/01, 36b/05, 36b/20,	ş.-düm 43b/20
40b/07, 43a/11	ş.-em 43b/13
Ş.+dı 27b/11	ş.-medüm 43b/14
ş.+ı(şehriyārıālem) 2b/06	ş.-üb 10b/18
ş.+ı(şehriyārıcın) 32b/11	şiar < Ar. İşaret.
ş.+ı(şehriyārıkāmgār) 46b/18	ş.+ı(şiarırüzigār) 2a/02
ş.+ı(şehriyārıkāmķār) 36a/06	şifte < Far. Aşırı derecede tutkun.

ş.+1(şehriyārīkāmukār) 48b/12	ş.+i(şifteivīşālū) 41a/06
ş.+1(şehriyārīkāmukārīkāmurānīkārīdān)41a/04	şikār < Far. Av.
ş.+1(şehriyārīnāmdār) 40a/11.	ş.+ (hevesişikār) 45b/11
şehvet < Ar. İstek.	ş.+a 18a/17, 27b/16, 28a/16, 45b/11
Ş.+üñ(destişehvetüñ) 46a/02	ş.+1 28b/21
şek < Ar. şüphe.	şimşād < Far. şimşir ağacı.
ş. 48b/13	ş. 19a/10, 20a/20
şekkerbār < Far. şeker yağdıran.	ş.+1(desteişimşādı) 19b/21
ş.+mı 28b/12	ş.+1(desteilimşādıtāze"yi) 20b/02
şekker-bāsuḥ < Far. Tatlı dilli.	ş.+um 21a/03
ş 28b/04	şīr < Far. Süt.
şekl < Ar. şekil, biçim.	ş. 16a/12, 16a/14
ş. 30a/19, 45b/11	ş.+den 27b/15
şem < Ar. mum.	şirefgen < Far. Yiğit.
ş.+ (ğurişirefgen) 29a/01	ş.+ (ğurişirefgen) 29a/01
ş. 22a/05, 27a/14	şöhre < Ar. şöhret.
şemāyil < Ar. tabiatler.	ş.+i(şöhreişehr) 36a/03
ş.+in 19b/11	şuḥ < Far. hayasız.
şer' < Ar. şeriat.	ş. 23a/20
ş. 46b/03	
şuher < Fa. Koca.	

T

ş. 19a/01, 19a/03	tahta < Fa. Kalınca ve uzun biçilmiş düz ağaç parçası.
şuḥka < Ar. Parça.	t. 21b/19, 24b/15, 25b/06, 32a/09,
ş. 16b/19	t.+larından 38b/14
ş.+yı 17a/03	t.+sı 15b/02
şum < Far. kötü.	t.+sım 26b/09
ş. 23a/02	taḥabbul < Ar. Kabul etme
şumluḡ < Far.+Tü. Kötülük.	t. 24b/14, 31a/09
ş.+ındañ 23a/06, 47a/01	taḥdīr < Ar. Beğenme

ş.+uñuzdan 46b/17	t. 1b/06, 21b/18, 41a/07
ş.+unuzdan 26b/15	t.+i(tağdırilāhī) 45b/11
şu'le < Ar. Alev.	t.+i(tağdırirabbānī) 8b/18
ş.+sindeñ 37b/02	tağiye < Ar. Gerçek inanç veya düşüncesini söylemeyiip
şūrīde < Far. Perişan.	Gizli tutma.
ş. 35a/21	t.+ñi 13b/08
ş.+dür(hālīşūrīdedür) 32a/18	tağşīr < Ar. Kusur etme
şükkrāne < Ar. Şükran alameti, iyilik bilme	t. 5a/09, 41a/12, 42a/07
nişanesi.	t.+leri 39a/09
ş. 31a/21	tamm < Ar. Eksiksiz.
ş.+i(secdeişükri) 23a/09	t.+ıla(izzetitammıla) 36a/17
ş.+ler 40b/14	taşarrufsuz < Ar.+Tü. Tasarruf etmeyen.
şürb < Ar. İçki.	t. 22a/19
ş.+(āletişürb) 3b/05	taşdıq < Ar. Doğrulama
ta'alluq < Ar. Asılı kalma.	t. 28a/11
t. 21a/19	taşt < Far. Leğen.
tafşil < Ar. uzun uzadıya anlatma.	t. 3b/02
t.+ini 9b/09	teb < Far. Sıcaklık, hararet
tağayyür < Ar. Değişme.	t. 12b/03
t.+de(hıttatağayyürde) 29a/06	tebāh < Far. Bozuk
taḥammül < Ar. Dayanma.	t.+ı(siyāhıtebāhızebānī) 45b/15
t. 32a/19, 113b/06, 143a/01	tedārük < Ar. Tedarik
taḥassür < Ar. Hasret çekme.	t. 31a/01
t. 4a/14	t.+e 46b/12
taḥayyür < Ar. şaşırma.	tefaḥḥuş < Ar. inceden inceye araştırma.
t. 29b/07	t. 2b/01, 6b/08, 21b/11, 30b/17
tefekḳür < Ar. Düşünme.	tiryāk < Ar. Afyon.
t. 4a/14, 41a/08	t.+lar 3a/19
teferrüc < Ar. ferahlama.	tüg < Far. Kılıç.

t. 19b/16, 22a/19, 44a/09	t.+i(tūgiābdārıla) 13a/08
te'emmül < Ar. iyice etraflıca düşünme.	tīre < Far. Karanlık
t. 30a/21	t. 4a/01, 37b/03
temeshür < Ar. istihza etme.	tīz < Far. Çabuk,
t.+ise 16a/10	t. 3b/10, 9a/04, 12b/21, 20b/12, 29b/16,
teng < Far. Dar.	37b/19, 37b/19, 41b/14
t.+ile(dilitengile) 11a/15, 31a/15,	tuḥfe < Ar. Hediye.
tengdest < Far. Elidar.	t. 14b/14
t.+idi 18b/20	tūleñ < Ar. Boy bakımından, uzunluk
te''dīb < Ar. Edeplendirme.	t. 3a/11
t.+i(te''dībıḥlūḳ) 1b/12	tuvānā < Far. Yiğit
tereddūd < Ar. Kararsızlık.	t.+dur 19a/03
t. 39b/04	tüvān < Far. Kuvvet.
t.+i 20a/12	t.+ıla 48a/06
tersā < Far. Hıristiyan.	tüvānger < Far. Zengin.
t. 41a/11	t.+ünj 15a/19
	U
teshīr < Ar. Ele geçirme.	uḳıbet/uḳıbet < Ar. Ceza
t. 34a/07	u. 6b/20
teşmīr < Ar. Acele gitme.	uḳalā < Ar. Akıllılar
t.+üm 37b/08	u.+(ḥüḳemāyıuḳalā) 1b/12
tevaḳḳu < Ar. Ümit etme.	u.+yı(uḳalāyıḳühen) 1b/17
t. 47a/09	uḳūbet < Ar. Ceza
t.+um 18b/10	u. 20a/16
tevāzu/tevažu < Ar. Alçak gönüllülük gösterme.	u.+e 6b/18, 6b/21
t. 34a/05, 62a/12, 111a/19, 187a/18	u.+ile 10b/13
t.+ıla 29b/07	ulal- Büyümeḳ
tevbe < Ar. Tövbe.	u.-dı 10a/19, 35a/04, 46a/15
t. 40a/09	u.-dum 45b/10
teveccüh < Ar. Yöneliş.	u.-dumısa 43a/15

t. 31a/10, 36a/17

tezvîk < Ar. Zevk aldırma.

t. 28a/14

ulu yüce.

u. 1b/10, 1b/11, 6a/02, 6a/04, 7b/02,
7b/09, 9b/15, 10b/11, 21b/05, 22a/02,
22b/14, 24b/01, 26a/06, 30b/01, 31a/02,

32a/13, 32a/21, 32b/16, 33a/07, 33a/12,
34a/17, 35b/04, 38a/14, 38b/07, 39a/14,
39a/16, 39b/02, 42a/12, 43a/06, 43a/21,
43b/09, 43b/10, 43b/17, 44a/03, 44a/11,
44a/11, 45a/02, 45b/07, 45b/14, 46b/07,
47b/16

31a/14, 49a/02,

u.+lara 24b/01

u.+ları 16b/14, 48b/10, 48b/17

u.+larıla 31a/07

u.+larını 35a/10

u.+larumuzıla 48b/04

u.+sıdur 38b/09

u.+ya 21b/21, 29b/19, 49a/01

u.+yıla 24b/07

ulula- Saygı göstermek, tazim, tevķir etmek.

u.-dı 35a/10

u.-yasın 21b/06

ursuz Namussuz, zorba.

u.+lar 25a/15, 25b/16

u.+larıla 25b/13

ūd < Ar. Őd ağacı.

ulemā < Ar. Bilginler.

u. 16a/18

u.+yı(ulemāıyfużalā) 1b/12

ü.+ini 24a/06, 31b/20, 32a/11, 178b/07

ü.+isin 28a/18

ü.+ler 27a/19

ü.+üğ 28b/19

Ü

ümıdivār < Far. Uman, umutlu.

ü. 40b/14

ü.+e(meclisiünse) 4b/14

ür- üflemek.

ü.-di 31b/09, 34b/01

ü.-di 31b/09, 34b/01

ü.-er 31b/04, 34a/01, 34a/20

ü.-erdi 42a/17

ü.-esin 39a/03

ü.-sün 33a/16

üstühvān < Far. Ūstūhan: ķemik.

ü.+a 32a/10

üşbu Bu, işte bu

ü. 12a/05, 22b/06, 26a/09, 26b/09,

29b/15, 32b/06, 39a/16, 40a/16, 40b/07,

41b/01, 43a/10, 46a/08, 46a/19, 48a/14,

ü.+ndan 38b/17

ü.+nlarığ 37b/01

ü.+ğa 39a/16

üşde İşte.

ü. 13a/14, 46a/20

üşele- Kışelemek

u. 4b/01, 28a/21, 32b/20,

üftāde < **Far.** Düşkün.

ü.+nüñ 37b/14

üftān < **Far.** Düşen.

ü. 11a/01

ümem < **Ar.** Ümmetler.

ü.+(şem“icemiümem) 2b/04

ümīd < **Far.** Umut.

ü. 8a/11, 22b/05, 25a/01, 30b/08, 47a/04,

ü.-diler 30b/08

ü.-dük 47a/04

ü.-düm 11b/16

ü.-esin 34a/15

ü.-meyüb 25b/20

ü.-mişdür 36b/15

ü.-üb 31b/20

V

vade < **Ar.** Söz verme.

v.+ler 29b/17

vaqıa < **Ar.** Vuqu “olmuşolan iş”

v.+dur 22b/04

vaqtahā < **Far.** Zaman zaman.

v. 28b/07, 29a/04

va'de < **Ar.** Söz.

v. 13a/13

v.+ler 19b/10

v.+sindeñ 25a/17

v.+ye 23b/12

v.+yile 25a/18

varṭa < **Ar.** uçurum.

ü.-r 33a/03

üşen- Çekilmek.

ü.-di 11a/05, 13b/03, 30b/18

ü.-düm 48a/18

ü.-e 36a/07

ü.-me 7b/06, 33b/16

üşendür- rahatsız etmek.

ü.-iserler 26a/12

üz- Kopardmak

v.+ṭıla 15a/05

vāye < **Far.** Nasip, kısmet.

v.+müzi 29b/03

vāz < **Ar.** Koyma.

v. 28b/20

vaṣī < **Ar.** Alçaq

v. 6a/01

vaṣī < **Ar.** Bayağı, aşığı

v. 42b/14

vech < **Ar.** Tarz

v.+i(vechiāḥirile) 17b/14

v.+ile 6b/08, 15a/06, 17b/14, 19b/17

v.+ünji 16b/01

vefādār < **Ar.+Far.** Vefalı

v.+(yārivefādār) 38b/01

vefāt < **Ar.** Ölüm.

v.+a(sebebivefāta) 36b/04

v.+ı 6b/04

vehīm < **Ar.** idrak.

v. 10a/07

- v.+dan 23b/12
- v.+ı(vartarıtaḥayyürde) 29a/06
- v.+ya 41a/21
- vaşlat / vaslet** < **Ar.** kavuşturmak.
- v. 14a/14
- vaşşāf** < **Ar.** Vasıflarını bildirerek anlatan veya öven.
- v.+lar 27b/13
- vācib** < **Ar.** Yapılması şer'an lüzumlu olan, farz derecesine yakın bulunan.
- v. 6b/04, 13a/14
- v.+dür 35b/03
- vāhib** < **Ar.** Hibe eden.
- v.+(rāhibivāhib) 41a/02
- vālih** < **Ar.** şaşırmış.
- v. 15b/01, 35b/12
- vāsiḩa** < **Ar.** aracı
- 16a/18, 17a/21, 17b/09, 17b/12, 18b/03, 21b/10, 21b/17, 25b/01, 27b/16, 28b/21, 36a/09, 42b/18, 43b/03, 45a/19, 46b/08
- vuḩu** < **Ar.** Olma, meydana gelme.
- v.+ında 20a/12
- vuşul** < **Ar.** Erişme.
- v.+a 14b/11
- v.+ı 1b/05
- üzera** < **Ar.** Vezirler.
- v. 20b/21, 26b/10
- v.+nuḩ 21a/13
- yad** Yabancı.
- y. 9a/19, 20b/16
- ve-illā** < **Ar.** yoksa.
- v. 17a/16, 34a/07
- veḩāyii** < **Ar.** Vaḩıalar.
- v.+ni 9b/15
- verhem** < **Far.** şaşkın.
- v. 3b/18
- vesselām** < **Ar.** işte o kadar
- v. 36b/16
- vesvese** < **Ar.** şüphe
- v. 16b/13, 35b/21, 41a/10
- vizāret** < **Ar.** Vezirlik.
- v. 25b/15, 25b/16
- v.+i 24b/15, 27b/01
- vu** < **Far.** Ve.
- v. 1b/04, 1b/04, 2a/02, 2a/08, 2b/04, 11b/05, 11b/10, 14a/03, 15b/09, 16a/18
- ## Y
- yaşduḩ/yaşduḩ** Yastık
- y. 2b/21
- yatlu** Kötü
- y. 2a/07, 18a/10, 20b/12
- yādegār/yādigār** < **Far.** Bir kimseyi veya nesneyi hatırlatılacak şey.
- y. 27b/06
- y.+um 20a/20
- yār** Dost, arkadaş.
- y. 41a/15
- y.+ımı 24b/20
- y.+ıdı 7b/11
- yāren** Yakın, arkadaş.

y.+lar 35a/05	y.+ler 25b/03, 44a/10
yaḥṣı güzel.	y.+lerin 25a/18
y. 10b/12, 23a/10	y.+lerümün 10b/09
yaḥşıla- Güzelleştirmek.	yāver < Far. Yardımcı.
y.-dı 27b/19	y.+i(yāverimaḥrümān) 16a/06
yaman Kötülük,	yavlaḳ Çok
y. 7a/08, 20a/05	y. 44a/17
y.+ları 27b/19	yavuz Kötü
yaḡ Kenar; Yön	y. 5b/08, 5b/21, 7b/09, 15a/03, 17b/01,
y.+a 2b/17, 3a/16, 6a/03, 7a/09, 7a/19,	18a/01, 18b/17, 27a/21, 37b/14, 40b/09,
7a/19, 8a/03, 8a/07, 8a/09, 8a/09, 8a/19,	41a/19, 42a/18, 48a/02, 48b/01
8b/08, 11b/04, 11b/11, 16b/10, 18a/03,	yayın- Yitirmek, kaybetmek.
22b/20, 23a/16, 24a/10, 24a/11, 24a/12,	y.-dı 34b/15,
24a/14, 24a/15, 24a/19, 28a/04, 28a/05,	yebāb < Far. Harap
28a/07, 28a/07, 29a/10, 30b/06, 31b/15,	y. 2b/01
35a/03, 35b/16, 35b/16, 39b/03, 40b/06	yeraḳān Yaraḳan: sarılık.
yapucı Yapan, işleyen.	y.+ı 15b/15
y.+lar 18b/21	yêg Daha iyi
y.+ları 19b/06	y. 4b/15, 4b/15, 14a/17, 24a/12
y.+nuḡ 19a/01	yêḳdil < Fa. Bir gönül, tek kalp.
yaraḡ/yaraḳ Hazırlık	y. 43a/17
y.+ın 19a/09	yEl Esinti, rüzgâr.
yaraḳla- Hazırlamak.	y.-di 34b/03
y. 2b/15, 11a/11, 31b/18, 32a/11, 32b/17,	yüzüg/yüzük Parmaḡa geçirilen genellikle
37a/14, 43a/21, 47b/08	metal halka
yen- Dayanmak	y.+e 8b/15
y.-di 22a/13, 32b/01, 36a/19	y.+i 8b/16, 46b/11, 46b/12,
yêrcügez Küçük bir yer, bir mahal.	y.+üm 33a/10
y. 7a/21, 46a/13	y.+ümdeḳi 33a/11
yêryüzi Yer kabuḡu; Dünya.	

y. 2a/03, 1117b/16

y.+nde 2a/14, 132b/08, 136a/08,
y.+ni 1b/08

yĖyici Çok yiyen, obur.
y.+dür 15b/15

yĖyle- Kontrol etmek.
y.-diler 20b/07

yırtuğ Yırtılmış olan.
y. 44b/04, 46b/20

yigirmi On doğuzdan sonra gelen sayı.
y. 38b/13

yiylet- Koğlatmak.
y.-di 39b/05

yoğsa Yoksa.
y. 8a/02, 8a/15, 20b/13, 25a/13, 40b/14

yoğsul Fağir, yoğsul.
y. 6a/02

yort- Çabucağ yürümek.
y.-dı 6b/01

yoy- Yorumlamak.
y.-dılar 44b/14

yu- Yıkamak.
y.-dı 6a/10

yum- Kapamak.
y.-dı 6b/17
y.-dum 43b/16

yügür- Koşmak, hızlı gitmek.
y.-di 28a/07

yükün- diz çökmek.

y.+idi 33a/09

Z

zağmet < Ar. Sıkıntı

z. 5a/03, 38b/16

z.+i 5a/04

z.+ler 31b/01

z.+lerden 25b/08

z.+mi 16b/01

zağm < Far. Yara.

z.+ı 7a/19

z.+ıyla 47b/02

zağme < Ar. Mızrap

z.+yi 4b/02

zād < Ar. yiyinti.

z. 31b/18

zār < Far. Ses ile ağlayan,

z. 45a/12

zārılıĖ < Far.+Tü. Sesli ağlama.

z.+ıla 33b/06

zārī < Far. Ağlayıp sızlama.

z. 6b/02, 11b/05

zāyil < Ar. Geçici

z. 6a/12, 31b/09, 45a/15

zebān < Far. Dil, lisan

z.+(zebānizebān) 28b/11

z.+ı(zebānizebān) 28b/11

zebāne < Fa. Alev

z.+si 25b/10

zebānī < Ar. Cehennemlikleri cehenneme

atmaya me“mur edilen melek.

z.+(siyahitebahizebani) 45b/15	z.+a 2b/03, 19a/21, 31a/14,
zebun <Far. Güçsüz.	z.+dan 2b/13, 5a/17, 18b/06, 22b/19
z. 32b/06	zinde < Far. canl
zehrinak < Far. Zehirli.	z. 17a/05
z.+ımış 8b/16	zindegani < Far. Dirilik
zemaniyan < Far. İnsanlar.	z. 31b/16
z.+ı 1b/02	zirek < Far. Zeyrek
zen < Far. Kadın.	z. 43b/15
z. 25b/04, 45a/18, 47a/18, 47a/19,	zirzemın < Far. Yerin altı
z.+dür 23a/20	z.22a/21, 23b/01
z.+e 47a/08, 47b	zernigar < Far. Altınla işlenmiş, yaldızlı.
z.+i(zenibedfil) 47b/13	z. 18a/05
z.+i(zenibennā) 21b/20, 22a/05, 22a/06,	zernih < Far. Zımih
22a/07, 22a/09, 22a/10, 22b/05, 23b/15,	z. 17a/01
25b/01, 26a/17, 26a/18, 26b/19	zeval < Ar. sona erme.
z.+i(zenibennāyı) 27a/16, 27b/02	z. 17b/07
zendān < Far. Karanlık.	zevraq < Ar. Kayık, sandal.
z.+a 2b/09	z. 31b/21, 32a/10, 101a/13, 112b/12,
zer < Far. Altın.	z.+a 31b/18, 32a/08, 99a/18, 101a/13,
z. 4a/17, 8b/14, 10a/16, 15b/17, 23b/03,	z.+ı 31b/18, 31b/19, 32a/02, 32a/06,
37b/18	32a/07, 32a/08
z.+i(māyeizerimen) 17b/12	zindān < Far. Bk. zendān
z.+i(zerimünevverimüdevveri) 16a/15	z. 19a/15, 19a/16, 45b/20

SONUÇ

Bu çalışmamızda odaklandığımız eser, Ferec Ba'de'ş- Şidde adıyla bilinen ve en eski nüshalarından biri olarak kabul edilen Budapeşte nüshasıdır. Giriş bölümünde, eserin konusu, çeşitli nüshaları, dil yapısı ve üzerine yapılan çalışmalara dair bilgiler sunulmuştur. İnceleme bölümünde ise Ferec Ba'de'ş-Şidde metninin imla, ses ve şekil özelliklerini farklı perspektiflerden ele almaya özen gösterdik.

Çalışmamızın inceleme bölümünde, imla, ses ve şekil özelliklerini detaylı bir şekilde analiz ettik ve elde ettiğimiz bulgular şunlardır:

İmla

Metindeki sözcüklerin yazımında bir tutarsızlık göze çarpmaktadır. Müstensih, bu sözcükleri metnin çeşitli yerlerinde farklı biçimlerde kullanmıştır. Ancak, bu sözcüklerin tamamı aynı anlamı taşımaktadır, yani farklı yazımları arasında anlam farkı bulunmamaktadır. Bazıları şunlardır:

şahnā/şahne / vaşlat / vaslet, açık/acık/acuḳ/acuḳ, ebrişüm/ ebrişem/ ebrişim, acız/aciz/acz

Metinde bazı ünsüzlerin yazımında da istikrar yoktur. /ç / sesi (ج) şeklinde yazıldığı gibi, (چ) şeklinde de yazılmıştır:

Çekdiler چكدیلر 16a/15 , çekdiler چكدیلر 16b/2, çıkarsa چقرسه 2b/2, çıkardı چقرد

Benzer şekilde, sin (س) ve sat (ص) ayrımı yapılmasına rağmen metnimizde aynı kelimenin hem sin (س)hem de sat (ص) ile yazıldığı örnekler mevcuttur:

su (سو) 14b/20, su (صو) 7b/3, sonra (صگره) 4b/2, sonra (سگره) 44b/16.

Ses Bilgisi

Metnimiz, Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olup Batı Türkçesinin özelliklerini içermektedir.

Metinde, ünlü değişimleriyle ilgili olarak ı/u ve i/ü değişimlerine sıkça rastlanmaktadır.

Metinde en sık kullanılan ünsüz değişimleri arasında -k/-g değişimi ile t-/d- ve -t-/d- değişimleri bulunmaktadır. Ayrıca -k/-h- değişmesi de bazı örneklerde görülmektedir, örneğin "yoḳsa" (yohsa) 8a/3 ve "Akşam" (ahşam) 22a/6 gibi.

Şekil Bilgisi

Metnimiz, yapım ekleri çeşitliliği ve örnekleri açısından oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Birçok farklı yapım eki kullanılarak yeni kelimeler türetilmiş ve bu kelimeler metinde geniş bir çerçeve oluşturmuştur. Yapım ekleriyle oluşturulan kelimelerin çeşitliliği, metnin dil bilgisel zenginliğini ve kelime dağarcığını artırmıştır.

Dönemin özelliklerinden biri olarak, bazı köklerde ve eklerde yuvarlaklaşma eğilimi gözlemlenirken, aynı zamanda bu kök ve eklerin düz şekillerine de örnekler bulunmaktadır.

Görülen geçmiş zaman *dun/dün* : Gelmedin 35b/15.

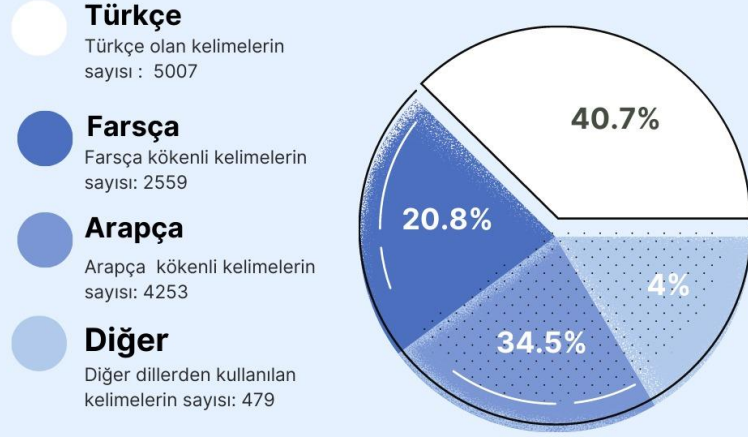
Emir eki *-sun/-sün*: kokusin 39a/3, üresin 39a/3.

Metnimizde bulunup günümüzde kullanılmayan ekler de mevcuttur. Ayrılma hal eki (*dın/din*), Çokluk 1. Şahıs istek eki (*avuz/evüz*), Teklik 3.şahıs bildirme eki (*durur*). Bunlardan başka gelecek zaman kipi eki olan (*-isar, -iser*).

Yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiillerden *etmek, eylemek, kılmak, olmak, vermek, bulmak* yardımcı fiilleriyle yapılanlar metnimizde önemli bir yer tutmaktadır.

Dizin bölümünde, toplamda 12,298 farklı sözcük bulunmaktadır. Bu sözcükler arasında 5,007 sözcük Türkçe kökenlidir ve Türkçe, en fazla sözcüğü içeren dil olarak ilk sırada yer almaktadır. Türkçe sözcüklerin yanı sıra birleşik ifadeler ve incelenen tüm deyimler de dâhil edildiğinde, Türkçe dilinin toplam söz varlığında en az %40,7'lik bir orana ulaşılmaktadır. Bu durumu göstermek için aşağıdaki grafik oluşturulmuştur:

Eserde kullanılan kelimelerin dağılımı köken olarak şu şekilde;

Eser üzerinde yaptığımız çalışmanın, Eski Anadolu Türkçesi söz varlığına ve dil özelliklerine bir katkı sağlamış olması bizi memnun etmektedir.

KAYNAKÇA

- Apık, T. (2013). *Ferecbad Eş-Şidde'nin Budapeşte Nüshasının Dizini Ve Sözlüğü*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Babacan, V. (2013). *Yunus Emre'nin Risaletü'n-Nushiyye'si ve Divan'ı (giriş-inceleme-metin-dizin)*. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Banguoğlu, T. (1974). *Türkçenin grameri*.
- Deveci, M. (2007). *Ferec Ba'de's-Şidde (1b-54a) Metin, Gramer, Sözlük*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Develioğlu, F. (2009). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat* (28. bs.). Ankara: Aydın kitabevi yayınları.
- Dilek, S. & Yelten, D. M. (2005). *Eski Anadolu Türkçesinde İsimden Fiil Fiilden Fiil Yapma Ekleri ve Fonksiyonları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Dilçin, C. (2009). *Yeni tarama sözlüğü (Vole. 503)*. Ankara: TDK yayınları.
- Ergin, M. (1998). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Gülsevin, G. (2017). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Hacı Eminioğlu, N. (1974). *Türk dilinde edatlar: en eski Türkçe metinlerden zamanımıza kadar*. Yazı dilinde.
- Hatice, Ş. (2003). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Akçağ yay.
- Hazay, G, Tietez, A. (2006). *Ferec Ba'de's-Şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch)*. Berlin: klaus Schwarz Verlag.
- Karadoğan, A. (2001). Eski Anadolu Türkçesinde Yuvarlaklaşan Ekler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 49(2001), 170-180.

- Karahan, L. (2013). *Türkçede Söz Dizimi (19. Baskı)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kavruk, H., Çaldak, S. ve Yoldaş, k.(2004). *El-Ferec Ba'de's-Şidde II (karşılaştırmalı Metin)*. Malatya: Öz serhat Yayıncılık.
- KOÇ, M. (1998). *El-Ferec Ba'de's-Şidde Dil İncelemesi-Metin ve Sözlük*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Korkmaz, Z. (2003). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Atatürk kültür.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınlar.
- Kurgan, Ş. (1945). Osmanlı Devrinde Mensur Hikâyeciliğimize Ait Bir Eser. *Türk Dili Belleten, Seri III(4-5)*, s.362.
- Timurtaş, F. K. (1977). *Eski Türkiye Türkçesi, XV. yüzyıl: gramer, metin, sözlük (No. 2157)*. Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Özkan, M. (2000). *Türk dilinin gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Seyidoğlu, B. & Yavuz, O. (1990). *Ferce Ba'de's-şidde Hikâyeleri Güçlükten kolaylığa Kederden Sevince*. Ankara: Kültür Bakanlığı Hakem Yayınları.
- Subaşı, D. A. (2016). Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında El-Ferec Ba'de's-Şidde Hikâyeleri. *Turkish Studies, Volume 11/4*, S.1-18.
- Yavuz, O. (1994). Ferec Ba'de's-Şidde'de İki Hikâye Üzerinde Bir Gramer Denemesi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (9-10), s. 289-335
- Yelten, M. (2009). *Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler*. İstanbul: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi.
- Yıldız, O. (2002). *Ahvâl-i Kıyamet, Giriş—İnceleme—Metin—Dizinler*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Yılmaz, E. (2010, Kış). (Tanıtma) György Hazai, Andreas Tietze, Ferec ba'de's-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch). *Bilig(52)*, 243-248.

